

Møte tirsdag den 25. februar 2014 kl. 10

President: Marit Nybakk

Dagsorden (nr. 45):

1. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om endringer i utlendingsloven (behandling av omgjøringssøknader) (Innst. 124 L (2013–2014), jf. Prop. 180 L (2012–2013))
2. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Kolberg, Lise Christoffersen og Torgeir Micaelsen om forslag til ny bestemmelse i lov om flagging på kommunenes offentlige bygninger (om flaggstenger) (Innst. 114 L (2013–2014), jf. Dokument 8:1 L (2013–2014))
3. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2012 (Innst. 122 S (2013–2014), jf. Meld. St. 47 (2012–2013))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2012, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 103 S (2013–2014), jf. Meld. St. 49 (2012–2013))
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Norges deltaking i den 67. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av den 66. generalforsamlinga i FN (Innst. 109 S (2013–2014), jf. Meld. St. 42 (2012–2013))
6. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, André N. Skjelstad og Ola Elvestuen om evaluering av Norges engasjement i Afghanistan (Innst. 128 S (2013–2014), jf. Dokument 8:12 S (2013–2014))
7. Interpellasjon fra representanten Marit Nybakk til utenriksministeren:

«Eritrea har et av verdens mest undertrykkende regimer. På Press Freedom Index' siste oversikt plasseres landet aller sist – etter Nord-Korea. Folk som kritiserer myndighetene, fengsles på ubestemt tid uten lov og dom. Tortur er utbredt, forholdene i fengslene tar livet av mange. Eritrea preges av fattigdom, analfabetisme og andre tegn på feilutvikling. Flere hundre tusen sitter i flyktningleire i nabolandene. UDI anslår at 2 000–3 000 mennesker flykter fra landet hver måned, mange prøver å ta seg over Middelhavet. Utenlandske medier er ikke velkomne, de fleste bistandsorganisasjoner er kastet ut. Norge har ved ulike korsveier spilt en avgjørende rolle i Eritreas moderne historie.

Hva kan Norge gjøre for å bidra til at vi ikke får en
- total statskollaps i Eritrea med den destabilisering det kan bety for regionen og Afrikas Horn?»
8. Interpellasjon fra representanten Marianne Marthinsen til utenriksministeren:

«1. september 2013 ble Camp Ashraf nord for Bagdad angrepet av irakiske styrker. 52 iranske dissidenter som holdt til i leiren, ble massakrert. 7 ble tatt som gisler, og er fortsatt ikke frigitt. Menneskene bosatt i leiren har krav på internasjonal beskyttelse under den 4. Genèvekonvensjonen, og USA var ansvarlige for sikkerheten i leiren frem til 2009 da ansvaret ble overlagt til irakiske myndigheter etter avtale med FN. 26. desember 2013 ble flyktningleiren Camp Liberty i Bagdad, hvor de fleste iranske dissidentene nå holder til, igjen angrepet, med 4 døde og 70 skadde som resultat.

Vil regjeringen ta et initiativ overfor FN for å sikre at det internasjonale samfunn følger opp sitt ansvar under den 4. Genèvekonvensjonen og sørge for sikkerheten til de iranske dissidentene i Irak?»
9. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (ny uførepensjonsordning) (Innst. 126 L (2013–2014), jf. Prop. 202 L (2012–2013))
10. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om frihet og likeverd – om mennesker med utviklingshemning (Innst. 127 S (2013–2014), jf. Meld. St. 45 (2012–2013))
11. Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til kulturministeren:

«Språkpolitikk er en særdeles viktig del av kulturpolitikken. I 2009 drøftet Stortinget en omfattende språkmelding – St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening – og gav sin tilslutning til mer enn 100 prioriterte tiltak. Et mindretall ønsket i Innst. S. nr. 184 (2008–2009) en prioritert handlingsplan for gjennomføring av tiltakene i meldingen, men fikk ikke medhold i dette. Selv om en del av tiltakene i meldingen til en viss grad er fulgt opp, er det fortsatt tiltak som ikke er igangsatt. I Solberg-regjeringens plattform finnes det enkelte språkpolitiske referanser, men det tilkjennegis i liten grad hvilken helhetlig språkpolitikk regjeringen vil føre.

Hvilken språkpolitikk vil den nye regjeringen føre, og på hvilken måte vil statsråden følge opp den gjeldende språkmeldingen?»
12. Stortingets vedtak til lov om endring i pasientskade-loven (institusjon under den kommunale helse- og omsorgstjenesten) (Lovvedtak 36 (2013–2014), jf. Innst. 111 L (2013–2014) og Prop. 177 L (2012–2013))
13. Stortingets vedtak til lov om endringer i legemiddel-loven (tiltak mot falske legemidler) (Lovvedtak 37 (2013–2014), jf. Innst. 115 L (2013–2014) og Prop. 168 L (2012–2013))
14. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Gunn Olsen*

Presidenten: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant fra Telemark, Gunn Olsen, er død, 61 år gammel.

Med Gunns bortgang har Arbeiderpartiet mistet en sentral og dyktig politiker. Gunn Olsen var en markert og sterk kvinnepolitiker og et varmt menneske.

Gunn Olsen var stortingsrepresentant i fire perioder, fram til 1. oktober i fjor. I løpet av denne tiden satt hun i samferdselskomiteen, i sosialkomiteen, i helse- og omsorgskomiteen og i familie- og kulturkomiteen. Som medlem både i gruppestyret og i arbeidsutvalget var hun med på å lede Arbeiderpartiets stortingsgruppe.

Gunn Olsen var en engasjert og uredd politiker. Hun var direkte og tydelig og hadde en ukrenkelig rettferdighetsans. Engasjementet for samfunnets svakeste, for barnevernsbarn, for rusavhengige og for kreftpasienter var stort. Åpen og uredd sto hun som helsepolitiker fram på tv da hun for første gang fikk diagnosen kreft.

Gunn Olsen var meget engasjert i sitt hjemfylke. I mange år kjempet hun for mammografiundersøkelse av kvinner i Telemark og var med på å samle inn penger til et mammografiapparat ved sykehuset i Porsgrunn. Hun var også en av forkjemperne for den nye innfartsveien til Kragerø og skal ha mye av æren for at veien til slutt kom på plass. I tillegg til sitt lokal- og regionalpolitiske engasjement var Gunn Olsen seg veldig bevisst det rikspolitiske og den rikspolitiske situasjon. Som medlem i Stortingets delegasjoner til Nordisk råd og til Europaparlamentet viste hun også interesse for internasjonal politikk.

Gunn Olsen var en sosial og utadvendt person, bl.a. som aktivt medlem i Arbeiderpartiets stortingsgruppes dameforening, også kalt Håndveskeklubben. Hun var også flink til å ta seg av nye, kvinnelige stortingsrepresentanter.

Gunn Olsen var et menneske som mange ble glad i. Vi så hvordan hun slet med sykdommen gjennom mange år. Det at hun hadde krefter nok til å være sammen med Arbeiderpartiets stortingsgruppe 12. juni i 2013 på Hotel Continental, var derfor veldig, veldig hyggelig. Der ble hun takket av for sitt virke i Stortinget.

Det er med stor takknemlighet og dypt savn vi minnes Gunn Olsen for hennes virke i Stortinget.

Vi lyser fred over Gunn Olsens minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Representantene Åse Michaelsen, Sylvi Graham og Torstein Tvedt Solberg, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger fire permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspolispermisjon for representanten Eirik Sivertsen i tiden fra og med 25. februar til og med 27. februar
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Else-May Botten fra og med 25. februar og inntil videre

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Lisbeth Berg-Hansen fra og med 25. februar og inntil videre
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Ingebjørg Godskesen i dagene 26. og 27. februar for å delta i møte i Europarådets parlamentariske forsamling på Malta

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Aust-Agder fylke: Lene Langemyr

For Møre og Romsdal fylke: Tove-Lise Torve

For Nordland fylke: Tone-Helen Toften og Tor Arne Bell Ljunggren

Presidenten: Tone-Helen Toften og Tor Arne Bell Ljunggren er til stede og vil ta sete.

Statsråd Anders Anundsen overbrakte i kgl. proposisjon (se under Referat).

Endring av dagsordenen

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at sak nr. 6 tas opp til behandling før sak nr. 4. – Det anses vedtatt.

Videre vil presidenten opplyse om at dagens møte med stor sannsynlighet fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:07:38]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om endringer i utlendingsloven (behandling av omgjøringsanmodninger) (Innst. 124 L (2013–2014), jf. Prop. 180 L (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Første taler er representanten Stein Erik Lauvås, for saksordføreren.

Stein Erik Lauvås (A) [10:08:50]: Justis- og beredskapsdepartementet fremmer i proposisjonen lovforslag om endringer i lov av 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her.

Det vises i proposisjonen til at klageinstansen i utlendingssaker, Utlendingsnemnda, hvert år mottar og behandler et stort antall anmodninger om omgjøring av endelige vedtak. De færreste anmodninger fører til at vedtaket blir omgjort, og i mange tilfeller er det helt åpenbart at anmodningen ikke kan føre fram. Adgangen til omgjøring er nødvendig for å ivareta Norges folkerettslige forpliktelser og må opprettholdes. Saksbehandling av slike anmodninger beslaglegger imidlertid altfor store ressurser, slik situasjonen er i dag. Det framgår av proposisjonen at det derfor er ønskelig både å effektivisere behandlingen og å redusere antallet anmodninger som blir levert.

Komiteen viser til at omfanget av omgjøringsanmodninger er stort. Det er også i mange tilfeller åpenbart at anmodningen ikke kan føre fram. Dette binder store ressurser i forvaltningen.

Komiteen slutter seg til regjeringens forslag om at det som hovedregel ikke skal gis individualisert begrunnelse i svaret fra UNE dersom det er åpenbart at anmodningen om omgjøring ikke vil føre fram. Komiteen understreker at dette ikke innebærer innføring av strengere vilkår for å få opphold på grunnlag av en omgjøringsanmodning, og slutter seg til regjeringens vurdering om at det ikke er aktuelt å innføre en slik regel. Komiteen viser videre til at utlendinger som søker opphold og beskyttelse i riket, har plikt til å underrette politiet om skifte av bopel fram til de forlater riket. Komiteens flertall slutter seg til vurderingen om at anledningen til å avvise omgjøringsanmodninger fra utlendinger gis uttrykkelig forankring i forskrift. Flertallet støtter videre vurderingen om at UNE gis adgang til å avvise omgjøringsanmodninger, og at regelen ikke innebærer at anmodningene skal avvises.

Komiteen understreker også at Norges internasjonale forpliktelser som følger av EMK, artikkel 3, og FNs flyktningkonvensjon, artikkel 33, gir et absolutt vern mot utsending til områder der en kan bli utsatt for forfølgelse, umenneskelig eller nedverdiggende behandling. Dette vernet må ha konsekvenser for hvordan utlendingsmyndighetene innretter sin praksis. Dette vil da gjelde både i saker hvor utlendingen ikke har kjent tilholdssted og i saker hvor eventuelle forskriftsfestede formkrav ikke er oppfylt. Jeg stopper der.

Frank J. Jenssen (H) [10:11:38]: Saksordføreren har redegjort godt for saken, og fra Høyres side stiller vi oss bak proposisjonen og forslaget.

En kjede er jo ikke sterkere enn det svakeste leddet. Utlendingsforvaltningen vår utgjør en lang kjede av instanser, ulike behandlinger, vurderinger og tiltak. Når det oppdages svakheter i denne kjeden – i dette tilfellet en opphopning og en betydelig mengde av omgjøringsanmodninger som i realiteten ikke har en sjanse til å føre fram – må vi gjøre forbedringer og forenklinger. Nye regler med forenklet behandling av slike saker som åpenbart ikke fører fram, gir en raskere avklaring og mindre usikkerhet for dem som får avslag, slik at man – selv om man ikke er tilfreds med vedtaket – også raskere kan få innrettet seg på den framtiden man har foran seg. Det er også en styrke for dem som skal ha opphold, bosettes og integreres, eller

som venter på å få saken sin endelig avgjort, fordi dette tiltaket vil bidra til en betydelig frigjøring av kapasitet og ressurser i utlendingsforvaltningen vår, i dette tilfellet i Utlendingsnemnda.

Bare i 2012 var det omtrent 6 000 omgjøringsanmodninger, hvorav 10 pst. fikk medhold. Vi skal sikre en effektiv og god saksbehandling, og også sikre at de som har krav på å få en grundig vurdering av omgjøringsanmodningen, har mulighet til det. En effektiv og god saksbehandling som også ivaretar god rettsikkerhet, vil være en styrke samlet sett for utlendingsforvaltningen og sikre at vi også kan få til en effektiv og god politikk på dette området. Vi styrker dermed med dette tiltaket et viktig ledd i den sammenhengende kjeden i utlendingsforvaltningen vår.

Mazyar Keshvari (FrP) [10:14:11]: Jeg er glad for at det er en bred enighet om hovedlinjene i denne proposisjonen. Fremskrittspartiet har i en årrekke argumentert for at saksbehandlingen på utlendingsfeltet må forenkles. Denne proposisjonen er derfor på mange måter en seier for Fremskrittspartiet, og jeg vil utfordre opposisjonen til å se på andre deler av innvandringspolitikken med like konstruktive øyne som i denne saken.

Det har vært et stort problem at det har blitt framsatt uforholdsmessig mange omgjøringsanmodninger. Klageinstansen i Utlendingsnemnda mottar og behandler hvert år et stort antall anmodninger om omgjøring av endelige vedtak. Det ble fremmet – som representanten fra Høyre var inne på – om lag 6 000 omgjøringsanmodninger i 2012. Dette utgjør nesten halvparten av alle realitetsbehandlede saker på asylfeltet. De aller færreste klagenes fører til omgjøring, og i mange tilfeller er det helt åpenbart at anmodningen ikke kan føre fram. Det er derfor ønskelig både å effektivisere behandlingen og å redusere antallet anmodninger som blir levert.

Vi vet at kapasiteten på asylfeltet er sprengt, 5 500 mennesker står i bosettingskø og like mange venter på uttransportering. Fremskrittspartiet har alltid vært helt klare på at vi skal ha en rask og effektiv saksbehandling på en måte som ivaretar rettssikkerheten til den enkelte. En lang ventetid er uverdigg for den enkelte asylsøker som får livet sitt satt på vent, det er dyrt for samfunnet og det er dårlig for integreringen. Lovforslaget gjør at de omgjøringsanmodningene som åpenbart ikke kan føre fram, gis en forenklet behandling. Dette er veldig positivt for asylprosessen, og jeg ser fram til ytterligere forslag til forbedringer av asylprosedyren fra regjeringen.

Skal vi unngå de situasjoner vi har sett de senere år, der barn og andre tilbringer årevis i limbo mens man avventer asylbehandlingen, er det viktig at UDI og UNE sørger for en rask avklaring. I denne sammenheng er utlendingsforvaltningens totale saksbehandlingskapasitet i aller høyeste grad relevant. Jeg er derfor glad for dette forslaget, der det i større grad kan gis standardiserte svar på omgjøringsanmodninger. Det vil føre til at utlendingsforvaltningen vil få frigjort kapasitet til å kunne behandle asylsøknader raskere i første instans. Har søkeren et reelt beskyttelsesbehov, skal dette avklares raskt. Tilsvarende skal en asylsøker som ikke har beskyttelsesbehov raskt sendes ut av landet. Lov-

forslaget inneholder også en rekke innstramminger, som er positivt. Tidligere har det vært mulig å få behandlet en omgjøringsbegjæring selv om søkeren ikke oppga bosted eller hadde ukjent oppholdssted. Den nye hovedregelen er at denne typen søknader nå skal avvises. Det finnes ingen god og nøyaktig oversikt, men det er anslag på at det er så mye som 20 000 illegale innvandrere bare i Oslo-området. Det er derfor av stor samfunnsmessig betydning at vi har kontroll på bostedsadressen til personer som ennå ikke har fått opphold. Det vil i samråd med samarbeidsavtalen være enkelte unntak for barn, og det er noe man ser på i forhandlingene mellom regjeringspartiene og samarbeidspartiene. Det er allikevel positivt at vi nå får på plass en slik viktig og generell innstramming.

Asylsystemet er overmodent for reform, og det å gi omgjøringsanmodninger som åpenbart ikke kan føre fram, en forenklet behandling, er et riktig skritt på veien. Vi i Fremskrittspartiet er glade for at vi har klart å sette dagsordenen i denne type saker, og jeg kan forsikre alle om at Fremskrittspartiet vil arbeide hardt hver eneste dag framover for en helt nødvendig opprydding i norsk asylpolitikk.

Geir S. Toskedal (KrF) [10:18:27]: Det er viktig å få til en mer effektiv prosess for å avklare menneskers framtid – eller ikke framtid – her i landet. Det er i tråd med Kristelig Folkepartis menneske- og samfunnssyn, der viktige prinsipper om rettferdighet, forutsigbarhet og human saksbehandling skal ivaretas.

Verken enkeltpersoner eller samfunn tjener på uklar ventetid i spørsmålet om oppholdstillatelse. Vi har altfor mange eksempler på at enkeltpersoner og familier blir sittende i uvisshet og spenning i mottak i årevis. Det er derfor til det beste for alle parter at prosesser omkring omgjøringsanmodninger blir kvalitetssikret og avsluttet mer effektivt.

Kristelig Folkeparti støtter forslagene fra departementet i denne saken. Utlendingsnemnda får nå mulighet til å gi standardiserte avslag på omgjøringsanmodninger i saker hvor det er helt åpenbart at anmodningen ikke kan føre fram. Det gir en mindre ressurskrevende og mer effektiv behandling av saker der det ikke foreligger ny informasjon eller i tilfeller hvor vedtaket av andre grunner åpenbart ikke vil bli omgjort.

Når vi nå åpner for standardiserte avslag, er det imidlertid viktig at vi beholder dagens praksis med at det gis individuelle begrunnelser når det er særlig grunn for det. Jeg vil spesielt løfte fram saker hvor barn er involvert. Vurderingen av hva som er barnets beste må begrunnes og komme tydelig fram.

Dette vil, i de fleste tilfeller, gi økt forståelse for vedtaket og større trygghet for at saken har fått en skikkelig behandling. I saker hvor det ikke er helt åpenbart at vedtaket skal omgjøres, eller når situasjonen er spesiell på andre måter, synliggjør en slik begrunnelse hvorfor omgjøringsanmodningen blir avvist.

Så til det andre forslaget i denne saken, spørsmålet om kjent eller ukjent bosted. Kristelig Folkeparti støtter også forskriftsendringen av UNEs rett til å avvise omgjøringsanmodninger hvis personens bosted er ukjent. Det er all-

tid best for et velorganisert samfunn at myndighetene vet hvor både utlendinger og innbyggere har sitt bosted. Likevel vil Kristelig Folkeparti, sammen med Venstre og SV, vektlegge UNEs ansvar for å gi alle en grundig og rettferdig saksbehandling.

Jeg ønsker å begrunne det. Myndighetene har plikt til å se på og omgjøre vedtak som er ugyldige. Som oftest vil det være grunn til å behandle en omgjøringsanmodning fordi klager mener han eller hun har rett til å bli i landet. UNE har da plikt til å realitetsbehandle saker hvor det kan ha skjedd feil i saksbehandlingen, eller hvis det har kommet inn ny informasjon om personens situasjon eller nye forhold som kan vente hvis retur til hjemlandet. I slike tilfeller må utlendingsmyndighetene oppfylle sin plikt og realitetsbehandle anmodningen, også om bosted skulle være ukjent. Det kan være årsaker til at bosted holdes skjult som kan angå saken med avgjørende betydning.

Ellers mener vi at alle omgjøringsbegjæringer som berører barn, skal realitetsbehandles. Slik mener vi, sammen med Venstre og SV, at vi best sikrer barnets beste. Begrepet «barnets beste» må fylles med innhold og vises i handling. Foreldrenes bosted kan være av mindre betydning, sett fra barnets ståsted.

Jeg innledet med å si at det er viktig med en effektiv og rask prosess, men for Kristelig Folkeparti er det minst like viktig at alle som søker om opphold i Norge, får en rettferdig og skikkelig behandling av søknadene sine. Jeg viser derfor til, og er glad for, samarbeidsavtalen med Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, som innehar formuleringen:

«Rettsikkerheten skal ivaretas og ordningen skal evalueres».

Heidi Greni (Sp) [10:22:47]: Senterpartiet vil føre en innvandringspolitikk som setter menneskeverdet i fokus, og der enkeltmennesket har klare rettigheter og plikter, som det heter i programmet vårt. Denne saken handler om de vanskelige avveiningene om på den ene siden å sikre asylsøkere og andre innvandrere rettferdig behandling og rett til å klage på vedtak, samtidig som vi på den andre siden unngår at sakene blir liggende uavklart i år etter år på grunn av gjentatte klager og tunge prosedyrer for klagebehandling.

Jeg mener Stortinget er på trygg grunn når vi slutter oss til regjeringens forslag om at det som hovedregel ikke skal gis individualisert begrunnelse i svaret fra UNE i saker der det er åpenbart at ønsket om omgjøringsvedtak ikke vil føre fram. Vi innfører ikke med dette strengere vilkår for opphold på grunnlag av omgjøringsvedtak, men vi sikrer oss en mulighet til raskere saksbehandling og til å bruke mindre ressurser på saker som åpenbart ikke vil føre fram. Det kommer ikke minst dem med mer relevante klagesaker til gode, ved at behandlingstiden for deres saker nå må forventes å bli kortere.

Enkelte høringsinstanser er skeptiske til en omlegging der ny behandling av omgjøringsvedtak skal forutsette at det er sannsynlighetsovervekt for omgjøring. Jeg kan forstå de rent prinsipielle betraktningene disse høringsinstansene anfører. Likevel må jeg få minne om at alle synes å være enige om at køen av klager, uten at det foreligger nye

opplysninger i saken, er et stort problem som lager propper i behandlingssystemet, og som rammer omgjøringsanmodninger der det foreligger nye opplysninger som kan endre vedtakene.

Det er ikke slik at gjennomføring av regjeringens forslag til nye retningslinjer for behandling av omgjøringsvedtak skaper stor fare for at noen ikke vil bli hørt gjennom klagebehandling. I proposisjonen vises det til at UNE i 2012 behandlet i overkant av 4 000 omgjøringsanmodninger. 10 pst. av disse fikk medhold. Det antas at de nye retningslinjene vil gjelde om lag 25 pst. av sakene, altså en relativt begrenset del.

Vi politikere har lenge vært tverrpolitisk enige om at køene er for lange og at saksbehandlingstiden må ned. Vi har økt ressursene til UNE, og nå inviteres vi til å gjøre noe med premissene for klagebehandling. I sum bør dette føre til at vi får en forsvarlig behandling av sakene, samtidig som vi holder fast ved den enkeltes rettssikkerhet, og vi får en mer effektiv behandling.

Vi skal føre en flyktning- og asylpolitikk som ivaretar våre internasjonale forpliktelser. Vi skal også sørge for at den enkelte kjenner trygghet for at deres sak blir hørt, og at deres rettssikkerhet blir ivarettatt. Det mener jeg vi gjør gjennom å følge opp de forslagene som den rød-grønne regjeringen fremmet i Prop. 180 L for 2012–2013, og som nå får sin sluttbehandling her i Stortinget.

Karin Andersen (SV) [10:26:11]: Jeg vil starte med å si at Norge har internasjonale forpliktelser som vi må følge, i Den europeiske menneskerettighetskomisjonens artikkel 3 og FNs flyktningkonvensjons artikkel 33. De vil gjelde uavhengig av hvordan vi innretter regelverket nå. Spørsmålet er om det vi gjør nå, bedrer rettssikkerheten for flyktningene eller ikke. Det må være utgangspunktet når vi skal oppfylle våre internasjonale forpliktelser – å sikre at flyktninger faktisk får en rettssikker og god behandling som beskytter dem. Det er SVs utgangspunkt i denne saken.

Når det er så mange som flere hundre som får omgjort saken sin etter en omgjøringsbegjæring, forteller det at det er veldig mange som er i en situasjon der det er reell grunn til å gjøre om i den saken som har vært behandlet i flere instanser før. Det er grunnen til at vi går imot to av punktene i proposisjonen.

Det første punktet, at man har en forenklet behandling i saker der det ikke er nye temaer inne i bildet, oppfatter vi for så vidt at er i tråd med dagens praksis. En omgjøringsbegjæring er jo slik at det skal være nye momenter i saken for at den i det hele tatt skal kunne tas opp. Men når det gjelder det å stille formkrav til en sak som skal behandles, mener vi det er et viktig prinsipp at de som har en sak de skal fremme, skal kunne fremme den uten å måtte ha hjelp av profesjonelle – altså at du sjøl skal kunne ivareta og fremme saken din. Det er mange som strever både med de formkrav som er der, og med språk og forståelse av regelverket. Det er viktig at man i en sak som kan være reell, ikke blir stoppet av at formkravet ligger der. Det må være sakens reelle innhold som avgjør om man skal få opphold eller ikke, og ikke om man har fylt ut skjemaet på

riktig måte. Jeg er bekymret for at det nå skal få for stor vekt.

Det andre punktet handler om kjent bosted. Der vil jeg vise til noen av de innsigelsene som har kommet fra høringsinstanser, og som lå i mindretallets innstilling i klagesaksutvalget, NOU 2010:12. Der vises det til at det av og til er veldig gode grunner til at folk ikke oppgir sin adresse. Det kan f.eks. være kvinner og barn som oppholder seg på krisesenter, det er flyktninger og asylsøkere som er utsatt for alvorlige voldstrusler og for organisert menneskehandel, det kan være fordi man har vitnet mot personer, og man kan være truet av internasjonal kriminalitet. Jeg så på nyhetene i dag at man er bekymret for at det skal komme spioner inn og søke asyl for å spionere på sine landsmenn og melde tilbake. Det kan være veldig gode grunner for folk til ikke å oppgi sin adresse.

Jeg viser også til høringsinstansen Juss-Buss, som var i Stortinget og viste til konkrete saker som de hadde tatt opp, der personen hadde ukjent bosted, og der det viste seg at vedkommende hadde grunn til å få opphold, og fikk det.

Grunnen til at vi går imot disse punktene, er at vi ser at flyktninginstituttets natur gjør at det å stille formkrav og stille krav til å oppgi bosted kan innebære en risiko for at en del av dem som faktisk har nye punkter i sin søknad som kan gi grunnlag for opphold, på grunn av de nye kravene som stilles opp nå, kan bli avvist. Det er utelukkende av den grunn.

Vi ser også at det sendes mange omgjøringsbegjæringer. Derfor går vi med på det første punktet, som sier at hvis du ikke har noen nye punkter å komme med, kan man lage en forenklet behandling av dem. Det er åpenbart. Men disse andre kravene som nå stilles opp, mener vi gjør at situasjonen for noen av de mest utsatte asylsøkerne blir verre, og at rettssikkerheten derfor ikke blir godt nok ivarettatt.

Statsråd Anders Anundsen [10:31:29]: La meg takke for en god og reflektert debatt. Det har vært mange gode innlegg fra talerstolen i dag. Og så vil jeg takke komiteen for at de støtter forslaget om at Utlendingsnemnda som hovedregel ikke skal gi en individualisert begrunnelse i svar på omgjøringsanmodninger som åpenbart ikke kan føre frem.

Det er viktig å ta i bruk virkemidler som kan redusere de ressursene som brukes på å behandle omgjøringsbegjæringer. Lovforslaget kan forhåpentligvis også ha en viss signaleffekt, som gjør at det på sikt leveres færre omgjøringsanmodninger. I 2013 var antallet omgjøringsanmodninger ganske høyt. Det ble levert 5 700 stykker. 4 150 av dem gjaldt asylsaker. Det utgjør 43 pst. av UNEs innkomne asylsaker. Det sier litt om den ressursbruken som omgjøringsanmodninger fører til i UNE.

I proposisjonen foreslås det også hjemmel for forskriftsbestemmelser om å avvise omgjøringsanmodninger som ikke fyller nærmere angitte formkrav. Jeg har merket meg, som også foregående taler var inne på, at medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Venstre og SV er opptatt av at det ikke må stilles så strenge formkrav at en må ha profesjonell bistand for å fremme omgjøringsanmodning. Som

det er redegjort for i proposisjonen, opererer UNE allerede i dag med ulike formkrav. Lovforslaget må således forstås slik at formålet er å gi et tydelig hjemmelsgrunnlag for den typen regulering. Det mener jeg er riktig og ryddig, og det sikrer også mulighet for drøftelse av de enkelte formkrav gjennom offentlig høring om forskriftsreglene. Det burde på en ganske god måte ivareta også SVs interesser i så henseende.

Jeg mener også det er viktig at det som utgangspunkt må kunne stilles krav om at personer som ønsker saken sin vurdert på nytt, må gjøre kjent for myndighetene hvor de oppholder seg. Jeg ser veldig få betenkeligheter med det, når det i tillegg er forutsatt i proposisjonen at man skal videreføre den typen unntak som allerede følger av UNEs retningslinjer. Retningslinjene fastsetter i dag unntak for saker hvor det er knyttet anførsler til barns situasjon, saker hvor UNE har plikt til å revurdere tidligere vedtak fordi nye opplysninger viser at utlendingen likevel har krav på beskyttelse, og saker hvor UNE oppdager en saksbehandlingsfeil av betydning for tidligere vedtak. De premissene ivaretar egentlig den frykten som representanten fra SV ga uttrykk for fra talerstolen.

Jeg tar også til orientering at SV i merknadene har varslet et representantforslag om å etablere en særskilt domstol for utlendingssaker. Det er også omtalt i regjeringserklæringen, og vi arbeider nå med dette og hvorvidt det er fornuftig å gjøre om UNE til en forvaltningsdomstol i utlendingssaker. Det vil vi da komme tilbake til uavhengig av et eventuelt representantforslag fra SV.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Karin Andersen (SV) [10:34:55]: Når det gjelder det forsterkede formkravet som nå skal forskriftsfestes, er det klart at det er en form for innstramming. Spørsmålet er bare hvordan et slikt formkrav skal kunne virke begrensende på åpenbart grunnløse omgjøringsanmodninger. Det er faktisk mulig å fylle formkravene, men ha en åpenbart grunnløs omgjøringsbegjæring. Jeg vil tro at mange av dem som er ressurssterke vil kunne søke hjelp til dette, så formkravet blir opprettholdt, men at man kan levere inn like mange omgjøringsbegjæringer, mens det kan hindre noen av dem som ikke har så mye profesjonell hjelp til å fylle ut søknadene. Så det er vanskelig å se hvordan dette formkravet i seg sjøl skal kunne begrense antallet. Og det var vel hensikten?

Statsråd Anders Anundsen [10:35:49]: Mye av hensikten er å gjøre saksbehandlingen enklere og mer effektiv. Det er, som jeg nevnte i mitt innlegg, allerede i dag formkrav for omgjøringsbegjæringer. Det som nå skjer, er at det er foreslått en hjemmel for å forskriftsfeste disse formkravene. Det vil bidra til at vi kan ha en offentlig debatt gjennom høringsrunden på hva slags formkrav det er relevant å stille. Og så må vi da komme tilbake til hvilke formkrav som er aktuelle etter den høringsrunden.

Karin Andersen (SV) [10:36:20]: Jeg forstår ikke helt at det var et svar på det jeg spurte om. Er det ikke sann

at sjøl om man har en grunnløs søknad, kan man oppfylle disse formkravene, og man kan allikevel levere inn en omgjøringsbegjæring? Det er veldig vanskelig å forstå hvordan dette kravet skal føre til det som jeg forstår er Fremskrittspartiets ønske, å begrense antall innvandrere, eller antall søknader. Det er fullt mulig å lage grunnløse søknader som fyller et formkrav.

Statsråd Anders Anundsen [10:36:56]: Jeg tror det er en viss begrepsforvirring her. Vi snakker altså ikke om innlevering av asylsøknader. Vi snakker om omgjøringsbegjæring av søknader som allerede er avslått. Det å stille formkrav bidrar i alle fall til at du får en enklere oppfølging saksbehandlingsmessig. Det er allerede formkrav i dag, som jeg har vært inne på, men det vil naturligvis ikke bidra til å hindre at noen som i utgangspunktet har fått avslag, kan innlevere omgjøringsbegjæring. Det vil selvfølgelig det øvrige forslaget i proposisjonen bidra til når man kan forenkle saksbehandlingen av åpenbart ubegrunnede omgjøringsbegjæringer. Jeg tror rett og slett ikke det er så stor uenighet på akkurat det punktet, med mindre jeg har oppfattet spørsmålet på en uriktig måte.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:37:56]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Kolberg, Lise Christoffersen og Torgeir Micaelsen om forslag til ny bestemmelse i lov om flagging på kommunenes offentlige bygninger (om flaggstenger) (Innst. 114 L (2013–2014), jf. Dokument 8:1 L (2013–2014))

Jan Böhler (A) [10:38:34] (ordfører for saken): Dette er en hyggelig sak å få lov til å presentere for Stortinget. Representantene Martin Kolberg, Lise Christoffersen og Torgeir Micaelsen skal ha ros for å ha tatt opp et representantforslag om en problemstilling som gjelder lokale arrangementer. Forslaget har fått støtte av en enstemmig komité. Vi har i tillegg utvidet forslaget og gitt det en enda mer omfattende virkning.

Det det handler om, er lov om flagging på kommunenes offentlige bygninger av 1933. Den er veldig kategorisk på den måten at en med bred penn sier at på kommunenes offentlige bygninger, eiendommer osv. skal det kun benyttes det offisielle norske flagget, det samiske flagget eller av Kongen godkjent by-, herreds- eller fylkesflagg. Loven sier endog at de som bryter denne loven, skal kunne straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder.

Som representantene argumenterer med i sitt forslag, kan det i forbindelse med lokale store idrettsarrangementer – kulturarrangementer – virke mobiliserende og positivt, skape stemning i nærmiljøet og gjøre arrangementene finere og flottre om man kunne markere dem ved å ha f.eks. flagg som representerer de klubbene som måtte delta i et viktig idrettsarrangement. Det representantene

foreslår, er at flagg skal kunne henges opp på frittstående kommunale flaggstenger på torg, broer, plasser e.l.

Representantene viser også til at det har vært en omfattende praksis – etter det de har bilde av – rundt om i kommunene å gjøre dette, uten at det har blitt straffet. Det vil si at loven ikke på noen måte er fulgt opp, så det er på høy tid å gjøre om loven.

Dette slutter komiteen seg til, og statsråden slutter seg også, i et brev med anbefalinger til komiteen, til det. Både statsråd og komité har i tillegg foreslått å utvide forslaget, slik at det ikke bare er på torg, broer og plasser at frittstående kommunale flaggstenger skal kunne prydes med flagg som representerer f.eks. de idrettsforeningene som har et viktig arrangement, men at man også skal kunne gjøre dette på kommunale bygninger som brukes til disse arrangementene, f.eks. et idrettsanlegg, en idrettsbygning, en svømmehall. Så vi har utvidet lovforslaget som representantene har reist, med det momentet at det også kan gjøres unntak, slik at det skal kunne flagges med slike flagg som jeg har nevnt, på kommunale bygninger i forbindelse med idretts-, kultur- og lignende arrangementer av allmenn interesse i kommunene.

Det er en glede å kunne presentere det at en enstemmig komité støtter opp om et representantforslag, og at vi i tillegg har gått et skritt videre – som vi er helt sikre på er i tråd med forslagsstillernes intensjon – i denne innstillingen.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [10:42:23]: Det er en gledelig dag og en gledelig sak for idrettsentusiaster, ikke minst fotballentusiaster – flagging med norske flagg og klubbflagg i forbindelse med arrangementer i en flott og synlig ramme rundt et arrangement.

Et klubbflagg er et symbol som representerer verdier som et lag og lagets tilhengere kan samles om. Klubbflagging fra idrettslag og foreninger er et symbol på identitet, samhold og lagånd. Idrettsarrangementer og fotballturneringer gir engasjement og glede. Vi gleder oss over våre idrettsutøvere, enten det er på fotballkamp, håndballkamp eller innen vintersport – som nå i OL. Det er prestasjoner som vekker beundring, og mange utøvere er eksempler for oss og de unge.

Det å flagge med klubbflagg på kommunale flaggstenger ved sportsarrangementer har hittil ikke vært innenfor lovens rammer. Dagens lov med tilhørende forskrift tillater kun flagging med norsk flagg, samisk flagg, by- herreds- eller fylkesflagg på kommunale flaggstenger.

Representantene Kolberg, Christoffersen og Micaelsen har fremmet et privat lovforslag der man ønsker at det åpnes for å innføre en mer lempelig praksis når det gjelder flagging med klubbflagg på frittstående kommunale flaggstenger. Dette gjelder flaggstenger som ikke står på eller er i direkte tilknytning til kommunale bygninger. Henvendelsen kom til justisministeren i oktober 2013. Han reagerte raskt og åpnet i brev for en ny praksis. Jeg må rose ministeren for handlekraft og for evne til nytenkning. Å endre en flagglov er ikke enkelt, det har vært prøvd før. Representanten Verp prøvde. Han stilte i mai spørsmål om praktisering av flaggloven til tidligere justisminister Faremo

og om det var mulighet for oppmyking ved idrettsarrangementer. Den tidligere justisministeren ville den gangen ikke åpne for en dispensasjon og sa i sitt svar at kommunene ikke kunne tillate flagging i strid med forbudet i forbindelse med idrettsarrangementer og ved andre anledninger. Jeg får også rose det at representantene Christoffersen, Kolberg og Micaelsen ikke ga opp.

Justisminister Anundsen hadde i sitt brev en annen innfallsvinkel enn Faremo og svarte:

«På eller fra kommunenes offentlige bygninger og kommunale institusjoner, må kun brukes flagg som nevnt i lov 10. desember 1898 (...), det samiske flagget eller by-, kommune- eller fylkesflagg som er godkjent av Kongen. Som offentlige bygninger og kommunale institusjoner regnes bygninger med tilhørende grunn som kommunen råder over som eier, leier eller lignende og som hovedsakelig brukes i forbindelse med kommunens offentlige oppgaver eller av kommunale institusjoner.»

Det ble litt langt, men poenget kommer nå:

«Forbudet i første punktum gjelder ikke når bygninger med tilhørende grunn som nevnt i annet punktum brukes i forbindelse med idretts-, kultur- eller lignende arrangementer av allmenn interesse.»

Saken har også vært innom Utenriksdepartementet, og det er gledelig at en enstemmig komité støtter synspunktene og åpner for at klubbflagg kan brukes på frittstående kommunale flaggstenger, torv e.l. Dette vil i alle fall inkludere bybroen i Drammen, hvor det har vært et stort ønske om flagging på Strømsgodsets tippeligaarrangementer.

Det bør være klare regler rundt flagging fra offentlige bygninger. Stortinget brukte mange år på å få gjennom flagging av vårt nasjonale flagg. Stortinget kjempet for å fjerne unionsmerket som var pålagt av svenskekongen Oscar II. Den 15. desember 1898 ble lov om Noregs flagg kunngjort i Norsk Lovtidend, og det første rene flagg kunne heises over Stortinget.

Jeg er sikker på at den åpningen som nå er gjort i loven, vil håndteres med klokskap og respekt av kommunene. Dette vil være til glede for idrettslag og klubber i landet og markere en flott ramme rundt arrangementer.

Helge André Njåstad (FrP) [10:47:11]: Først vil eg takka saksordføraren for ein fin gjennomgang og ein fin presentasjon av saka. Dette er eit av dei første representantforslaga sett fram i denne stortingsperioden som har ført fram til komitébehandling, og som blir lagt fram som sak i dag. Så det er ein liten milepæl for komiteen å løfta ei sak frå representantforslag til vedtak i dag.

Eg merka meg òg at saksordføraren fortalde at ein ikkje har praktisert loven så strengt, og som tidlegare ordførar er eg glad for at ein ikkje har straffeførløgt dei som har flagga med andre flagg enn det som loven frå 1933 har tillate. Derfor er eg òg på vegner av kommunesektoren glad for at me i dag får ein meir oppdatert lov som samsvarer med den praksisen som har vore.

Eg vil takka komiteen for arbeidet med å jobba fram ei god sak og takka justisministeren for å gjera eit godt forslag endå betre gjennom hans tilnærming og forslag til lovtekst, som tek i vare intensjonen på ein betre måte, sånn

at ein samrøystes komité kan leggja fram eit godt forslag i dag.

Det er viktig å understreka, som føregåande talar sa, at me skal ha respekt for flaggloven, og det skal framleis vera ein streng praksis for kva ein flaggar med på offentlege flaggstenger. Det er ikkje noko frislepp Stortinget i dag opnar opp for, men ein opnar opp for at ein ved større anledningar innan kultur og idrett kan få lov til å bruka offentlege flaggstenger til å understreka eit poeng og til å visa entusiasme for det som skjer i byen eller i kommunen.

Eg hugsar veldig godt då dette vart føreslått. Då var det representanten Lise Christoffersen frå Buskerud og Arbeidarpartiet som sannsynlegvis litt på grunn av eliteserien i fjor hadde eit glimt i auga og sa at dette handla om toppfotball. Eg synest det er bra at ein har engasjement, men eg trur eg må beklaga: Sånn som tippeligaen går i år, er det vel kanskje meir aktuelt å flagge med Brann-flagget i Bergen og Hordaland enn å markera ytterlegare seriegull i Drammen. Som Hordaland-representant får eg seia at me gjerne helsar velkommen det å lata Brann bli det første laget som med loven i hand kan flagga og markera at ein har gjort det bra på fotballbanen.

Heidi Greni (Sp) [10:49:53]: De fleste av oss har nok ikke tenkt på det som lovbrudd når Røde Kors-vimpelen, skiklubbens flagg, 4H-flagget eller fotballklubbens flagg har vaiet fra kommunale flaggstenger. Vi har først og fremst gledet oss over budskapet om at nå har vi besøk, og at det er gode aktiviteter på gang i kommunen vår. Det er naturlig at kommunen markerer støtte til slike arrangementer, og at den markerer vertsrollen sin når det er store idrettsarrangementer eller andre kulturelle arrangementer i bygda eller byen.

Representantforslag dreier seg som regel om utforming av ny politikk. I dette tilfellet samles vi om å vedta en lov-hjemmel som gir kommunene adgang til å videreføre gjeldende praksis, men som altså viser seg å ha vært i strid med loven.

Jeg vil takke forslagsstillerne for at de har fremmet dette forslaget. Jeg vil også takke justisministeren, som har bidratt til å gjøre et godt forslag enda bedre med de presiseringene som har kommet. Nå kan vi samles om å gjøre et enstemmig vedtak som kanskje ikke betyr så mye i den store sammenhengen, men som sørger for at lovverk og godt etablerte holdninger til hva som bør være lov, harmoniseres.

Lise Christoffersen (A) [10:51:33]: Som forslagsstiller vil jeg takke både saksordfører og komité for den enstemmige innstillingen som foreligger i saken, der teksten også er gjort enda bedre, men der en fortsatt skal ha respekt for offentlige flaggstenger. Takk også til justisministeren for hans positive bidrag. Når vi ser at saken i tillegg har vært forelagt både kommunalministeren og utenriksministeren, er det bare å bøye seg i støvet. Jeg er blitt fortalt at justisministeren selv har en forkjærlighet for Larvik Håndballklubb – i min kommune ville det blitt DHK – men det er altså Strømsgodset og diskusjonen om flagging i Drammen som har vært utgangspunktet for at vi fremmet

saken, men den får selvfølgelig betydning i alle norske kommuner.

Det var ikke like stor enighet den gangen flaggloven av 1933 ble vedtatt, men da handlet det om noe helt annet. I 1929 vedtok nemlig det nye arbeiderpartiflertallet i Oslo å heise det røde flagget på kommunelokalet 1. mai. Det ble gjentatt i 1930 og 1931, og andre arbeiderstyrte kommuner fulgte etter. Det vakte kraftige reaksjoner i borgerlige kretser, og Stortinget satte en effektiv stopper for denne skumle praksisen med flaggloven i 1933. Det var bakgrunnen.

Men mye vann har rent i havet siden den gangen, og foranledningen til dagens forslag er altså en helt annen, nemlig en lang, ørkesløs debatt om Godset-flagg på bybrua i Drammen under hjemmekampene på Marienlyst. Som klubben i våre hjerter er Strømsgodset en viktig omdømmebygger for Drammen. Vi vil gjerne gjøre gjengjeld, men flaggloven av 1933 har satt en stopper for det – så lenge man vil være lovlydig.

Samtidig vet vi at dette andre steder ikke har vært tatt fullt så nøye. Kanskje loven rett og slett er lite kjent? Et spørsmål jeg fikk da vi leverte representantforslaget, var om det er ulovlig når Oslo heiser regnbueflagget under Skeive dager. Skjer det på kommunale stenger, er det faktisk det. Men jeg innrømmer glatt at jeg som tidligere ordfører i Drammen faktisk heiste Idrettsforeningen Hellas' klubbflagg på torget da de feiret 75 år, uten å ane at jeg da gjorde noe ulovlig.

Drammen er byen med Norges beste fotballag. Cupen i fjor gikk bokstavelig talt føyka på Føyka stadion i Asker alt i andre runde, for Asker slo oss 2–1. Det skal ikke skje igjen. Men seriegullet tok vi, som vi gjorde i 1970, og norgesmestere har vi vært fem ganger. Klubben vår ble stiftet i 1907 og har en stolt historie i flere idrettsgrener, men er kanskje mest kjent for bandy- og fotballmerittene sine. Vi er ikke den eldste klubben, men vi er eldre enn flere av dem vi møter i eliteserien.

Komitéleder Helge André Njåstad slo et slag for Brann, og jeg har også sett at han nettopp har uttalt til BA at nå kan de heise Brann-flagget på rådhuset når Brann tar seriegull. Ordfører Trude Drevland var kjapt ute og minnet om at det var hun som bestemte, og at det ikke var helt sikkert at det ville bli noe flagg på rådhuset i Bergen. Men kjenner jeg Trude Drevland rett, vil det nok bli flagget når eller hvis Brann tar gullet – og det kan jo bli litt lenge til, da.

I Drammen var vi litt lei oss da vi ikke kunne flagge 10. november i fjor da vi slo Haugesund og tok seriegullet, men vi har altså en ambisjon om å rekke serieåpningen mot Start 30. mars. Det skulle gå bra, for endringen er foreslått å tre i kraft straks, når bare andre gangs vedtak i Stortinget er gjort om et par ukers tid. Da er saken i boks, og kommunen kan selv bestemme, så ordføreren i Drammen kan rett og slett bare bestille sine nye, flotte flagg.

Presidenten: Presidenten er nødt til å bemerke at selv om det nå blir mer liberale regler for å flagge, betyr ikke det at det er mer liberale regler for å gå på Stortingets talerstol med klesplagg e.l. som reklamerer for enten en fotballklubb eller et politisk parti, eller – slik som vi så også for et par uker siden – T-skjorter som reklamerer for enkelte

bevegelser. Det er ikke bare høyst ukorrekt, det er egentlig ikke tillatt.

Statsråd Anders Anundsen [10:56:50]: Jeg er kledd relativt konservativt i dag, selv om jeg har på rødt slips.

Egentlig burde vi heist flagget i dag med denne enigheten i denne sal, som egentlig hører sjeldenheten til, i tilknytning til representantforslag. Kanskje er det et tegn på en ny tid med ny regjering, som også omfavner gode forslag selv om de kommer fra opposisjonen. Det er et godt utgangspunkt i et demokrati.

Jeg synes dette er et bra initiativ, og debatten i dag reflekterer en sprudlende entusiasme, som egentlig understreker årsaken til at dette faktisk betyr mer enn det mange forestiller seg. Det handler om lokal tilhørighet, det handler om det å være en del av egen kommune, og idrett og idrettsarrangementer bidrar til å knytte lokalbefolkningen sammen.

Sånn sett, selv om man i dag kan heise flagget på en litt annen måte – dvs. om to ukers tid, når vedtaket trer i kraft – er det ikke til å stikke under stol, som også komitélederen var inne på, at det å flagge fra offentlige bygninger har et alvor over seg. Det er ikke noe frislipp som i dag vedtas i Stortinget, det er en litt mer moderne praksis knyttet til hva man kan bruke de kommunale flaggstengene til. Det er en endring som egentlig burde vært gjort for veldig lenge siden, og det har til en viss grad vært fokusert politisk på dette også tidligere, og jeg er glad for at vi nå har kommet dit hen at et enstemmig storting slutter seg til disse endringene.

Det berører oss alle på ulike vis. Jeg synes personlig det har vært fokusert litt vel mye på fotballklubber fra talerstolen i dag, så for eget vedkommende er jeg nå egentlig mest glad for at Larvik kommune endelig lovlig kan flagge for Larvik Håndballklubb – men jeg har altså ikke tatt med meg klubbflagget på talerstolen.

Presidenten: Det siste setter presidenten pris på.

Geir S. Toskedal (KrF) [10:59:08]: Flagget er vårt fremste nasjonale symbol. Det er en del av vår arv, en del av vår identitet, og det skaper begeistring når vi ser det på fjernsyn og offentlige plasser. Slik skal det være. Derfor, og spesielt i et år hvor vi feirer Grunnloven, blir man særdeles oppmerksom når noen vil endre flaggloven.

I tillegg vet man at når man oppretter en lov, er det fordi man ønsker å oppnå et formål, en retning. Når vi deretter vil endre loven fordi vi vil ha andre formål, er det naturlig at det kommer noen motforestillinger.

Jeg syntes forslaget var veldig godt da det kom, og det synes jeg fremdeles. Jeg synes også det var greit at stortingspresidenten hadde noen bemerkninger når det gjelder liberal praksis, men jeg tillater meg å komme med noen motforestillinger.

Flagging på kommunale stenger – selv om det ikke er på kommunale bygg – vil jo foregå i det offentlige rom, og i det offentlige rom blir vi utsatt for mange synsinntrykk og mange påvirkninger. Det kan være reklame, det kan gjelde utforming, eller andre estetiske måter å fremme et bud-

skap på. Jeg ser for meg at det i verste fall kan bli hengende flagg på tidspunkter da det kan være sjenerende, f.eks. i forbindelse med nasjonaldagen og andre dager. Derfor forutsetter jeg at endring av flaggloven fører til at kommunene selv gjennom sine forskrifter kan regulere dette på en fornuftig måte. Jeg har tillit til at kommunene ivaretar den oppgaven de nå får med å forvalte dette på en klok måte, slik at ikke det offentlige rom blir utsatt for ubehagelig eller utidig påvirkning fra grupper, eller for intensjoner som ikke alle kan stille seg bak. Flagging på offentlige stenger bør fremdeles være noe som hele folket kan stille seg bak.

Jeg er glad for at loven har hatt et grundig forarbeid, og jeg er glad for og setter pris på at forslaget ble reist. Kristelig Folkeparti støtter dette forslaget, men jeg legger til at jeg forutsetter at kommunene praktiserer dette på en streng og fornuftig måte, til glede for det lokale kulturarbeidet.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

André N. Skjelstad (V) [11:02:00]: Det er gledelig at også en sak som det nødvendigvis er bred enighet om, skaper et stort engasjement, og det er jo på mange måter entusiasme som gjør at denne saken blir reist. Som trønder er en jo bortskjemt når det gjelder å ha denne muligheten. For en aktuell fotballklubb tok det 32 år, og det gjør det som sagt ikke i Trøndelag når vi spiller fotball.

Men jeg synes dette er et aktuelt tema, for det viser en modernisering av lovverket, som egentlig er saken, som var påtrengende. Jeg synes at det er en nødvendighet, og det viser jo også dynamikken. Jeg vil også gi ros til statsråden, som ser at det er en dynamisk bevegelse til enhver tid. Det er også det som denne saken på mange måter dreier seg om: en modernisering av et lovverk som var foreldet. Så jeg takker statsråden, og jeg takker for engasjementet i saken.

Presidenten: Debatten i sak nr. 2 er dermed avsluttet.

Sak nr. 3 [11:03:00]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Datatilsynets og Personvernemdas årsmeldinger for 2012 (Innst. 122 S (2013–2014), jf. Meld. St. 47 (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ingjerd Schou (H) [11:03:51] (ordfører for saken): Denne saken omhandler Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2012, og meldingen ble fremmet av regjeringen Stoltenberg II den 23. august i fjor.

Det vises i meldingen til at omfanget av personvernrelaterte problemstillinger øker i takt med den teknologiske utviklingen. Virksomheten til Datatilsynet og Personvernemnda får betydning på stadig flere samfunnsområder. Den teknologiske utviklingen går svært raskt, og i tillegg til lovgivning og regulering må også kommersielle aktører og offentlige myndigheter samarbeide i stadig større grad for å finne gode løsninger som integrerer personvern i folks hverdag.

Det vises i meldingen til at regjeringen i stortingsmeldingen om personvern har gitt et særlig uttrykk for at prinsippet om innebygd personvern bør gjelde for alle sektorer. Det er viktig at det gjøres et bevisst arbeid for å sikre at personvern tidlig innarbeides ved utvikling av regelverk og nye systemer.

Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger gir en meget god oversikt over virksomheten i 2012 og de sentrale problemstillinger som preger arbeidet, også utover meldingsperioden.

Datatilsynet har vært offensive overfor ekombransjen og har en tett oppfølging av og en god dialog med de viktigste aktørene i en bransje der utviklingen nå går meget raskt, og det er derfor viktig å påvirke utviklingen i en personvernvennlig retning.

Komiteen har merket seg at arbeidet med digitalisering og modernisering innen helse- og omsorgssektoren reiser flere personvernrelaterte problemstillinger, bl.a. når det gjelder bruk av velferdsteknologi, og at det derfor er naturlig at Datatilsynet også følger denne sektoren tett nettopp for å sikre at personvernet blir ivaretatt på en god måte.

Fra komiteens side støtter vi tanken om «innebygd personvern», dvs. IKT-systemer og IKT-løsninger der man allerede i utviklings- og designfasen har tatt hensyn til og bygget inn funksjonalitet som ivaretar personvernet fra første stund. Når man tar slike hensyn på et tidlig tidspunkt, blir løsningene både bedre og mindre kostbare enn om man må tilpasse et system som egentlig ikke var designet for å ivareta personvern.

Datatilsynet har en viktig rolle når det gjelder å spre kunnskap og informasjon om gode utviklingsprosesser for å sikre nettopp dette innebygde personvernet. Vi har merket oss at Datatilsynet ønsker å være involvert i digitaliseringsarbeidet i offentlig sektor, bl.a. når det gjelder å sikre at tilgjengeliggjøring og videre bruk av offentlige data skjer på en slik måte at det ivaretar personvern, og at eventuelle konflikter blir avvendt mot hverandre på et så tidlig tidspunkt som mulig. Det er positivt at Datatilsynet ønsker å ha en aktiv rolle i dette arbeidet.

Flertallet i komiteen er enig i at det bør føres en streng kontroll med bruk og gjenbruk av dataopplysninger i arbeidslivet og ber regjeringen bidra til å styrke fokuset på personvernet på dette området. Jeg vil også påpeke at når det gjelder personvern i arbeidslivet, så pågår det et arbeid i regi av Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd under Arbeids- og sosialdepartementet.

Det er en enstemmig komité som foreslår at Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2012 vedlegges protokollen.

Stine Renate Håheim (A) [11:08:21]: Datatilsynet er et av våre viktigste verktøy for å beskytte personvernet og en viktig vaktbikkje og kunnskapsformidler som trengs i den offentlige debatten. Nå som både Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger er til behandling, får vi en anledning til å diskutere personvernet. Jeg har også lyst til å takke saksordføreren, som har gjort godt rede for innstillingen og for den brede enigheten i komiteen om viktigheten av personvern.

Teknologien gir oss enorme muligheter. Den gir oss muligheter i hverdagen med så enkle ting som å holde kontakt med gamle venner på Facebook, kjøpe trikkebilletter på mobilen, men også muligheter i forhold til digitale tjenester. For Arbeiderpartiet er det viktig at vi bruker de mulighetene til det beste for innbyggerne; vi vil ha flest mulig gode digitale tjenester, tjenester som kan brukes hvor som helst og når som helst. Men det byr også på utfordringer: En stadig mer elektronisk hverdag betyr også at innbyggerne må få vite hvilke rettigheter de har, og da er særlig Datatilsynets rolle som kunnskapsformidler viktig.

Stadig mer informasjon lagres, og vi etterlater oss elektroniske spor overalt. Big Data samles inn fra forskjellige kilder, sammenstilles og kan brukes i nye sammenhenger. Det er kommersielle interesser som ofte står bak, og tendensen har vært at det samles inn så mye data som teknisk mulig.

Datatilsynet skriver at de er opptatt av de personvernrettslige problemstillingene ved bruk av Big Data. Det er bra, og det blir nok en stadig mer aktuell problemstilling framover.

Derfor blir det også mer og mer viktig, som også saksordføreren var inne på, med innebygd personvern, og dette prinsippet bør gjelde for alle sektorer. Noen tiltak kan være digitale innsynsløsninger, elektronisk rapportering av det som er registrert, eller mulighet for selv å oppdatere opplysninger.

Personvernvennlige alternativer som innebygd førstevalg, bør tas i bruk, f.eks. ved at det ikke etterspørres mer informasjon enn absolutt nødvendig. Det er viktig at personvern kommer inn tidlig når nye løsninger etableres. Det vil både styrke personvernet og gi oss billigere løsninger ved at man slipper å installere det senere.

EU har med sitt arbeid også bidratt med å styrke personvernet. Det er viktig. Teknologien kjenner ingen grenser, og da må vi også ha et regelverk som gjør det mulig å sikre personvernet på tvers av landegrensene. Det er bra at Datatilsynet prioriterer internasjonalt arbeid.

De problemstillingene som tilsynet skriver om i årsmeldingen, er viktige beskjeder til Stortinget som lovgiver. I 2012 peker tilsynet særlig på personvernet i arbeidslivet og hvordan de har jobbet med å bedre bevisstheten rundt personvernet i arbeidslivet. Den rød-grønne regjeringen satte ned et partssammensatt utvalg for å se på disse problemstillingene. Jeg ser fram til at vi kan debattere de konkrete forslagene som kommer der.

Datatilsynet er en kunnskapsbank, og jeg mener det er viktig at tilsynet deltar i det offentlige ordskiftet, og at det deltar med sin kompetanse når det er høringer om konkrete forslag. Der har tilsynet gjort en god og offensiv jobb, og det er veldig positivt at tilsynet så klart signaliserer at de ønsker å ha fokus på og være en del av digitaliseringsarbeidet i offentlig sektor.

Det vil nok også være saker hvor Datatilsynet ikke når fram med sine argumenter, men uansett bidrar Datatilsynet til at offentlig sektor får et mer bevisst forhold til personvern. Det tror jeg er viktig.

Heidi Greni (Sp) [11:12:51]: Datatilsynets direktør, Bjørn Erik Thon, har i sin innledning til Datatilsynets årsmelding for 2012 noen tankevekkende betraktninger om personvernet. Han sier at de største truslene mot personvernet er de mange små inngrep, registreringer og overvåkingstiltak som til sist kan ende med at vi mister den friheten vi setter så høyt: frihet til å reise hvor vi vil, til å bruke penger på hva vi vil og til å kommunisere med hvem vi vil, uten frykt for at noen ser oss i kortene.

I årsmeldingen er det også en beskrivelse av den enorme digitale utviklingen vi er inne i. Hele 90 pst. av dagens digitale data er generert bare i løpet av de siste par årene, og datamengden øker med 40 pst. hvert år framover. I løpet av ett minutt blir det sendt 204 millioner e-poster, og det blir gjort omtrent tre millioner søk på Google.

Vi gjør oss alle nytte av den digitale utviklingen. Den åpner nye muligheter for oss. Samtidig vet vi at våre digitale fotavtrykk blir sett, registrert og brukt i mange sammenhenger. I det daglige bekymrer vi oss kanskje ikke unødig over det, men jeg mener vi skal være glad for at vi gjennom Datatilsynet og Personvernemnda har bygd opp tilsynsmyndigheter og kompetanse som hjelper oss å stille de kritiske spørsmålene.

Som lovgivere har vi et stort ansvar som for de fleste oppleves som vanskelig å forvalte uten at vi kan hente støtte blant kompetansemiljøer som har solid både verdimelessig og kunnskapsmessig ballast.

Senterpartiet har sammen med Arbeiderpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti en merknad der vi gir vår støtte til Datatilsynets signal om at de vil føre en strengere kontroll med bruk og gjenbruk av dataopplysninger i arbeidslivet. I meldingen, som ble avgitt av den rød-grønne regjeringen, heter det at departementet er enig i at det er behov for å se nærmere på hvordan personvernutfordringer i arbeidslivet håndteres, og at Datatilsynets fokus på dette støttes. Jeg forutsetter at også vår nye regjering stiller seg bak dette. De økte mulighetene for bruk av elektroniske spor i overvåkingsøyemed må ikke føre til en svekkelse av personvernet i arbeidslivet.

Stortingets flertall, Høyre og Arbeiderpartiet, vedtok at EUs datalagringsdirektiv skulle innføres i norsk rett. Direktivet pålegger teleselskap og Internett-leverandører å lagre alle data som viser hvem du har ringt til, sendt SMS til eller e-post til eller hvor og når du har surfet på Internett. Dataene skal lagres i minst seks måneder, angivelig for å bekjempe alvorlig kriminalitet.

Vi har sett at tidligere stortingsrepresentant for Høyre

og mangeårig leder av Datatilsynet, Georg Apenes, har reagert kraftig på dette. Han har uttalt:

«Det blir som å lagre høystakker for det tilfelle at det skulle vise seg at det er en nål i én av dem.»

Som kjent er det i statsbudsjettet for 2014 avsatt midler til gjennomføring av direktivet, men framdriften er forsinket. Det er en bred debatt om personvernkonsekvensene ved innføringen av Datalagringsdirektivet i en rekke EU-medlemsland, og EU-domstolen vil prøve lovligheten av gjennomføring av direktivet slik det nå foreligger.

Senterpartiet mener det er behov for en ny gjennomgang av premissene for gjennomføring av Datalagringsdirektivet, ut fra både erkjennelsen om utfordringene for personvernet og de økte kostnadene og administrative utfordringene som følger av innføringen av direktivet i norsk lov.

Jeg ser at komiteens medlemmer fra regjeringspartiene sier at dette ikke er rett tidspunkt for en gjennomgang av Datalagringsdirektivet, med henvisning til at vi må vente på utfallet av den foreliggende saken i EU-domstolen. Det er en svært ydmyk og altfor defensiv tilnærming, ikke minst fra Fremskrittspartiet, som stemte imot innføring av direktivet sammen med oss fra Senterpartiet.

Jeg tror både Fremskrittspartiet og de partiene som representerte flertallet da Stortinget behandlet saken i 2011, ville være tjent med å erkjenne at konsekvensene av vedtaket vanskelig kan forsvares. Det er ingen grunn til at vi skal la EU trekke konklusjonen for oss i denne saken også.

André N. Skjelstad (V) [11:17:42]: Aldri før har et samfunn hatt større muligheter til å følge våre digitale skritt enn nå. Det skaper også en del utfordringer.

Venstre har programfestet at vi vil arbeide for å fjerne EUs datalagringsdirektiv fra norsk lovverk om det blir implementert.

Vi mener videre at vi må arbeide aktivt overfor EU for å sikre at den nye personvernforordningen i EU, som ved ikrafttredelse også vil gjelde for Norge, skal gi et høyere beskyttelsesnivå for personvern enn man har i dag.

Det er også viktig å ha med seg at rollen til Datatilsynet, som har en oppsynsrolle når det gjelder personvernet, blir stadig mer viktig for vår hverdag, når det gjelder både private og offentlige aktørers virksomhet som skjer på nett og ved elektronisk kommunikasjon.

Utviklingen av nye løsninger gjør at presset mot personvernet blir langt sterkere. Derfor mener Venstre at utgangspunktet er at borgerrettighetene skal vernes like godt i den digitale som i den analoge verden. I et slikt perspektiv, og gitt de personvernmessige aspektene som modernisering og digitalisering reiser, mener vi det er nødvendig å vurdere å gi Datatilsynet større myndighet som forvaltningsorgan.

Arbeidet med digitalisering og modernisering i en rekke samfunnssektorer reiser også en del personvernrelaterte problemstillinger. Særlig gjelder dette innenfor helse- og omsorgssektoren. Det er derfor også naturlig at Datatilsynet har fokusert på helse- og omsorgssektoren i meldingsåret og bl.a. deltatt i diskusjoner rundt mulig bruk av velferdsteknologi. Derfor må man også sikre at bruk

av omsorgsteknologi bygger på prinsippet om personvernvennlig teknologi, og det må etableres et regelverk, rutiner og praksis som ivaretar den enkeltes individuelle hensyn.

Jeg vil også understreke at man må stille strengere krav til sikkerhet om enkeltpersoners helseopplysninger, herunder krav om kryptering av identiteter i helseregistre, og man må sørge for at bare de som faktisk er involvert i behandlingen av en pasient, får tilgang til journalopplysningene.

Geir S. Toskedal (KrF) [11:20:13]: I denne saken minnes jeg min strenge oppdragelse om at det å lese andres post var noe av det verste en kunne finne på. Vi var veldig nøye på at vi behandlet personvernet så strikt som vi kunne. Jeg tror at personvernet er et av de livsområdene som har hatt størst utvikling de siste tiår. Det har blitt utfordret. Det er en immateriell verdi som vi skal ta vare på, og som vi stadig – ved hjelp av de tekniske mulighetene – ser nye, foruroligende sider ved.

Fra gammel romersk rett vet vi at individets rettigheter er viktige, og at borgerrettighetene hviler på det: Våre privatopplysninger skal forbli private. Men i dag blir opplysninger samlet overalt, alle steder, innen flere og flere livsområder. Det gjelder inngangsportaler. Det gjelder lagring, gjenbruk og salg, og det gjelder sletting av opplysninger om oss som i seg selv kan være ubetydelige, men som i sum snart forteller hele vårt liv. Derfor er det viktig at Datatilsynet utfører den jobben de gjør, med stor grundighet. Den årsmeldingen som foreligger, gir grunn til å ha tillit til at det arbeidet fungerer godt.

Når jeg ber om ordet, er det fordi vi nå står foran en kommune- og demokratireform. I den sammenheng tror jeg også det kan bli en IKT-reform, og da er det særdeles viktig at Datatilsynet nå bistår i det arbeidet som ligger foran oss, slik at demokratireformen også blir en IKT-reform. Kommunalkomiteen har vært på tur til Finland og Danmark og sett hvordan IKT blir integrert og er en del av fornyingsarbeidet i kommunene. Det er derfor svært viktig at det arbeidet har høy kvalitet, og at vi greier å forutse det som kan være av muligheter og faremomenter.

Datatilsynet utfører en god kontroll, men det vil som sagt være av betydning at de nå greier å avdekke problemstillinger ved de utfordringene som foreligger, slik at vi i det politiske arbeidet i den forestående kommune- og demokratireformen får et godt grunnlag for å gjøre kloke vedtak. Derfor forutsetter jeg at deres innsikt på dette området blir tilført det politiske miljø i forkant og i tide.

Karin Andersen (SV) [11:23:02]: Jeg tror det er få av oss som for tjue år siden kunne forestilt seg hvordan IKT og datateknologi i dag griper inn i både hverdag og arbeid – i alt. På mange måter gjør dette ting enklere og mer effektivt, men på den andre siden åpner det også opp for det som Datatilsynet advarer mot i sin årsmelding, nemlig økt overvåkning og økt kommersialisering av våre private opplysninger, som kan bli fanget opp og lagret, og at dette stiller oss som samfunn overfor store utfordringer i framtida. Jeg mener at det ikke er særlig vanskelig å se at Datatilsynet – og kanskje også Personvernemnda – trenger å styr-

kes framover for å møte dette, for dette presset blir større og større.

I innstillingen opplever jeg at vi er ganske enige om det meste, men jeg er i likhet med både representanten for Arbeiderpartiet og representanten for Senterpartiet veldig i stuss om hvorfor regjeringspartiene ikke er med på marknaden når det gjelder arbeidslivet, der det står at Datatilsynet vil bruke muligheten til overtredelsesgebyr i saker der de mener at bruk av data skjer i strid med lovverket. Det handler rett og slett om faktisk å vise at det man gjør feil, får noen konsekvenser. Det trodde jeg faktisk at regjeringspartiene var med på. Jeg er veldig forundret over at de ikke er det, og jeg signaliserer dette nå.

Det andre er debatten rundt datalagringsdirektivet. Jeg merker meg at Fremskrittspartiet – tilsynelatende – ikke vil ta ordet i denne saken, og det skjønner jeg egentlig veldig godt, fordi datalagringsdirektivet vel kanskje er den mest utfordrende saken vi har når det gjelder overvåkning og personvern – vern av våre personlige data. Da denne saken var oppe i Stortinget, holdt nåværende justisminister Anders Anundsen et aldeles glitrende innlegg. Det er ikke hver dag jeg siterer Fremskrittspartiet, men i dag har jeg tenkt å gjøre det. Han sa:

«Jeg mener at datalagringsdirektivet egentlig handler om hva vi oppfatter av frihet er. Vi skryter av å være en nasjon hvor individet er fritt og rettssikkerheten godt ivarettatt. Etter min oppfatning er frihet fra overvåkning en helt grunnleggende del av frihetsbegrepet.»

Han sa også at utgangspunktet for datalagringsdirektivet bryter med det.

Derfor har vi – sammen med Senterpartiet og Venstre – ment at vi må gå gjennom denne saken om igjen nå, og det er fordi den reiser disse vanskelige spørsmålene. Jeg ser at regjeringspartiene ikke har innført direktivet, at det er mange utfordringer knyttet til det, og man bør derfor ta en pause og tenke seg om. Det er ikke nødvendig å vente på EU-domstolen, men vi kan jo håpe at den også støtter dette synet, for det er ikke grenser for på hvilke områder vi kan tenke oss at vi skal gjennomføre ulike typer av lagring av data og overvåkning framover – «i det godes hensikt». Sånn er det jo. Man kan gjøre det på område etter område. Det blir ikke noe bedre av den grunn. Jeg vil igjen sitere nåværende justisminister, som i Stortinget den 4. april 2011 sa:

«Det er naturligvis bare de mest naive som tror at dette vil bidra til økt oppklaring av alvorlig kriminalitet. Kriminelle planlegger sin lovstridige aktivitet. De vet at trafikken deres lagres. De er de nærmeste til å finne nye måter å kommunisere på. De trenger ikke å ta hensyn til dette på noen spesiell måte.»

De som blir igjen, de som lider under dette, vil være vanlige folk som egentlig ikke har noe å skjule – annet enn vanlige hverdagssynder, og det kan være ille nok det hvis de opplysningene faller i gale hender. Erfaringen tilsier at de havner i gale hender.»

Det er altså nåværende justisminister som sier dette om datalagringsdirektivet. Hovedargumentet er liksom at vi skal bruke det til å bekjempe kriminalitet, og så avviser

altså nåværende justisminister dette som et i det hele tatt hensiktsmessig virkemiddel.

Jeg sier dette fordi det er en av prøvesteinene framover på om vi faktisk tar personvernet alvorlig. Jeg mener at det flertallet som sa ja til datalagringsdirektivet, ikke gjør det. Jeg registrerer at regjeringen venter med å innføre det og ikke helt vet hvordan de skal håndtere saken. Det kan jo være bra så lenge de venter med det, men denne saken er nødt til å komme opp igjen, og vi er nødt til å avvise dette hvis vi skal ivareta personvernet i framtida.

Helge André Njåstad (FrP) [11:28:23]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet i debatten all den tid saksordfører Ingjerd Schou fra Høyre presenterte komiteens innstilling i en sak som dreier seg om årsmeldinger og ikke en omkamp eller en diskusjon om datalagringsdirektivet. All den tid representanten Karin Andersen sier at Fremskrittspartiet ikke tar ordet, fant vi ut at vi gjerne gjør det samme som representanten, nemlig å lese høyt fra noe som Fremskrittspartiet har skrevet og sagt tidligere knyttet til datalagringsdirektivet.

I vårt handlingsprogram for denne perioden står det:

«IKT-utviklingen må ikke gå på bekostning av personvernet og folks rett til privatliv. Det er derfor viktig med et sterkt Datatilsyn og klare lovmessige begrensninger knyttet til hva slags informasjon myndighetene og private instanser kan samle inn og nyttiggjøre seg om enkeltmennesket. FrP er motstandere av datalagringsdirektivet og annen lovgivning som innebærer at hele befolkningen i praksis settes under døgnkontinuerlig overvåkning. Det bør dessuten innføres et lovmessig vern av ytringsfrihet og anonymitet på Internett. Den enkelte skal ha full råderett over sine egne personopplysninger.»

Dette står i vårt handlingsprogram. I likhet med tidligere innlegg fra nåværende justisminister Anders Anundsen, har vi en klar og tydelig holdning til datalagringsdirektivet, men vi føler ikke at innstillingen om Datatilsynets og Personvernemdas årsmeldinger er rett anledning til å diskutere det. Vi registrerer for øvrig og at de partiene som fant sammen når det gjelder innføring av datalagringsdirektivet, fremdeles har solid flertall på Stortinget. Av den grunn føler vi ikke at dette er anledningen til å diskutere dette, og vi står for øvrig bak de merknadene som er i innstillingen.

Statsråd Jan Tore Sanner [11:30:24]: Selv om denne saken gjelder Datatilsynets årsmelding fra 2012, er jeg glad for at komiteen i det alt vesentlige står samlet og ser fremover når det gjelder de utfordringene vi står overfor.

Personvern er et stadig viktigere tema i vår digitale hverdag. Fremleggelsen av stortingsmeldingen om årsmeldingene til Datatilsynet og Personvernemnda gir Stortinget en god anledning til å diskutere personvern. Det er jeg glad for.

Vi markerte 28. januar i år den internasjonale personverndagen. I den anledning presenterte Datatilsynet og Teknologirådet en felles rapport om personvernets tilstand og trender for 2014. Ett av de viktigste temaene var folks holdning til personvern. Undersøkelsen viser at 46 pst.

er mer opptatt av personvern enn de var før. Det kan ha sammenheng med at personvernsspørsmål i økende grad er kommet på den politiske dagsordenen og også i media. Uansett hva som er grunnen til denne økte bevisstheten: Dette er noe vi må ta inn over oss. Mange innbyggere opplever å få personvernet sitt krenket. Regjeringen arbeider for å gjøre noe med denne utfordringen.

Et viktig mål for regjeringen er å modernisere offentlig sektor. For å lykkes med det er vi avhengig av gode teknologiske løsninger som også ivaretar personvernet. Teknologi og personvern trenger ikke være motsetninger. Dersom vi bygger personvernvennlige løsninger inn i teknologien fra starten av, kan de to spille på lag. Jo tidligere i prosessen personvern settes på dagsordenen, jo lettere er det å ivareta viktige personvern hensyn. Vi vil derfor ta tanken om innbygd personvern med oss i arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor.

Det er ikke bare ved utvikling av ny teknologi at det er viktig å tenke personvern i starten av prosessen. Det samme hensynet bør også gjelde i det generelle lov- og utredningsarbeidet som regjeringen driver. Stadig flere saker på stadig flere områder har konsekvenser for personvernet. Ofte er det likevel vanskelig å se disse, fordi inngrepene kommer i små drypp. Da må myndighetene være bevisst disse dryppene. Vi må klare å sette dem inn i en større sammenheng og analysere konsekvensene før tiltak gjennomføres. På denne måten har Datatilsynet en viktig rolle både gjennom deltakelse i forberedende prosesser og, i siste instans, som aktør i høringsrunder. Målet må være at det blir lagt til rette for at Datatilsynet kan komme med sine innspill så tidlig som mulig i prosessene, slik at personvern kan bli bygd inn i de tiltak som gjennomføres.

Regjeringen er opptatt av den enkelte innbyggers rett og frihet og selvbestemmelse. Personvern handler i aller høyeste grad om retten til selvbestemmelse, og om at den enkelte skal ha eierskap og råderett over egne personopplysninger.

Det samles inn data i stadig flere sammenhenger og til stadig flere formål. Såkalte Big Data brukes av både myndigheter og private aktører. De største internettaktørene baserer seg på handel med personopplysninger som sin viktigste inntektskilde. Den omfattende innsamlingen gjør det vanskelig for hver og en av oss å kontrollere hvem som sitter på personopplysningene våre, og hva de brukes til. Til tross for dette er de fleste altså opptatt av å beholde denne kontrollen, som vi har sett fra Datatilsynets nevnte undersøkelse.

God informasjon er viktig for å kunne ivareta egne rettigheter, som retten til å bestemme over egne personopplysninger. Regjeringen har et stort ansvar for å informere innbyggerne om hvilke personvernrettigheter de har, og hvordan de kan bruke dem. Dette er et ansvar vi legger vekt på, og som bl.a. ivaretas gjennom god veiledning og oversiktlige personvernregler.

Jeg har merket meg en debatt som representanten Michael Tetzschner har tatt opp i forbindelse med et mulig salg av Nets, som har ansvar for mye av bankenes betalingsformidling. Jeg er glad for at denne debatten reises. Jeg kan selvsagt ikke kommentere et mulig salg, men der-

som et salg skulle reise nye personvernspørsmål, er det viktig at Datatilsynet vurderer dette spørsmålet, nemlig fordi det er Datatilsynet som gir konsesjon for bankenes behandling av personopplysninger.

Jeg ser at komiteen har bemerket at Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger gir en god oversikt over både virksomhetene og de sentrale problemstillingene som preger arbeidet deres. Dette er jeg enig i.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Heidi Greni (Sp) [11:35:40]: Datatilsynet viser i årsmeldingen til det arbeidet de har utført for å tilrettelegge for Stortingets vedtak om implementering av datalagringsdirektivet i norsk rett. Arbeidet er ikke sluttført, fordi det fortsatt hersker stor usikkerhet om de rettslige premissene for implementeringen. Som det framgår av komitéinnstillingen, har vi i Senterpartiet, sammen med SV og Venstre, en merknad der vi gir uttrykk for et behov for en ny runde om innføringen av datalagringsdirektivet. EU-domstolen vurderer nå lovligheten av direktivet slik det foreligger. Jeg merker meg at Høyre og Fremskrittspartiet i innstillingen sier at dette ikke er rett tidspunkt for å gjennomgå det, under henvisning til saken som foreligger i EU-domstolen. Mitt spørsmål til statsråden er om han deler vurderingen av at Norge ikke på eget grunnlag skal vurdere de ulike sidene ved innføring av datalagringsdirektivet, ettersom det har kommet fram nye forhold etter at vedtaket ble fattet i Stortinget i 2011.

Statsråd Jan Tore Sanner [11:36:43]: La meg bare først understreke at det er Justis- og beredskapsdepartementet og Samferdselsdepartementet som har ansvaret for implementeringen av datalagringsdirektivet. Jeg vil også bemerke at det ikke er lenge siden Senterpartiet og SV selv satt i regjering, og de satt i regjering da det ble vedtatt at datalagringsdirektivet skulle implementeres.

Så er det slik at det i uttalelsene fra generaladvokaten i forbindelse med EU-domstolens håndtering bl.a. er pekt på at lagringstiden kan være for lang. Generaladvokaten har pekt på at lagringstiden på to år kan være uforholdsmessig lang, og at den bør ned mot ett år. Norge har vedtatt seks måneder – slik at flere av punktene som er påpekt av generaladvokaten, har Norge allerede tatt høyde for ved at vi har et strengere regelverk enn det som er malen i EU.

Karin Andersen (SV) [11:37:56]: Jeg tror det først er grunn til å minne statsråden om at SV og Senterpartiet tok dissens på datalagringsdirektivet, og at det var flertall i Stortinget, der vi ikke stemte for dette. Så det var en annen situasjon enn med den regjeringen vi har nå, der det sitter partier i regjeringen som er imot, men som allikevel uheldigvis stemmer for.

Men jeg skulle spørre om noe annet, og det er den merkningen som er knyttet til arbeidslivet, der Datatilsynet sjøl signaliserer at det mener at det er bruk for å bruke overtredelsesgebyr i saker der sammenstilling og gjenbruk av data skjer i strid med lovverket. Når Høyre og Fremskrittspartiet ikke er med på disse merknadene, heller ikke Kriste-

lig Folkeparti, er det et flertall i Stortinget som på en måte sier: Nei, det skal man ikke gjøre. Det er jo en viktig sak, det at man bruker virkemidler for faktisk å stoppe ulovlig virksomhet. Hvordan vil statsråden forholde seg til dette?

Statsråd Jan Tore Sanner [11:39:02]: La meg først understreke at jeg er klar over at SV og Senterpartiet tok dissens i datalagringsdirektivet. Det er allikevel en realitet at SV og Senterpartiet satt i regjering da datalagringsdirektivet ble vedtatt implementert i norsk lov.

Så er det slik når det gjelder personvern i arbeidslivet, at det er satt ned en arbeidsgruppe som vurderer disse spørsmålene. Den gruppen skal levere sin innstilling i løpet av våren, og da er det naturlig at både regjeringspartiene og regjeringen avventer vurderingene i denne rapporten.

Karin Andersen (SV) [11:39:44]: Jeg lurte da på om det er noen mer konkrete vurderinger som gjør at statsråden mener at vi ikke trenger virkemidler på dette området, i og med at Datatilsynet sjøl tilrår at vi skal gjøre det. Det organet som er satt til å ivareta dette, dokumenterer at det er en økende bruk av overvåkning i arbeidslivet i strid med regelverket, og de ønsker å ta i bruk dette virkemiddelet.

Betyr det at statsråden nå sender til Datatilsynet en stoppordre når det gjelder å bruke disse virkemidlene? Helt konkret, hva betyr det statsråden nå sa? Er det en stoppordre – avvent til utvalgets innstilling er ferdig – eller får Datatilsynet ta i bruk disse virkemidlene, som de mener er nødvendige?

Statsråd Jan Tore Sanner [11:40:37]: Jeg ga ikke uttrykk for noen stoppordre i mitt innlegg. Selvsagt ønsker vi ikke å gi noe slikt. Jeg bare understreket at når det er en arbeidsgruppe på gang, er det naturlig at både regjeringspartiene og regjeringen avventer arbeidsgruppens innstilling før man kommenterer disse spørsmålene i forbindelse med en komitéinnstilling.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Michael Tetzschner (H) [11:41:20]: For det første vil jeg bemerke at det er Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2012, ikke for 2013, som omsider har nådd Stortinget for behandling. Grunnen til at jeg gjør et poeng ut av dette, er at Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger ble ferdigstilt og sendt departementet henholdsvis 8. og 11. februar 2013. Vi kan dermed konstatere at Stoltenberg-regjeringen brukte over et halvt år på å skrive fire sider innledning, som stort sett bare foregriper det som Datatilsynet allerede har sendt. Dette er ikke en veldig fremoverlent holdning. Hvis man ser på datoen 23. august, som er datoen for Stoltenberg-regjeringens fremleggelse, kan man lure på om de var interessert i å diskutere med det forrige storting, som da hadde gått fra hverandre, og som ikke møttes mer før valget. De har jo hatt en annen sak til behandling, Mongstad-saken, hvor det

ganske bevisst var en unnvikelsesteknikk når det gjaldt det offentlige ordskiftet.

2013 var et meget begivenhetsrikt år for personvernproblemstillinger. Overvåking av vanlige, lovlydige mennesker i deres hverdag ble avdekket som et stort globalt problem – og ikke minst fravær av en internasjonal rettsorden utover EU og EØS-området – gjennom lekkasjene fra ansatte knyttet til disse tjenestene. Dette var også problemstillinger som var godt kjent da regjeringen la frem sine årsmeldinger for Stortinget. Selv om årsmeldingene, som sagt, er for 2012, er det lov å omtale skjellsettende begivenheter som finner sted etter at meldingsperioden er over. Det burde man gjort i dette tilfellet.

Jeg vil benytte anledningen til å trekke frem noe som er aktuelt, nemlig saken om det som kan vise seg å være salg av informasjon om bankkundene i Norge. De fleste av oss bruker avtalegiro, brevgiro, bankaksept, e-faktura og andre kort- og minibanktjenester. Det er altså selve infrastrukturen for disse finansielle betalingsordningene som nå er på vei til å bli solgt ut. Det er en stor problemstilling og minner oss også på at utviklingen stadig ligger foran. Det er ikke noen spor av dette i årsmeldingene – som kunne foregriper en slik utvikling. Dette viser nettopp hvor viktig det er å ha en diskusjon i Stortinget på basis av ajourførte dokumenter.

Jeg vil også legge til at jeg tolker statsråd Sanner dit hen at han har en mer fremoverlent og proaktiv holdning i personvernpolitikken. Han representerer en regjering som i større grad holder seg selv og Stortinget orientert om den internasjonale utviklingen. Det er i hvert fall min forventning, og det mener jeg er begrunnet ved statsråd Sanners innlegg tidligere.

Karin Andersen (SV) [11:44:41]: Representanten Tetzschner tar opp viktige temaer. Men jeg må si at når vi får som svar at det er nedsatt en arbeidsgruppe, og at man skal se på saker der Datatilsynet sjøl ber om å få bruke virkemidler, virker det ikke akkurat fremoverlent, når man ser på det. I arbeidslivet er det store utfordringer knyttet til dette, akkurat som på svært mange andre områder.

Grunnen til at jeg tok ordet, var innlegget fra fremskrittspartirepresentanten, som siterte fra Fremskrittspartiets program der de sier at de er motstandere av datalagringsdirektivet, i en sak som omhandler hvordan antallet store utfordringer på personvernområdet er økende, i en sak der de ikke er med på merknader som påpeker dette, noe som er helt i tråd med de meningene som Fremskrittspartiet sier at de har, men der de gjør noe helt annet i regjering. Forskjellen på SV og Fremskrittspartiet er at vi, da vi satt i regjering og dette ble vedtatt, tok dissens. Vi stemte mot i Stortinget, og vi argumenterte for våre synspunkter begge steder.

Det som kjennetegner Fremskrittspartiet nå, er at de sier én ting ute og noe helt annet i regjering. De snakker hele tiden med to tunger – systematisk – for å vilde folk med hensyn til hva de egentlig står for. Det mener jeg er et problem. Særlig må det være et problem for justisministeren, som så klart i denne salen har gitt uttrykk for at noe av det som var argumentet for, nemlig at det skulle bidra

til kriminalitetsbekjempelse, er feil, og at det ikke vil hjelpe. Det må være et problem både for regjeringen og for Fremskrittspartiet.

Jeg ønsker at Fremskrittspartiet er med, slik de var da vi diskuterte datalagringsdirektivet. Vi trenger alle stemmene her, for det er en kjempeutfordring framover å få på plass systemer slik at vi hindrer overvåking, og slik at det hjelpemiddelet som IKT er, blir et hjelpemiddel og ikke et middel for å overvåke folk. Derfor utfordrer jeg Fremskrittspartiet her, for vi trenger alle disse stemmene. Dette er ikke noe man – for å si det sånn – bare skal diskutere i lukkede rom. Denne saken er så viktig at vi nettopp må diskutere den i åpne rom. Fra det åpne rommet har Fremskrittspartiet blitt fullstendig borte.

Mazyar Keshvari (FrP) [11:47:20]: Vi har ikke blitt borte fra det åpne rom i det hele tatt. Vi setter dagsordenen hver eneste dag – i ulike temaer.

Det representanten fra Sosialistisk Venstreparti ikke vil ta inn over seg, er hva vi behandler her i dag: Vi behandler årsmeldingene for 2012. Vi debatterer ikke datalagringsdirektivet i dag, vi skal ikke votere over datalagringsdirektivet i dag.

La det ikke være noen tvil om hva Fremskrittspartiet mener. De sitatene fra daværende stortingsrepresentant Anders Anundsen som representanten fra SV leste opp, gjelder fortsatt. Vi har ikke snudd i spørsmålet om datalagringsdirektivet. Det er det samme flertallet i dag som da det ble vedtatt. Grunnen til at vi ikke er med på merknaden og ikke er med på debatten om datalagringsdirektivet – går inn på det – er rett og slett at det ikke er den saken vi behandler. Det må også Sosialistisk Venstreparti forholde seg til.

Presidenten: Representanten Karin Andersen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Karin Andersen (SV) [11:48:38]: Årsmeldingene vi behandler, peker på de store, viktige utfordringene vi har på personvernområdet. Da er det helt nødvendig å se framover når vi behandler denne saken – bruke årsmeldingene og de fakta som ligger der, til å vurdere de utfordringene vi har framover.

Dette gjør ikke Fremskrittspartiet i det hele tatt. Fremskrittspartiets representant var her oppe nå og sa at i denne salen er det fremdeles flertall for datalagringsdirektivet. Ja, det er det. Men andre saker hindrer jo ikke Fremskrittspartiet i å turne høyt og lavt i alle medier med f.eks. forslag om folkeavstemning om innvandringspolitikk, som det er dundrende uenighet om. Det finnes ikke ett annet parti som er enig i det. Allikevel velger Fremskrittspartiet å flagge det høyt, mens de velger å være musestille om de alvorlige utfordringene for folk flest ved innføring av datalagringsdirektivet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Vi går da, som tidligere vedtatt, over til sak nr. 6.

Sak nr. 6 [11:49:49]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, André N. Skjelstad og Ola Elvestuen om evaluering av Norges engasjement i Afghanistan (Innst. 128 S (2013–2014), jf. Dokument 8:12 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [11:50:45] (ordfører for saka): Innsatsen til Noreg i Afghanistan har stilt oss overfor krevjande utfordringar både når det gjeld sivil utviklingsinnsats, den militære innsatsen for å bera trygggleiken og arbeidet for å finna ei politisk løysing som kan sikra dette krigstrøyte landet ei betre og meir stabil framtid.

Norsk Afghanistan-politikk har gjennom alle desse åra blitt lagt fram for Stortinget, og her har partia i stor grad klart å bli samde om både politikk og løyvingar til den samla norske innsatsen. Gjennom arbeidet med denne innstillinga har vi òg fått klar semje om hovudinnrettinga på den breie evalueringa som no skal gjennomførast. Frå departementet har vi fått stadfesta at regjeringa vil starta førebuingane i år og gjennomføra evalueringa i 2015. Vi har dermed kome eit godt stykke vidare sidan Stortinget sist drøfta saka i fjor vår. Som saksordfører er eg svært glad for dette. Eg vil takka mine kollegaer i utanriks- og forsvarskomiteen for konstruktivt samarbeid om innstillinga og Venstre for på ny å ta initiativet til dette gjennom representantforslaget.

I arbeidet med saka blei både Utanriksdepartementet og Forsvarsdepartementet kontakta, og dei har i eit felles svarbrev opplyst at regjeringa vil vedtaka eit mandat for gjennomgangen av Afghanistan-innsatsen midtvegs dette året. Dei legg opp til at gjennomgangen blir utført av ei gruppe ekspertar, med støtte frå ei fagleg referansegruppe. Departementet varslar òg at dei vil informera Stortinget om det vidare arbeidet. I arbeidet med saka har vi oppnådd semje om at dette ikkje berre skal vera informasjon til Stortinget, men at Stortinget skal bli konsultert om mandat, samansetting og framtidsplanar for gjennomgangen. Det viser at ein frå regjeringspartia legg opp til ein inkluderande prosess, som eg finn svært positivt.

Den breie evalueringa som ein nå står framfor, blir både viktig og krevjande. Eg vil understreka at det skal vera ein heilskapleg gjennomgang der ein evaluerer både den internasjonale militære innsatsen, den sivile bistanden og den politiske prosessen vi har søkt å medverka til. Det er òg

viktig å sjå på korleis desse ulike komponentane har påverka resultatoppnåinga på tvers av ulike sektorar. Det internasjonale perspektivet er òg viktig å ta med, for norsk innsats på alle desse tre felta har gått inn i eit større internasjonalt samarbeid der internasjonale organ som t.d. FN og NATO har hatt viktige roller. Her kan det vera lærdomar å hausta, både om vår vilje og evne til å påverka utforminga av dei internasjonale strategiane og ikkje minst korleis vi har utnytta det handlingsrommet vi har hatt til å utforma dei norske bidraga. På grunnlag av desse føringane er det ein samla komité som konstaterer at intensjonen i representantforslaget nå vil bli følgt opp, med dei presiseringane om innrettinga av gjennomgangen som eg har vist til. Det er på dette grunnlag vi foreslår at Dokument 8:12 blir vedlagt protokollen.

Frå Kristeleg Folkeparti si side vil vi særleg understreka kort kor viktig det er at det ikkje berre blir ein teknisk prega gjennomgang. Vi ser fram til ei heilskapleg evaluering som søkjer å gje svar på dei store spørsmåla om kva effekten har vore av den norske innsatsen, som ein del av det breiare internasjonale samarbeidet innanfor sivil, militær og politisk sektor. Vi trur her kan vera mykje lærdom å henta, og vårt inntrykk er at norsk personell og norske institusjonar har gjort ein framifrå innsats, men at føresetnadane har vore svært krevjande. Personleg trur eg at sider ved den overordna strategien, mangelfull koordinering og ulike motstridande interesser hos styresmaktene i Afghanistan, tradisjonelle maktstrukturar, lokale krigsherrar, Taliban og andre mektige nettverk i sum har skapt ein situasjon som har gjort det vanskeleg å oppnå så gode resultat som ein har ønskt. Å utvikla ein rettsstat med demokrati, menneskerettar og eit velutdanna folk har nok meir preg av eit generasjonsprosjekt enn noko som kan gjerast på eit tiår. Difor trur eg at ingen skal slå seg på brystet og berre seia kva var det eg sa. Vi har alle noko å læra, både med tanke på den vidare innsatsen i Afghanistan og erfaringar vi kan dra nytte av i utviklingstiltak og militære operasjonar andre stader i åra som kjem.

Anniken Huitfeldt (A) [11:55:51] (komiteens leder): Jeg vil takke forslagsstillerne for å fremme et viktig forslag, og jeg vil også takke saksordføreren for å ha gjort et veldig godt arbeid med denne saken.

Det internasjonale samfunn og Norge har i over ti år vært sivilt og militært engasjert i Afghanistan. ISAF-operasjonen i Afghanistan skal snart avsluttes, men norsk bistand til Afghanistan vil fortsette på et høyt nivå.

Det er bred enighet om at det skal gjennomføres en evaluering av Norges engasjement i Afghanistan. Det ble slått fast av en samlet utenriks- og forsvarskomite under behandlingen av Dokument 8:29 S i forrige stortingsperiode. Der uttalte komiteen at

«når transisjonsprosessen med avviklingen av ISAF er sluttført i 2014, vil det være naturlig å komme tilbake til spørsmålet om en gjennomgang av hele innsatsen i Afghanistan».

Det er det samme budskapet som kommer i brev fra utenriksministeren og forsvarsministeren 17. januar i år, så

den saken vi har til behandling nå, gjelder ikke om vi skal foreta en gjennomgang, men når.

Stortinget har gjennom flere år fått anledning til å følge innsatsen i Afghanistan. Regjeringen Stoltenberg la også stor vekt på å holde løpende kontakt med Stortinget om Afghanistan og ga årlige redegjørelser i Stortinget om utviklingen i dette landet.

Det er også foretatt evalueringer. Den sivile innsatsen på bistandsområdet gjennom de ti siste årene ble gjenstand for en uavhengig evaluering i 2012, og det er også gjort løpende evalueringer av den militære innsatsen, bl.a. gjennom NATOs Periodic Mission Reviews. En evaluering av den militære innsatsen ses også i sammenheng med andre lands engasjement.

Det er behov for en helhetlig gjennomgang, ikke bare for å kunne vurdere hva som har fungert, men også for å kunne peke på hva som kunne vært gjort annerledes. Det innebærer at man ser på aspekter knyttet til både Norges sivile og militære engasjement i Afghanistan. En evaluering bør se på samordningen mellom sivilt og militært engasjement, den bør se på bistandsresultater, forholdet til sikkerhetssituasjonen for norsk personell og oppfølging av sivilt og militært personell under og etter endt oppdrag.

For sivilt og militært personell som har bidratt i denne internasjonale operasjonen, har det vært utfordrende. Det har også medført risiko, og derfor er det viktig for dem at det foretas en helhetlig evaluering. Det vil være en viktig anerkjennelse av deres innsats.

Regina Alexandrova (H) [11:58:54]: Først ønsker jeg å takke for den viktige innsatsen og deltagelsen til alle dem som har stilt opp i det norske bidraget i Afghanistan gjennom mange år. For noen har denne tjenesten for Norge vært det største offer, og bidraget i Afghanistan har ikke bare påvirket dem som har tjenestegjort der, men det har også vært en stor belastning og betydd mye for familie og venner, der flere har mistet sine kjæreste.

Forsvarets forskningsinstitutt har gjennom flere år gjennomført åtte spørreundersøkelser i Faryab-provinsen, der Norge har deltatt med norskledede Provincial Reconstruction Team, Meymaneh, som en del av den NATO-ledede International Security Assistance Force. Disse undersøkelsene gir noe informasjon og kan til en viss grad si noe om utviklingstrekkene over en begrenset periode om noen temaer. I tillegg gjennomføres det forskning ved Norges arktiske universitet i Tromsø på relasjonene og effektene av engasjementet fra sivile aktører opp mot militær aktivitet og samhandlingen mellom disse aktørene. Noe forskning er altså gjennomført, men mange spørsmål og forhold er ikke avklart. Det er derfor viktig at vi nå kan gjennomføre en mer helhetlig evaluering av Norges engasjement i Afghanistan.

Meningen med rapporten er ikke å stille spørsmål ved hver enkelts bidrag, men å gjøre opp status over Norges innsats for å kunne gjøre riktige endringer og vurderinger av en eventuell videre innsats, men spesielt for å kunne være bedre forberedt til liknende operasjoner dersom Norge skal bidra med styrker i et NATO-samarbeid i framtiden.

Høyre støtter at en slik gjennomgang bl.a. bør ha som mandat å evaluere det opprinnelige oppdraget Norge forpliktet seg til strategisk og operasjonelt, og å evaluere samarbeidet og samordningen mellom sivilt og militært engasjement og sikkerhetssituasjonen for norsk personell og oppfølging av personell etter endt oppdrag.

I tillegg mener jeg det er viktig at man evaluerer situasjonen Forsvarets personell ble utsatt for, ved at den forrige regjeringen ikke erkjente at Norge var i krigshandlinger i Afghanistan når det var det mange opplevde ved sin innsats, sin deltakelse og sitt offer.

I tillegg vil jeg understreke at uavhengig av resultatene fra rapporten vil hver og en som har deltatt i operasjoner i Afghanistan, ha med seg en verdifull egenopplevd erfaring ved å delta i internasjonale operasjoner, samhandle med andre nasjoner, og en del vil også ha krigserfaringer. Dette samlet – på godt og vondt – vil totalt sett, slik jeg ser det, styrke det norske Forsvaret.

Jeg har selv utdanning fra Forsvaret og har tjenestegjort i Afghanistan i syv måneder som sjef i et operasjons-senter for en multinasjonal styrke med norsk ledelse. Jeg har derfor selv opplevd og sett mange av de utfordringene våre styrker blir utsatt for, og hvordan vi håndterer krevende situasjoner – ofte med livet som innsats for et oppdrag gitt til Forsvaret av Stortinget. Ved en evaluering av engasjementet i Afghanistan forventer jeg en ærlig, redelig og etterrettelig håndtering av realitetene, slik at den informasjonen som kommer fram, kan gi Stortinget innsikt, forståelse, kompetanse og styringsinformasjon for nye beslutninger når Norge eventuelt skal delta i NATO-samarbeid i framtiden.

Jeg vil også understreke at forsvarsministeren ved flere anledninger har vært tydelig på at hun og regjeringen ønsker en evaluering av innsatsen i Afghanistan. Med stor enighet i utenriks- og forsvarskomiteen vil vi kunne få et godt grunnlag for dette arbeidet videre.

Ola Elvestuen (V) [12:04:04]: Fra Venstres side er vi nå veldig glad for at et enstemmig storting stiller seg bak behovet for en bred evaluering av den norske innsatsen i Afghanistan. Vi har nå i mer enn tolv år vært til stede i Afghanistan med militær innsats. I alle disse årene har det vært en betydelig sivil innsats. Vi har mistet ti soldater i løpet av disse årene. I sju år har vi hatt en ledende posisjon i Faryab-provinsen med å koordinere både den sivile og den militære innsatsen.

ISAF-operasjonen sluttføres i løpet av 2014, og innsatsen vil da gå over i en ny fase. Fra Venstres side er det viktig at Norge også ser for seg å delta også i årene framover, særlig med sivil innsats, men også med militær innsats hvis det skulle være nødvendig og ønskelig.

Det er mange ting som er oppnådd i Afghanistan i løpet av disse årene. Langt flere går på skole, barnedødeligheten har gått ned, og det er en økonomisk utvikling, for å nevne noe, men det er fortsatt en vanskelig sikkerhetssituasjon. Det er en utbredt grad av korrupsjon, og man har ikke fått bukt med den omfattende narkotikahandelen i Afghanistan. Vi står nå foran et presidentvalg, med den usikkerheten det innebærer. Det er avgjørende at det gjennomføres et presidentvalg som gir den nødvendige legitimitet til en ny

president. Det er også en usikkerhet ved om den nye presidenten vil være villig til å underskrive en avtale om fortsatt militær tilstedeværelse i Afghanistan.

Norge har deltatt som en mindre del av en stor og omfattende internasjonal operasjon. Det er viktig nå at vi evaluerer den norske innsatsen og også ser denne i sammenheng med den internasjonale operasjonen.

Det er mange som har hatt viktige roller, enten det nå er i regjeringen ved Utenriksdepartementet, Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet, eller mange frivillige organisasjoner som har vært engasjert i Afghanistan, og vi har hatt både politiet og Forsvaret tungt inne.

Nå er det viktig å se på om vi har klart å få til et gjensidig forsterkende samarbeid mellom atskilte sivile og militære aktører i Afghanistan. Spesielt gjelder dette også den innsatsen som er gjort i Faryab-provinsen. Har Faryab-strategien som ble lagt, gitt de riktige og nødvendige resultater, eller var det sider ved den som gjorde den for lite egnet til å oppnå det man ønsket? Har den norske modellen, med et svært skarpt skille mellom sivil og militær innsats, gitt de nødvendige resultater?

Fra Venstres side er det viktig å understreke at soldater ikke skal drive med bistandsarbeid. Likevel er det avgjørende for å oppnå resultater at man har en god koordinering mellom sivil og militær innsats. Vi er nå opptatt av at vi må få en bred og uavhengig evaluering av den norske innsatsen i Afghanistan. Det er viktig at man søker å få eksperter og andre inn i den ekspertgruppen som skal gjennomføre dette, og også få en referansegruppe.

Fra Venstres side er vi veldig glad for at komiteen og også regjeringen legger opp til at både ved utforming av mandat og gjennomføring av evalueringen skal man ikke bare informere Stortinget, men man skal komme til Stortinget også for å ha en grundigere konsultasjon.

Denne evalueringen er avgjørende, sånn at vi får en god læringskultur, at vi lærer av det som har skjedd i Afghanistan, for å videreutvikle den norske innsatsen i Afghanistan i årene framover, men også for å lære av det som har skjedd i Afghanistan for å videreutvikle norske innsatser eventuelt andre steder hvor Norge vil ha både en militær og en sivil innsats i årene framover.

Med dette er Venstre veldig fornøyd med at vi har et enstemmig storting som vil stemme for dette representantforslaget.

Kristian Norheim (FrP) [12:08:55]: Jeg vil først starte med å gi honnør til forslagsstillerne. Dette er et viktig forslag, og komiteen stiller seg samlet bak intensjonene i forslaget, selv om man ønsker å vente til transisjonsprosessen, utviklingen av ISAF-opdraget, er slutført – så all honnør til forslagsstillerne. I tillegg vil jeg også takke saksordføreren for en grundig gjennomgang av innstillingen.

Afghanistan har vært og er fremdeles en viktig sak å diskutere. Ikke minst er det viktig, når man har denne gjennomgangen, å se på hva man har lært av de bidragene vi har hatt der – for å se det i ettertid, men også hvis tilsvarende situasjoner skulle oppstå og Norge skulle engasjere seg på en tilsvarende måte senere. Da er det viktig å dra lærdom

av det, både det man kunne gjort annerledes, og det man har gjort på en god måte.

Det er heller ingen tvil om at det er både riktig og viktig at Norge har vært med og fremdeles er med og bidrar i Afghanistan, både på militær side og på sivil side. Derfor vil jeg også benytte sjansen til å takke dem som har tjenestegjort i det militære bidraget i Afghanistan. De er våre helter, og vi har mye å takke dem for. Det afghanske folket har mye å takke dem for, de har gjort en formidabel innsats, og de har rett og slett gjort det vi i Telemark kaller en forskjell for vanlige folk. I tillegg vil jeg selvfølgelig også takke de sivile aktørene som har vært på plass i Afghanistan.

Det er også verdt å stille seg spørsmålet: Hva er «end game», hvordan tenker man seg at exit-strategien skal være? Vi skal fortsatt ha et bidrag i Afghanistan, det tror jeg at det er bred enighet om her, men samtidig må det også gå an å tenke seg at tiden kommer da man skal tenke en nærmest fullstendig exit-strategi. Det er i hvert fall verdt å ta med seg det også og tenke litt på det.

I den samme sammenhengen må man tenke litt på hva som er målene på suksess: Hvordan måler vi at det har vært suksess i Afghanistan? Vi kan se det på noen punkter. Det fokuset på utdanning som nå er i Afghanistan, hadde rett og slett ikke vært mulig hvis man ikke hadde hatt det engasjementet fra internasjonal side – både militært og sivilt – som vi ser nå. 40 pst. av jenter går nå på skole i Afghanistan. Det i seg selv er nesten nok til at vi skal kunne forsvare det bidraget som vi har hatt der.

I tillegg står vi også overfor det første demokratiske valget i Afghanistan. Det er ingen liten hendelse. Vi snakker om et sted i verden hvor det er ganske store utfordringer når det gjelder demokrati og menneskerettigheter. At det ikke blir noe perfekt valg, eller perfekt valgkamp – eller hva man skal kalle det – nå, tror jeg vi skal kunne leve med. Men at det blir så godt det kan bli innenfor de rammene man har, ser jeg frem til.

Så er det sagt tidligere at det ikke finnes noen militær løsning i Afghanistan. Det har aldri funnes noen militær løsning i Afghanistan, det er helt riktig. Men det finnes heller ingen løsning uten militært bidrag i Afghanistan, for det man har fått til i Afghanistan i de årene man har vært der, hadde rett og slett ikke vært mulig uten det militære bidraget, herunder den innsatsen som de norske styrkene har bidratt med.

Fra Fremskrittspartiets side støtter vi intensjonene i forslaget. Vi ser frem til at den helhetlige, grundige evalueringen skal komme. Det er også veldig viktig at man tar med seg den internasjonale biten i den evalueringen, at man ikke foretar en evaluering sett kun med norske øyne, men at man gjør det i samråd med dem vi faktisk har samarbeidet med på bakken i Afghanistan.

Jenny Ellaug Følling (Sp) [12:14:07]: Dei som har lidd dei største offera i Afghanistan, er lokalbefolkninga – dei som bur der, dei som veks opp der, dei militære som har tenestegjort der, og dei som har lidd sine tap.

Eg har nett lese boka «Jeg er Malala». Der får ein eit djupt og sterkt innblikk i korleis det er å vere barn

og vekse opp i ei krigssone der grufulle hendingar foregår.

I denne saka vil alle det beste, og Noreg har vore tungt til stades i Afghanistan i lag med det internasjonale samfunnet. Då er det viktig at ein i ei evaluering ser på alle sider når ein skal gå gjennom dette – både dei militære og dei sivile. Det er difor bra at ein får eit slikt representantframlegg, men òg at ein forebur dette i tråd med framdrifta som Stortinget har samla seg bak, og etter tidsplanen, slik at ein får svar på dei spørsmåla som ein treng. Det er viktig for Noreg å få svar på alle sider av slikt deltaking, det med status, men òg å gjere dei rette endringane av ein innsats og ikkje minst følgje opp det personellet som har vore i Afghanistan. Det er òg viktig at vi varetek det internasjonale perspektivet i denne gjennomgangen, slik at ein får vurdert alle sider.

Senterpartiet har tiltru til at både mandat og evaluering vert gjennomført på ein god måte, og at vi får dei svara som ein har behov for.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:16:46]: Det er svært mykje å seie om debatten om krigen i Afghanistan – vedtaka rundt det og ulike sider av det – men eg tenkte eg skulle la det ligge no. Det har vore mange høve før, og det kjem høve igjen til ein breiare debatt om det. Eg vil heller gå inn i det som er sjølve spørsmålet, nemlig behovet for ei evaluering.

Eg deler det synet som alle andre som har hatt ordet her, har. Det er klokt å gjennomføre ei breitt grunnlagd evaluering. Eg trur at det tidspunktet regjeringa har antyda til komiteen, er riktig. Det høyrest ut som rett «timing» for å gjere det. Eg synest at hovudinnhaldet i det dei har meldt – det er jo foreløpig overordna – står riktig fram.

Lat meg seie nokre utdjupande ord om nokre moment eg synest vil vere viktige. For det første er dette den absolutt største, mest langvarige og mest tøffe krigsdeltakinga og militære operasjonen Noreg har delteke i etter den andre verdskrigen. Det vert kolossalt viktig å evaluere grundig sjølve operasjonen, ikkje minst i forhold til dei enorme ressursane vi har brukt, og tap av menneskeliv. Eg vil òg leggje vekt på korleis soldatane i ettertid handterer det, og korleis det er for dei pårørande og familie i ettertid – eit moment eg synest det vil vere viktig at kjem fram i ei samla evaluering.

Så synest eg at ein må ettergå den sivile utviklingsinnsatsen, kanskje ikkje berre spesifikt i forhold til korleis han fungerer, for det finst godt etablerte rutinar innanfor utviklingsverda, men eit fundamentalt spørsmål vi må stille oss, er forholdet mellom den sivile og den militære utviklingsinnsatsen. Viss vi samanliknar med Rest-Jugoslavia på 1990-tallet og Irak, er bildet at forholdstalet – kor lite som er brukt på utvikling i Afghanistan i forhold til den militære innsatsen – enormt forskjellig i dei operasjonane. Forholdstalet var langt høgare for sivile, og særleg stor er forskjellen i forhold til Jugoslavia. Det er eit tankekors. Korleis det samla bildet har påverka, er det viktig å sjå på, i tillegg til det som andre har vore inne på, korleis samhandling har fungert.

Eg trur det samla politiske bildet av viljen til å gå tidleg

nok inn i ein brei politisk prosess, i tillegg til den sivile utviklinga og den militære operasjonen, vil vere svært viktig. Etter mitt syn er det ein av dei feila som i mange år vart gjort, og som det var mogleg å forstå var feil den gongen òg. Det å gå villig inn i det er viktig.

Så er mi erfaring at omtrent alle som har meininger om Afghanistan, ikkje minst dei som har tenestegjort der på vegner av Noreg, er ekstremt opptekne av ærlegdom rundt det som skjer. Ein av dei måtane vi kan gjere ære på den innsatsen dei har lagt ned, er å ha ein dønn ærleg gjennomgang og evaluering av det som har skjedd. Det trur eg vil vere viktig for dei som har tenestegjort militært, for andre som har delteke i Afghanistan, og for at vi skal ha læring av det i ettertid.

Så vil eg berre heilt til slutt nemne at det er ein liten merknad her som tre av partia, bl.a. SV, har, og som eg synest det er vanskeleg å forstå kvifor ikkje alle har slutta seg til. Det er fordi det vert understreka av ein samla komité at det er viktig med ein brei gjennomgang sivilt, militært, politisk, men så er det nokre av partia som skriv at det er viktig at alle dei perspektiva er representerte i gjennomgangen. Det har fleirtalet valt ikkje å slutte seg til. Det kan jo vere av tekniske årsaker, at dei ikkje vil at det skal stå i ei innstilling.

Eg kunne tenkje meg å høyre anten forsvarsministeren eller utanriksministeren bekrefte at ein faktisk vil sørje for ein brei representasjon. Det kan òg vere at det vil verte meir enn eitt utval osv. for alt eg veit, men eg vil understreke at det å ha ein brei kompetanse representert ser eg på som svært viktig, viss det skal verte ei god evaluering.

Utenriksminister Børge Brende [12:21:48]: La meg først få innlede med å slå fast at det er riktig å gjennomføre en evaluering av norsk innsats i Afghanistan. Forberedelsene til en helhetlig evaluering vil starte i år, og Stortinget vil bli informert om mandat, sammensetning og fremdriftsplan for gjennomgangen.

Regjeringen vil samtidig legge stor vekt på å bevare den brede enigheten om vårt samlede engasjement i Afghanistan og videreføre konsultasjonene med Stortinget om dette spørsmålet. Det har vært en styrke fra 2001 og frem til i dag at det har vært bred enighet i denne sal – fra SV til Fremskrittspartiet – rundt innretningen knyttet til både den langsiktige bistanden, den humanitære innsatsen og de militære bidragene.

Jeg tror også vi skal bruke dagen i dag til å reflektere over hva som har skjedd, og hva man har oppnådd siden 2001. I 2001 var Afghanistan et arnested for internasjonal terrorisme, drevet frem av Al Qaida. Det er det ikke lenger. I 2001 gikk det under 1 million elever på skole – nesten ingen jenter. I dag er det over 8 millioner barn i et land på 30 millioner som går på skole, og bortimot 40 pst. av dem er jenter. Ifølge Verdensbanken var det en helsedekning på 8 pst. i 2001. Nå er man oppe i 80 pst. Mødre dødeligheten har falt dramatisk, barnedødeligheten har falt dramatisk. Likevel sliter landet selvsagt med grunnleggende utfordringer og problemer knyttet til korrupsjon. Dette blir den viktigste oppgaven for den nye presidenten å ta fatt i. Korrupsjon gjennomsyrrer samfunnet, og det er ikke akseptat

belt. Det er også slik at man sliter med problemer knyttet til narkotika- og opiumsproduksjon. Dette må det tas tak i.

Det som også har skjedd de siste årene, er at afghanerne i mye større grad har tatt ansvar for sin egen sikkerhet. Over 350 000 afghanske sikkerhetsstyrker har nå ansvaret for sikkerheten i Afghanistan, støttet opp av ISAF og amerikanske soldater – 45 000. Det er gått ned fra 120 000, og disse skal trappes videre ned fremover. Et nærvær betinger selvsagt at det inngås en sikkerhetsavtale mellom USA og Afghanistan, og senere en NATO-basert.

Men det at afghanerne nå tar mye større ansvar for sin egen sikkerhet – 350 000 som nå trenes også av våre mannskaper – gjør det også mye vanskeligere for Taliban å operere. De skyter nå på sine egne. Da jeg møtte president Karzai i helgen, avlyste han et statsbesøk til Sri Lanka, for det var dessverre 20 afghanske soldater som var drept av opprørere. Han gikk inn, han så på dette, og det de nå ble stilt overfor, skapte også avsky i Kabul.

Vi som storting må nå selvsagt evaluere den norske innsatsen. Det skal vi gjøre. Men jeg må også si at jeg ikke synes det går an – i alle fall ikke for meg – å holde et innlegg om Afghanistan uten å takke de norske soldatene som har tatt en stor personlig risiko, vært med og fått til en situasjon hvor jenter igjen kan gå på skole i Afghanistan, og hvor helsetjenester er tilgjengelig. Det virker også som at man for første gang kan få en demokratisk overføring av makt fra én president til en annen i Afghanistan. Det kan virke som at man trolig kan ha over 7 000 stemmelokaler åpne. Det var nesten ikke tv-kanaler i 2001, og nå er det presidentdebatt på et titalls tv-kanaler i Afghanistan.

Vi må nå ikke bare dyrke de utfordringene som er knyttet til Afghanistan. De er der – det er faktisk fortsatt et av de fattigste landene. Vi må også takke de humanitære hjelpearbeiderne som har tatt et ansvar, de norske soldatene som har vært der og vært med på å bidra til denne positive utviklingen, de norske bistandsarbeiderne og det norske personellet knyttet til ambassadene og de utsendte. Norge har vært med på et oppdrag hvor vi i Stortinget har vært helt enige – fra SV til Fremskrittspartiet. Nå skal vi se på hvordan vi kan lære av dette, men vi må også understreke de positive resultatene som vi har sett og oppnådd i Afghanistan.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:27:10]: Det er jo brei einighet om at vi skal evaluere, og eg ser fram til at Stortinget vil verte halde orientert i prosessen.

Men det eg ville spørje om, var eigentleg i lys av representanten Alexandrovas innlegg. Eg synest det er naturleg å spørje om følgjande: Er utanriksministeren einig med meg i at Noreg har vore, og er, i krig i Afghanistan?

Utenriksminister Børge Brende [12:27:38]: Jeg har ikke tenkt å gå inn i den diskusjonen der. Jeg har slått fast at Norge har et oppdrag basert på et mandat i Sikkerhetsrådet. Dette har ISAF fått, og dette har også amerikanerne fått. Sikkerhetsrådet i FN har hvert eneste år på nytt igjen vedtatt et mandat for at man skal stille opp for

først å bli kvitt Al Qaida og støtte opp om de afghanske sikkerhetsstyrkene.

I dag er det slik, som jeg også sa i mitt innlegg, at det er afghanske styrker som nå har overtatt ansvaret for sikkerheten – 350 000. Det er greit at man har hatt denne diskusjonen om krig tidligere, men i dag er det helt klinkende klart at afghanerne – med 350 000 – har ansvaret for sikkerheten til Afghanistan, og vår rolle er å drive kapasitetsbygging overfor dem. Det er det som er rollen til ISAF og USA i dag.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:28:47]: Bakgrunnen for at eg spurde var at representanten Alexandrova tok opp at den førre regjeringas manglande evne til å klargjere at det var snakk om krig og krigshandlingar, måtte med i ei evaluering.

Alle veit at vi har delteke i krigshandlingar og krig, men grunnen til at tidlegare forsvars- og utanriksministrar har svart om lag som utanriksministeren no, er at vi reint folkerettsleg ikkje har det. Det har vore viktig for dei av formelle grunnar å passe på det, som det sikkert er for utanriksministeren no, i tillegg til at det har vore ei overføring av ansvaret.

Lat oss kunne verte einige om at det ikkje er nokon tvil om at for alle som har delteke, står det fram som krig. Eg veit at for mange av dei er det viktig at det vert anerkjent, og at det har vore dei verste krigshandlingar norske menn og kvinner har delteke i sidan den andre verdskrigen, men at det likevel kan finnast grunnar til at ein statsråd ikkje skal uttrykke det sånn.

Er utanriksministeren einig i det resonnementet?

Utenriksminister Børge Brende [12:29:51]: Ja, jeg slutter meg til det som Stortinget har sluttet seg til enstemmig, gjennom mange år, nemlig at man har gitt et mandat til Norge, både humanitært, bistandsmessig og militært, til å delta i Afghanistan. Som representanten Solhjell selv var inne på, har dette nå endret seg ganske kraftig fra i fjor sommer, for i fjor sommer ble det bestemt at afghanske styrker har overtatt sikkerhetsansvaret. Nå støtter vi opp om det arbeidet som de afghanske styrkene gjør og gjennomfører.

Ola Elvestuen (V) [12:30:41]: Om Norge ikke folkerettslig har vært i krig, er det ingen tvil om at norske soldater har vært i krig, og at det er norsk politisk ledelse som har ansvaret for at norske soldater også har deltatt i Afghanistan. Jeg er enig med utenriksministeren i at det er viktig å understreke de positive utviklingstrekkene som har vært i Afghanistan. Det er definitivt ikke slik at dette kan dømmes som en mislykket innsats gjennom tolv år. Her er det, som man påpekte, mange ting som har gått i riktig retning. Det er viktig nå, når vi går over i en ny fase, at man nettopp ser på at her må det være en innsats som skal pågå gjennom mange år, særlig med sivil innsats, men også med mulig militær innsats. Mitt spørsmål blir: Selv om det vil være feil å si at innsatsen i Afghanistan fra det internasjonale samfunnet har vært mislykket, er det vel fortsatt slik at det kan mislykkes, med mindre man forsterker og

har en sterk innsats i årene framover? Presidentvalget som kommer nå til våren, er spesielt viktig.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Børge Brende [12:31:44]: Jeg er helt enig i at presidentvalget – og at det gjennomføres på en slik måte at det har legitimitet hos det afghanske folk – er avgjørende. Det er også avgjørende at de afghanske sikkerhetsstyrkene, på 350 000, får den nødvendige støtte i årene fremover, så de faktisk kan gjennomføre oppdraget sitt. Uten det vil det bli vanskelig å kunne gå på skole, og det blir vanskelig også å kunne ha de helsetjenestene som er nødvendig. Det må skapes sikkerhet for det afghanske folk. Derfor må vi etter min mening være til stede med langsiktig bistand. Vi bør også basert på en sikkerhetsavtale selvsagt også fullføre den oppgaven vi har påtatt oss, nemlig å gjøre afghanerne i stand til å ivareta sin egen sikkerhet. Jeg synes også at det er bra, som Elvestuen understreker, at det er mange nordmenn som har påtatt seg et stort ansvar i Afghanistan. Jeg synes at vi bør understreke dette og takke norske soldater, norske humanitære hjelpearbeidere og norske bistandsarbeidere for den jobben de har gjort.

Presidenten: Replikordskiftet er slutt.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [12:33:12]: Jeg vil få takke forslagsstillerne og ikke minst også saksordføreren for et veldig godt og dekkende innlegg.

Terroranslagene som traff den amerikanske østkysten 11. september 2001, endret på mange måter den sikkerhetspolitiske konteksten og skapte en uoversiktlig situasjon. Vi var da med det internasjonale samfunnet inn i Afghanistan i 2001, et land preget av konflikter, av uro og av nød. Afghanistan ble ansett som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, og ikke minst ble afghansk territorium brukt som oppøvningsområde for terrorisme.

Det overordnede målet for det internasjonale samfunnets innsats er det viktig å huske på. Det var å hindre at Afghanistan igjen skulle kunne bli arnested for internasjonal terrorisme. Det følger også implisitt et ønske om å utvikle landet i en positiv og demokratisk retning for å hindre at det kan skje igjen.

Den pågående transisjonsprosessen, hvor afghanerne innen utgangen av dette året skal overta det fulle sikkerhetsansvaret i hele landet, innebærer samtidig at det snart 13 år lange ISAF-oppdraget går mot slutten. Men oppdraget er ikke avsluttet, og vi er nå inne i en kritisk slutfase. Jeg er som forsvarsminister veldig opptatt av at vi snakker om bidraget i nåtid, ikke i fortid. Vi har fortsatt 190 norske soldater som hver dag tar en stor risiko. De skal være der ut året – noen færre mot slutten av året, men vi skal altså ha et militært nærvær i landet hele dette året. Vi må snakke om bidraget og oppdraget i nåtid.

Det er også viktig at vi framover fokuserer på en god og ryddig avslutning av selve ISAF-oppdraget. Det er fortsatt mye som kan gå galt, og hvis vi nå mister oppmerksomhe-

ten om det viktige oppdraget, er risikoen for det stor. La meg sitere hva tidligere utenriksminister Espen Barth Eide sa i den debatten vi hadde om et tilsvarende forslag i mai i fjor:

«Det er ikke slik at det nesten er over, det er faktisk nå vi går over i den aller viktigste fasen. Det er nå selve transisjonen skjer. Det er ikke hva vi gjorde isolert sett i 2008 eller i 2002 – eller i 2012 for den saks skyld – som er hovedpoenget med innsatsen.»

Det er kloke ord, som jeg slutter meg til, og det understreker også viktigheten av å ha oppmerksomheten på det som skjer i Afghanistan i dag og i månedene framover.

Samtidig er det viktig å understreke at selv om ISAF-operasjonen går mot slutten og skal avsluttes når dette året er omme, planlegges det i NATO for en Resolute Support mission, som flere har vært inne på her. Norge har i likhet med alle andre NATO-allierte og partnere til vurdering på hvilken måte vi eventuelt kan bidra i den operasjonen, men den er altså helt avhengig av undertegning av sikkerhetsavtale mellom Afghanistan og USA og en såkalt Status of Forces Agreement mellom NATO og Afghanistan.

Vi har løst mange og varierte oppdrag sammen med våre allierte. Operasjonen har vært og er veldig kompleks. Vi har benyttet et bredt spekter av virkemidler, hvor alt fra sivile til militære inngår. Det er viktig å sammenfatte hva vi har lært, bringe med oss erfaringene og ikke minst bidra til en åpen og ærlig debatt. Jeg vil også gi ros til mange av de soldatene som har vært i operasjonene og fortalt sine historier gjennom bøker og tv-serier, fordi det har bidratt til en forståelse av hva oppdraget har dreid seg om, og det har bidratt til en økt anerkjennelse.

Forsvaret har i likhet med Utenriksdepartementet gjort løpende vurderinger og evalueringer av innsatsen. Det har vært stor erfaringsoverføring fra en kontingent til en annen. Men det er viktig å sammenfatte det, det er viktig å lære av det, fordi vi også i framtida kommer til å gå ut i operasjoner.

Avslutningsvis vil jeg nevne to ting knyttet til innholdet i evalueringa. Det ene som er viktig å huske, er at vi har også vært involvert i en internasjonal operasjon sammen med partnere og allierte. Vi har ikke operert i et vakuum, vi har vært del av en internasjonal operasjon som må vurderes i sin helhet.

Det andre er det jeg nevnte under debatten i fjor, nemlig at det er viktig å vurdere og evaluere alle sider ved innsatsen, også spørsmålet om den såkalte norske modellen, skillet mellom sivil og militær innsats, som skulle ledsages av en tydelig koordinering mellom de to. Jeg er opptatt av at vi går til denne evalueringa med både ydmykhet og respekt, ikke minst i ærbødighet for alle dem som har stått og står i operasjonen, og som har gitt – i mange tilfeller – det ytterste offer for at vi andre skal være trygge.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:38:31]: Er forsvarsministeren enig i at dersom vi skal oppnå det siste – nemlig fullt ut å kunne forstå i ei evaluering samspelet mellom det politiske, det sivile og det militære – er det klokt om

kompetanse frå dei ulike områda òg er representert i det utvalet eller dei utvala som skal sjå på det?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [12:38:48]: Som både utenriksministeren og jeg legger til grunn i det brevet vi har sendt til Stortinget, skal det være en gruppe med eksperter med støtte fra en faglig referansegruppe. Jeg synes det er helt naturlig at det er kompetanse fra alle områdene som evalueringa skal omhandle, også i denne evalueringsgruppa.

Ola Elvestuen (V) [12:39:18]: Forsvarsministeren og mange her har understreket at det norske forsvaret har all mulig grunn til å være stolt over den innsatsen som er gjort i Afghanistan gjennom disse tolv årene, akkurat som mange også innenfor hjelpeorganisasjonene og det sivile samfunnet har all mulig grunn til å være stolt over det de har gjort gjennom disse tolv årene. Likevel er det ofte slik at selv om alle gjør en god jobb, er ikke nødvendigvis samordningen god nok til at resultatet blir som man har ønsket.

Derfor er jeg veldig glad for at forsvarsministeren også vil gå inn på den norske modellen. Da tror jeg det er viktig, som jeg har understreket, at man har en åpen tilnærming til dette og ikke har bastante forhåndskonklusjoner, men at det er en reell gjennomgang av hvordan dette har fungert. Først og fremst er dette også et politisk ansvar både for storting og for den norske regjering. Spørsmålet er egentlig, litt i forlengelsen: Hvordan vil forsvarsministeren sikre at vi nettopp får denne uavhengige gjennomgangen av hele operasjonen?

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [12:40:30]: Jeg er veldig enig med representanten Elvestuen i at det er viktig å få dette helhetsperspektivet, også det som er knyttet til den såkalte norske modellen. Det er fordi det har vært en veldig viktig premissgiver for vår innsats, både sivilt og militært. Det ville være like naturlig å evaluere dersom det hadde vært en annen modell som ble lagt til grunn. Den har på en måte vært rammeverket rundt veldig mye av den innsatsen vi har lagt ned, og det er naturlig at den evalueres. Det vil også selvfølgelig gjenspeiles i sammensetning og mandat for evalueringsutvalget at vi får med også disse sidene.

Det er også forsket noe på dette. Jeg vil ikke bastant konkludere på noe felt av det vi skal gå inn og evaluere nå. Det ville være å kortslutte evalueringsprosessen, og vi trenger kunnskapen for å kunne gjøre konklusjonene. Men jeg synes det er viktig at vi ser at en del av de områdene som har vært gjenstand for diskusjon – områder hvor vi kanskje kunne ha utnyttet ressursene bedre, fått til og oppnådd bedre og mer varige resultater – også gjennomgås, i likhet med alt det som, det har representanten Elvestuen helt rett i, både sivile og militære kan være veldig stolte av.

Presidenten: Replikkordskiftet er over.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Trine Skei Grande (V) [12:42:05]: Jeg vil også begynne med å takke alle som har gjort en fantastisk innsats i Afghanistan, og alle dem som på bakgrunn av vedtak gjort i denne salen har vært villig til å ofre det største man kan ofre for hjemlandet sitt, nemlig det som soldater er villig til å ofre i krig for oss i Norge.

Grunnen til at Venstre har fremmet dette forslaget gang på gang – og vi er kjempeglad for at vi nå får flertall i salen – er nettopp ønsket fra veldig mange av de soldatene som har vært i Afghanistan, om at noen skulle se på den jobben de har gjort, nettopp ønsket fra mange av bistandsarbeiderne som har vært på farlige oppdrag, som har lyst til at noen skal vise fram den jobben som er gjort, og hvilke rammebetingelser vi som politikere gir for den jobben.

Derfor er jeg også litt undrende til at vi ikke fikk støtte til merknaden, som Bård Vegar Solhjell påpekte, om at vi også bør innhente utenlandsk ekspertise, ekspertise på utsida av det norske fagmiljøet, som er lite og tett, og som ofte evaluerer jobben ut fra at man skal møte folk i gangen etterpå som skal vurdere den evalueringa man har gjort. Jeg synes det er viktig med internasjonal ekspertise, ekspertise på utsida av de fagmiljøene vi har i Norge.

Så var det en setning hos utenriksministeren som jeg synes det er greit å påpeke. Utenriksministeren sa det var viktig å ta utgangspunkt i at evalueringa skal gjenspeile det brede politiske flertallet som har vært i salen. Det er ikke jeg så opptatt av. Jeg er opptatt av at den skal være ærlig. Den må gjerne rokke ved enigheten. Den må gjerne vise at noe av det vi har gjort i denne salen, var dumt i forhold til de forutsetningene våre soldater og våre bistandsarbeidere skal få. Jeg er ikke opptatt av enigheten i denne salen, jeg er opptatt av at vi skal få fram fakta.

Førrige år viste oss at det å få ubehagelige evalueringer av ubehagelige nasjonale hendelser er sunt for oss som nasjon, er sunt for byråkratiet vårt, er sunt for dem som skal gjøre de viktige oppgavene for oss. Det viktigste her er ærlighet og fakta på bordet. Enighet er ikke jeg opptatt av i det hele tatt. De kommer til å bli utsatt for mange sånne oppgaver, det norske forsvaret og norsk bistand, i de tiårene som kommer. Det å ha kvalitet på det og det å snakke ærlig om det er mye viktigere enn det alltid å dyrke enigheten. Min utfordring til den gruppa som skal gjøre denne jobben, er å se på hvordan vi kan gjøre ting bedre og snakke ærlig om det, helt og fullt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Vi går tilbake til sak nr. 4.

Sak n r. 4 [12:45:10]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2012, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (Innst. 103 S (2013–2014), jf. Meld. St. 49 (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til

5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [12:46:06] (ordfører for saken): Norsk forsvarsindustri har lange tradisjoner. Nasjonal produksjon av våpen og ammunisjon var en forutsetning for vår uavhengighet.

Kongsberg Vaabenfabrik ble grunnlagt i 1814, samme året som Norge fikk sin egen grunnlov, og samme året som Norge fikk sin egen marine.

Raufoss Ammunisjonsfabrikker ble opprettet av den norske stat i 1897. Produksjonen var først kun ammunisjon, men bedriften ble senere splittet i flere enheter som bl.a. rettet seg mot bilindustrien. I dag er Nammo 45 pst. statlig eid. De øvrige aksjene eies av finsk og svensk forsvarsindustri.

Av og til må man stanse opp og reflektere over det forvaltningsansvar vi har for norsk industrihistorie. Ja visst kan vi etablere flotte museer til minne om svunnen tid, men skal vi som nasjon lykkes i å bygge dette landet videre, må vi gi våre industrielle suksesshistorier de aller beste rammebetingelser.

Både Kongsberg og Nammo produserer i dag høyteknologi, og vi burde være stolte av bedriftenes evne til omstilling og til å produsere både for det sivile og militære markedet. Bedriftene har skapt ringvirkninger for øvrig norsk industri, og det er i dag om lag 100 bedrifter som har sitt virke relatert til disse to store bedriftene.

Den samlede verdien av norsk eksport av forsvarsmateriell var i 2012 4,6 mrd. kr. Dette inkluderer flerbruksvarer. Det er en økning på 687 mill. kr fra året før. Høyteknologien og ingeniørkunsten som ligger i å produsere avansert forsvarsmateriell, er med på å videreutvikle Norge som et høyteknologisk land. Forsvarsindustrien er en viktig bidragsyter til at Norge kan bevare kompetansearbeidsplasser, ikke minst i distriktene. Det er av stor verdi at norske ingeniører kan bruke sitt talent på å videreutvikle verdens mest avanserte teknologi. Ringvirkningene er betydelige.

Norge har verdens strengeste regelverk for eksport av forsvarsmateriell. Det er bra. Enkelte mener at regelverket skal sette enda flere begrensninger. I realiteten betyr det kroken på døra for norsk forsvarsindustri. Dette bekrefte av Forsvars- og Sikkerhetsindustriens Forening. Vi må ikke i godhetens navn skylle babyen ut med badevannet.

Holdningen som Senterpartiet, Venstre og SV viser i innstillingen til denne meldingen, er at de ønsker kun å selge forsvarsmateriell til land som beviselig ikke har bruk for det. Vel, sannheten er at dersom slike forutsetninger skal ligge til grunn, må vår forsvarsindustri legge ned sin virksomhet. Ja, våpen er noe fryktelige greier. De dreper og lemlester. Det beste hadde selvsagt vært at alle land, religioner og etniske grupper hadde sluttet fred med hverandre. Men der er vi ikke. Så lenge folk er vil-

lige til å kjempe til døden for en sak, vil det finnes våpen.

Norges mål er selvsagt at komponentene, våpnene og ammunisjonen som produseres i Norge, skal tjene til å avskrekke og dermed bidra til at det blir færre krigsrelaterte drap og mindre lidelser. Men det finnes det ingen garanti for. Nesten alt fokus i merknadene til denne saken er på hvordan vi kan finne nye måter å begrense eksporten på. Mens andre land gjør sitt ytterste for å beholde kompetansearbeidsplasser og redusere arbeidsledighet, bedriver Det norske storting en konkurranse om hvem som kan være mest restriktiv. Det er noe prektig og særnorsk over en slik holdning. Samtidig er alle glad i å bruke skatteinntekter og oljepenger over statsbudsjettet. Ikke minst gjelder dette Venstre, SV og Senterpartiet.

Senterpartiet hevder også at de er distriktenes venn, men partiets holdning til forsvarsindustriens rolle som næringsutvikler i distriktene viser at Senterpartiet gråter krokodilletårer når partiet klager på Stortingets manglende distriktfokus. Man kan ikke forlange troverdighet når man på samme tid er både for og imot næringsutvikling.

De nevnte partienes krav om innføring av sluttbrukerklæring fra alle land, også NATO-land, er rett og slett usei-riøst og uansvarlig. Et forslag om å kreve en nasjonal sluttbrukerklæring er en teoretisk tilnærming som ikke vil være mulig å innføre. USA vil aldri signere en slik erklæring, og amerikansk teknologi inngår i samtlige forsvarssystemer i vår del av verden. Norske forsvarsbedrifter produserer nesten utelukkende komponenter som inngår i større internasjonale utviklingsprosjekter, og kravet om sluttbrukerklæring vil bety at norsk forsvarsindustri ikke vil få anledning til å delta i prosjektene.

Man kan undres over hva Senterpartiet, Venstre og SV mener Norge skal leve av i fremtiden. Oljeinntektene vil en dag ta slutt, og naiv idealisme er ikke særlig inntektsbringende.

Marit Nybakk (A) [12:50:58]: La meg først slå fast at det å ha en moderne forsvarsindustri er en del av vår forsvars- og sikkerhetspolitikk. Forsvarsindustrien er av strategisk betydning for Norge. Forsvarsindustrien er også blant våre fremste innovatører. Den forskning og den teknologit utvikling som drives på Kongsberg, ved Nammo, ved FFI og ved en rekke underleverandørbedrifter, er noe av det beste som finnes i Norge, og det skaper også ringvirkninger til andre bransjer.

Norge har et moderne og omstilt innsatsforsvar basert på betydelig satsing på ny teknologi og investeringer i nytt materiell og nye kapasiteter. Derfor er det helt nødvendig at Forsvaret har et nært og tett samarbeid med industri og forskningsmiljøer.

Norsk forsvarsindustri skaper betydelige verdier. Næringen representerer rundt 4 500 årsverk. Eksport utgjør faktisk over halvparten av denne totalomsetningen. Uten eksport ville mange kompetansmiljøer gått tapt. Norge har samtidig et åpent forsvarsmarked. Vi importerer 70 pst. av våre kapabiliteter – stort sett fra NATO-land, i tillegg til fra Sverige, som utgjør en veldig stor andel, noe vi også har hørt tidligere i vinter.

Norsk forsvarsindustri spesialisere seg innenfor spesielle områder, også innenfor delproduksjon og komponenter.

Vi ønsker at den norske eksporten av forsvarsmateriell skjer innenfor strenge rammer og med tydelige internasjonale kjøreregler, hvor Norge har gått i bresjen. 16. januar ratifiserte Stortinget Arms Trade Treaty, som ble vedtatt i FN 2. april 2013 og undertegnet 3. juni samme år. Norge jobbet under forhandlingene aktivt for en sterk avtale med humanitær innretning, i nært samarbeid med likesinnede land og det internasjonale sivilsamfunnet.

Avtalen er et viktig gjennombrudd for å oppnå større ansvarlighet ved handel med våpen. Vi må huske at håndvåpen og ulike våpen av denne typen dreper flest i verden og forårsaker store menneskelige lidelser, så det kunne kanskje være riktig å kalle disse våpnene for de reelle masseødeleggelsesvåpnene. Jeg viser for øvrig til omtalen av Arms Trade Treaty i stortingsmeldingen.

Høsten 2005 vedtok FN retningslinjer for merking og sporing av håndvåpen. Det ble også starten på avtalen av 2. april 2013. Regjeringen tok for øvrig i 2010 initiativ til en dialog med forsvarsindustrien om sporing. Norge har også sluttet opp om EUs felles holdning om håndvåpen av 12. juli 2002.

I 2010 tok Norge EUs åtte atferdskriterier om våpeneksport inn i et eget vedlegg til UD's retningslinjer, vedlegg A-kriteriene. Norge har også gjennomført EUs ICT-direktiv i norsk rett.

Nasjonalt har Norge i flere tiår hatt et strengt eksportregime, som også har blitt styrket de siste årene. Våpen og ammunisjon skal ikke selges til områder med krig eller borgerkrig. Dette har vi ment i tiår etter tiår. I 1997 ble demokratiske rettigheter og respekt for menneskerettighetene lagt inn som kriterier. Jeg og Arbeiderpartiet forutsetter at den nåværende regjeringen vil håndheve disse reglene på samme måte som den rød-grønne regjeringen gjorde.

I 2010 ble en egen fagseksjon for eksportkontroll opprettet. Retningslinjene for eksport av forsvarsmateriell ble endret senest 16. september 2013.

Det er for øvrig en enstemmig komité som støtter at regjeringen arbeider videre i relevante internasjonale fora for å oppnå en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon, og jobber for at dette blir norm i NATO. Det er altså en enstemmig komité. Dette har regjeringene gjort over lengre tid. NATO er et konsensusorgan, og vi er i Arbeiderpartiet svært fornøyd med at vi har en enstemmig komitéinnstilling her.

Det vi fra Arbeiderpartiet ikke kan støtte, er en mindretallsmerknad om at komponenteksport underlegges vedlegg A-kriteriene. Når Kongsberg produserer komposittmateriale eller missiler til F-35 eller Joint Strike Fighter, vårt nye kampfly, kan vi selvsagt ikke bestemme hvor USA eksporterer flyene, i tillegg til oss. Norsk forsvarsindustri og underleverandører har mye delproduksjon til utenlandsk forsvarsmateriell. Industrien er svært flernasjonal. Desto viktigere er det da med internasjonale avtaler.

Øyvind Halleraker (H) [12:56:24]: Jeg vil først av alt si at vi støtter Marit Nybakk fullt ut i det siste forholdet hun tok opp.

Jeg synes det er viktig at vi har klart for oss hva som er norsk våpenindustri. Det er grunn til å snakke opp norsk våpenindustri og legge vekt på steg vi har tatt politisk den senere tid.

Først av alt: Norge har et av verdens strengeste kontrollregimer når det gjelder eksport av forsvarsmateriell. Regelverket kjennetegnes av åpenhet og etterprøvbarehet, noe meldingen om eksportkontroll har som oppgave å følge opp. Det er nettopp derfor vi har denne meldingen til behandling. Det er viktig, ikke bare for myndighetene, men også for norsk forsvarsindustri, at vi har strenge og transparente regler.

Den norske forsvarsindustrien med spydspissene på Kongsberg og ved Nammo har vært svært viktige verdiskapere og teknologiutviklere i vårt land. Den sikrer høykompetente arbeidsplasser i distriktene og leverer kvalitet som er anerkjent langt utover Norges grenser.

Bedriftenes leveranser bidrar til at vi har det høyteknologiske forsvaret vi er avhengig av. Det kan være grunn til å minne om hvorfor vi har et forsvar, og hvorfor Forsvaret må være oppsatt med moderne våpenteknologi, nemlig for å sikre verdier og fredelig utvikling.

Det er påpekt uenigheter i komiteen. Jeg skal ikke gå inn på disse altfor mye, men konsentrere meg om det vi er enige om, og som jeg synes høringen også reflekterte i stor grad.

Alle er nemlig enige om at vi skal ha en våpeneksport. Alle støtter at vi har et norsk forsvar med en høy forsvarsevne, og at andre land også skal ha rett til å forsvare seg. Alle er enige om at Norge skal være et foregangsland når det kommer til freds- og forsoningsarbeid, og at det skal reflekteres i våpeneksporten vår. Alle er enige om at humanitærretten er ufravikelig, og at sivile aldri skal angripes. Og alle bør være enige om at vi har fått på plass gode kontrollmekanismer for eksporten gjennom sjupunktlisten og framskritt i internasjonalt regelverk. Dette er jo en sjekkliste som Utenriksdepartementet i samarbeid med Stockholm International Peace Research Institute har laget for å sikre mer systematiske vurderinger når det gjelder forholdene knyttet til respekten for menneskerettigheter, internasjonal humanitær rett og den innenrikspolitiske situasjonen som følge av eksisterende motsetninger eller væpnede konflikter i den endelige bestemmelsesstaten.

Jeg vil også trekke fram ytterligere forbedringer, både for eksportmuligheter og kontrollmekanismer når det gjelder konvensjonelle våpen.

Stortinget vedtok 14. januar i år – som tiende land i verden – å ratifisere våpenhandelsavtalen Arms Trade Treaty. Slik har vi sikret at vi har et forbud mot eksport dersom det eksisterer en fare for at våpnene som skal eksporteres, kan bli brukt til folkemord, terrorisme, krigsforbrytelser eller organisert kriminalitet. Det gjenstår fortsatt noe, for først når 50 land har ratifisert avtalen, trår avtalen i kraft.

Også innenfor EØS-avtalens område har vi siden forrige melding sett store framskritt. Forskriften basert på EØS-direktivet om forenklet lisensiering av forsvarsrela-

terte varer ga norsk forsvarsindustri umiddelbare utfordringer, men også muligheter til tettere handel både med EU og med NATO-land.

Det er også med på å skjerpe transparensen i det internasjonale våpenhandelssystemet. Samtidig sikrer Norges samarbeid med EU-land norske bedrifter innpass på mest mulig like konkurransevilkår.

Som oppsummering vil jeg si at vi har bedre kontrollmekanismer enn noensinne. Jeg synes derfor det er merkelig at enkelte partier som i fjor var samstemt, og som faktisk var med på å fremme denne meldingen, nå har noe å utsette på eksportkontrollmeldingen – som de altså i regjering selv fremmet.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [13:01:09]: Noreg har eit strengt regelverk for eksport av våpen og anna forsvarsmateriell, og det er viktig av mange grunnar.

Kristeleg Folkeparti har vore ein pådrivar for ansvarleg regulering av våpenhandel og andre former for rustingskontroll. Ein våpenhandel utanfor ansvarleg kontroll ville vera eit trugsmål ikkje berre mot fred mellom nasjonar, det vil òg skapa stor risiko for at utstyret blir brukt til indre undertrykking og brot på menneskerettane. Dessutan ville det setja ansvarlege produsentar av forsvarsmateriell i ein svært vanskeleg situasjon, då dei lettare kunne få medansvar for ulovleg bruk av produkta. Det er difor med god grunn at norske selskap som produserer forsvarsmateriell, har uttrykt støtte til utviklinga av eit restriktivt regelverk. Dei har også medverka til å utvikla dette, m.a. ved å laga system for merking og sporing av ammunisjon.

Det norske regelverket for våpeneksport er utvikla over mange tiår. Med nasjonale reglar for eksportkontroll kan leverandørland ta eit særleg ansvar for å sikra at folkerettslege avtalar blir etterlevde på ikkje-spreiingsområdet. Den raske teknologiske utviklinga gjer det viktig å følgja med, slik at regelverket heile tida blir revidert slik at vi unngår farlege hòl i kontrollsystema.

Frå norsk side har vi òg støtta utviklinga av eit internasjonalt avtaleverk for våpenhandel og rustingskontroll. Det vi får til av reglar for norsk eksport, er viktig nok, men det blir som å stansa vassflaumen med å setja ein stein i elva – dersom vi ikkje får med oss andre land på forpliktande avtalar. Først då kan vi byggja ein demning som held.

I Kristeleg Folkeparti ser vi det difor som eit viktig gjennombrøt at FN's generalforsamling i fjor vedtok den første juridisk bindande avtalen som regulerer internasjonal våpenhandel. Stortinget gav sitt samtykkje til ratifisering av denne avtalen i januar i år. No gjeld det å sikra rask ratifisering for mange land, slik at avtalen får ein reell verknad.

Internasjonalt bindande avtalar er også viktig for å sikra at norsk næringsliv får mest mogleg like rammevilkår som utanlandske konkurrentar. Eit eksempel på det er endringar om FN-vedteken våpenembargo som no blir utvida til å gjelda andre tiltaksregime som Noreg har slutta seg til, f.eks. frå EU og OSSE. I tillegg blir det no kravd lisens for alle varer som kan utvikla andre statars militære evne på ein måte som er i strid med vesentlege norske tryggleiks- og forsvarsinteresser.

Eit anna framsteg er sjekklista som no er innført for å sikra systematiske vurderingar av risikoen for at eksport kan truga respekten for menneskerettane, internasjonal humanitærrett og andre tilhøve i områda der utstyret endar opp. Slik systematikk er viktig for å hindra at eksportvarer blir brukte i ein indre konflikt, til undertrykking, til å gjere åtak på andre statar, eller som politisk pressmiddel mot andre. Vi må unngå at norsk forsvarsmateriell kjem i hendene på autoritære regime eller statar der utstyret blir brukt til alvorlege brot på menneskerettane.

Kristeleg Folkeparti ser fram til at Stortinget blir oppdatert om erfaringane både med denne nyordninga og med den nye sjekklista. Vi meiner at Noreg skal vera ein pådrivar i internasjonalt arbeid for å betra sluttbrukardokumentasjonen og styrka internasjonale avtalar om merking og sporing.

Denne årlege gjennomgangen i Stortinget av eksportregelverket for forsvarsmateriell har vi no hatt 18 år på rad, og skiftande regjeringar har medverka til å utvikla reglane. Vi treng presise regelverk, slik at vi steg for steg kan byggja ei tryggare verd.

Jenny Ellaug Følling (Sp) [13:05:19]: Aller først må eg få presisere eit forhold som Stortinget må merke seg i denne saka. Ved ein inkurie var Senterpartiet kome med på ein merknad, saman med Venstre og SV, som Senterpartiet ikkje skal vere med på. Då viser eg til merknaden som står på side 6 i innstillinga som er lagt fram vedkomande sluttbrukerklæringa.

Elles er Senterpartiet med på dei andre merknadene. Når det gjeld forslaget frå Miljøpartiet Dei Grøne, støttar ikkje Senterpartiet det. Vi synest innstillinga frå komiteen er klar og tydeleg og treng ingen ytterlegare presiseringar.

Noreg har eit strengt regime for våpenhandel, og det er viktig at styresmaktene har god kontroll med og oversikt over våpeneksporten. Openheit skal vere med og sikre den legitimitet som er heilt naudsynt. Men det er viktig å sikre norsk næringsliv, slik at ein har like konkurransevilkår, og det er òg viktig at bedriftene er bevisste i sine handlingar og i etisk standard.

Trine Skei Grande (V) [13:07:04]: Venstre er et politisk parti som har sitt utgangspunkt i det frivillige skyttervesen. Det betyr at vi har et hjerte for skyttervesenet, og vi mener de har gjort mye bra for å utvikle norsk våpenkultur. Dette er likevel ikke utgangspunktet for vår forsvarspolitik, vår næringspolitikk eller for hvordan frihetskamper i Norge bør kjempes i dag.

Jeg vil først og fremst understreke at det er stor og brei enighet om strenge regler og et strengt regime når det gjelder norsk våpeneksport.

Jeg stusser litt over det begrepet at man bare skal handle med land som ikke har bruk for det. Jeg er av den oppfatning at Norge er et land som ivaretar menneskerettighetene rimelig godt, sjøl om vi kan bli bedre. Jeg mener at Norge er et godt demokrati der stemmen betyr noe. Jeg mener at vi tilfredsstiller mange av kravene for at vi kunne være et land man kunne eksportere til. Jeg er fortsatt av den oppfatning at Norge er land som bør ha et forsvar, og at det

er viktig at land som Norge, som både har demokrati og respekterer menneskerettigheter, har et sterkt forsvar. Mitt mareritt er ikke at land som Norge skal være de sterke som kommer godt ut av en våpenhandel. Det er nemlig målet med dette – at man styrker de landene som faktisk har viktige menneskerettigheter og demokrati å kjempe for, og at man svekker de landene som ikke gjør det.

Jeg har lyst til å symbolisere en historie som vi aldri fikk verifisert, men det kan være et tankevekkende bilde:

Libya var et land som Norge eksporterte B-materiell til. Materiellet var bl.a. lyskastere. På et gitt tidspunkt kan man tenke seg at Norge eksporterer lyskastere til Libya. Så bryter det libyske regimet sammen, og FN ber Norge sende norske jagerfly over Libya. Da betyr det at det er norskproduserte lyskastere som lyser for å lete fram norske jagerfly og norske jagerflypiloter på jobb for FN for å frigjøre Libya. Det er det vi snakker om her. Vi snakker ikke bare om hvilke regimer vi skal støtte, vi snakker også om hvilke kuler som kan møte norske soldater når norske soldater blir sendt på oppdrag av denne sal. Jeg vil ikke at vi havner i en situasjon der vi eksporterer til land som gjør at norskproduserte kuler kan rettes mot norske soldater.

Det er en viktig og god grunn til å ha sterke regler for hvordan man eksporterer våpenmaterieell. Jeg vil gjerne bruke mye av de pengene og mange norske våpen på nettopp de landene som noen mener ikke har bruk for det, men som jeg mener er viktige for å forsvare demokrati og menneskerettigheter.

Så til diskusjonen om sluttbrukererklæring når det gjelder NATO, som også Marit Nybakk påpekte at det er enighet om. I politikken er det sånn at noen kan si at de andre ikke vil, så dette kan vi ikke gjøre. Jeg mener at man i politikken skal strekke seg mot å sikre at også våre allierte ikke av snillhet til regimer eksporterer til land som gjør at norske soldater kan få norskproduserte kuler rettet mot seg. Derfor mener jeg at dette er noe man skal strekke seg etter, noe man skal jobbe for, og jeg er glad for at det er så brei enighet også knyttet til det.

Noen av oss er mer utålmodige enn andre, og det har Venstre alltid vært på dette punktet. Vi mener at det alltid er viktig å være restriktiv når det gjelder norsk våpeneksport. Jeg mener at det også er med på å gi forutsigbarhet for disse næringene at reglene er kjent, at de er åpne, og at folk vet hvilket handlingsrom de har å forholde seg til. Det viktigste for norsk næringsliv er langsiktighet, åpenhet og forutsigbarhet. Jeg mener at disse debattene faktisk er med og legger grunnlag for det, og jeg mener at vi bør jobbe i NATO også for at våre allierte skal ha like høye standarder som oss når det gjelder våpeneksport. Det mener jeg er viktig framover.

Venstre står helt klart bak sine merknader, og vi er veldig glade for at det er såpass bred enighet i en så viktig sak. Det er viktig for Stortinget, og det er viktig for den næringa, men først og fremst er det viktig for alle de norske soldatene som vi sender ut for å gjøre viktige jobber for Norge, at vi ikke har lagd et regime som gjør at norske kuler kan rettes mot dem.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:12:20]: Lat meg først få seie at det er ingen inkuriar i innstillinga for SV sin del, berre gjennomtenkte standpunkt. I den grad nokon skulle vere i tvil, er heller ikkje SV eit parti som spring ut av det frivillige skyttarvesenet, men snarare av det saksordføraren så utmerkt sa i innlegget sitt, at det beste hadde vore om alle land, religionar og etniske grupper hadde slutta fred med kvarandre. Det er eg stolt av.

Det er ei god melding den førre regjeringa har lagt fram. Det viser òg den breie einigheita her om hovudtrekka i ho. Ikkje minst er det gledeleg at gjennomgangen og utarbeidinga av ei sjekkpunktliste for krav til menneskerettar og demokrati no har brei støtte – dvs. samrøystes støtte i komiteen – og at det er full støtte til at ho skal få konsekvensar. Det er òg sånn at alle parti bortsett frå regjeringspartia klart uttrykkjer at ho skal få konsekvensar ved at vi ikkje eksporterer til land som gjer grove brot på menneskerettane.

Grunnen til at det er så viktig at Noreg har eit strengt regime, er – punkt 1 – at våpen, i motsetnad til dei fleste varer, drep folk. Sjølv om dei fleste våpen ikkje vert brukte, er det altfor mange som vert brukte. Derfor er det ekstremt viktig at dei ikkje hamnar i gale hender, i krig og væpna konflikt, eller hos dei som brukar dei til undertrykking av eiga befolkning. Viss ein skal vere ein fredsnasjon, som iallfall store delar av det politiske miljøet i Noreg, meg sjølv inkludert, har ambisjonar om at vi skal vere, er vi ein betre fredsnasjon om våpeneksporten vår ikkje samtidig går til krig og konflikt.

Bakgrunnen for dei forbetringane som er gjorde her når det gjeld menneskerettar og demokrati, er den arabiske våren og det som då vart avdekt. Det viste seg, som det heilt riktig vart sagt her, at Noreg har hatt eit lite sal av B-materiell til Libya, og det viste seg at vi har hatt eit betydeleg sal av B-materiell til Egypt, men òg at vi har hatt sal til andre av diktatura i Midtausten. Det er mykje å seie om dei landa, men det er ingen tvil om at det er riktig at vi no strammar inn krava, fordi ein viktig del av undertrykkinga i mange av dei landa er den våpenmakta som regima sit inne med.

Etter mi og SV si oppfatning er det to viktige høl i det norske eksportkontrollregimet som vi framleis ikkje har fått tetta fullt ut. Det første dreier seg om å innføre sluttbrukererklæring. Det var eit stort framsteg då vi i Soria Moria II-erklæringa til den førre regjeringa så klart uttrykte at vi no ville arbeide for at det vart norma i NATO, og at det vart ei felles einigheit om det. Det er no ein samrøystes komité, legg eg merke til, som faktisk sluttar seg til det standpunktet som berre få parti hadde for ein del år sidan.

Men vi har no arbeidd ganske aktivt med det i NATO. Det er faktisk òg ganske mange NATO-land som har den same haldninga til at det vert riktig, og det største av dei er nok Tyskland. No er tida inne for å gå vidare og innføre det. Det er sånn verda bevegar seg framover: Nokon går eitt steg framfor, andre følgjer etter, og til slutt går vi den vegen. Det vil vere eit viktig steg – for mykje av våpeneksporten vår går dit – at vi faktisk òg får den forsikringa om at det ikkje vert seld til land som vi ikkje sjølv vil eksportere til, fordi dei f.eks. er i krig og konflikt.

Men det aller viktigaste er det utviklingstrekket vi har

sett dei siste åra med at dei norske våpeneksportørane kjøper opp eller etablerer fabrikkar i andre land: Nammo Talley i USA som produserer M72 som kan hamne i Israel – USA sel M72 til Israel – Nammo som nyleg kjøpte ein fabrikk i Spania, men òg ei rekkje eksempel i andre land. Kirkens Nødhjelp har laga ein rapport der dei går gjennom eksportkontrollregimet i dei landa norske selskap no eig fabrikkar i, og viser at det er betydeleg forskjell på det – at dei eksporterer til ei rekkje land som Noreg ikkje eksporterer til på grunn av våre egne regelverk.

Det kan sjølvstans dels vere det å redusere kostnader og kome nærmare marknader som gjer at bedrifter går inn, men det er problematisk viss det er eit motiv å sleppe unna eit strengt norsk eksportregelverk og ha fabrikkene i eit anna land for f.eks. å kunne selje til Israel eller til Saudi-Arabia eller andre arabiske land – eller Colombia, som Spania har ein betydeleg eksport til.

Derfor er det nødvendig at òg eksporten frå dei bedriftene i utlandet som er eigde av norske selskap, følgjer det norske eksportkontrollregimet og det norske regelverket. Det kan vi sikre gjennom eigarskapspolitikken, for både Nammo og Kongsberg – dei to store – er 50 pst. statleg eigde. Det vil SV følgje opp vidare, og det vil vere ei viktig forbetring.

Rasmus Hansson (MDG) [13:17:45]: Det er en meget god ting at Stortinget debatterer dette svært viktige temaet, spørsmålet om eksport av norsk forsvarsmateriell til land som bryter menneskerettighetene grovt. Meld. St. 49 for 2012–2013 sikrer at informasjon om norsk eksport av våpen blir tilgjengelig for folk og for folkevalgte. Det gir grunnlag for en god debatt om de problematiske sidene ved denne eksporten – en debatt som vi nå har, og som Miljøpartiet De Grønne setter stor pris på.

Men det er altså ikke alle troll som sprekker bare fordi det blir dagslys. Norsk våpeneksport har fortsatt å vokse, ikke minst under den rød-grønne regjeringen, og eksporten er nesten doblet det siste tiåret. Den økte med 18 pst. fra 2011 til 2012. Det er ikke i seg selv et problem, men meldingen dokumenterer at Norge fortsetter å selge forsvarsmateriell til regimer som begår alvorlige brudd på menneskerettighetene. I 2012 eksporterte vi krigsmateriell til Saudi-Arabia, til De forente arabiske emirater, til Qatar, til Kuwait og til andre land der myndighetene begår grove brudd på menneskerettighetene.

Nettopp derfor vil Miljøpartiet De Grønne gratulere komitéflertallet med at innstillingen nå slår konkret fast at Norge ikke skal selge forsvarsmateriell til regimer som begår alvorlige brudd på menneskerettighetene. Denne flertallsmerknaden kan være historisk – i alle fall hvis Stortinget og regjeringen velger å tolke den sånn som den åpenbart vil bli tolket av folk flest, nemlig at Norge må la være å eksportere forsvarsmateriell til land som bryter menneskerettighetene alvorlig, og som vi altså eksporterte til så sent som i 2012

Jeg er sikker på at vi har folk flest med oss på at det er uakseptabelt at Norge bidrar til å øke den militære kapasiteten i rene diktaturer. Slik eksport bidrar nødvendigvis til

videre undertrykking, og det er på høy tid at Stortinget blir helt klare på å unngå dette.

Stortinget vedtok i 2011 å endre praksis med sikte på å forhindre eksport til autoritære regimer. Men også etter dette vedtaket var det uklart om Stortinget faktisk sa et absolutt nei til å eksportere til rene diktaturer.

I 2012 slo Stortinget fast at materiellet ikke skal brukes til undertrykking, men mye tyder på at døra fortsatt ble stående åpen, eller i hvert fall på gløtt, for eksport til regimer som begår grove brudd på menneskerettighetene. Så spørsmålet er: Betyr kriteriene fra 2012 et forbud, eller betyr det aksept for å selge forsvarsmateriell til diktaturer bare de lover å la være å bruke dem til undertrykkelse?

Hvis Stortinget mener at vi ikke skal eksportere til slike land, bør vi nå sørge for at det blir helt klart.

Jeg håper utenriks- og forsvarskomiteens gode arbeid i denne saken vil lede fram til et klart vedtak som slår fast at Norge ikke skal eksportere krigsmateriell til land som f.eks. Saudi-Arabia og Emiratene. Miljøpartiet De Grønne mener derfor at Stortinget bør be regjeringen om en klar redegjørelse eller informasjon om hvilke land vi ikke skal eksportere forsvarsmateriell til som følge av flertallsinnstillingen om menneskerettighetene. Vi legger derfor fram følgende forslag, som er omdelt i salen:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i løpet av vårsesjonen med en redegjørelse for hvilke land som ikke vil kunne motta forsvarsmateriell fra Norge som følge av flertallsmerknadene om menneskerettigheter i Innst. 103 S (2013–2014).»

Med ordet «redegjørelse» mener vi at regjeringen finner en egnet måte å informere Stortinget om dette på.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp det forslaget han refererte til.

Utenriksminister Børge Brende [13:22:17]: Jeg vet ikke om det var i håp om at jeg skulle lese Miljøpartiet De Grønnes manuskript at det var lagt igjen her, men jeg legger det til side og går til det manuskriptet jeg har forberedt.

Meld. S nr. 49 for 2012–2013 er den 18. årlige meldingen i sitt slag. Meldingen bekrefter en god tradisjon i Norge for åpenhet omkring eksporten av forsvarsmateriell og et strengt og forutsigbart regelverk. Dette er faktisk ganske unikt internasjonalt. Hovedregelen fra 1959 og Utenriksdepartementets retningslinjer for denne eksporten ligger fast. De anvendes på alle lisenssøknader, inkludert dem fra våre allierte i NATO, som står for hovedparten av importen av forsvarsmateriell fra Norge.

Jeg er glad for at Stortinget i mange år har sluttet opp om denne linjen. Jeg kan også bekrefte overfor representanten Marit Nybakk, som satte dette i et godt perspektiv knyttet til både viktigheten av den norske høyteknologiindustrien her og det som har vært den tidligere regjeringens linje, at denne regjeringen vil videreføre den. Jeg er også glad for at representanten Marit Nybakk på vegne av Arbeiderpartiet sier at regjeringens forståelse av det regelverket som ligger her, skal være en videreføring av det regelverket som Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV la til

grunn for sin fortolkning under Stoltenberg II-regjeringen.

Den meldingen som Stortinget nå behandler, ble lagt frem av Stoltenberg II-regjeringen. Vi trakk ikke meldingen. Vi syntes det var en veldig solid melding. Den dekker eksporten av forsvarsmateriell i 2012 og viser hvordan den forrige regjeringen praktiserte eksportkontrollreguleringen, også knyttet til såkalt B-materiell, altså militært materiell som ikke er våpen. Denne regjeringen vil videreføre den samme praksis som den foregående regjeringen også når det gjelder fortolkningen av hvem vi kan eksportere B-materiell til. Det er også knyttet til de anførelser som er kommet når det gjelder menneskerettigheter. Jeg minner da om at den forrige regjeringen etter en konkret vurdering valgte å åpne for eksport også til land i Golfen.

Den samlede verdien av eksporten av norsk våpenmateriell var ca. 4,6 mrd. kr i 2012, hvorav nær 3,9 mrd. kr utgjorde salg. Våpen og ammunisjon, A-materiell, utgjorde 3,3 mrd. kr og annet militært utstyr, B-materiell, ca. 574 mill. kr. 78 pst. av A-materiell og 90 pst. av B-materiell gikk til NATO-land og andre europeiske land i 2012. I 2012 økte eksporten med 18 pst., og over de siste ti år har det vært nærmere en dobling av våpeneksporten.

Selv i en slik situasjon tror jeg det ikke er noen som har satt spørsmålsteget ved Norges rolle som fredsnasjon. Jeg har forstått at noen representanter har satt spørsmålsteget ved om den politikken som den forrige regjeringen førte innenfor dette området, var mulig å kombinere med det å være en fredsnasjon. Det synes jeg den forrige regjeringen greide meget bra, og det har jeg, i all ydmykhet, tenkt å forsøke å videreføre i denne kommende perioden.

Etter urolighetene i Midtøsten og Nord-Afrika ble det tatt initiativ til en mer systematisk risikovurdering av mottakerland. En gjennomgang viste at det var ført en restriktiv linje når det gjelder hvilke stater som kan få forsvarsmateriell fra Norge. Samtidig var det rom for en sterkere systematikk i vurderingene av bl.a. menneskerettigheter i mottakerlandene.

Den forrige regjeringen oppdaterte retningslinjene i 2013 for å tydeliggjøre at også lisens for B-materiell kan avslås når det foreligger en uakseptabel risiko for at dette vil bli brukt til intern undertrykking. Krav til dokumentasjon er også blitt styrket. Det er også verd å merke seg at i juni trådte en ny eksportkontrollforskrift i kraft, med hjemmel til å suspendere eller begrense en tidligere utstedt lisens.

Regjeringen støtter denne tilnærmingen og vil holde Stortinget orientert om arbeidet i de årlige meldingene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Svein Roald Hansen (A) [13:27:20]: Det har vært bred politisk enighet om våpeneksportreglene gjennom lang, lang tid. Det er viktig for forsvarsindustrien. De arbeider langsiktig, både med utviklingen av nye våpensystemer og når det gjelder å inngå kontrakter, som ofte er langsiktige. Bred politisk enighet betyr stabile rammebetingelser over tid, selv om det foretas noen endringer for å sikre at norske våpen ikke kommer på avveie.

Sakens ordfører, representanten Christian Tybring-Gjedde, argumenterte imidlertid sterkt imot en videre utvikling av eksportregimet og nærmest latterliggjorde dem som mener det er viktig for å hindre at norske våpen kommer på avveie.

Utenriksministeren var klar i sitt innlegg. Han ønsker å videreføre den forrige regjeringens politikk. Men spørsmålet er likevel om regjeringspartienes hovedtalsmann her varsler at regjeringens parlamentariske grunnlag ønsker seg en endring i våpeneksportpolitikken.

Utenriksminister Børge Brende [13:28:23]: I likhet med hva jeg sa i mitt innlegg, som en respons til representanten Marit Nybakks innlegg, legger denne regjeringen stor vekt på å videreføre den praksis som ble gjennomført av Stoltenberg II-regjeringen. Det synes jeg var en nyanisert politikk, som også ivaretok det viktige ansvaret vi har for at våpen ikke skal komme i feil hender, men samtidig et regime som gjør det mulig å bygge opp en høyteknologisk industri i Norge innenfor våpenområdet. Vi må også huske på at dette er en viktig del av vår egen forsvars- og sikkerhetspolitikk. Et land som ikke har kompetanse innenfor våpenindustriens område, vil svekke sin forsvarsevne. Med havområder som er åtte ganger større enn vårt landterritorium, tror jeg det er meget fornuftig. Dette er en høyteknologisk industri som skaper viktige arbeidsplasser.

Representanten bør derfor forholde seg til mitt innlegg, hvor jeg har redegjort for regjeringens politikk.

Marit Nybakk (A) [13:29:43]: Også jeg må ta utgangspunkt i saksordfører Tybring-Gjeddes innlegg, fordi det er en enstemmig komité som støtter at regjeringen fra norsk side vil arbeide videre i relevante internasjonale fora for å oppnå en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon, og jobbe for at det blir norm i NATO. Jeg har hørt på representanten Tybring-Gjedde, både i salen i dag og på Politisk kvarter i dag morges, og mener at han gir uttrykk for det motsatte.

Dette er en praksis som Stoltenberg-regjeringen jo hadde gjennom flere år – et systematisk, men sikkert veldig langsomt arbeid internt i NATO, for å få til en felles norm for sluttbrukererklæring. Dette tar tid, det er uenighet i NATO, NATO er et konsensusorgan – men jeg vil likevel spørre om utenriksministeren vil fortsette dette arbeidet, i tråd med en enstemmig merknad.

Utenriksminister Børge Brende [13:30:46]: Jeg tror det er klokt av regjeringen å forholde seg til enstemmige merknader fra komiteen i et så krevende spørsmål som dette med våpeneksport er.

Jeg tror – og jeg er enig i – at som en langsiktig aspirasjon er dette med å kunne få enighet om at alle skal kunne utstede sluttbrukererklæringer, også av våre allierte land, meget fornuftig. Dette viktige arbeidet, som ble startet av den forrige regjeringen på dette punkt, vil vi fortsette.

Realismen kan sikkert representanten Nybakk også fortelle oss litt om, ettersom den forrige regjeringen har prøvd dette i noen år overfor vår nærmeste allierte, USA. Muligheten til å få dem til å utstede en sluttbrukererklæring er

nok ikke så stor på kort sikt, men USA har jo valgt å gå inn for en sluttbrukerdokumentasjon. Så det er heller ikke uvesentlig i den sammenheng.

Trine Skei Grande (V) [13:32:05]: Jeg tror at jeg og statsråden er veldig enige om at det å ha forutsigbarhet er også viktig for den næringa dette er i Norge, og at det er viktig å vite hvilke spilleregler man skal forholde seg til. Da er det også viktig med åpenhet.

Jeg lurer på om utenriksministeren – før vi i Venstre bestemmer oss for hva vi skal bestemme – også kan kommentere det forslaget som Miljøpartiet De Grønne har lagt fram i salen. Hva er hans tanker om det?

Utenriksminister Børge Brende [13:32:33]: Jeg kjenner representanten Skei Grande som en meget klok partileder, og jeg er helt sikker på at representanten er i stand til å trekke konklusjonene selv. Det er ikke vanlig, i og for seg, at jeg kommenterer det, men jeg har oppfattet det slik at i alle fall de to regjeringspartiene vil stemme imot det forslaget – det ble jeg informert om. Det har jeg forståelse for, fordi det kan skape usikkerhet om hvorvidt den linjen som den forrige regjeringen sto for, ligger fast.

Det som representanten Nybakk har slått fast her i dag, er at med de merknadene som nå ligger i innstillingen, har jeg Stortingets flertall med meg på å videreføre, punkt for punkt, den forrige regjeringens politikk. Det legger jeg stor vekt på. Og det forslaget ville nok – hvis det hadde blitt vedtatt – innebære en endring av politikken, og det forstår jeg at Stortinget ikke ønsker.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:33:44]: På vegner av den førre regjeringa tek eg til meg skamrosen for stortingsmeldinga vi la fram, og eg vel å gjere som utanriksministeren: halde meg til hans innlegg og fleirtalets merknader.

Av hans innlegg kan ein i alle fall lese at regjeringas hovudambisjon på dette området er å leggje seg på nøyaktig den same politikken som den førre regjeringa førte. Måtte det smitte til flest mogleg politikkområde!

Men eg vil gjerne be om ein refleksjon knytt til eitt forhold, nemleg at dei siste åra har dei store norske selskapa Nammo og Kongsberg Gruppen, som staten eig 50 pst. av, kjøpt opp fabrikkar i fleire land og etablert fabrikkar i andre land, og at det dermed har vorte ganske vanleg at vi eig fabrikkar i land med eit svakare eksportkontrollregime enn hos oss. Eg kan ikkje skjøne anna enn at det, trass ulike syn på kva ein skal gjere, må vere ei utfordring for fleire, og eg skulle gjerne høyrte utanriksministeren reflektere rundt det. På kva måte når det gjeld utfordringar, kan det tenkjast at ein er villig til å sjå på kva vi kan gjere med det?

Utenriksminister Børge Brende [13:34:47]: Jeg merker meg at representanten Solhjell håper at denne regjeringen på enda flere punkter vil legge seg på en identisk linje som den forrige regjeringen. Saklig sett er det faktisk i norsk forsvars- og utenrikspolitikk ganske bred enighet om disse linjene, så jeg tror man kan finne mange eksempler på det.

Hvis jeg kan være så fri, vil jeg også synes det er vel-

dig fint hvis representanten Solhjell, som satt i den forrige regjeringens underutvalg, også viderefører – i alle fall de første månedene etter at man har forlatt regjeringen – og forsvarer den politikken som den forrige regjeringen sto for, og ikke minst den stortingsmeldingen som foreligger. Hvis jeg ikke tar feil, så jeg på fjernsynet forrige kvelden at det som ligger her, kunne tolkes som at Norge ikke lenger er en fredsnasjon hvis man driver våpeneksport. Det synes jeg man burde holde seg for god til.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:35:50]: Derfor heldt eg meg for god til det. Det kan ikkje tolkast på nokon som helst annan måte enn at Noreg har vore ein fredsnasjon og skal fortsetje å vere det. Men som eg sa i mitt innlegg: Vi vert ein betre fredsnasjon dersom vi ikkje eksporterer våpen til land som er i krig og konflikt, og nyttar dei til det. Det vil eg stå for. Eg tippar utanriksministeren kanskje langt på veg er einig i det.

Men han svarte ikkje på mitt spørsmål – og det respekterer eg, for det var andre ting å ta tak i – men han får ein ny sjanse no. Er det ikkje ei utfordring dersom det blir slik at norske bedrifter kjøper seg opp og etablerer fabrikkar i andre land for at dei då kan selje til land som ein etter norsk politikk ikkje ønskjer å selje våpen til – ein vedteken politikk mellom Høgre, SV og andre? Og: Er det nokre verkemiddel som ein kan tenkje seg for å ta tak i ei slik utfordring, når vi høyrer at dei to største selskapa det dreier seg om, er 50 pst. statseigde?

Utenriksminister Børge Brende [13:36:45]: For at tiden ikke skal gå fra meg denne gangen, skal jeg svare på spørsmålet.

Her har denne regjeringen ikke tenkt å ta andre initiativ enn den forrige regjeringen, med tanke på Kongsberg Gruppen og Nammo. De etablerte da representanten Solhjell satt i regjering, også datterselskap i andre land som må forholde seg til det eksportregimet som er i de landene. Men jeg forutsetter selvsagt at også utenlandske selskaper, f.eks. Thales og andre, som er i Norge, må forholde seg til det strenge regelverket som vi har i Norge.

Til dette med fredsnasjon: Her har det aldri vært noen uenighet om at man ikke skal selge til nasjoner som er i krig. Dette er en videreføring av den politikken som representanten selv sto for for noen måneder siden, så jeg har litt vanskeligheter med å forstå hele det resonnementet som jeg så på NRK forrige kvelden.

Bård Vegar Solhjell (SV) [13:37:51]: Då har eg gleda av å forklare ganske enkelt det at dersom Noreg sel våpen direkte eller indirekte til land som er i krig eller konflikt, eller som nyttar våpen til grov undertrykking, trur eg vi vert ein dårlegare fredsnasjon enn om vi unngår det. I all hovudsak unngår vi det, for vi har verdas strengaste våpeneksportregelverk. Det vart betra gjennom ei svært god stortingsmelding, særleg på diktatur- og menneskerettssida, men når vi f.eks. er i den situasjonen at vi veit at ein bedrift eller ein fabrikk i USA som er deleigd av Nammo, sel våpen til Israel, mens norsk politikk over mange år, sidan Bondevik II-regjeringa, har vore det motsette, meiner eg

det er eit eksempel på noko vi burde handtere betre. Så vil sikkert utanriksministeren svare med at den førre regjeringa gjorde ikkje det, og der sat representanten. Det har han rett i. Vi rydda opp i ein del andre ting her, men no kan vi kanskje gå vidare og ta tak i det.

Vil utanriksministeren ta initiativ til i alle fall å sjå på denne problemstillinga?

Utenriksminister Børge Brende [13:38:51]: Jeg må si at jeg synes denne problemstillingen er noe oppkonstruert. Det har jo i tiår etter tiår vært bred enighet i denne sal om at man ikke skal selge våpen til land som er i krig og konflikt. Da representanten Solhjell satt i regjering, nesten doblet man faktisk norsk våpeneksport, men samtidig var jo Norge en fredsnasjon. Det er vi fortsatt. Bare de siste årene økte den med 18 pst. Det er faktisk mulig å kombinere et strengt eksportregime med det å eksportere våpen og det å være en fredsnasjon. På de punktene som er tatt opp, både når det gjelder kompositter, og når det gjelder det å forholde seg til de ulike lands eksportregimer, forholder jeg meg helt til den politikken som representanten Solhjell selv var med på å utforme da han satt i den forrige regjeringens underutvalg. Å skape usikkerhet rundt hva som er Norges politikk her, og også dette om hvorvidt Norge eventuelt er en fredsnasjon, er jeg overrasket over at representanten får seg til.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:40:14]: Først til representantene Hansen og Nybakk, som ikke hørte på innlegget som jeg holdt i sted: Ja, jeg er enig i at vi skal ha strenge eksportregler, og det kan jeg også si til utenriksministeren selv om han ikke ville sitere meg på det. Ja, jeg vil ha strenge eksportregler, og det er vi også enstemmig for, og ja, vi skal jobbe for en sluttbrukererklæring innad i NATO. Det er et stort lerret å bleke. Jeg påpekte at USA ikke kommer til å akseptere det, og det kan jeg garantere at de ikke vil! Vi kan godt jobbe for det så mye vi vil, det kan Solhjell og alle gjøre, og vi kan være så mye fredsnasjon vi bare vil, men USA kommer aldri til å akseptere det. Så vi behøver ikke lure oss selv ved å late som om det vil skje. Det er slik at amerikansk teknologi går inn i absolutt alle forsvarssystemer i Vesten. Ikke bare i to, fem, eller ti, men i alle forsvarssystemer er USA den dominerende part. Så skal vi ha komponentproduksjon til noe slags forsvarssystem, må vi akseptere at USA er en del av det, og da får vi ikke sluttbrukererklæring – men vi kan jobbe for det. Vi må ikke lure oss selv her.

Så til representanten Skei Grande: Hvis du er imot lyskastere, foreslår jeg at du boikotter alt mulig samarbeid med Libya. Lyskastere kommer Libya til å få tak i uansett om de kommer fra Norge eller andre steder. Lyskastere er av kategori altså ikke innenfor noe slags forsvarsmateriell. Så hvis du får norske lyskastere mot norske jagerfly – ja vel, det kommer de til å klare å skaffe seg uten å gå til Norge. Vi skal kanskje være glad for at vi klarer å selge noen lyskastere her og der.

Så til representanten Solhjell, som sier at vi skal ha

sluttbrukererklæring: Ja, du må gjerne mene det og gjerne jobbe for at NATO-land skal ha sluttbrukererklæring, men du kan ikke samtidig si at du skal opprettholde en forsvarsindustri, for det er en selvmotsigelse. Du må akseptere at du enten har en sluttbrukererklæring, er en fredsnasjon og nyter godt av det, eller så må du akseptere at forsvarsindustrien legges ned. Du kan ikke få begge deler! Det er det jeg prøver å si her på denne talerstolen, og det er jo underlig at man ikke forstår det. Jeg skjønner at man ikke ønsker å forstå det, men det er altså sannheten. Det kan man beklage, men sånn er det.

Så til representanten Solhjell igjen, som snakker om norske bedrifter som er i USA, og som angivelig selger våpen til land vi ikke liker: Nei, de er ikke i USA og selger våpen til land vi ikke liker. De er underleverandører til amerikanske systemer som muligens selger til land vi ikke liker. De har produksjonen sin i USA fordi det er lønnsomt å ha produksjon i USA og fordi amerikansk forsvarsindustri forlanger at de har produksjonen sin i USA. Det er ikke vanskeligere enn som så. Og vi kan si nei til det, si at vi ikke ønsker det, men da kan ikke Kongsberg og Nammo og andre bedrifter overleve. Her kan man ikke få i både pose og sekk. Vi kan være en fredsnasjon og bygge museer til fortidens minne, men vi kan faktisk ikke akseptere at det både blir eksport av forsvarsmateriell og samtidig ha en sluttbrukererklæring. Jeg beklager det. Vi skal gjerne jobbe for det i NATO. Det har jeg sluttet meg til og det har Fremskrittspartiet sluttet seg til i disse merknadene, at vi skal jobbe for en sluttbrukererklæring. Det kan jeg si til representantene Nybakk og Hansen: Vi skal gjøre det, vi skal jobbe for det, men USA kommer til å si nei.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:43:23]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Noregs deltaking i den 67. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av den 66. generalforsamlinga i FN (Innst. 109 S (2013–2014), jf. Meld. St. 42 (2012–2013))

Øyvind Halleraker (H) [13:44:05] (ordfører for saken): I denne saken er det en tilnærmet enstemmig komité som har lagt fram sin innstilling, med unntak av en liten merknad. Dette viser at det er bred oppslutning i Stortinget om Norges forhold til FN og til regjeringens engasjement i FN. Det er gledelig, og det føyer seg inn i rekken av en lang og god tradisjon i denne sal.

Komitéarbeidet og mitt ansvar som saksordfører i denne saken har vært enkelt, men jeg vil likevel takke komiteen for godt samarbeid. Komiteen har funnet grunn til å trekke fram noen enkelte forhold fra deltagelsen i den 67. og oppfølgingen av den 66. generalforsamlingen i FN, og de fremgår av komitéinnstillingen. Jeg vil derfor her konsentrere meg om det mer overordnede.

FNs legitimitet og evne til å oppfylle sine hovedfunksjoner som internasjonal aktør avhenger av at organisasjo-

nen oppleves som relevant og effektiv. Dette medfører at organisasjonen må være i stand til å tilpasse seg internasjonale utviklingstrekk, også med tanke på representasjon og deltagelse i de sentrale beslutningsorganer. En reell styrking av FN forutsetter reform og modernisering av nær sagt alle nivåer i organisasjonen. FN må også settes i stand til å svare på nye og mer komplekse typer utfordringer og kriser.

Internasjonal politisk stabilitet og organisering er grunnleggende for å kunne møte mange av de utfordringene vi står overfor. Det er med et slikt bakteppe man best kan vinne kampen mot klimaendringer og kampen mot fattigdom, som jo er vår tids største utfordringer.

Norges politikk overfor mellomstatlige organisasjoner må ta hensyn til særnorske interesser, samtidig som det må være et mål at denne politikken skal bygge opp under andre deler av utviklingspolitikken. Høyres to hovedmål for utviklingspolitikken er: varig ut av fattigdom og menneskerettigheter og demokrati.

Norske interesser er på mange måter sammenfallende med fattige lands interesser, riktignok på et annet nivå. Norges økonomiske situasjon er avhengig av en robust internasjonal rettsorden. Den samme rettsordenen er viktig for at fattige land skal oppnå sin utvikling.

Enkelte påstår at FNs manglende handlekraft i dag er et spørsmål om stormaktenes vilje til å bruke organisasjonen og dens prinsipper, men FNs evne til å engasjere det multilaterale systemet er ikke kun et spørsmål om politisk vilje til samarbeid hos medlemslandene; FNs rolle som aktør og arena er summen av hva medlemslandene blir enige om å gjøre FN til. Det er et stort behov for interne FN-reformer for å reflektere endringer i verdens maktforhold og nye, viktige utfordringer for å øke effektiviteten.

FN er den viktigste internasjonale politiske arenaen og er en helt sentral aktør innen internasjonal rettsutvikling, statsbygging, utviklings- og humanitær politikk, beskyttelse av menneskerettigheter og krisehåndtering. FNs største styrke er den møteplass, representativitet og legitimitet som følger av at verdens stater nærmest universelt er medlemmer av organisasjonen.

Norge vil fremme frihet, sosialt ansvar, demokrati, miljøvern og menneskerettigheter. Det er en nær sammenheng mellom demokrati og respekten for menneskerettigheter. Ikke bare er demokrati og respekt for menneskerettigheter viktig i seg selv; det legger også grunnlaget for samfunn hvor personlig initiativ kan skape vekst og framgang. Ut-danning for alle er en viktig forutsetning for reell deltagelse og demokrati.

For å oppnå demokrati og godt styresett må økt innsats for å styrke kvinners sivile og politiske deltagelse også være til stede. Dette er derfor en av hovedprioritetene i Solberg-regjeringens arbeid innenfor dette området. Ethvert land som ikke gir sine kvinner like rettigheter som menn, vil aldri bli et demokrati og vil ei heller utnytte sitt fulle potensial for vekst og utvikling.

Litt malurt til slutt: Det er beklagelig at FNs menneskerettighetsråds sammensetning fortsatt ikke er i tråd med de formelle kriterier og krav som stilles gjennom forpliktelsene medlemslandene har påtatt seg, ved at land som sy-

stematisk og grovt begår overgrep mot egne borgere, fortsatt tas opp som medlemmer. Det er ikke tvil om at dette svekker rådets legitimitet og effektivitet.

For Høyre og for denne regjeringen er FN svært viktig. Det er bærebjelken i en utenrikspolitikk hvor Norge er en liten nasjon, men en stor bidragsyter. Vi skal bruke vår kraft og innflytelse til å reformere FN og stille krav, slik at FN kan bli enda bedre enn organisasjonen er i dag. Og la meg legge til: med høyere effektivitet.

Marit Nybakk (A) [13:50:03]: FN ble i sin tid stiftet med de rykende ruinene fra annen verdenskrig som bakteppe. Drivkraften bak FN-pakten, som ble undertegnet i San Francisco den 24. juni 1945, var en visjon om en verden der krig mellom nasjoner kunne forebygges og forhindres ved kollektiv handling og ikke minst et ønske om å unngå de feil som førte til verdenskrigen: feilslått politikk, økonomisk depresjon og sosial uro.

Parallelt med FN ble Bretton Woods-institusjonene etablert. Det kan i dag være nødvendig å minne om at både IMF og Verdensbanken, på tross av feil og mangler, er viktige instrumenter i en verden der vi igjen ser finanskriser og økonomisk nedgang.

FN-pakten trådte i kraft 24. oktober 1945. I mellomtiden hadde verden sett den første atombomben bli sprengt. Drømmen om forsoning hadde slått sprekker. Den kalde krigen var begynt.

FN har hatt sine nedturer, men det står respekt av det jevne arbeidet til verdensorganisasjonen. Det gjelder innenfor konfliktforebygging og konfliktløsning, kvinnefrigjøring og likestillingsarbeid, kamp mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og tenk på avkoloniseringen på 1960-tallet.

Sikkerhetsresolusjon 1325 om kvinner og sikkerhet fra oktober 2000 er en viktig milepæl.

Hvis vi nå tar for oss den 67. ordinære generalforsamlingen, oppgraderte den Palestinas status i FN. Norge stemte for vedtaket.

Jeg vil også understreke at Norge fikk godt gjennomslag også for våre egne saker: kampen mot dødsstraff, FNs utviklingsaktiviteter, oppfølging av Rio-konferansen og fiskeri- og mattrygghet. Alt dette kom etter strategisk samarbeid, gjerne på tvers av tradisjonelle skillelinjer, men slik jobbes det innenfor FN-systemet.

Komiteen legger i innstillingen til grunn at FNs tusenårs mål fortsatt skal være en ledetråd i norsk utviklingspolitikk. Norge har der tatt et særskilt ansvar for tusenårsmålene nr. 4 og 5: reduksjon av barnedødelighet og seksuell og reproduktiv helse.

De siste årene har utenriks- og sikkerhetssamarbeidet blitt stadig viktigere i det nordiske samarbeidet. Også i internasjonale organisasjoner og samlet sett er de nordiske landene blant de største bidragsyterne til FN og FNs underliggende organisasjoner. Nordisk samarbeid i FN har spilt en viktig rolle – ikke bare ved fordeling av posisjoner, men også i fredsoperasjoner, i samarbeid i styrer, i fond og i programmer. Jeg håper at regjeringen Solberg vil følge opp den forrige regjeringens linje på dette området.

Norge støttet Finlands og Sveriges kandidaturer til hen-

holdsvis Sikkerhetsrådet og Menneskerettighetsrådet. Vi vet at det ikke førte fram, men det betyr ikke at vi ikke skal fortsette å samarbeide på nordisk nivå om de enkelte nordiske lands kandidaturer til disse organene.

Jeg deler for øvrig representanten Hallerakers syn på sammensetningen av Menneskerettighetsrådet. Jeg mener det er et problem at det sitter land i dette rådet som selv bryter menneskerettighetene til dels ganske kraftig.

Norge har aktivt deltatt i de åpne debattene i FN, både som medforfatter av nordiske innlegg og med tilslutning til innlegg fra representanter fra andre nordiske land. Vi samarbeider tett på områder som barne- og mødrehelse, kvinners rettigheter, likestilling osv.

Dette ønsket om en videreføring av det nordiske samarbeidet i FN har også gitt seg utslag i arbeidet i Nordisk Råd. Så sent som i 2013 foreslo et enstemmig medborger- og forbrukerutvalg overfor de nordiske regjeringene bl.a. å etablere en plattform for nordisk samarbeid innenfor FN-initiativet Sivilisasjonenes allianse. Nordisk Råd besluttet videre å delta som medlem i FN-initiativet Sivilisasjonenes allianse, som er en del av den såkalte Group of Friends, med en aktiv holdning for å fremme menneskelige rettigheter og ytringsfrihet.

Med de nordiske landenes felles kultur og verdigrunnlag som utgangspunkt, vil en slik deltagelse være et viktig bidrag inn i FN-systemet.

Til slutt vil jeg understreke at noe av det jeg virkelig har respekt for, er FN-organisasjonenes utviklings- og bistandsarbeid. Jeg har sett en del av dette ute i felten, i Vietnam, i Mosambique, i Liberia og i andre land. Jeg tror FNs utviklingsprogram må være noe av det viktigste vi har i verden når det gjelder bistandsorganisasjoner. Og med det viktige reformarbeidet vi etter hvert har fått, ikke minst med hjelp fra Norge, for å samle organisasjonene i et land under én felles paraply som er FNs Resident Coordinator, tror jeg at vi vil få en enda mer effektiv utvikling av det som er arbeidet til FNs bistandsorganisasjoner. Det er ofte FNs utviklingsprogram som har vært FNs stedlige Resident Coordinator.

For øvrig er det viktig at vi fortsetter å holde trykk på det som er FNs fortsatte reformarbeid.

Kåre Simensen (A) [13:56:46]: Jeg har vært så heldig å få lov til besøke FN-systemet to ganger i løpet av høsten som har vært, og jeg har dermed også blitt kjent med store deler av det som FN-systemet står for, og ikke minst også den jobben som Norge bidrar med i form av ressurser, både økonomiske og menneskelige, og ikke minst i form av evnen til å sette dagsordenen og få støtte i saker som utfordrer verdenssamfunnet på så mange ulike områder: klima, bistand, arbeid for kvinnehelse, for å nevne noen få områder.

I denne settingen er det viktig å få fram budskapet om at FN-systemet hver eneste dag hjelper mennesker slik at de får en bedre morgendag.

Hver dag tar vi verden direkte inn i våre stuer, på godt og vondt. Dessverre er det krisene som preger nyhetsbildet, og de humanitære lidelsene er enorme. Det er nok å nevne Syria og det som skjer i Afrika i denne forbindel-

sen. Men Syria er også et eksempel på hvordan verdenssamfunnet sitter på gjerdet. Evnen til å gjøre noe er svært begrenset.

Siden denne saken handler om FN, ser vi dessverre at politikken ofte står i veien for det som for folk flest er opplagte beslutninger, men hvor vi opplever at stormaktene legger ned veto og blokkerer for vedtak som ville gjøre hverdagen bedre for dem som har en svært vanskelig hverdag. Det synes jeg er svært frustrerende å oppleve.

Vi har et prinsipp om Responsibility to Protect, og på bakgrunn av det synes jeg at Sikkerhetsrådets vetobeslutninger er svært vanskelige å akseptere og forstå. Jeg håper at vi som er sterke bidragsyttere til FN-systemet, setter dette på dagsordenen i vårt eget parlament, men også jobber for å få fram denne typen diskusjoner i mye større grad i FN-fora.

Jeg har sagt at FN-systemet hjelper folk hver eneste dag. Men det er også viktig å peke på, som de to foregående talerne har sagt, de områdene hvor det er forbedringspotensial. Det finner vi selvfølgelig i en så stor organisasjon som FN. Mange knytter mye byråkrati og sendrektighet til avgjørelser, og det er det for så vidt riktig å påpeke.

Men det er også viktig at det ikke bare blir fokusert på effektivitet og målbare resultater, at man da reduserer arbeidet på områder hvor resultatene kommer etter lang tid. Under mine besøk i FN har dette blitt tatt opp til debatt, og alle er enige om at vi skal få mest mulig hjelp ut av hver dollar som legges på bordet, men vi må ikke glemme at ting tar tid. Et av de områdene hvor Norge har vært en pådriver, er tusenårsmål nr. 4 – om å redusere barne- og møredødelighet – og tusenårsmål nr. 5: arbeidet med å forbedre helsen til gravide og fødende kvinner. Dette er et arbeid som uten tvil har gitt – og gir – svært gode resultater, men det er også et arbeid som tar utrolig lang tid, og der resultatene ikke kan måles over dager, men kanskje over mange år.

I den forbindelse er det også interessant å nevne hvordan politikken kommer inn og gjør ting svært vanskelig. Vi har sett hvordan land med tilsvarende likt syn på abort og prevensjon samarbeider over landegrensene. Vi registrerer at Vatikanet samarbeider tett med muslimske land, og at erkekonserverative miljøer driver sterk lobbyvirksomhet i denne saken for å forhindre gode vedtak i denne typen arbeid. På denne måten gjør de det enda vanskeligere å oppnå gode resultater.

Jeg skal avslutte, men jeg har lyst til å fortelle om mitt møte med fem ungdommer fra de fem mest fattige landene i verden da de fortalte om sin kompetanse i å være fattig. Det gjorde et utrolig sterkt inntrykk da de sa at de ikke fikk lov til å møte på skolen fordi de ikke hadde nok mat. Det gjorde et sterkt inntrykk da en av dem fortalte om sine venninner som ble giftet bort som tolv-, tretten-, fjortenåringer og fikk barn. Sånne ting gjør inntrykk. Derfor tror jeg også at den jobben som FN gjør, ikke minst ved å fortelle at man nå oppnår resultater, er viktig, for det kan hjelpe hverdagen til millioner av mennesker slik at de får en mye bedre morgendag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. Sak nr. 6 er allerede behandlet.

Sak nr. 7 [14:02:18]

Interpellasjon fra representanten Marit Nybakk til utenriksministeren:

«Eritrea har et av verdens mest undertrykkende regimer. På Press Freedom Index' siste oversikt plasseres landet aller sist – etter Nord-Korea. Folk som kritiserer myndighetene, fengsles på ubestemt tid uten lov og dom. Tortur er utbredt, forholdene i fengslene tar livet av mange. Eritrea preges av fattigdom, analfabetisme og andre tegn på feilutvikling. Flere hundre tusen sitter i flyktningleire i nabolandene. UDI anslår at 2 000–3 000 mennesker flykter fra landet hver måned, mange prøver å ta seg over Middelhavet. Utenlandske medier er ikke velkomne, de fleste bistandsorganisasjoner er kastet ut. Norge har ved ulike korsveier spilt en avgjørende rolle i Eritreas moderne historie.

Hva kan Norge gjøre for å bidra til at vi ikke får en total statskollaps i Eritrea med den destabilisering det kan bety for regionen og Afrikas Horn?»

Marit Nybakk (A) [14:03:31]: Allerede rundt år 2000 ble jeg gjort oppmerksom på den skjulte, den ukjente flyktningssituasjonen i Øst-Sudan. De hadde ikke verdens oppmerksomhet rettet mot seg, og det har de for så vidt heller ikke i dag. De var nemlig flyktninger fra den unge staten Eritrea, som folk jublet entusiastisk over, og som fikk sin selvstendighet gjennom en FN-overvåket folkeavstemning i 1993. Her i Øst-Sudan satt fortsatt flere hundre tusen flyktninger fra Eritrea. De fikk nemlig ikke lov til å komme tilbake til hjemlandet sitt etter frigjøringen fordi de tilhørte «feil» frigjøringsbevegelse.

EPLF-ledelsen, som styrte og styrer Eritrea, ville ikke slippe dem inn i landet, og etter hvert kom nye flytninger til. I dag flykter 3 000 mennesker fra Eritrea hver eneste måned: til Øst-Sudan, til Djibouti, til andre naboland – til og med til Etiopia. Noen prøver å ta seg over Middelhavet eller gjennom Sinai, av og til med katastrofale konsekvenser. De flykter fra et av verdens verste diktaturer. På Press Freedom Index' oversikt fra 2012 blir landet plassert aller nederst av 189 land – under Nord-Korea.

Det foregår grov undertrykking og massive brudd på menneskerettighetene. Folk fengsles på ubestemt tid. Tortur er utbredt. Forholdene i fengslene tar livet av mange. Folk jages ut av byene og ut på landsbygda. Akademikere forfølges og fengsles. Dette høres velkjent ut hvis vi går noen tiår tilbake i tid til helt andre deler av verden. I tillegg er landet preget av massefattigdom, analfabetisme og alle tenkelige tegn på feilutvikling.

Eritrea er historien om en frigjøringskamp som endte helt galt. Det er 20 år siden frigjøringen av landet. Da spilte Norge en viktig rolle. Da jublet vi over at Eritrea igjen var blitt en egen stat. I dag er altså Eritrea i ferd med å bli en stat med et av verdens verste regimer – et land i fullstendig oppløsning.

Jeg var en av dem som på 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet var aktiv i Norge for støtte til frigjøringen av Eritrea, som da var blitt en del av Etiopia, fordi det var historisk riktig, og fordi Norge etter 1945 var ett av fem land som bidro til at Eritrea ble innlemmet i Etiopia – ikke ak-

kurat en del av vårt internasjonale engasjement som vi er stolte av. I Norge, som i Sverige, var det mange flyktninger fra Eritrea den gangen. De var engasjert i de to frigjøringsbevegelsene EPLF, Eritrean Peoples' Liberation Front, og ELF, Eritrean Liberation Front, hvorav ELF faktisk er den eldste. Den ble stiftet i 1956 og startet frigjøringskamp i 1961. EPLF ble dannet i 1971. Det er de som nå styrer Eritrea. Det er de som er flest – for å si det sånn.

I Norge var det et stort solidaritetsengasjement til støtte for frigjøringskampen for Eritreas selvstendighet, og spørsmålet om Eritreas historie sto sentralt i denne frigjøringskampen.

La meg gå enda litt lenger tilbake i tid. Mens Etiopia aldri har vært kolonisert, ble Eritrea italiensk koloni i 1890. Etiopia anerkjente i 1896 det italienske herredømmet over Eritrea, men Etiopia hevdet under hele frigjøringskampen at Eritrea hadde vært en del av Etiopia i 2 000 år, med unntak av perioden med europeisk koloniherrdømme. Denne historiebeskrivelsen ble aldri akseptert av eritreernes side. Aksumriket ble grunnlagt i det fjerde århundret og besto av deler av dagens Eritrea.

Med åpningen av Suezkanalen i 1869 fikk Eritrea økt strategisk betydning, jamfør Italias kolonisering etter det. Dette var en kolonisering som ble støttet av Storbritannia, som fryktet fransk innflytelse.

Så kommer vi til 1930-tallet og til begynnelsen av annen verdenskrig. På lik linje med Nazi-Tyskland ekspanderte også Mussolini på 1930-tallet. Han tok Etiopia og slo Etiopia, Eritrea og Italiensk Somaliland sammen til en administrativ enhet. Etter ørkenkrigen tok britene over.

Etter 1945 slo altså FN fast i en resolusjon at Eritrea skulle innlemmes i det etiopiske keiserriket som autonom enhet. Norges rolle, som jeg understreket, var at vi støttet dette – for øvrig i et veldig dårlig selskap. Etiopia satte i gang en kraftig undertrykking av eritreisk kultur og egenart, og derfor ble også frigjøringsbevegelsene stiftet. Det hører med til historien at Eritrea ble annektert av Etiopia i 1962 og ble en etiopisk provins. Det var nå flyktningstrømmene til nabolandene begynte. Muslimene i nord flyktet til Øst-Sudan – flere hundre tusen. De andre flyktet andre steder, og de var – og er – koptisk kristne.

I 1971 ble frigjøringsbevegelsen splittet i to: ELF og EPLF. Grovt sett kan man si at EPLF etter hvert ble dominert av det kristne flertallet, mens hoveddelen av ELF var muslimer. Dette er også viktig i dagens situasjon, for faren for krig mellom de religiøse gruppene begynner nå å bli veldig stor.

Vi husker at Etiopia ble støttet av Sovjetunionen. Vi husker at Sovjetunionens fall endret på dette, og at Gorbatsjov ikke lenger ville støtte Etiopias Mengistu Haile Mariam og hans krig mot Eritrea. Men USA støttet Etiopia i at krigen var en intern etiopisk konflikt. Det samme gjorde OAU, den nåværende African Union.

Etter regimeskiftet i Etiopia i juni 1991 tok EPLF kontrollen over hovedstaden Asmara og dannet en overgangsregjering under ledelse av Isaias Afewerki. I april 1993 fikk vi den FN-overvåkede folkeavstemningen. 99,8 pst. sa ja til selvstendighet.

Etter det har alt gått til det verre, ikke bare med kriger

mellom Etiopia og Eritrea, hvor Norge bl.a. har vært mekler, men fordi EPLF, nå som politisk parti, hele tiden utsatte parlamentsvalget – det har ennå ikke vært avholdt sentrale valg etter selvstendigheten – og fordi undertrykkningen ble ganske kraftig.

Som jeg sa, de 700 000 flyktningene i Øst-Sudan fikk ikke komme tilbake til Eritrea. I tillegg sitter det i dag 156 000 flyktninger i Etiopia, 30 000 i Djibouti og ca. 50 000 i Jemen, og jeg nevnte dem som flykter over Middelhavet eller gjennom Sinai.

Norge har ved flere korsveier påvirket utviklingen i Eritrea. Jeg vil spørre utenriksministeren om han vil bidra til at FN holder høyere fokus på utviklingen i Eritrea og på flyktningstrømmen ut av landet. Situasjonen i Eritrea går på mange måter under radaren. Det slipper veldig lite informasjon ut, bortsett fra fra dem som kommer fra landet, inkludert en del hjelpeorganisasjoner, som for øvrig i stor grad nå er blitt kastet ut av landet – også de. Journalister får heller ikke adgang til Eritrea, som nå er omtrent like lukket som Nord-Korea er, og som i enkelte statistikker befinner seg under Nord-Korea. Det betyr at det er nødvendig for verdenssamfunnet og FN å ha en strategi for hva man gjør, dersom Eritrea plutselig skulle falle over ende – altså at statssystemet kollapse og vi eventuelt får religionskrig mellom det kristne koptiske flertallet og muslimene. Vi ønsker ikke en ny sentralafrikansk republikk – som ikke er så langt unna, hvis man ser på kartet. Jeg tror at noe av det verste som kan skje nå med tanke på situasjonen på Afrikas Horn, er at regimet kollapse i Eritrea.

Hvordan kan Norge på andre måter bidra, i samarbeid med African Union og regionen, til at ikke Eritrea kollapse, med de konsekvenser som det altså får for hele Afrikas Horn?

Utenriksminister Børge Brende [14:13:56]: Situasjonen i Eritrea er alvorlig. Det er et lukket land, som har gitt det internasjonale samfunn få muligheter til å samarbeide. Eritrea figurerer på bunnen av UNDPs Human Development Report. I 2013 er Eritrea rangert som nummer 181 av 187 land. Utallige rapporter fra ulike organisasjoner som følger menneskerettighetssituasjonen – Reportere uten grenser, Human Rights Watch og East and Horn of Africa Human Rights Defenders Project – har alle dokumentert grove og systematiske menneskerettighetsbrudd i Eritrea, som det også er slått fast av representanten Nybakk i denne interpellasjonen. Jeg er glad for at representanten tar opp den akutte humanitære situasjonen i Eritrea. FNs egne rapporter om menneskerettighetssituasjonen bekrefter også det bildet som representanten tegner. Det er systematiske og grove menneskerettighetsbrudd vi står overfor.

Etter den siste båulykken utenfor Lampedusa har dog eritreiske myndigheter tatt initiativet til en mer konstruktiv dialog med FN om menneskerettigheter. Ulykken førte til landesorg og la et stort press på myndighetene om å adressere disse spørsmålene, og det skulle bare mangle.

Vi mangler nøyaktige og troverdige data om den humanitære situasjonen i Eritrea. Forrige regjering valgte å nedlegge Norges ambassade i Asmara. Det har ført til at vi har mindre innsyn i og mulighet til å følge situasjonen,

men FN anslår at inntil 60 pst. av befolkningen er underernært. Ifølge EU-kommisjonens Institute for Environment and Sustainability kommer innhøstingen i år sent. Det vil kunne føre til økte matpriser og en forverring av mat-sikkerhetssituasjonen. Eritreiske myndigheter avviser derimot at det er matmangel. Humanitære aktører har stort sett ikke tilgang. Dette er totalt uakseptabelt.

Den politiske situasjonen er endret det siste året, men president Isaias Afewerki har fortsatt kontroll, selv om det spekuleres i en statskollaps. Konflikten med Etiopia står her helt sentralt. Eritrea er i en slags krigstilstand til tross for at det ikke er noen pågående krig. Eritrea er styrt av det militære. Store deler av befolkningen er mobilisert til militærtjeneste på ubestemt tid. I fjor ble Informasjonsdepartementet overraskende okkupert av soldater. Det viser seg at misnøyen strekker seg langt inn i det militære, og at krefter innenfor landets grenser arbeider for endring. Det er vanskelig å si noe helt eksakt om den politiske og økonomiske utviklingen, men det er en reell risiko for kollaps. Men det er verdt å merke seg at i analyser fra The Economist Intelligence Unit forventes en økonomisk vekst på 8 pst. i år. Gruvesektoren er motoren i økonomien, og det ser ut til at nye aktører er på vei inn i denne sektoren. Den lukkede økonomien hindrer ytterligere vekst. Denne situasjonen er ødeleggende for økonomien og et normalt samfunnsnivå.

Afrikas Horn er en region der Norge har et omfattende engasjement for fred, utvikling og humanitær bistand, men også andre utenrikspolitiske interesser. Den politiske utviklingen i Eritrea har betydning for fred og sikkerhet i denne regionen. Den geopolitiske beliggenheten alene gjør Eritrea svært relevant i regionen. Jeg har nylig kommet tilbake fra en rundreise til Sudan, Sør-Sudan og Etiopia. Norge har en sentral posisjon. Vi har spilt en sentral rolle i flere fredsprosesser i regionen og gitt betydelig støtte til stater som Sør-Sudan, Somalia og Eritrea. Norge har hatt et tett forhold til Eritrea siden landet fikk sin selvstendighet i 1993. Norske aktører har gjennom diplomati og sivilt samfunn hatt et bredt nettverk med myndigheter og det sivile samfunn. Forrige regjering la ned ambassaden i Asmara, som jeg nevnte, i fjor sommer. Nå er det enda vanskeligere å få informasjon om innenrikspolitikken, økonomi og utvikling, og samtidig å videreføre dialogen med myndighetene, og også å gi informasjon til ulike FN-organisasjoner som ikke er representert i Asmara.

Menneskerettighetssituasjonen i Eritrea har lenge vært en kilde til dyp bekymring. Norge har videreført kritikken av forholdene i landet sammen med det internasjonale samfunn, men har ikke lenger mulighet til å reise denne i Asmara. I år har vi tatt opp menneskerettighetssituasjonen med myndighetene og i FN, i rammen av landhøringene om menneskerettighetene i Genève. Militariseringen av det eritreiske samfunn er en av de grunnleggende årsakene til den alvorlige situasjonen i landet. Eritreiske myndigheter må respektere fundamentale menneskerettigheter nedfelt i internasjonal og nasjonal lov. Jeg er særlig bekymret for ytringsfrihetens kår. Eritreiske myndigheter har tillatt en FN-delegasjon å besøke landet for å vurdere menneskerettighetssituasjonen. Det er et forsiktig steg i riktig retning. Men de må også få tilgang til FNs spesialrapportør

for menneskerettigheter. Vi har bedt om en tilbakemelding fra myndighetene om på hvilke områder man kan forvente en bedring av situasjonen. Vi er villig til å videreføre dialogen med regimet, men bare hvis den kan føre til en bedring av forholdene for det eritreiske folk.

Eritreas flyktningkrise har vart i årevis og er svært alvorlig, som også representanten Nybakk slo fast. Den påvirker flere land på Afrikas Horn, i Midtøsten, Europa og Norge. På Sinaihalvøya i Egypt vet vi at eritreere på flukt har vært utsatt for grusomheter – kidnapping, mishandling og drap. Eritreiske slektninger, også i Norge, er faktisk blitt presset til å betale løsepenger. Ruten over Sinaiørkenen til Israel ble mindre brukt i fjor, men det ble rapportert om nye kidnappinger av eritreere. Norge støtter FNs høykommissærs og Den internasjonale migrasjonsorganisasjonens, IOMs, arbeid langs disse fluktrutene.

Regjeringen vil arbeide med å bedre forholdene for mennesker på flukt og finne bærekraftige løsninger for flyktningene i Sudan, Etiopia og Kenya. Så mange som 300 000 eritreere kan befinne seg i nabolandene, noe som også ble nevnt av interpellanten. UN, OHCHR, IOM og Flyktninghjelpen vil fortsatt være våre sentrale samarbeidspartnere for å yte hjelp.

I Norge søker flere fra Eritrea enn fra noe annet land om asyl. Eritreere var den største gruppen av asylsøkere i fjor. 3 260 personer, hele 27 pst. av alle asylsøkere, kom fra Eritrea. Det bor til sammen omtrent 10 000 personer med eritreisk flyktningbakgrunn i vårt land. De fleste som kommer til Norge, er unge menn. De er drevet på flukt av et regime som ikke evner å gi sin egen ungdom en fremtid de tror på.

Jeg er helt enig med interpellanten i at en statskollaps i Eritrea vil kunne destabilisere hele regionen. Eritrea, Sudan, Sør-Sudan, Etiopia, Djibouti og Somalia påvirker hverandres sikkerhet i form av kriminelle nettverk, menneskehandel, våpensmugling og lignende. Terrororganisasjoner opererer på tvers av landegrensene og må takles i regionen.

Norge har – og skal fortsatt ha – høye ambisjoner som giverland og støttespiller for fattige og sårbare stater. Norge har hatt et engasjement for eritreerne i flere tiår. Eritreas geografiske posisjon og forbindelser til nabolandene er ytterligere argumenter for å satse akkurat her. Men utviklingslandenes egne myndigheter må vise vei og ta ansvar for utvikling. Som et minimum bør man slippe hjelpen frem. Disse forutsetningene er i liten grad til stede i Eritrea. Vi er villig til å trappe opp engasjementet hvis vi kan spille en rolle, forutsatt at det er balansert.

Eritrea har spilt både en konstruktiv og en ødeleggende rolle i sine nærområder. Ekspertgruppen som overvåker overholdelsen av FN-sanksjonene overfor Somalia og Eritrea, viser til at Asmara er støttet av al-Shabaab i Somalia. Asmara har imidlertid også vært en tilrettelegger for fred i Sudan og Øst-Sudan, og Norge har samarbeidet med Asmara om dette. Nå har vi en spent situasjon i Sør-Sudan. Vi håper at Eritrea vil avstå fra å spille en negativ rolle i konflikten.

Eritreas befolkning er tjent med at andre land opprettholder det som er mulig av dialog med regimet. Vi er villig

til å fortsette en dialog om menneskerettigheter – i rammen av FN og/eller bilateralt – og om å levere konkrete forbedringer. Jeg har også bedt norske diplomater om å besøke Eritrea etter nedleggelsen av ambassaden. Det legges opp til nye besøk. Vi vil da ta opp innenrikspolitiske forhold, menneskerettigheter og den regionale situasjonen. Norge alene kan selvsagt ikke hindre en eventuell statskollaps i Eritrea. Det må gjøres sammen med eritreerne, internasjonale partnere og, ikke minst, nabolandene. Nedleggelsen av vår ambassade har også gjort en slik konkret oppfølging mer krevende. Derfor vil vi vektlegge en bredest mulig dialog om Eritrea og et langvarig engasjement for det eritreiske folk. Formålet er å være en pådriver for og å bidra til en bedring av menneskerettighetssituasjonen.

Med utgangspunkt i dette vil regjeringen videreutvikle sin eritreapolitikk, forankret i norske utenrikspolitiske interesser på Afrikas Horn.

Jeg takker igjen for muligheten til å orientere om dette og til å ha en diskusjon i Stortinget om et viktig humanitært tema og, i altfor stor grad, en glemte konflikt – noe også representanten var inne på – med store menneskelige lidelser.

Marit Nybakk (A) [14:24:27]: Tusen takk til utenriksministeren for et grundig og omfattende svar.

Jeg tror vi er enige om at på Afrikas Horn og i den øvrige regionen er både stabilitet og landegrensener skjøre. Vi vet også at Eritrea fort kan gå til ny krig mot Etiopia, rett og slett fordi de da kan avlede den økende misnøyen i landet. Det er en vanlig oppskrift. Som utenriksministeren helt klart understreket, kan det destabilisere den regionale balansen over lang tid og utvikle seg til et internasjonalt problem. Det kan være greit at vi prøver å gjøre noe med dette før det problemet oppstår.

Utenriksministeren nevnte uro blant de militære. Det høres veldig rart ut å si det, men det at de militære snur seg mot presidenten, kan faktisk være blant de tingene som kan endre situasjonen i Eritrea. Nå ser generalene riktignok ut til å være splittet. Vi husker at denne spenningen nådde en foreløpig topp under kuppforsøket i januar i fjor.

Så nevnte utenriksministeren noe som de fleste kanskje har glemt, nemlig at dette regimet faktisk presser eksileritreere til å betale skatt eller avgift – eller hva man nå velger å kalle det – til regjeringen. Det har særlig vært tilfellet med eritreere i Skandinavia, ikke minst i Sverige, hvor vi vet at folk har vært truet. Hvis de ikke betaler denne avgiften – eller hva man skal kalle det – til den eritreiske regjeringen, vil familiemedlemmer i Eritrea bli arrestert og terrorisert av regimet.

Utenriksministeren nevnte også asylsøkere i Norge. Eritrea er et land der det er ille. Man skal selvfølgelig aldri generalisere eller se på asylsøkere som en gruppe, men det er i dag vanskelig å si nei til asyl til flyktninger fra Eritrea. Vi har hatt slike situasjoner opp gjennom årene. Nå er det asylsøkere fra Eritrea som har krav på vår solidaritet. Den økende avfolkningen er et av de store problemene, også fordi det er de som har ressurser, som flykter.

Jeg har to spørsmål. Utenriksministeren snakket om å prøve å gjøre noe sammen med eritreere. Er det mulig for

Norge å tilby praktisk hjelp til opposisjonsgrupper for å få samlet dem til et møte? Er Norge på nytt klar for rollen å mekle mellom Eritrea og Etiopia, dersom det skulle bli nødvendig?

Utenriksminister Børge Brende [14:27:58]: Norge har lenge hatt en dialog med eritreiske myndigheter. Problemet er at resultatet har vært blandet, men det ser ut til at Eritrea prøver en tilnærming og er åpen for en slik dialog. Av hensyn til den eritreiske befolkningen og, ikke minst, av hensyn til dem som er i Norge, bør vi støtte der vi kan. Men dette er en vanskelig balansegang, og vi må benytte enhver anledning til å slå fast de helt uakseptable bruddene på menneskerettighetene som skjer.

Det som representanten tok opp, at man iallfall blant eksileritreere i Sverige har opplevd at man blir stilt overfor krav om å betale såkalt skatt til hjemlandet, er noe som er meget alvorlig, og som vi reagerer på.

Norge har – som også representanten var inne på – en viss posisjon i Eritrea. Det er viktig at vi aktivt forholder oss til den politiske utviklingen, i kontakt med eritreiske aktører i Asmara og utenfor. Vi ønsker f.eks. at situasjonen i Eritrea skal drøftes i rammen av FN og med eritreerne, enten de er i Asmara, i Genève eller i New York. Det legges ikke opp til dialog på politisk nivå, men, som sagt, det drar fortsatt embetsmenn fra Norge til Asmara og Eritrea for å oppdatere seg på situasjonen. Hvis det hadde kommet en forespørsel om å spille en rolle i dialogen mellom Addis Abeba og Asmara, er det selvsagt noe Norge måtte ha vurdert seriøst. Det som er helt avgjørende, er at det ikke ender i en krig mellom disse to landene. Det er det siste vi trenger i den regionen. Central African Republic – Den sentralafrikanske republikk – er i ferd med å bryte sammen. Sør-Sudan er midt oppe i borgerkrigslignende tilstander. Man står i fare for at de ugandiske troppene blir stående i Sør-Sudan. Sudan kan også begynne å forholde seg til at Riek Machar er i ferd med å gå inn mot oljeområdene i Sør-Sudan. Vi har krisen i Somalia som dessverre er forverret de siste ukene. Hvis man i tillegg skulle få en konflikt mellom Etiopia og Eritrea, vil det vært enda mer krevende i denne regionen.

Når det gjelder eventuell støtte til ulike sivile samfunnsorganisasjoner, har jeg merket meg innspillet, men jeg kan ikke si noe konkret om det i dag.

Marianne Marthinsen (A) [14:31:21]: Jeg vil først av alt begynne med å takke interpellanten for engasjementet og for å reise en viktig debatt her i salen.

Engasjementet for frigjøring av Eritrea er noe som jeg vagt husker som en sak fra barndommen. Jeg husker så vidt folkeavstemningen om selvstendighet og den påfølgende statsdannelsen. Men siden har Eritrea vært et land som har fått lov til å utvikle seg i feil retning og nærmest forvitret utenfor det internasjonale samfunnets flombelysning.

Gjennom flere år som AUF-er hadde jeg et sterkt engasjement i en rekke internasjonale prosjekter. Jeg var ansatt som internasjonal rådgiver, og jeg var i mange sammenhenger inne i diskusjoner som handlet om Afrikas Horn, men det var veldig sjelden at Eritrea som stat var et tema.

Ja, vi har visst at det har gått dårlig i Eritrea. Landet har vært rammet av hungersnød en rekke ganger. Vi har sikkert alle fått med oss at FNs matvareorganisasjon ved flere anledninger opp gjennom årene har vært nødt til å forsøke å mobilisere det internasjonale samfunnet for å skaffe nok mat. Vi har alle sett disse tv-bildene fra tørkeutsatte områder passere skjermen vår uten kanskje helt å få med oss hvilket land det var snakk om denne gangen. Men interessen for den politiske utviklingen i dette landet, de manglende parlamentsvalgene, den uløste flyktningssituasjonen og alle de strukturelle problemene har vært forsvinnende liten. Kanskje er det fordi situasjonen virker så overveldende håpløs. Nettopp derfor er det så viktig at denne interpellasjonen reises, og at det gjøres et forsøk på å få Eritrea høyere opp på dagsordenen.

De menneskelige lidelsene i området er allerede store. Det sa interpellanten mye om, så det skal ikke jeg gjenta. Men i tillegg kan dette utvikle seg til å bli et mye større internasjonalt problem – det var også interpellanten inne på. Det er en reell fare for statskollaps i et allerede veldig ustabilisert område. Jeg tror få er i stand til å forutsi – eller si noe fornuftig om – hvordan det i så fall vil utvikle seg, særlig fordi det ikke finnes noen samlet opposisjon som kan ta over og stabilisere forholdene.

Utenriksministeren viste til det relativt omfattende norske engasjementet som vi allerede har på Afrikas Horn. Norge har tidligere hatt en meglerrolle i området, og interpellanten spurte utenriksministeren direkte om Norge kan være villig til å ta på seg en sånn rolle igjen. Vi fikk ikke et veldig tydelig svar, men jeg fikk i hvert fall et inntrykk av at regjeringen vil vurdere det alvorlig dersom en sånn henvendelse skulle komme. Det håper jeg det gjør, og at det er noe man vil se nøye på. Det kan jo bli aktuelt i forbindelse med grensekonflikter mellom Eritrea og nabolandene, noe som potensielt vil kunne bli veldig ødeleggende for hele regionen.

Så igjen: Takk til interpellanten for å reise debatten, og også en takk til utenriksministeren for det jeg oppfatter som et seriøst engasjement for området og en villighet til å diskutere disse tingene.

Sylvi Graham (H) [14:35:09]: Jeg vil også berømme interpellanten som tar opp denne saken i Stortinget.

Verden er ekspert på å glemme konflikter og konfliktområder så snart strålene fra pressens lyskastere vender seg et annet sted. Nå lyser det på Ukraina, litt bortenfor – i noe som kan kalles en begynnende skygge – ligger nå Syria, i hvert fall lyser det ikke like skarpt der. Lyskastene når heller ikke helt til Sudan lenger, eller Somalia, Haiti eller Venezuela, og ikke hver dag til Den sentralafrikanske republikk eller for den del Eritrea. Derfor er denne debatten viktig.

Eritrea fikk sin uavhengighet i 1993 og har både før og etter hatt problemer og utfordringer i mange tiår, som interpellanten redegjorde for.

Eritreerne flykter. Det antas, som vi hørte, at så mange som over 300 000 eritreiske borgere kan befinne seg i nabolandene. De flykter fremdeles i store tall, som vi vet, også til Norge og utgjorde i fjor den største gruppen av

asylsøkere hit – hele 27 pst. av dem som kom. I slike situasjoner vet vi at det ofte er de unge, sterke og ressursrike som drar, med nettopp de ressursene som et slikt land trenger.

Eritrea er et lukket land, et svært lukket land, noe som gjør sitt til et anstrengt forhold både til nabolandene og til verdenssamfunnet, men det gjør også at situasjonen internt i landet er anstrengt, for den politiske situasjonen ødelegger både landets økonomi og muligheten for et normalt samfunnsnivå. Det er grunn til å tro at president Isaias Aferwerki kanskje har innsett dette, og at han forsøker å bedre forholdet til omverdenen.

Det er for så vidt positivt at eritreiske myndigheter har tillatt en FN-delegasjon å besøke landet for å se på menneskerettighetssituasjonen. Det er forsiktige steg i riktig retning. Ansvar for å gå denne veien er først og fremst Eritreas eget, men også verdenssamfunnets ansvar. Sanksjonene mot landet kjennes selvfølgelig, dessverre.

The International Crisis Group – som kjent et faglig tungt miljø – sa i 2013 at det synes å være en voksende misnøye i Eritrea med det kontrollerende regimet og med økende politiske og sosiale forskjeller. Jeg mener at interpellanten har rett i at det internasjonale samfunnet kan og bør spille en rolle for å forhindre ytterligere eskalering av vold og problemer på Afrikas Horn.

The International Crisis Group sa også at det burde være en bred koalisjon av internasjonale aktører som engasjerte seg i problemene i området. For eksempel foreslo de, i mars 2013, at EU og USA, sammen med enkelte andre land som Qatar og Sør-Afrika, som har noe bedre relasjon til Eritreas regjerende elite, burde kunne få til en konstruktiv forandring.

Det er i alle fall riktig og viktig for oss i Norge å være opptatt av det eritreiske folkets behov. Det er et kritisk område humanitært sett. Det eritreiske folket har behov for et fritt liv, for menneskerettigheter og for en fredelig eksistens. Da er det klart at det eritreiske folket er tjent med at landene utenfor, også det norske samfunn, opprettholder det som er mulig av dialog med regimet. Derfor er det positivt at utenriksministeren bekrefter at det legges opp til nye besøk fra Norge, der både innenrikspolitiske forhold, som f.eks. menneskerettigheter og pressfrihet, og regionale forhold blir berørt.

Norge har gjennom mange år gjort mye i denne regionen, og vi bør ikke gi opp det. Jeg har selv – for Redd Barna – bodd to år i Addis. Jeg kjenner regionen og vet hvilke fantastiske folk som bor der. Det er bra at utenriksministeren forsikrer at vi er villige til å fortsette en dialog om menneskerettigheter i rammen av FN – eller bilateralt – med Eritrea og et fortsatt engasjement for det eritreiske folket. Vi bør støtte der vi kan, selv om Norge ikke alene kan hindre en eventuell statskollaps i Eritrea.

Eritrea er som en dominobrikke på det afrikanske horn. Hele regionens stabilitet er med i spillet, og landene på hornet påvirker gjensidig hverandres sikkerhet. La også dagens debatt være et signal til Eritreas myndigheter om våre forventninger til at de selv også tar ansvar for egen utvikling, og at de leverer konkrete forbedringer, ikke minst

på menneskerettighetsområdet. Da kommer også resten av det til å gå bedre.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [14:40:24]: For alle som er opptatt av å sikre at verdens fattige og undertrykte får del i de grunnleggende menneskerettighetene og et trygt liv, er utfordringene og situasjonen vi ser i Eritrea en stor sak. Det er ikke en utfordring der vi har enkle svar, og det synes jeg også diskusjonen forbillig viser, men for medmenneskene våre i dette konfliktrammede og ufrie landet er det viktig at vi – det internasjonale samfunn – bruker de mulighetene vi har for å lede utviklinga i en bedre retning. Det er sannelig verdt å drøfte i Stortinget. Derfor vil jeg starte med å takke interpellanten, representanten Nybakk, for at hun tar opp den krevende utfordringa, og utenriksministeren for et godt, informativt og reflektert svar på et vanskelig spørsmål.

Det var store forventninger til og forhåpninger om demokrati og utvikling da Eritrea i 1993 ble en selvstendig nasjon, både i landet selv og internasjonalt. De vel 20 årene som er gått siden da, har i sannhet blitt en skuffende historie. Eritrea preges av fattigdom, analfabetisme og en rekke andre tegn på feilutvikling. I stedet for framgang har landet havnet i en situasjon der det av noen blir kalt «Afrikas Nord-Korea». Regimet har vist seg å være svært autoritært. Det kontrollerer politikk, økonomi og rettsvesen. Noen politisk opposisjon tolereres ikke. Det er et stort antall samvittighetsfanger i landets fengsler. De lever i usle forhold og ofte uten noen akseptabel behandling av sin sak i domstoler. Flere tusen mennesker flykter hver måned fra denne elendigheten og fra undertrykkelsen. I de utrygge og overfylte båtene som stadig frakter fortvilte flyktninger fra Afrika og over til Europa, er det ofte mange som kommer fra nettopp Eritrea.

Landet har stort sett vært i konflikt og i en krigslignende tilstand. Det har få venner i omverdenen. Jeg mener det er viktig at Norge deltar aktivt i internasjonalt samarbeid for å hindre en total statskollaps i Eritrea, med de følger det kan få for en allerede hardt prøvet befolkning, og den destabilisering det kan bety for den konfliktrammede regionen rundt Afrikas Horn. Det er ikke naturlig med noe omfattende tosidig utviklingssamarbeid med et sånt regime, men når mennesker er i desperat behov for nødhjelp, får vi og det internasjonale samfunn behov for å stille opp. Så får vi støtte politiske prosesser for å bringe utviklinga inn på en bedre vei.

Jeg mener situasjonen i Eritrea også mye viser noen av de dilemmaene vi har i internasjonal politikk. Menneskerettigheter brytes i en rekke land, og det er ofte mange kjappe, enkle svar som går på at vi kan enten bare trekke ut bistand, trekke oss ut og totalt avvise eller kritisere situasjonen. Men vi og det internasjonale samfunn kan ikke bare overse menneskene. Vi har et ansvar for å forhindre diktaturer fra å utvikle seg til å bli nettopp diktatur. Vi har også et ansvar for å hjelpe de menneskene som bor i land som har totalitære styre, og som lever i fattigdom.

Jeg er derfor glad for at regjeringa er aktiv, og at utenriksministeren understreker at de ønsker å bruke de kanalene de ser inn mot Eritrea, opprettholde kontakt, kritise-

re det som skal kritiseres, men også bidra i dialog for å bedre situasjonen i Eritrea, og at en ønsker å støtte opp om de internasjonale organisasjonene, som er våre viktigste partnere i arbeidet med å hjelpe folket i Eritrea.

Jenny Ellaug Følling (Sp) [14:44:23]: I Noreg kan vi feire 200-årsjubileum for Grunnlova vår. Vi feirar vår uavhengigheit, vår fridom, demokrati og sjølvråderett. Vi feirar alt det Eritrea ikkje kan feire. Rett nok har Eritrea ei grunnlov som vart skriven i 1993 og ratifisert i 1997, men det hjelper lite når planlagde nasjonale val vert utsette på ubestemt tid, når det berre er eitt parti å velje mellom, og når ein har eit rettsystem som ikkje er politisk uavhengig.

Som det er sagt i salen, vert Eritrea rekna som eit av dei mest totalitære regima, og grensekonflikten med Etiopia legg ein kraftig dempar på utviklinga. Det er krevjande å få til økonomisk utvikling når store delar av arbeidskrafta til kvar tid er i hæren, i militæret eller har flykta, er på flukt, og store delar av befolkninga ikkje har nok mat.

Amnesty sin årlege menneskerettsrapport gjev Eritrea flengjande kritikk. Lista over kva som er forbode, er lang: politiske opposisjonsparti, uavhengig og fri presse, organisasjonar. Motsett er militærtjeneste påbode, og tenestetida kan verte forlengd i det uendelege.

Vi høyrer jamleg rapportar om båtar fylte til randa av flyktningar som går under og forliser i Middelhavet. Fleire tusen kryssar grensene kvar månad. Det er eit avansert nettverk av menneskesmuglarar. Desse eig ikkje skruplar, dei utnyttar menneske på det svakaste, og fortvila pårørande som bur her i Noreg, vert kravde om løysepengar.

Kontrasten til det vi tek for gjeve her i Noreg, er stor. Når nokon legg ut på ope hav i ein liten balje, og det er eit betre alternativ enn å verte verande i heimlandet, fortel det alt om kva forhold desse menneska lever under. Tilhøva i Eritrea er alvorlege, som det er understreka her, og teikna på ein stat i oppløysing er mange. Generalane har mykje politisk makt, og politisk innflytelse og finansielle ressursar er det stor kiving om. Lista over avhoppingar er lang og strekkjer seg frå titusenvis av soldatar til presidentens høgre hand og informasjonsminister og idrettsutøvarar som hoppar av under London-OL. På toppen av dette kjem fleire hundre tusen flyktningar. Representanten Nybakk tek opp dei veldig negative forholda og trekka som er i Eritrea, og det i ein stat som er ustabil, og der konfliktane herjar.

Kjetil Tronvold, professor ved Universitetet i Oslo, med fleire, peikar på ei rekkje av farane ved kollapsen i Eritrea, og terrorgrupper utnyttar dette. Som dei peikar på, er ikkje nabostatane sterke nok til å tole desse skakingane. Difor er vi i Senterpartiet glade for at interpellanten i dag set lyset mot Eritrea og dei forholda som er der. Vi takkar òg for dei utfyllande opplysingane utanriksministeren gav om dei tiltaka som vert gjorde der.

Ola Elvestuen (V) [14:49:23]: Jeg vil også først rose interpellanten Marit Nybakk for å ta opp spørsmålet om Eritrea i Stortinget, sånn at vi får en diskusjon om det regimet og den situasjonen som er i Eritrea. For min egen del husker jeg også tilbake til da Eritrea ble selvstendig i 1993, at vi kunne lese reportasjer og se tv-dokumentarer

som presenterte Eritrea på mange måter som Afrikas håp. Det er jo slett ikke det som har blitt tilfellet. Det har utviklet seg til et knallhardt ettpartistyre og et sterkt militarisert samfunn. Som det har blitt påpekt, har Eritrea riktignok en grunnlov fra 1997 som tilsier at det også der skal etableres en folkevalgt forsamling, men det har aldri vært avholdt valg. Tvert imot er det president Isaias Afewerke som sitter med den totale kontroll sammen med resten av partiet, forlengelsen av EPLF, det som i dag er PFDJ, og selvfølgelig den militære ledelsen.

Her er det, som man har påpekt, ingen frivillige organisasjoner. Det finnes ikke uavhengige medier. Det er en slik undertrykkelse at rapportene også sier at folk legger begrensninger på seg i private samtaler av frykt for å bli forfulgt. Her er det ingen rettssikkerhet. Man står overfor vilkårlig fengsling av enhver som mistenkes for å være mot regimet. Det rapporteres også at tortur er vanlig.

FNs høykommissær for flyktninger anslo i 2012 at det var mellom 5 000 og 10 000 politiske fanger i Eritrea. Og som flere har påpekt, er det et stort flyktningproblem. Allerede i dag er det opp til 3 000 som hver måned flykter fra Eritrea. De gjør det med betydelig fare for egen sikkerhet. Er du under 50 år i Eritrea, er det vanskelig å få utreisetilatelse, og de som reiser ut, risikerer på mange måter livet når de forlater landet.

Mange har også vært inne på det vernepliktsystemet som holder de fleste kvinner og menn i en nærmest permanent militærtjeneste. Dette er et undertrykkende regime. Bare det at det sammenliknes med Nord-Korea, viser hvor alvorlig situasjonen er for eritreerne.

Så er jeg glad for at utenriksministeren tar opp hele situasjonen for eritreere som også flykter. Det er klart at den situasjonen som er på Sinaihalvøya, hvor flyktninger nå holdes i fangenskap og utsettes for utpressing og tortur, må tas på det største alvor. Nå gjelder ikke dette bare eritreere, men dette må tas på det største alvor, som det må gjøres med situasjonen i Sør-Europa med flyktninger som kommer over fra Nord-Afrika inn til Europa. Lampedusa er blitt et negativt symbol, som Europa og Norge er en del av. Europa og Norge må klare å ta tak i og håndtere situasjonen bedre enn det som gjøres i dag. Det viser også hvor tett utviklingen i vårt eget land er knyttet til den internasjonale situasjonen når eritreere er den største asylgruppen i Norge i dag.

Det er mange som har påpekt at den eritreiske staten forfølger eritreere også til de landene de flykter til. Ifølge Freedom House ilegges alle eritreere i utlandet en skatt på 2 pst. Jeg vet ikke om dette er noe den norske staten kan gjøre noe med, men det er klart at dette er også en viktig del av det finansielle grunnlaget for regimet i Eritrea.

Det som er vanskelig, er: Hva gjør vi? Hva kan Norge gjøre? Jeg har ikke noe godt råd annet enn at utenriksministeren må bruke hele den diplomatiske kompetansen som Norge har, både for å utøve press og påvirke der man kan, påvirke Den afrikanske union, innenfor FN, for å påvirke situasjonen. Det som er viktig å understreke, er at dette handler ikke bare om å unngå en statskollaps med de implikasjonene det har for hele regionen, men det handler like mye om å klare å bryte opp et knallhardt regime for og på

vegne av de personene og alle eritreere som bor i Eritrea i dag, slik at de kan få en noe større frihet, og etter hvert at vi kan få Eritrea over i en retning, slik at de også til slutt får en grunnlov som etterleves, og at vi også i Eritrea vil kunne se en demokratisk utvikling.

Marit Nybakk (A) [14:54:42]: Jeg vil takke for en veldig god debatt med en seriositet som jeg tror er veldig viktig når vi snakker om et problemområde som Eritrea er.

Jeg vil først kommentere noe av det som er sagt om flyktningssituasjonen, og legge til at så vidt jeg nå forstår, i hvert fall etter det jeg fikk vite i går, har nå Sudan sperret grensene i øst for flyktninger. De tar rett og slett ikke inn flere eritreere. Vi kan jo tenke oss den desperasjonen som da vil være der hos disse muslimene i nord. Paradokset, som jeg vel også nevnte i mitt første innlegg, er at erkefienden Etiopia er det landet som nå tar imot flyktninger fra Eritrea. Som flere har vært inne på, er det i stor grad eritreere som dør i Middelhavet. Representanten Elvestuen nevnte også det som skjer på Sinaihalvøya. Til Lampedusa kom det også flest eritreere. Det sto kanskje ikke det i alle avisoverskrifter. Uansett hvor de var fra, var dette en gigantisk tragedie som vi håper ikke skjer igjen.

Det internasjonale samfunnet har ingen samlet strategi eller kriseplan når det gjelder Eritrea, hvis regimet skulle bryte sammen. Det er viktig, synes jeg, at utenriksministeren og den norske regjeringen er en pådriver i FN-systemet for å fokusere sterkere på utviklingen i Eritrea og ikke minst ta opp flyktningstrømmen. Hva skal man gjøre med den? FNs flyktningorganisasjon, UNHCR, er sterkt involvert, men de greier ikke dette alene, slik situasjonen er.

Sylvi Graham kom med et veldig godt forslag om at man burde få en eller annen troika eller firklover eller hva det nå enn måtte være – EU, USA pluss Qatar og andre i regionen som står Eritrea nær – og prøve å få til forhandlinger både med regimet, men også mellom regimet og opposisjonen. Det er ingen samlet opposisjon, det er det flere som har nevnt her, bl.a. Marianne Marthinsen. Men en slik gruppe land vil kanskje også kunne samtale med opposisjonen og få opposisjonen til å samarbeide og kanskje påvirke regimet til å sette seg ned med opposisjonen.

For øvrig vil jeg slutte meg til noe av det siste Elvestuen sa om at Norge må bruke all den diplomatiske kompetansen vi har. Det er min sluttappell til utenriksministeren, også med tanke på eventuelt å få til en slik gruppe med land som kan se på situasjonen i Eritrea.

Utenriksminister Børge Brende [14:58:09]: Jeg vil også benytte anledningen til å takke for en meget god og innsiktsfull diskusjon med en del konkrete innspill, som jeg absolutt skal ta med meg i det videre arbeidet.

Når det gjelder påvirkning i FN-sammenheng, har vi i vår FN-ambassadør i New York en av de mer kunnskapsrike når det gjelder situasjonen i Eritrea, og vi har et sterkt engasjement. Vi følger også opp spørsmålet om å legge press på eritreiske myndigheter knyttet til yttringsfrihet og tilgang for humanitære hjelpearbeidere. I dag er det færre og færre organisasjoner som faktisk har tilgang – i

hvert fall utenfor Asmara. For store deler av landet har vi ikke noen full oversikt over den humanitære situasjonen. Når det gjelder eritreiske flyktninger, jobber vi nært med UNHCR, Høykommissæren for flyktninger.

Regimet står oppe i en svært krevende situasjon. Det er de som vil mene at dette vil føre til et regimeskifte, for det er så pass sterke krefter i Eritrea, selvsagt, som har den humanitære krisen veldig tett inn på seg. Når enkelte tall viser at bortimot 60 pst. av folket er underernært, sier det noe om hva vi står overfor.

Så det vi vil gjøre, er å følge opp situasjonen i Eritrea fra ambassaden i Khartoum i Sudan. Det er Khartoum-ambassaden som nå er sideakkreditert til Asmara, etter at vi la ned ambassaden. Men vi vil også gjennom Den afrikanske union og vår ambassade i Addis Abeba, sammen med FN-delegasjonen i New York og fra Khartoum, følge med på eventuelle muligheter for at Norge kan være med og styrke dialogen i regionen.

Nå er det slik at man har trappet ned den norske bistanden til Eritrea. Det er også som følge av at man la ned ambassaden, og ikke minst på grunn av den situasjonen som er knyttet til menneskerettighetene der. Men jeg antar at jeg har Stortingets støtte for å bidra humanitært med humanitære bidrag hvis det er slik at det gir seg anledninger til det, for den humanitære situasjonen er såpass alvorlig.

Presidenten: Debatten i sak nr. 7 er avsluttet.

Sak nr. 8 [15:01:11]

Interpellasjon fra representanten Marianne Marthinsen til utenriksministeren:

«1. september 2013 ble Camp Ashraf nord for Bagdad angrepet av irakiske styrker. 52 iranske dissidenter som holdt til i leiren, ble massakrert. 7 ble tatt som gisler, og er fortsatt ikke frigitt. Menneskene bosatt i leiren har krav på internasjonal beskyttelse under den 4. Genèvekonvensjonen, og USA var ansvarlige for sikkerheten i leiren frem til 2009 da ansvaret ble overlatt til irakiske myndigheter etter avtale med FN. 26. desember 2013 ble flyktningleiren Camp Liberty i Bagdad, hvor de fleste iranske dissidentene nå holder til, igjen angrepet, med 4 døde og 70 skadde som resultat.

Vil regjeringen ta et initiativ overfor FN for å sikre at det internasjonale samfunn følger opp sitt ansvar under den 4. Genèvekonvensjonen og sørge for sikkerheten til de iranske dissidentene i Irak?»

Marianne Marthinsen (A) [15:02:20]: Situasjonen i Iran er alvorlig og kunne helt sikkert vært gjenstand for en egen debatt her i salen i dag. Bare siden nyttår er det 130 regimekritikere som er hengt i Iran, så utviklingen går ikke i riktig retning, den går i feil retning. I dag er det den prekære sikkerhetssituasjonen for iranske dissidenter som befinner seg i flyktningleir i Irak, jeg vil ta opp med utenriksministeren.

1. september 2013 skjedde det en massakre i Camp Ashraf. Omtrent 120 tungt bevæpnede og uniformerte

menn gjennomførte et koordinert militært angrep. 52 mennesker, deriblant flere kvinner, ble regelrett henrettet med skytevåpen og eksplosiver. Sju ble tatt som gisler, seks kvinner og én mann, og disse er fortsatt ikke frigitt. Det er uklart hvor de befinner seg.

Menneskene som ble drept, var under internasjonal beskyttelse. De hadde status som flyktninger og asylsøkere. De hadde krav på beskyttelse under den 4. Genèvekonvensjonen. At disse menneskene – alle var dissidenter som hadde flyktet fra det iranske regimet – ikke fikk den sikkerheten som de har krav på, er et internasjonalt ansvar.

De 52 som ble drept – henrettet – utgjorde mer enn halvparten av dem som bodde i den leiren. Det var bare rundt 100 mennesker igjen i Camp Ashraf. De fleste av de rundt 3 000 som bodde der, hadde blitt flyttet, til dels tvangsflyttet, til Camp Liberty i Bagdad. Alle disse er medlemmer av opposisjonsgruppen People's Mojahedin Organization of Iran. Vi vet at medlemskap i den opposisjonsgruppen er forbudt ved lov i Irak, og de som vender tilbake til landet, risikerer både tortur og henrettelse. Det er en høyst reell trussel. De 100 som var igjen i Camp Ashraf, skulle også overføres til Camp Liberty, men de hadde fått tillatelse til å bli igjen en stund, bl.a. for å rydde opp i en del praktiske spørsmål.

Fram til 2009 var det USA som hadde ansvaret for sikkerheten i Camp Ashraf. Den ble overført til irakiske myndigheter det året, i forståelse med FN. Det betyr at myndighetene i Irak er forpliktet til å sørge for at leiren er trygg. Siden 2009 har det skjedd en rekke angrep, både på Camp Ashraf og også på Camp Liberty etter at den ble opprettet. Det tragiske her er at angrepet 1. september ikke kom som lyn fra klar himmel. Det føyer seg inn i en rekke angrep, selv om dette har hatt det mest tragiske utfallet. Derfor var det forutsigbart, og det er lett å si i etterkant at det burde ha vært forhindre. Det manglet heller ikke på advarsler om at dette kunne skje. To av de tidligere angrepene er bekreftet utført av irakiske sikkerhetsstyrker, og det er også en rekke indisier som peker i retning av at irakiske myndigheter selv var involvert i massedrapet, og at det skjedde i forståelse med det iranske regimet med direkte involvering av den iranske Revolusjonsgarden. En uavhengig gransking har ikke skjedd.

Stillheten etter massakren har vært øredøvende. Det har vært en påfallende mangel på reaksjoner fra det internasjonale samfunnet og lite engasjement for å sørge for sikkerheten til dem som nå oppholder seg i Camp Liberty. 26. desember ble også Camp Liberty angrepet, bl.a. med raketter. Da var det fire døde og minst 70 som ble skadd. Al-Mukhtar-armeen, en irakisk sjiamuslimsk militær gruppe, har tatt på seg ansvaret for det angrepet.

Nylig ble flere av de drepte hemmelig begravd uten at familie hadde noen mulighet til å ta farvel. Man kan bare spekulere i årsaken til at dette skjedde, men det er i hvert fall nærliggende å tro at det er noen som ikke ønsker at sannheten om hvordan disse drapene ble utført og hvem som sto bak, skal fram i lyset.

Det internasjonale samfunnet har en klar forpliktelse til å sørge for sikkerheten til de mer enn 3 000 iranske dissidentene som for tiden oppholder seg i flyktningleir i Irak.

Vi har et ansvar for at de sju gislene kommer til rette, og at de som står bak angrepene, stilles til ansvar. Det kan ikke overlates til irakiske myndigheter å etterforske hva som skjedde i Camp Ashraf, FN må på banen og få gjennomført en uavhengig gransking og sørge for at saken kommer opp for en internasjonal domstol. Og det haster å få sikret bevis, det haster å få gitt de ansvarlige tydelig beskjed om at det internasjonale samfunnet ikke tolererer såne forbrytelser som ble begått i Camp Ashraf 1. september. Dersom de som står bak, ikke holdes ansvarlig, vil innbyggerne i Camp Liberty være fullstendig forsvarsløse også i månedene og årene som kommer.

I går var det Iran-seminar på Nobelinstituttet. Det foregår også et Iran-seminar her i byen i dag. Der talte president i National Council of Resistance of Iran, Maryam Rajavi. Hun ba norske myndigheter om å gå i bresjen for en internasjonal gransking av 1. september-massakren i Camp Ashraf. Vi vet at Irak var direkte involvert, FN har fordømt massakren, men har ellers ikke gjort noe, jeg kom hit for å få den norske regjeringen til å bryte tausheten, sa hun, fordi Norge har en sterk tradisjon for å kjempe for menneskerettigheter, fortsatte hun. Jeg skulle gjerne hørt utenriksministerens reaksjon på den oppfordringen fra Maryam Rajavi.

Så lenge dissidentene oppholder seg i Camp Liberty, er det internasjonale samfunnet ansvarlig for sikkerheten deres. Det ansvaret har det internasjonale samfunnet ikke vært i stand til å oppfylle. Det må legges press på irakiske myndigheter – selvfølgelig – slik at nødvendige fysiske sikkerhetstiltak blir satt i verk. Men når det oppleves sånn at trusselen kommer fra myndighetene selv, er det kanskje ikke tilstrekkelig. Flere har tatt til orde for en permanent FN-tilstedeværelse, alternativt å relokalisere leiren, eller sørge for at disse 3 000 dissidentene får opphold andre steder.

Situasjonen for disse dissidentene er nå så prekær at det har ført til en massiv kampanje fra iranere i eksil over hele Europa, også i Norge. Mange representanter på dette huset har hatt møter med representanter for det iranske eksilmiljøet de siste ukene og sett grusomme bilder av mennesker som har blitt henrettet, mens de skulle vært under internasjonal beskyttelse. De bildene taler sitt tydelige språk. De samme spørsmålene som jeg reiser i stortings salen i dag, diskuteres nå i parlamenter i en rekke land. Det er mitt håp at det engasjementet som nå vises, og alt det politiske arbeidet som legges ned for å få satt fokus på situasjonen for menneskene som befinner seg i Camp Liberty akkurat nå, vil føre til at det internasjonale samfunnet vekkes, og at vi tar ansvar for disse menneskenes sikkerhet.

Mitt spørsmål til utenriksministeren er derfor: Vil regjeringen ta et initiativ overfor FN for å sikre at det internasjonale samfunnet følger opp sitt ansvar under den 4. Genèvekonvensjonen og sørge for sikkerheten til de iranske dissidentene i Irak?

Utenriksminister Børge Brende [15:10:51]: Regjeringen deler den humanitære bekymringen for sikkerheten og leveforholdene til de gjenværende beboerne i Camp Liberty i Irak, som representanten Marthinsen tok opp. Det

synes å være bred politisk enighet om at det er en gruppe som har krav på beskyttelse og hjelp. Dette er også FNs holdning, og Norge har støttet FNs høykommissær for flyktninger, UNHCR, i arbeidet for å bosette beboere fra leiren i tredjeland. I forhold til andre vestlige land har Norge tatt imot et relativt stort antall beboere fra leiren.

La meg si litt om bakgrunnen for denne situasjonen. Den iranske opposisjonsbevegelsen National Council of Resistance med sin væpnede gren Mojahedin-e-Khalq etablerte seg i Camp Ashraf etter invitasjon fra Saddam Hussein under krigen mot Iran. Etter invasjonen av Irak i 2003 avvæpnet amerikanerne beboerne i leiren. Iraks folkevalgte regjering besluttet så høsten 2011 å oppløse Camp Ashraf. Beslutningen ble bl.a. begrunnet med bestemmelser i Iraks grunnlov, som inneholder et forbud mot aktiviteter som innebærer innblanding i andre staters indre anliggender.

Det er også viktig å huske på i denne sammenheng hvor ekstremt vanskelig situasjonen i Irak er for alle som er bosatt i landet. Drøyt ti år etter den amerikanske invasjonen er sikkerhetssituasjonen i Irak svært vanskelig. Flere hundre personer blir drept hver måned i terrorangrep. FN rapporterer at 7 500 mennesker er drept i Irak i 2013. Antall sårede og lemlestedede er mangedoblet. Utstrakt bruk av eksplosiver i tettbygde områder utgjør hoveddelen av den væpnede volden. Syria-krisen bidrar til å forverre situasjonen, og irakiske myndigheter sliter med å holde kontroll over sitt eget territorium.

Camp Liberty og Camp Ashraf er blitt angrepet flere ganger det siste året. Norge har fordømt disse angrepene og lagt vekt på irakiske myndigheters ansvar for sikkerheten. Irakiske myndigheter skal ha meddelt FN at de har innført flere nye sikkerhetstiltak for å forhindre tilsvarende angrep. Som den forrige regjeringen, har vi bedt irakiske myndigheter om å iverksette sikkerhetstiltak og yte medisinsk hjelp til dem som trenger det. Vi støtter FN i oppfordringen til irakiske myndigheter om å igangsette en full gransking av hva som faktisk har funnet sted ved de tragiske hendelsene, hvor beboere i Camp Ashraf og Camp Liberty har blitt angrepet og mange drept det siste året, som representanten Marthinsen også fremholdt.

Etter angrepet på Camp Ashraf i september 2013 ble de resterende beboerne fra Camp Ashraf overført til Camp Liberty, hvor FNs høykommissær for flyktninger, UNHCR, vurderer mulig gjenbosetting i tredjeland. UNHCRs prosess gjennomføres nå på en tilfredsstillende måte. National Council of Resistance og Mojahedin-e-Khalq må på sin side samarbeide med UNHCR, ved bl.a. å tillate at beboerne som får opphold i tredjeland, faktisk får lov til å forlate Camp Liberty.

FN har en viktig rolle å spille og har vært svært aktiv i å forsøke å bidra til en løsning av situasjonen i Camp Ashraf, og nå i Camp Liberty. United Nations Assistance Mission for Iraq, UNAMI, har gjennom flere år hatt tett kontakt med ledelsen i National Council of Resistance, MEK og irakiske myndigheter. FNs representanter har tatt flere initiativ for å løse konflikten og bidra til å gjøre den mindre voldelig. UNAMI har f.eks. oppfordret myndighetene til

å beskytte leiren med ytre vaktthold, betongelementer og tilfluktsrom.

Den inngåtte avtalen mellom UNAMI og irakiske myndigheter om å overføre alle leirbeboerne fra Ashraf til Liberty for videre håndtering av UNHCR, er et godt tiltak. Gjennom denne avtalen hviler det en forpliktelse på irakiske myndigheter til ansvarlig og human opptreden overfor beboerne. FNs engasjement i denne saken har vært et viktig bidrag for å unngå ytterligere eskalering. FN har tydelig tilstedeværelse i Camp Liberty ved både UNAMIs observatører og UNHCRs personell.

UNHCR har iverksatt tiltak for å gjennomføre personlige intervjuer med alle i Liberty som har søkt om flyktningstatus. Så langt har ca. 2 400 leirbeboere gjennomgått intervjuer med tanke på klarering for flyktningstatus. FN ved UNAMI og UNHCR arbeider også for å finne tredjeland som er villig til å ta imot leirbeboerne. Dette er også et omfattende arbeid. Norge vil støtte FN og oppfordre dem til å fortsette sitt arbeid og sin tilstedeværelse, på tross av at dette har vist seg å være et vanskelig og krevende oppdrag. Norge har tatt spørsmålet opp gjentatte ganger med UNHCR i Irak og UNAMI.

Norge har ved flere anledninger uttrykt bekymring over hendelsene i Camp Ashraf og Camp Liberty gjennom de siste årene, og de generelt vanskelige livsforholdene for beboerne i leirene. Fra norsk side har vi først og fremst vært opptatt av den humanitære situasjonen for de 2008 som bor i leirene.

Interpellanten legger i interpellasjonen til grunn at personer som er bosatt i leirene, har krav på beskyttelse etter den 4. Genèvekonvensjonen av 1949, som regulerer spørsmål knyttet til beskyttelse av sivile i væpnet konflikt, inkludert bl.a. i okkuperte områder. Disse reglene kommer ikke til anvendelse – og dette har også blitt slått fast tidligere – i dagens situasjon i Irak, da det ikke lenger foreligger noen okkupasjonssituasjon. Derimot har vi understreket overfor irakiske myndigheter at de i henhold til internasjonale menneskerettigheter, har ansvar for beboernes sikkerhet.

I samsvar med avtalen mellom Irak og FN i desember 2011, beholder Irak hovedansvaret for beboernes sikkerhet, noe som også følger av gjeldende menneskerettslige standarder. UNHCR vurderer her både asylsøkeres status og bistand med sikte på gjenbosetting. Selv om det ikke lenger er naturlig å vurdere situasjonen ut fra 4. Genèvekonvensjon, er det ingen tvil om at beboernes sikkerhet må respekteres, og Irak må treffe de nødvendige tiltak for å forhindre anslag mot dem eller at de utsettes for folkerettsstridig risiko for forfølgelse.

I den forbindelse har også EU truffet tiltak for oppnevning av en særlig rådgiver for bistand til EUs oppfølging, og FNs generalsekretær har oppnevnt en assisterende generalsekretær for arbeidet med gjenbosetting av leirbeboerne. Norge vil på bakgrunn av dette fortsette å støtte opp om FNs pågående arbeid for å avvikle Camp Liberty på en måte som ivaretar beboernes sikkerhet og rettigheter.

Marianne Marthinsen (A) [15:18:16]: Jeg vil gjerne begynne med å takke utenriksministeren for svaret, som

var grundig og godt. Jeg er glad for at utenriksministeren viser at han tar dette spørsmålet på alvor.

Jeg vil også gi utenriksministeren rett i at sikkerhetssituasjonen selvfølgelig er alvorlig for alle som oppholder seg i Irak. Det er en svært krevende situasjon. Så kunne vi selvfølgelig hatt en egen debatt om hvordan det har blitt sånn og hvem som har ansvaret for det. Men utenriksministeren viser i hvert fall at han innser at situasjonen er prekær for den gruppen av mennesker som vi snakker om her i dag, og at disse menneskene lever i en ubeskyttet tilværelse så lenge sikkerheten er overlatt til irakiske myndigheter, uten at det internasjonale samfunnet tar nødvendig ansvar.

Jeg er glad for at ministeren sier at Norge vil fortsette å støtte opp om FNs arbeid for å få avvirket Camp Liberty på en ordentlig måte. Men jeg spurte også helt konkret om sikkerhetssituasjonen til disse menneskene, så lenge de befinner seg i Camp Liberty, er en sak som utenriksministeren vil ta opp med FN – om han vil ta et direkte initiativ for å sørge for at sikkerhetssituasjonen løses også på kort sikt, fordi en avvikling av denne leiren etter all sannsynlighet vil ta tid.

Oppfordring til irakerne, som det ble snakket om her, om å sikre en bedre fysisk sikring, er selvfølgelig viktig. Men som jeg sa i mitt hovedinnlegg: Så lenge det oppleves sånn at trusselen også kommer innenfra, at myndighetene selv utgjør en trussel, vil også spørsmålet om et tyngre FN-nærvær, slik som det iranske eksilmiljøet selv har etterlyst, være aktuelt. Det samme vil spørsmålet om en relokalisering være.

Så er det riktig at Norge har tatt imot flere av dem som har hatt tilhold i Camp Ashraf og Camp Liberty. Det er fortsatt flere tusen som sitter igjen der, og FN gjør et omfattende arbeid for å kartlegge om det finnes tredjeland som er villige til å ta imot. Derfor er det også naturlig å spørre om regjeringen ser det som aktuelt å bidra ytterligere gjennom å ta imot flere av disse.

Så vil jeg gjerne gjenta at det haster med å få gjennomført denne uavhengige granskingen av hva som faktisk skjedde i Camp Ashraf. Når ofre begravnes i hemmelighet på ukjent sted, er det veldig vanskelig å se noen annen motivasjon for det enn å ødelegge bevis. Vi trenger å få klarhet i hvem som utførte ordren om at massakren skulle gjennomføres, og hvem som var involvert i å planlegge og gjennomføre det angrepet. Norge støtter kravet om en gransking. Men hvordan skal man konkret følge opp at kravet om gransking faktisk gjennomføres?

Utenriksminister Børge Brende [15:21:40]: Som jeg også slo fast i mitt innlegg: Irak må treffe de nødvendige tiltakene for å hindre anslag mot dem som utsettes for folkerettsstridig risiko for forfølgelse. Men i den forbindelse har også EU truffet tiltak ved oppnevning av en særlig rådgiver for bistand til EUs oppfølging, og FNs generalsekretær har oppnevnt en assisterende generalsekretær for å arbeide med gjenbosetting av leirbeboere. Norge vil også aktivt på denne bakgrunn fortsette å støtte opp om FNs pågående arbeid for å avvikle Camp Liberty på en måte som ivaretar beboernes sikkerhet og rettigheter, og vi vil også fortløpende ta opp situasjonen for beboerne. Vi vil løpende

selvsagt også vurdere situasjonen for asylsøkere fra denne leiren.

Marit Nybakk (A) [15:22:56]: La meg først få takke interpellanten for at hun la fram denne viktige interpellasjonen. Interessant er det også at interpellasjonen avholdes mens Maryam Rajavi er i Oslo. Hun har for øvrig sittet i losjen her før i dag.

Så vil jeg takke utenriksministeren for å ha gått så vidt grundig inn i denne saken og for at han er villig til å bidra til å avvikle Camp Liberty på en skikkelig måte. Men det forutsetter at disse flyktingene har et sted å dra.

Dette startet våren 2003 – ikke flyktingleiren, men trakasseringen. Da invaderte USA Irak og fjernet Saddam Husseins regime. Amerikanerne lovet da å sikre beskyttelse av de flere tusen iranske flyktingene som var i Sør-Irak, nær Bagdad. Dette var viktig fordi sjiamuslimene i området alltid har vært alliert med prestestyret i Teheran. I årene etter 2003 har imidlertid flyktingene i Camp Ashraf og Camp Liberty gjentatte ganger vært utsatt for trakassering, for plyndring og for angrep fra lokale sjiamilitser, bl.a. fra Al Mukhtar Army. Som det har blitt sagt her, i desember 2011 ble FN og den irakiske regjeringen enige om at 3 400 flyktinger skulle flyttes fra Camp Ashraf nordøst for Bagdad til Camp Liberty. Flyttingen var ferdig i september 2012, men 100 mennesker fikk altså lov til å være igjen for å rydde opp. Den 1. september 2013 ble 52 av disse myrdet av en sjiamuslimsk milit. Camp Liberty ble senest 26. desember 2013 angrepet, og flere mistet livet.

Det sier seg selv at dette er uholdbart. Vi snakker om flyktinger med flyktingstatus under beskyttelse av FNs høykommissær for flyktinger. Både FNs høykommissær, altså UNHCR, og Amnesty ber nå verdenssamfunnet gripe inn og sikre beskyttelse av de iranske flyktingene i Irak. Flere internasjonale kirkeledere, parlamentarikere og politiske ledere har bedt Iraks regjering om å sikre flyktingleirene. Lederen av utenrikskomiteen i det amerikanske senatet, Robert Menendez, ber om at flyktingene flyttes ut av Irak og gis asyl eller flyktingstatus i europeiske land og USA.

Camp Ashraf ble etter invasjonen i 2003 beskyttet av de amerikanske styrkene i Irak, USF. Men i juni 2009 ble altså ansvaret overtatt av den irakiske regjeringen. Etter det har leiren og flyktinger blitt trakassert og vært under press for å forlate Irak, for det er antakelig det som er motivasjonen for trakasseringen. Men det betinger at de har et sted å dra. Mange av flyktingene har sitt opphav i iransk motstandsbevegelse. Alle forstår at de ikke kan repatrieres, men Irak er sannsynligvis under press fra regimet i Iran. Det er viktig at den norske utenriksministeren nå sier at Norge vil bidra til at disse leirene avvikles på en skikkelig måte, og at man finner et sted å formidle disse flyktingene til. Her vil det være snakk om asylsøkerstatus i flere land i Europa, og flere må ta et ansvar.

Inne i Iran har altså regimet kunnet fortsette sin undertrykking av fundamentale menneskerettigheter, dette i ly av den internasjonale debatten om landets atomprogram. Bare i januar i år ble 68 mennesker henrettet i Iran. De henrettes for alt fra mord til det å være dømt for å praktisere

homofili. Amnesty International publiserte 25. november 2013 en lang liste over politiske fanger og menneskerettighetsaktivister i iranske fengsler. Det er advokater med dommer på 13 år for å ha spredd propaganda mot systemet, det er journalister, det er fagforeningsrepresentanter som sitter med dommer på inntil seks år for det samme. Vi vet at kvinner blir systematisk diskriminert, at kvinners vitnemål teller 50 pst. av menns i en rettssak. Vi kjenner til undertrykkingen av religiøse minoriteter, ikke minst sunnimuslimere, i tillegg til kristne, og vi kjenner til den ekstreme undertrykkingen av kurdere og balutsjere i Iran.

Det finnes mange iranske flyktninger over hele verden, også i Norge. Men de som nå trenger vår støtte, er flyktningene i Sør-Irak. Jeg håper derfor at den norske utenriksministeren vil lykkes i å bidra til å få disse ut av Irak.

Elin Rodum Agdestein (H) [15:28:15]: Jeg vil også takke interpellanten for å ha satt temaet på dagsordenen, og utenriksministeren for et godt og fyllestgjørende svar.

Jeg er glad for at utenriksministeren er så tydelig i å understreke at Norge står bak FNs arbeid og tar avstand fra voldshandlinger og angrep på flyktningleirer i Irak, og vi deler naturligvis også bekymringen når det gjelder den humanitære situasjonen. Både under den forrige og den sittende regjeringen har Norge fulgt forholdene i Camp Liberty og den tømte Camp Ashraf. Det er gjentatte ganger blitt reagert fra norske myndigheter når det har vært meldt om voldsbruk mot og i campene.

Det er også grunn til å se på andre konflikter generelt internt i Irak og graden av mistillit som råder mellom irakiske myndigheter og opposisjonen. Når man ser på den utviklingen som er i Iraks nabolag, og særlig i Syria, er det grunn til bekymring for spinn-off-effekter. Alle gode krefter i Irak er derfor nødt til å handle og samhandle og handle ansvarlig for å unngå uønskede scenarioer.

Rapporter om den humanitære situasjonen i området i Irak og de alvorlige hendelsene for øvrig er det liten grunn til å betvile. De er godt dokumentert gjennom de få mediene som har tilgang, og gjennom FN, UNHCR. Eksempler når det gjelder Camp Liberty, er svekket beskyttelse av leirene, en hindrer at mat og nødutstyr kommer inn, og evakuering til tredjeland blir hindret.

Det har samtidig blitt lagt til grunn at sikkerheten i campene først og fremst er irakiske myndigheters ansvar. Regjeringen i Irak har akseptert fullt ansvar for sikkerheten til flyktningene fra forflyttingen fra Camp Ashraf og gjennom oppholdet i Camp Liberty. Avtalen innebærer også at ingen skal bli tvangsmessig returnert til Iran eller bosatt i tredjeland mot sin vilje.

Det er derfor rett at regjeringen fortsatt har som sin strategi å støtte FNs arbeid i området, som innebærer politisk, samfunnsbyggende og humanitær hjelp gjennom UN Assistance Mission for Iraq, UNAMI. Rollen til UNAMI i denne prosessen er å overvåke menneskerettighetene og den humanitære situasjonen gjennom relokaliseringer og sørge for en døgnet-rundt-overvåking i Camp Liberty. Det er liten tvil om at det har vært svært krevende for UNAMI å sikre at overflyttingen til Camp Liberty skjedde uten voldsbruk, og sikkerheten i leiren for øvrig.

Likevel: UNHCR jobber med å få land til å ta imot flyktninger, og Norge har – som det ble sagt – tatt imot en del av dem. Fortsatt er det vansker. Meldinger kan tyde på at det bl.a. kan skyldes at irakiske myndigheter arbeider aktivt for å hindre at land i regionen vil ta imot flyktninger fra Camp Liberty.

Det er heller ingen tvil om at dette er et svært krevende oppdrag for FN, og jeg oppfatter også at FNs rolle har blitt diskutert. FN arbeider under vanskelige forhold i Irak. Oppgaven er å sørge for dialog mellom partene, yte bistand til å gjenoppbygge og utvikle landet etter mange år med krig og møte de behovene som er der, både humanitært og på annet vis.

FN har vært tydelig og vil også framover i kraft av sitt engasjement i Irak måtte ta hensyn også til situasjonen i Camp Liberty og ikke tillate at det skjer tilsvarende overgrep som det vi har sett bl.a. i Camp Ashraf. Mye gjenstår før man kan si at situasjonen for dem som oppholder seg i Camp Liberty er akseptabel. Derfor må vi fortsatt støtte FNs rolle i denne saken og oppfordre irakiske myndigheter til å forebygge, etterforske og reagere på menneskerettighetsbrudd og angrep på Camp Liberty, og også støtte kravet om granskning.

Til slutt, som det ble sagt i den forrige interpellasjonsdebatten: I et nyhetsbilde som preges av et utall av regionale kriser og konflikter med til dels stor grad av brutalitet, humanitær nød, forfølgelse og andre brudd på menneskerettighetene, er det ofte veldig vanskelig å beholde søkelyset på konflikter som isolert sett fortjener det. En kontinuerlig internasjonal oppmerksomhet er derfor nødvendig. I så måte er denne interpellasjonen et prisverdig initiativ.

Astrid Aarhus Byrknes (KrF) [15:33:06]: Eg vil også starta med å takka interpellanten, Marianne Marthinsen, for at ho har teke opp denne saka og utanriksministeren for hans grundige svar, og for at ein no deler den bekymringa som ein har for dei iranske politiske flyktningane som i dag sit i Camp Liberty i Irak. Det vi drøftar, er ei utsett gruppe flyktningars behov for beskyttelse, etter at dei har blitt utsette for gjentekne angrep som har drept og såra mange. Det er viktig å forbetra tryggleiken i Camp Liberty så lenge Camp Liberty er i funksjon. Eg merkar meg at også utanriksministeren er av den meining.

Det er i dag 26 år sidan medlemmane i den demokratiske opposisjonsrørsla i Iran blei politiske flyktningar i Irak. Då USA angreip Irak i 2003, tok dei kontroll over Camp Ashraf, og det blei igangsett etterforskning av alle dei omkring 3 400 flyktningane som fanst i leiren. Bakgrunnen for dette var påstanden frå Iran om at dei var terroristar. Intervjuprosessen tok 16 månader. Etter at han var avslutta, fekk samtlege status som FN-flyktningar under den 4. Genèvekonvensjonen. Praktisk sett var det USA som stod for dette. USA tok ansvaret for tryggleiken deira frå og med 2003 til 2009 og skreiv ut personlege tryggingssgarantiar til kvar og ein av dei. Dei siste åra har dei ikkje fått den beskyttelsen dei har krav på.

Frå 2009 og fram til no har det blitt gjennomført tre massakrar i Camp Ashraf – den første i juli 2009, den andre i april 2011 og no sist 1. september 2013, då 52 blei

drepane. Dette er ei utfordring for verdssamfunnet. Også vi, Noreg, og andre nordiske land må ta ansvar for å kjempe for at desse menneska får den beskyttelsen som dei har krav på.

I løpet av 2012 blei dei fleste flyktningane flytta over til Camp Liberty, like ved flyplassen i Bagdad. Heller ikkje der er dei trygge. Det har vore gjennomført fire rakettangrep mot Camp Liberty.

Så har utanriksministeren svara veldig godt på dei spørsmåla som interpellanten hadde, og som eg også vil utfordre ministeren på. Men eg vil avslutningsvis poengtera at det er viktig at vi får ei internasjonal etterforskning av det som skjedde ved dei ulike militære angrepa på Camp Ashraf og Camp Liberty, særleg massakren i Camp Ashraf 1. september i fjor. Ei slik etterforskning kan ikkje med truverde utførast av den irakiske regjeringa aleine. Ho har allereie svikta sitt ansvar for å beskytta desse flyktningane. Det gjer at resten av verdssamfunnet må ta sitt ansvar for å bidra til at desse utsette flyktningane får den beskyttelsen dei har krav på. Dette vil eg oppfordra regjeringa til å gjera.

Jenny Ellaug Følling (Sp) [15:36:44]: Takk til representanten Marthinsen, som tek opp eit veldig viktig tema. Hendingane som representanten viser til, er både fæle og uakseptable.

Marthinsen peiker på fleire tilfelle der eksiliranarar busette i Irak har vore utsette for heilt uakseptable brot på menneskerettane. Tryggleiken til iranske dissidentar i Irak er ikkje godt nok vareteken.

Situasjonen er med jamne mellomrom tema i media. Internasjonale organisasjonar uttrykkjer bekymring og krev handling. Pårorande i Noreg fortel at dei er redde for slektningane og venene sine. Ein norsk-iransk lege fortalde i Aftenposten om sin eigen far, som sist var sett i Camp Ashraf. Då USA hadde ansvaret for leiren, kunne dei ha telefonkontakt. Etter at Irak overtok ansvaret, vart all kommunikasjon med omverda broten, fortel han. Ein kan berre tenkje seg den bekymring og redsel som ein har når ein ikkje eingong veit kva som skjer.

Hendingane som vert kjende gjennom media, er ikkje eigna til å dempe bekymringane. I september 2013 vart 52 iranske dissidentar brutalt drepane i Camp Ashraf. Dei som observerte dette, fortalde om forferdelege scenar: Fleire av ofra vart arresterte, sett på handjern og deretter regelrett avretta. I tillegg til dei 52 som vart drepane, er 7 bortførte. Amnesty og andre fryktar at dei risikerer både tortur og tvangsretur til Iran. Som interpellanten viser til, er dei framleis ikkje komne til rette, og det er god grunn til å vere bekymra.

Også menneska i Camp Liberty har vorte angripne. Denne leiren husar om lag 3 000 eksiliranarar, som ved fleire anledningar har vore utsette for overgrep, under beskyttelse. Men deira redning er at verdssamfunnet set søkjelyset på dei, og at verdssamfunnet grip inn.

Organisasjonar som UNHCR og Amnesty har fordømt angrepet på det sterkaste og uttrykkjer bekymring for dei som framleis er busette i leiren. Det har òg norske styresmakter, som vi har høyrte i salen i dag. Myndigheitene må etterforske dei skuldige og stille dei til ansvar. Det må på

plass ei uavhengig granskning, og ein må leggje press på myndigheitene via FN. Det er avgjerande at ein får avvikla Camp Liberty på ein måte som sikrar dei som er der.

Det er godt at utanriksministeren tek dette på alvor og seier at Noreg vil bidra til at ein gjennom FN kan ta desse forholda på alvor.

Marianne Marthinsen (A) [15:40:46]: Jeg vil gjerne takke for debatten. Jeg mener det har vært en god debatt, og den signaliserer, naturlig nok, at det er et samstemt storting som fordømmer angrepene, både på Camp Ashraf og på Camp Liberty, og som stiller seg bak FN's arbeid for å få til en avvikling av Camp Liberty og en varig løsning for de menneskene som i dag bor der.

Representanten Nybakk viste til at UNHCR nå ber det internasjonale samfunnet om å gripe inn og sikre menneskene i Camp Liberty, og det gjør de jo fordi situasjonen blir stadig mer prekær. Representanten Aarhus Byrknes nevnte at det har vært fire rakettangrep mot Camp Liberty bare den siste tiden.

Gjennom debatten har det blitt reist flere problemstillinger. En av dem er hvordan vi på kort sikt skal sikre de ca. 3 000 menneskene som holder til i Camp Liberty. Det handler både om press på irakiske myndigheter for å gjøre de fysiske sikringene bedre, og også om muligheten for større internasjonal tilstedeværelse. Det er, naturlig nok, svært svekket tillit til irakiske myndigheters både evne og vilje til å beskytte disse menneskene blant de iranerne som befinner seg i leiren.

Et annet spørsmål er hvordan vi kan bidra til at de syv gislene, seks kvinner og én mann, som har vært gisler siden 1. september 2013, frigis.

Det tredje spørsmålet dreier seg om hvordan Norge kan bidra til å få en rask, uavhengig etterforskning av angrepet på Camp Ashraf. Jeg håper, ja faktisk ber om at regjeringen er offensiv og ikke bare nøyer seg med å slutte seg til FN's fordømmelse, men tar konkrete grep for å bidra til at campen kan avvikles – det innebærer at tredjeland er nødt til å ta ansvar – og ikke minst sørger for at man får framdrift, at det faktisk gjennomføres en uavhengig granskning.

Jeg er veldig glad for at representanter fra flere partier gjennom debatten har understreket at dette er helt nødvendig å få på plass. Det haster. Bevis ødelegges. Dette arbeidet må i gang, og jeg håper det er et signal som utenriksministeren tar med seg fra denne salen i dag.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Utenriksminister Børge Brende [15:43:33]: Det synes å være bred politisk enighet i Norge om at den gruppen som vi i dag har diskutert, har krav på beskyttelse, og at det er et stort humanitært behov. Regjeringen deler den humanitære bekymringen – og behovet for sikkerhet.

Vi kan ikke frita Irak, for Irak har ansvaret for å beskytte borgere på sitt territorium og etterlevelse av menneskerettighetene. Dette har vi tatt opp gjentatte ganger, og det vil vi fortsette å gjenta, både bilateralt overfor Irak og også i FN-sammenheng.

Irak er ikke et okkupert område, som jeg sa innledningsvis, og heller ikke i krig. Det er derfor ikke en situasjon hvor den fjerde Genèvekonvensjon kommer til anvendelse. Dette har også vært den tidligere regjeringens politikk, og det er denne regjeringens holdning. Dette er mer et legalt spørsmål enn politikk. Dette er også FNs holdning, noe som er uttrykt en rekke ganger, ikke minst fra FNs høykommissær for flyktninger, António Guterres, som har oppfordret Irak til å ta ansvar for sikkerheten.

Norge har støttet UNHCRs arbeid for å bosette beboere fra leiren i tredjeland. Norge har, som jeg sa, tatt imot et relativt stort antall beboere fra leiren i forhold til andre vestlige land.

Jeg tar med meg de politiske signalene som har kommet fra Stortinget i dag. Jeg vil også, når jeg har politiske samtaler i regionen, og også med FN, minne om den helt uakseptable humanitære situasjonen i denne flyktningleiren, men også behovet for å finne løsninger for disse menneskene som lever under stor usikkerhet, og som har sett groteske handlinger i leiren og i sin nærhet.

Presidenten: Sak nr. 8 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 9 [15:45:45]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (ny uførepensjonsordning) (Innst. 126 L (2013–2014), jf. Prop. 202 L (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra partienes hovedtalere og medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på takerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Arve Kambe (H) [15:46:56] (ordfører for saken): Først av alt har jeg lyst til å takke komiteen for et godt samarbeid. En takk også til statsråden for gode svar på gode spørsmål underveis i den samme prosessen.

Dette er en proposisjon som først ble fremmet av Stoltenberg-regjeringen den 4. oktober i fjor. Den ble opprettholdt av Solberg-regjeringen nå på senhøsten. Vi avholdt høring i Stortinget den 9. januar, og komiteen har mottatt en rekke innspill.

Det er nå en enstemmig komité i en svært viktig pensjonssak, og jeg legger vekt på brede flertall i saker som gjelder oppfølging av pensjonsforliket på Stortinget. Det er min ambisjon som komitéleder at det skal fortsette i framtiden.

I proposisjonen foreslås det at ny uførepensjon skal

være en nettoordning. Det betyr at uførepensjonen skal regnes som en selvstendig ytelse, og beregningen skal verken være knyttet til beregningen av alderspensjon i tjenstepensjonsordningen eller til beregningen av uføretrygd i folketrygden. Begrunnelsen for forslaget er bl.a. at dette skal gi et enklere regelverk. Dette har fått bred støtte fra både arbeidsgiversiden og arbeidstakersiden i høringsprosessen. Det bidrar til at samordningsreglene faller vekk og gjør beregningene mer forståelige for pensjonsmottakerne.

Komiteen har også merket seg med interesse at det i høringsprosessen har vært en velvilje til at uføreordningen kan bli en ren forsikringsordning i framtiden. Det har både arbeidstakersiden, arbeidsgiversiden og finansnæringen på ulike måter sagt at de kan være positive til under gitte vilkår og dersom det kommer en grundigere vurdering. Her imøteser komiteen en egen sak til Stortinget på egnet måte.

Komiteen forutsetter at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med en utredning for en vurdering av felles ordninger mellom privat og offentlig sektor basert på en forsikringsordning, og ikke bare den ene eller den andre modellen.

Komiteen er også fornøyd med at regjeringen foreslår at det innføres et formelt skille mellom den midlertidige og den varige uførepensjonen. Det er en nødvendig opprydning.

Det er også viktig at det brukes felles sykdomsbegreper i de ulike pensjonsordningene. Det er viktig for å sikre like rettigheter og for å sikre at begrepene er vitenskapelig basert og alminnelig anerkjent i medisinsk praksis. På denne bakgrunn har komiteen støttet at det tas inn en bestemmelse om at folketrygdens sykdomsbegrep legges til grunn i alle de lovfestede offentlige tjenstepensjonsordningene.

En annen endring som Stortinget i dag inviteres til å vedta, er at det i ny uføretrygd i folketrygden er vedtatt at uføretrygden faller vekk dersom arbeidsinnsatsen trappes opp slik at inntekten utgjør mer enn 80 pst. av inntekten før uførhet.

Komiteen mener at det også i offentlig sektor bør være en nedre grense for størrelsen på det inntektsbortfallet tjenstepensjonene skal dekke, og dermed også en nedre grense for uførhet. Komiteen mener også at dette vil være en administrativ forenkling – og støtter forslaget.

Det har vært diskusjon i komiteen om ulike merknader. Blant annet mener flertallet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, at proposisjonen legger opp til svært høye kompensasjonsgrader i uføreordningen i offentlige tjenstepensjonsordninger, i noen tilfeller over 100 pst. Samordningsreglene er utformet slik at ikke alle ytelser fra folketrygden trekkes fra ved samordning. Dette innebærer at alle med full tjenestetid vil få utbetalt mer enn 66 pst. av tidligere inntekt i samlet uførepensjon, og at gjennomsnittet for denne gruppen har en kompensasjonsgrad på om lag 73 pst.

Regjeringen har i Sundvolden-erklæringen sagt at man vil gå gjennom dagens velferdsordninger for å sikre at det lønner seg å jobbe og fortsette arbeidslinjen. Flertallet sier i komiteens innstilling at vi legger til grunn at en slik gjennomgang også vil inneholde en vurdering av kompensasjonsnivåene i det samlede uførerregelverket.

Det var også en diskusjon i komiteen, i merknadsform, om barnetillegget. Det legges inn en begrensning på 6 G, som er en innstramming. Samtidig får vi en annen innstramming ved at samlet barnetillegg ikke gis for mer enn tre barn, mens det i dag ikke er noe tak.

I regjeringsplattformen har regjeringen sagt at når man skal ha en gjennomgang av dagens velferdsordninger, skal man også utrede barnetillegget. Dermed har vi lagt inn en egen merknad på det i saken.

Komiteen er ellers svært opptatt av arbeidslinjen, og at det legges opp til løsninger som gjør det enklere å kombinere uføretrygd og arbeidsinntekt i framtiden. På denne bakgrunn støtter komiteen proposisjonen som er forelagt oss fra regjeringen.

Lise Christoffersen (A) [15:52:22]: Saksordføreren har redegjort helt greit for denne saken om ny uførepensjonsordning i de offentlige tjenstepensjonsordningene, nærmere bestemt de lovbestemte – og det er kanskje en viktig presisering å ha med seg.

Som saksordføreren sa, ble saken i sin tid fremmet av Stoltenberg II-regjeringa, og er også anbefalt behandlet av den nye regjeringa, så det er en enstemmig komité som har levert innstilling i saken. Jeg skal derfor ikke bruke tid på å gjenta det som saksordføreren allerede har sagt – bare knytte noen korte kommentarer til de merknadene der vi ikke er helt samstemte.

Jeg sa at det er en viktig presisering at dette gjelder de lovfestede tjenstepensjonene, og vi kan alle sammen mene at det er en fordel med like ordninger i hele den offentlige sektor, men når det gjelder de andre ordningene i offentlig sektor – som ikke omfattes av de lovbestemte – er de tariffestet. Vi har tillatt oss å påpeke det, for det betyr at vi ikke har full handlefrihet når det gjelder de framtidige ordningene innenfor det som er et område for forhandlinger mellom arbeidsgivere og arbeidstakere.

Arbeiderpartiet har også gått en ekstra runde under komitébehandlingen rundt kompensasjonsnivået i de nye ordningene – beregningsgrunnlaget som er lagt til grunn – fordi det var innspill som kom fra alle de ansattes organisasjoner under vår høring. Organisasjonene hadde også noen forslag til endringer som vi har bedt om å få kostnadsberegnet. Vi ba også om kommentarer til innspill som vi har fått om endringer i 80 pst.-regelen, fordi ulike kombinasjoner av inntekter fra private og offentlige arbeidsgivere i noen tilfeller kunne gi utbetaling for inntektsbortfall under 20 pst., mens personer med inntektsbortfall over 20 pst. faktisk kunne få null utbetaling. Jeg understreker at det gjelder fra de offentlige tjenstepensjonsordningene.

Nå ligger svaret på spørsmålene fra statsråden ved innstillinga, og det svaret viser at spørsmålene vi har reist, er spørsmål som har vært vurdert. Det er konkludert med at det er samlet inntekt som bør legges til grunn, og vi slutter oss til det.

Et viktig poeng som jeg har lyst til å framheve særskilt, er at i de lovbestemte og i de tariffestede ordningene er det en ulik foreldelsesfrist for å framsette krav, og den kan være ganske betydelig. Det er sånn i dag, og det kommer til

å bli sånn i framtida. Hittil har det vært et problem ved at personer som jobber på samme arbeidsplass, men som er omfattet av to forskjellige typer offentlig tjenstepensjonsordninger, kan komme helt ulikt ut når det gjelder å søke om de rettighetene de faktisk har. Noen har en mye lengre foreldelsesfrist enn andre. Hittil har det vært løst på en ganske lempelig måte gjennom praksis i Statens pensjonskasse. Så har vi fått tilbakemeldinger om at Statens pensjonskasse har varslet en strengere praksis fra 2015, når de nye lovbestemte ordningene trer i kraft. Arbeiderpartiet er veldig fornøyd med at statsråden har presisert at det ikke er lagt til grunn at det skal skje noen praksisendring når det gjelder de unntaksbestemmelsene som finnes i Statens pensjonskasse fra foreldelseskravet, sånn at praksis skal fortsette som i dag. Derfor er vi beroliget.

De ansattes organisasjoner har også gått imot at medregnet tjenestetid skal reduseres fra 70 år til 67 år. Vi støtter forslaget fra regjeringa, men vi har bemerket at i hvert fall foreløpig er uførepensjonister delvis skjermet for levealdersjustering. Vi håper at det fortsetter, og at flertallet velger å ikke kutte i uførepensjonen, som man har varslet på det punktet.

Helt til slutt, som saksordføreren også var inne på: For noen inntektsgrupper er det svært høye kompensasjonsgrader – ja. Arbeiderpartiet er imidlertid ikke like bekymret som flertallet, fordi dette gjelder folk med svært lave inntekter – så lave at verken den lønna en hadde tidligere eller pensjonen, neppe er veldig attraktiv. Det er i hvert fall ikke det som vil hindre folk i å gå tilbake til yrkeslivet. Det skal lønne seg å jobbe, men vi er ikke der at vi vil gå løs på barnetillegget. Barnetillegg er dessuten ikke noen livslang ytelse, så vi er ikke like bekymret for det og ønsker ikke at det skal skje endringer på det området.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Tor André Johnsen (FrP) [15:57:42]: Nå var representanten fra Arbeiderpartiet i avslutningen av sitt innlegg inne på det jeg skal ta opp.

På side 28 i Prop. 202 L for 2012–2013, figur 4.2, framgår det at dagens kompensasjonsgrader for uførepensjon er opp mot så mye som hele 150 pst. Nå justeres dette ned, men fortsatt er det, som flertallet i komiteen påpeker, svært høye kompensasjonsgrader. Mindretallet prøver – som jeg ser det – å bagatellisere denne høye kompensasjonsgraden med at det kun gjelder noen få personer som også har svært lavt kompensasjonsgrunnlag.

Jeg lurar litt på: Hvor er logikken i at en som slutter å arbeide, skal få mer penger som ufør enn om han fortsatt hadde vært i jobb? Da lurar jeg også på om Arbeiderpartiet mener at dette er forenlig med arbeidslinjen?

Lise Christoffersen (A) [15:58:31]: Som jeg sa i mitt innlegg, eller som jeg i hvert fall indikerte: Hvis så høye kompensasjonsgrader hadde vært gjennomgående i systemet, hadde det vært noe feil med systemet. Man må prøve å balansere, for det gjelder bare noen få, og det gjelder dem med lave inntekter.

Man må prøve å balansere sånn at man også får et over-

siktlig system som det er mulig å begripe uten å måtte gå til mange tekniske justeringer for at det skal bli akkurat lik kompensasjonsgrad for alle.

Som jeg sa, er vi ikke så veldig bekymret når verken lønna eller den pensjonen man får i framtida, er noe veldig å rope hurra for – at det er det som hindrer at folk kommer seg tilbake til yrkeslivet.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Tor André Johnsen (FrP) [15:59:44]: I denne saken om ny uførepensjonsordning er det et bredt politisk flertall, som faktisk er enige om det meste. Det er kun på noen få punkter at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV har funnet det nødvendig å skrive egne merknader.

Saken følger opp pensjonsforliket, som Fremskrittspartiet for øvrig ikke var med på. Fremskrittspartiet var som eneste parti i Stortinget imot innføringen av ny alderspensjon i folketrygden. Fremskrittspartiet ønsket ikke å kutte opptjente rettigheter for folk flest. Reformen er begrunnet i at det er nødvendig å justere ned utgiftsnivået fordi antallet pensjonister øker sterkt i tiden framover, og at utgiftene til helse og omsorg også vil øke sterkt.

Siden Fremskrittspartiet gikk mot pensjonsforliket, har det ikke nødvendigvis vært gitt at vi skulle stille oss på flertallets side i saker som følger opp forliket. Men de senere års utvikling, med et økende antall pensjonister og mennesker som forlater arbeidslivet og går over i varig uføretrygd, er bekymringsfull. Jeg vil samtidig understreke at personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte ikke er i stand til helt eller delvis å delta i arbeidslivet, selvfølgelig skal gis en inntektssikring fra samfunnet som gjør det mulig å ha en verdig tilværelse. Det er nettopp en slik inntektssikring Prop. 202 L for 2012–2013 skal sørge for at blir utformet på en best mulig måte.

Regjeringspartiene vil legge til rette for at uføre skal kunne ta i bruk restarbeidsevnen ved å gjennomføre uføreforliket. Det vil være et mål at uføregraden i hvert tilfelle skal reflektere den reelle arbeidsevnen, og at gradert uføretrygd skal tas i bruk i langt større grad enn i dag. Det legges det nettopp opp til i denne saken.

Blant annet vil det bli enklere å ha delvis uføregrad når alle i yrkesaktiv alder blir beskattet etter de samme reglene. Det vil også være ønskelig med likere regler for de ulike uføretrygdeordningene.

Prop. 202 L for 2012–2013 viser at det er fullt mulig å ha to tanker i hodet samtidig. Det er først og fremst viktig for å sikre at de som har en reelt nedsatt arbeidsevne, får et verdig liv. Et verdig liv består i at man har en stødig økonomisk plattform, men også at man gis mulighet til å benytte sin restarbeidsevne for på den måten å kunne ta del i arbeidslivet. Samtidig er det meget viktig å stimulere til at det skal lønne seg å jobbe – dette for at enkeltmennesket skal kunne realisere seg selv, men like viktig for at velferdssamfunnet skal forbli bærekraftig.

Det tas flere grep for å bygge opp under arbeidslinjen. Øvre aldersgrense for å være uførepensjonist endres fra 70 til 67 år. Komiteen påpeker at med dagens regelverk får de som blir uføre, medregnet en lengre tjenestetid enn dem

som ikke blir uføre. En enstemmig komité er enig med regjeringen i at dette er urimelig. Det er tross alt ikke vanlig å arbeide utover 67 år, så hvor er logikken i at alle uføre automatisk skal få opptjening som om de faktisk hadde vært i arbeid helt fram til 70 år?

Andre viktige tiltak for å bidra positivt til arbeidslinjen er at noen urimelig høye kompensasjonsgrader reduseres. Normen for offentlige pensjoner er at man får utbetalt 66 pst. av tidligere inntekt i pensjon. Flere i privat virksomhet får faktisk ikke engang så mye som 66 pst. Kompensasjonsgraden for uføre fra offentlig tjenstepensjonsordning kan faktisk ligge på over det dobbelte av 66 pst., opp mot hele 150 pst.

Jeg har lyst til å tillate meg å påpeke – litt tilbake til replikken min i stad – at jeg ikke helt forstår hvordan de rød-grønne kan forsvare at man skal få en økt kompensasjonsgrad som ufør i forhold til at man er arbeidsfør. Får man for høye kompensasjonsgrader, innebærer det en risiko for at arbeidslinjen svekkes. Komiteens flertall påpeker at selv om det er foreslått en reduksjon i forhold til det som er vanlig i dag, legger proposisjonen fortsatt opp til svært høye kompensasjonsgrader.

Følgelig er komiteens flertall veldig tilfreds med at Høyre–Fremskrittsparti-regjeringen, basert på regjeringsplattformen, skal gjennomgå dagens velferdsordninger for å sikre at det skal lønne seg å jobbe. Flertallet, bestående av Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet, legger til grunn at en slik gjennomgang også vil inneholde en vurdering av kompensasjonsnivået i det samlede uføregelverket.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Lise Christoffersen (A) [16:04:58]: Siden Fremskrittspartiet ofret en replikk på meg, får jeg vel gi en tilbake.

Representanten startet innlegget sitt med å si at det ikke er noen selvfølge at Fremskrittspartiet stiller seg bak pensjonsforliket. Det skjønner jeg for så vidt, for Fremskrittspartiet gikk ut i valgkampen og kalte pensjonsreformen for et pensjonsran – eller om det var pensjonistran, det husker jeg ikke akkurat i farta.

Men den beslutninga, at Fremskrittspartiet står bak pensjonsforliket, ble vel tatt på Sundvolden. Så det er vel ikke noen tvil nå om at Fremskrittspartiet i den fireårsperioden vi er inne i, stiller seg bak det forliket?

Tor André Johnsen (FrP) [16:05:47]: Takk for spørsmålet. Det er helt riktig som representanten fra Arbeiderpartiet sier: Det er ingen tvil om at Fremskrittspartiet stiller seg bak forliket. Det er en del av enigheten vi har med de andre borgerlige partiene. Men i innlegget mitt minnet jeg om at historisk sett, med Fremskrittspartiets grunnholdning, var vi skeptiske til hele forliket.

Lise Christoffersen (A) [16:06:16]: Da har jeg lyst til å komme inn på det som jeg selv fikk et spørsmål om, for representanten var i sitt innlegg også inne på det og stilte faktisk et spørsmål om hvordan de rød-grønne kunne forsvare kompensasjonsgrader opp mot 150 pst., og var svært

glad for at regjeringa vil gå gjennom dagens velferdsordninger for å sikre at det lønner seg å jobbe.

Betyr det at Fremskrittspartiet nå, i tillegg til ønsket om å fjerne levealdersjustering og barnetillegg, også har tenkt å begynne å kutte i pensjonene til de uførepensjonistene som har de aller laveste ytelsene?

Tor André Johnsen (FrP) [16:06:56]: Jeg kan ikke begynne å konkludere noe her om hvordan vi kommer til å håndtere det framover. Det som er viktig å si, er at vi kommer til å gå gjennom hele velferdsstaten, alle ordningene, alle systemer som er der, for å se hvordan vi kan klare å få flere folk ut i arbeid. Det er arbeidslinjen som ligger fast, og da må vi se hvordan det kan gjøres på en mest mulig positiv måte for alle innbyggerne i Norge.

Lise Christoffersen (A) [16:07:26]: Da velger jeg å tolke det i beste mening, sånn at det godt kan hende at de med lave pensjoner får ha pensjonene sine i fred, og at det heller blir satt inn aktive arbeidskvalifiseringstiltak for de uførepensjonistene som har svært lave pensjoner, og som Fremskrittspartiet da er så bekymret for at har for mye penger.

Tor André Johnsen (FrP) [16:07:49]: Jeg føler ikke noe behov for å kommentere akkurat det siste spørsmålet noe mer.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [16:08:03]: Kristelig Folkeparti er glad for den reformen som vi klarte å enes om i forrige periode, og som var bredt forankret. Jeg vil starte mitt innlegg med å understreke viktigheten i at vi får på plass et sikkerhetsnett for dem som av helsemessige årsaker ikke makter å være helt eller delvis i arbeid lenger. Det må være en bærekraftig reform som sikrer anstendige ytelser for dem som er eller blir uføre, og som samtidig sikrer at de som blir uføre i framtida, også får en anstendig ytelse.

Nå sitter ikke vi i komiteen, så jeg ønsker å knytte noen kommentarer til noen av punktene. Ordninga og den nye reformen legger til rette for at de som ønsker og har mulighet til å jobbe, fortsatt skal få mulighet til det. Det mener jeg er viktig. Det er bra, for da kan de bidra med de restarbeidsevnene de har. Men så vil jeg understreke, som jeg også gjorde da vi behandlet reformen sist, at det også krever mye av samfunnet, at arbeidslivet faktisk kan tilrettelegge arbeid som kan være tilpasset noen som ikke nødvendigvis kan yte 100 pst. hele tida, men som ofte er avhengige av ganske små brøker for å kunne få lov til å bruke den restarbeidsevnen. Derfor mener jeg det også er et viktig punkt i den framtidige evalueringa av reformen som vel kommer i 2018.

Vi støtter omlegginga i Statens pensjonskasse som foreslås i dag, som innebærer at det blir en nettoordning, sånn at man slipper samordninga med folketrygden som mange nok har hatt problemer med å forstå. Vi er glade for at ordninga med en lavere uføregrad enn 50 pst. opprettholdes, og selv om det ikke er sånn i dag, godtar vi den min-

stegrensa som flertallet setter på 20 pst., selv om det er en innstramming i forhold til dagens ordning.

Jeg vil også minne om at da vi behandlet uføremeldinga og den nye uføreforholden, var Kristelig Folkeparti opptatt av å forsøke å få til det samme graderte systemet også i folketrygden, at en kunne ha en gradert uføregrad helt ned til 20 pst. Uten at jeg skal kommentere det så mye mer, mener jeg i alle fall at dette er viktig i denne saken.

Så har det vært en replikkordveksling her om enkelte lavtlønte grupper og personer som ofte har lavere deltidsstillinger, som kommer noe dårligere ut i dagens system. Jeg mener det er problematisk, men samtidig er det – som flere har vært inne på – slik at disse gruppene får utbetalt nesten like mye i pensjon som de hadde i arbeidsinntekt. Sett i lys av arbeidslinja er det derfor også for Kristelig Folkepartis del greit å være med på de forslagene som ligger her i dag.

Så vil jeg kommentere barnetillegget. Jeg ser at det er en uenighet i alle fall i merknads form – eller det *kan* i alle fall være en uenighet i komiteen. Vi mener at det er bra at barnetillegget opprettholdes, og at det bidrar til å heve levegrunnlaget for uføre. Det bidrar til at personer som har lave inntekter, kan få en anstendig inntekt. Jeg vil minne om hvem det er som sliter mest. Det er de fattigste barna, det er barn av uføre, og det er sosial arv – det er et viktig stikkord. Det betyr også at hvis en velger å se seg blind på en fjerning av barnetillegget, er jeg redd for at det vil få konsekvenser i neste runde igjen. Så betyr ikke det at en ikke skal ha tidlig innsats, en skal allikevel fokusere på barna på andre måter.

Jeg ser også at det er bred enighet i komiteen om at overgangen til alderspensjon skal skje ved 67 år, og at tjenestetid ikke lenger blir medregnet. Foreløpig er det en viss skjerming av uføre når det gjelder levealdersjustering i folketrygden. Kristelig Folkeparti støtter den endringa og er glad for den skjerminga som kom, og mener at den saken også blir viktig i framtida. Selv om jeg vet at det er et ønske om å gjøre endringer, vil jeg understreke at levealdersjustering er ett av innsparingstiltakene i reformen, og det er ment at en skal kunne stå lenger i arbeid. Uføre har ikke den samme muligheten, og derfor mener vi det er feil å fjerne den skjerminga som er lagt inn for de uføre.

Når det gjelder utviklinga framover, må en i alle fall vente til en ser utviklinga, for dersom det innrettes på en annen måte, skal jeg heller da være med på å ta diskusjonen. Men så langt det er mulig, mener vi det er viktig at de uføre kan skjermes på den biten.

Sveinung Rotevatn (V) [16:13:07]: Uføreforholda frå 2011 har mykje godt ved seg. Ho gjer det enklare å kombinere uføretrygd og arbeid, ho er enklare å forstå, og ho gjer systemet meir berekraftig.

Vi er inne i ei brytningstid for velferdsstaten, der mange ordningar som fungerte godt tidlegare, trenger justeringar og tilpassingar for å fungere godt også i tida vi skal inn i. Særleg gjeld det prinsippet om at det alltid skal lønne seg å jobbe, som fleire har vore innom i dag, og som også Venstre er oppteke av at skal knesetjast gjennomgåande på heile arbeids- og sosialfeltet.

Sjølvs om mange har jobb i dette landet – og det skal vi vere glade for – er det heller ingen tvil om at det er for mange som står utanfor arbeidsmarknaden. Vi skal ha eit godt sosialt sikkerhetsnett for dei som treng det, og vi skal akte oss for at det blir til ei hengjekøye. Og for alle dei som har ei restarbeidsevne, er det avgjerande at det å kombinere arbeid med trygd lønner seg.

Heile 80 pst. av uførepensjonistane er klassifiserte som 100 pst. uføre, og heile 15 pst. av befolkninga i yrkesaktiv alder står nesten heilt utanfor arbeidsmarknaden på grunn av varige helseproblem. Og det kjem i tillegg til dei om lag 6 pst. av dei sysselsette som til kvar tid er fråverande på grunn av sjukdom.

Utgiftene til livsopphald for dei som står utanfor arbeidsmarknaden på grunn av kortvarig eller varig sjukdom, legg no beslag på meir enn 5 pst. av den samla verdiskapinga i Noreg. Det er veldig mykje, og det er noko ein skal vere veldig bevisst på.

Forslaget vi har til behandling i dag, er ei naturleg vidareføring av prinsippa frå pensjonsreforma, med etterfølgjande reform av uføreordninga i folketrygda til no også å gjelde dei offentlege tenestepensjonsordningane.

Sidan forslaget vart lagt fram av Stoltenberg II-regjeringa og ikkje er trekt tilbake av Solberg-regjeringa, er det naturleg at det i dag er eit breitt fleirtal som støttar endringane. Det gjer også Venstre, trass i at vi ikkje har sete i nokre av desse regjeringane.

Høyringsrundane viser i det store og heile brei støtte til forslaga til endringar, og dette er viktig å ha med seg når vi snakkar om noko så grunnleggjande som pensjon. Det er viktig med brei støtte i Stortinget for viktige velferdsordningar, dersom dei endringane ein gjer, skal stå seg over tid.

Om lag ein tredjedel av arbeidstakarane i Noreg er omfatta av ei offentlig tenestepensjonsordning. Ordningane blir vedtekne av staten og dannar mønster for andre offentlege tenestepensjonsordningar. Fleirtalet i komiteen legg derfor til grunn at hovudtrekka i lovendringane vi vedtek her i dag, også blir gjorde gjeldande for dei andre offentlege tenestepensjonsordningane, sjølv om vi sjølvsagt er klare over at det vil innebere dialog med partane i arbeidslivet, der det er snakk om tariffesta rettigheter.

Forslaget til lovendringa vi har framfor oss, svarer ikkje på alle spørsmål rundt framtidige uførepensjonar – f.eks. vil mottakarar med mange barn framleis kunne få relativt høge samla kompensasjonsgrader etter skatt, bl.a. fordi det behovsprøvde barnetillegget i folketrygda aukar. Det same gjeld spørsmålet om ei mogleg omlegging av uføreordninga til ei rein forsikringsordning, noko det har vore stor velvilje til i høyringsprosessen, gjeve tilsvarande endringar for privat sektor.

Vi ser fram til at regjeringa kjem tilbake til Stortinget med grundige drøftingar rundt dei spørsmåla – og andre spørsmål, som framleis står opne – etter at vi har vedteke innstillinga i dag.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:17:08]: Arbeidet med pensjonsreforma har pågått sidan 2001. Stortinget vedtok i desember 2011 regler for ny uføretrygd i folketryg-

den. Uføretrygden skal tilsvare 66 pst. av tidlegare inntekt. Det skal bli enklere å kombinere uføretrygd og arbeid, og ytelsen skal skattlegges som lønn.

Også uføreytelser fra tenestepensjonsordningane skal skattlegges som lønn, og det tas sikte på – som flere har vært inne på – at reglene skal tre i kraft fra 2015. Omlegginga fra uførepensjon til uføretrygd i folketrygden gjør at også uførepensjon fra offentlige tenestepensjonsordninger må legges om – derfor dagens lovendring.

Det er viktig å ha et godt sikkerhetsnett for uførepensjonister. Jeg vil i dette innlegget fokusere på to forhold, nemlig barnetillegget og utsagnet om at det skal lønne seg å ha inntektsbringende arbeid.

Når det gjelder barnetillegget, viser en samlet komité til at regjeringa i proposisjonen ser at barnetillegget i offentlig tenestepensjon bidrar til svært høye kompensasjonsgrader, og derfor har det blitt vurdert ulike modeller. Fra Senterpartiets side er det det som er problemet. Det er vanskelig å forsvare barnetillegget for de høye inntektene. Det er der utfordringa ligger. Det er et viktig poeng. Barnetillegget i folketrygden er behovsprøvd. Barnetrygden er universell. Det er et svært bra prinsipp. Barnetillegget i offentlig tenestepensjon må avgrensas nå. Dette er etter Senterpartiets vurdering riktig, men det er fremdeles grunn til å spørre hvorfor ikke dette også behovsprøves. I den sammenheng sier flertallet at en «viser til at regjeringen i henhold til regjeringsplattformen vil gå gjennom dagens velferdsordninger for å sikre seg at det lønner seg å jobbe», herunder utrede barnetillegget i uføretrygden.

Premisset med at det skal lønne seg å jobbe, er det jeg vil dvele noe mer ved. Det som er utgangspunktet, er at vi har hatt jambyrdige forhold i Norge. Vi har hatt små lønnsforskjeller mellom de ulike yrkesgruppene. Det er et gode som nå er under sterkt press, og økte lønnsforskjeller i Norge, kombinert med økte bo- og levekostnader, medfører at personer med de laveste lønnsinntektene får stadig større utfordringer med å sikre sin familie et trygt levegrunnlag.

På denne bakgrunn må vi som lovgivere sikre at de økonomiske insentivene for å jobbe ikke blir så sterke at personer med lave inntekter og forsørgeransvar mister et anstendig levegrunnlag. Det er det poenget jeg ønsker å utdype videre, og det er svært sentralt at statsråden følger opp dette. Altså: Det at det skal lønne seg å ha et inntektsbringende arbeid, er vi alle enig i, men det er etter hvert en rekke mennesker som er i en slik situasjon i forhold til arbeidsmarkedet at den inntekt de kan få i arbeidsmarkedet, er så svak at hvis vi da ikke har et tilstrekkelig sikkerhetsnett, vil den totale livssituasjonen for disse menneskene etter Senterpartiets vurdering bli uanstendig.

Jeg håper at statsråden følger opp dette, slik at en her greier å ha to tanker i hodet samtidig: At de som har et slikt forhold til arbeidslivet at de har en svak posisjon der, ikke rammes av den endring som måtte komme. Slik kan vi sikre jambyrdigheten, som er overordnet ikke minst med tanke på å sikre gode forhold for ungdommen vår.

Statsråd Robert Eriksson [16:20:52]: Som det er blitt sagt fra talerstolen, er den saken vi behandler i dag, på

mange måter en ren oppfølging av den debatten og de vedtak som Stortinget gjorde i 2011, da man fikk de store endringene knyttet til folketrygdens endring av uførepensjon. Den gang så klippet man jo, som kjent, navlestrengen fra uførepensjonsordningen og pensjonssystemet og gikk over til å rendyrke en egen trygdeordning: uføretrygd.

Som sagt trer reglene i kraft fra 2015, og det er – også for å understreke det som er sagt – slik at ny uføretrygdordning skal utgjøre 66 pst. av tidligere inntekt. Vi får en ny uføretrygdordning som gjør det enklere å kombinere arbeid og uføretrygd, og vi får også en tjenstepensjonsordning i uføretrygden som er tilpasset de vedtak som er gjort i uføretrygden i folketrygden.

Jeg vil også vise til at Banklovkommissjonen har kommet med forslag om ny uførepensjon i privat sektor, som er ute på høring, og at Finansdepartementet legger opp til at lovproposisjonen vil bli fremlagt og vil kunne behandles i Stortinget, slik at de nye reglene kan vedtas og iverksettes med virkning fra 2015.

Som det er sagt fra flere av talerne, innebærer forslaget som vi behandler i dag, at vi får en uførepensjon som beregnes som en nettoppensjon – på toppen av uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden. Vi får rett og slett en bedre ordning, en mer fleksibel ordning, en ordning som vil gjøre det lettere å kombinere arbeid og uføretrygd.

Så har jeg lyst til å kommentere noen av de tingene som er tatt opp angående kompensasjonsnivå, særlig for deltidssatte, som har vært svært høyt. Etter mitt syn er det ikke forsvarlig med et kompensasjonsnivå som er høyere enn det som følger av lovforslaget. Jeg er derfor svært glad for at det er en samlet komité som støtter lovforslaget.

Barnetillegget i offentlig tjenstepensjon bidrar også til svært høye kompensasjonsgrader. I lovforslaget er barnetillegget redusert sammenlignet med dagens ordning, særlig for personer med høy inntekt. For personer med middels og noe lavere inntekt vil reduksjon i barnetillegget fra tjenstepensjonsordningen delvis bli motvirket ved at det behovsprøvde barnetillegget i folketrygden øker. Dermed er det etter mitt skjønn også tatt hensyn til den profilen som representanten Lundteigen peker på.

Jeg mener det er viktig at velferdsordningene er utformet slik at det skal lønne seg å jobbe. Jeg mener det er viktig å styrke arbeidslinjen, og jeg viser til at regjeringen har varslet – som også representanten Lundteigen var inne på – en gjennomgang av dagens velferdsordninger, herunder å utrede barnetillegget i uføretrygden. Jeg mener det er viktig og fornuftig å foreta en helhetlig gjennomgang av våre velferdsordninger, slik at vi får treffsikre velferdsordninger, velferdsordninger som er gode, og som gir et godt sosialt sikkerhetsnett, men samtidig også å dyrke arbeidslinjen, bygge opp under arbeidslinjen og motivere slik at vi får flere i arbeid og færre på trygd. Jeg tror at bl.a. det vi gjør av vedtak her i dag, er en god måte å gjøre det på, og med den nye uførepensjonsordningen som skal tre i kraft i 2015, får man mer fleksible løsninger der man kan kombinere arbeid og uføretrygd, og der det vil lønne seg å kombinere dette på en god måte.

Til slutt vil jeg understreke viktigheten av å få på plass

en uførepensjonsordning i offentlig sektor som er tilpasset uføretrygden fra folketrygden, og jeg er glad for at en enstemmig komité slutter seg til forslaget. Det er ikke uventet. Med tanke på det vedtaket som ble gjort i 2011, hadde det vel vært mer oppsiktsvekkende om en hadde kommet frem til en annen beslutning, eller hatt et flertall som ikke hadde fulgt opp i denne salen i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr.9.

Sak nr. 10 [16:26:04]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om frihet og likeverd – om mennesker med utviklingshemning (Innst. 127 S (2013–2014), jf. Meld. St. 45 (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 1 time og 10 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på partigruppene: Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter partienes hovedtalere og fem replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Bente Stein Mathisen (H) [16:27:41] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for et veldig godt samarbeid og en god prosess i behandlingen av Meld. St. 45 for 2012–2013, Frihet og likeverd. Vi har jobbet oss sammen, og vi leverer en enstemmig innstilling til Stortinget.

Stortingsmeldingen Frihet og likeverd ble lagt fram av Stoltenberg II-regjeringen og er blitt opprettholdt av regjeringen Solberg. Som ledd i komiteens behandling ble det den 9. januar i år avholdt høring i saken. De som deltok, var organisasjoner både fra arbeidsgiver- og arbeidstakersiden samt pårørende og interesseorganisasjoner. Komiteen fikk mange gode innspill, som også er kommentert i merknadene.

Det er over 20 år siden ansvarsreformen ble gjennomført. Formålet med reformen var å bedre levekårene for personer med utviklingshemning og gi dem en likestilt tilværelse med den øvrige befolkningen. Stortinget besluttet den gang å avvikle de fylkeskommunale institusjonene fordi institusjonsomsorgen var til hinder for at personer med utviklingshemning fikk oppfylt sine grunnleggende rettigheter til selvbestemmelse, privatliv, familieliv og samfunnsdeltagelse. Det er på tide med en ny gjennomgang av levekårene for mennesker med utviklingshem-

ming, samt å vurdere hvor langt vi har kommet i å gjennomføre ansvarsreformens mål. Følgende spørsmål blir belyst i meldingen:

- Har personer med utviklingshemning likeverdige levekår?
- Behandles personer med utviklingshemning som likestilte samfunnsborgere?
- Er det lagt til rette for deltagelse i samfunnet?
- Hvordan ivaretas retten til selvbestemmelse?
- Tilbyr samfunnet nødvendig beskyttelse?
- Får personer med utviklingshemning den bistand de trenger?

Det har vært ønskelig å se på hvilke verdier som skal ligge til grunn for arbeidet på feltet, og hvilke politiske mål som skal styre utviklingen. Målet med meldingen er at den skal bidra til økt debatt og oppmerksomhet rundt situasjonen for mennesker med utviklingshemning.

Meldingen til Stortinget gir en beskrivelse av situasjonen for personer med utviklingshemning på ulike samfunnsområder, med vekt på barnehage, utdanning, arbeid, helse, bolig og fritid.

Meldingen beskriver hvordan tenkningen og holdninger har utviklet seg når det gjelder personer med nedsatt funksjonsevne generelt og personer med utviklingshemning spesielt. Mennesker med utviklingshemning gjemmes ikke bort lenger. De deltar i samfunnslivet og er synlige på mange arenaer.

De siste 20 årene har det skjedd en vesentlig styrking nasjonalt og internasjonalt av rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. I 2006 vedtok FN en konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og Norge ratifiserte konvensjonen den 3. juni 2013.

I komiteen er det tverrpolitisk enighet om å følge opp FN-konvensjonens intensjon om et samfunn med plass til alle, uavhengig av funksjonsevne. Det er kommunene og fylkeskommunene som har det helhetlige ansvaret for tjenestene til innbyggerne, og komiteen forventer at det utarbeides lokale handlingsplaner, og at kommuner og fylkeskommuner følger opp de merknader og føringer som er gitt av Stortinget og regjeringen.

Komiteen har gjennom den åpne høringen og møter med enkeltpersoner og organisasjoner fått mange innspill som forteller at personer med nedsatt funksjonsevne fortsatt møter barrierer som hindrer like muligheter til aktivitet og deltakelse.

Selv om mye positivt har skjedd, er det likevel mye som kan bli bedre. Det handler om både politisk vilje og gjennomføringskraft når det gjelder det som er vedtatt. Det dreier seg også om holdninger og det hver enkelt av oss må gjøre noe med, som det å inkludere mennesker med utviklingshemning i både arbeidsliv og samfunnsliv, tåle at folk er forskjellige og være litt mer rausere.

I meldingen blir det påpekt at det ser ut som om utviklingen når det gjelder integrering og normalisering, har stagnert eller gått gal vei på sentrale områder som bolig, arbeid og fritid de siste årene.

Stikkord er:

- større institusjonslignende bofellesskap, ofte i omsorgsghettoer

- færre i arbeid, i både vernede bedrifter og det ordinære arbeidslivet
- flere uten dagtilbud i det hele tatt
- segregering i skolen gjennom økt bruk av adskilte undervisningsformer i egne klasser eller skoler
- manglende deltaging i ordinære fritidsorganisasjoner

Det kan skape stengsler for samhandling med andre og føre til stigmatisering og utstøting. Deltaking og samhandling er en forutsetning for integrering, normalisering og verdsetting. Det er gjennom å bli kjent med hverandre at normer endres og en får felles opplevelser. Dette er det ideologiske grunnlaget som komiteen mener må ligge til grunn for å vurdere hvilke tiltak som er nødvendige.

Bolig er viktig for alle som skal leve et selvstendig liv. Loven som avviklet institusjonsomsorgen for utviklingshemmede, var klar i sitt budskap:

«Å legge forholdene til rette for at personer med psykisk utviklingshemning så langt som mulig kan leve og bo selvstendig og ha en aktiv og meningsfull tilværelse i fellesskap med andre.»

En enstemmig komité vil at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha anledning til å velge bosted og hvor og med hvem de skal bo, på lik linje med andre, og ikke må bo i en bestemt boform.

Komiteen har merket seg høringsinnspillene og drøftingene i meldingen der flere gir uttrykk for bekymring over utviklingen av store boligkomplekser mange steder i landet. En enstemmig komité er tydelig på at føringene fra ansvarsreformen står fast, og at for store boligkomplekser kan føre til et institusjonslignende bomiljø. Det er derfor viktig at kommunene i samarbeid med pårørende og brukere finner fram til boligstørrelser og arkitektonisk boligutforming som passer inn i et ordinært bomiljø, tilpasset de som skal bo i boligene, og de som skal bo sammen. For mange er tryggheten i bofellesskapene det viktige.

Individet er utgangspunktet for politikken på dette området, og det er derfor viktig å se det enkelte menneskets situasjon og behov. Utviklingshemmede er ikke en ensartet gruppe. Det er like store forskjeller i denne gruppen som det er i befolkningen for øvrig. Derfor er det viktig med et mangfold av ulike typer boligløsninger.

I noen kommuner har pårørende gått sammen og tatt initiativ til å bygge eller kjøpe samlokaliserte boliger til sine voksne barn. Komiteen synes dette er et flott initiativ, og det er med på å bidra til en normalisering sammenliknet med det andre unge voksne gjør.

Mennesker med utviklingshemning må, som alle andre, kunne investere i boligmarkedet og eie sin egen bolig. De som har gjennomført slike boligprosjekter, forteller om mange hindringer i byråkratiet og en kronglet prosess. Komiteen har tatt disse innspillene på alvor og er opptatt av å legge forholdene bedre til rette for privat initiativ, forenkling av regelverk samt å se på Husbankens støtteordninger.

En enstemmig komité er opptatt av at elever med utviklingshemning og læringsvansker får samme individuelle oppfølging som andre elever i skolen, og at det settes gode og realistiske mål for deres opplæring. Det er viktig

at det legges til rette for gode læringsarenaer hvor elever med utviklingshemning får sin naturlige plass i skolemiljøet, med mulighet for sosiale relasjoner, sosial læring og god integrering. Skolen skal være en felles møteplass der alle barn og unge skal få kunnskap og mulighet til å utvikle sine ferdigheter, holdninger og verdier. Når elever tas ut av ordinær klasse, bør det tilrettelegges for tid sammen med elever uten spesialundervisning.

Innspill fra pårørendeorganisasjonen Norsk Nettverk For Down Syndrom etterlyser en mer målrettet praktisk opplæring i videregående skole, gjerne i samarbeid med bedrifter eller kommuner, som kan være med på å kvalifisere for arbeidslivet. Dette er et innspill komiteen vil bringe videre.

Det er et mål at alle i yrkesaktiv alder som har arbeids-evne, skal ha et arbeid å gå til. FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne fastslår at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til arbeid på lik linje med andre. Likevel er vi langt fra i mål på dette området. Det er få utviklingshemmede i ordinært arbeid. Det mest brukte tiltaket er VTA, varig tilrettelagte arbeidsplasser. I meldingen kommer det fram at det er et stort udekket behov for varig tilrettelagte arbeidsplasser innenfor skjermert virksomhet og i ordinær bedrift. Komiteen har merket seg dette, og det vil være et område komiteen vil ha et økt fokus på i stortingsperioden.

Kompetansesituasjonen i tjenestene for utviklingshemmede er ikke optimal. Det er en utfordring å få fagfolk og ansatte med riktig kompetanse i mange kommuner. Riktig fag og erfaringskompetanse samt tilstrekkelig bemanning er avgjørende for tryggheten for både tjenestemottakere og ansatte. Komiteen er bekymret over omfanget av gjennomførte tiltak med tvang hvor det blir gitt dispensasjon fra kompetansekravene.

Det er også en kjensgjerning at personer med utviklingshemning er mer utsatt for vold og overgrep enn befolkningen for øvrig, og da spesielt seksuelle overgrep. Komiteen er opptatt av at utviklingshemmede skal være like godt beskyttet mot vold og overgrep som andre, og mener at kommunene må ta dette med i de risikovurderinger som gjøres med hensyn til bemanning, kompetanse og oppfølging i boliger og i aktivitets- og arbeidstiltak.

Komiteen har i den forbindelse merket seg innspillene fra Samordningsrådet for arbeid med mennesker med utviklingshemning, SOR, som foreslår at det bør etableres et varslings-, etterforsknings- og oppfølgningssystem for alle risikoutsatte voksne for å styrke rettsikkerheten til risikoutsatte grupper, etter modell fra England. Komiteen vil be Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet om å se på muligheten for å få etablert et slikt system i Norge.

Komiteen mener at Meld. St. 45 for 2012–2013, Frihet og likeverd, i liten grad har diskutert og løftet fram hvilke tiltak som må styrkes for å sikre gode levekår og inkludering av mennesker med utviklingshemning. Derfor foreslår en enstemmig komité at det bør nedsettes et bredt sammensatt utvalg som foreslår egnede og konkrete tiltak som styrker personer med utviklingshemnings grunnleggende rettigheter til autonomi, privatliv, familieliv og samfunnsdeltakelse. Utvalgets mandat må inkludere mål,

tiltak, kompetanse, rettsikkerhet, økonomi og styrings-system som sikrer at nasjonale mål innfris.

Fredric Holen Bjørdal (A) [16:37:53]: Stortingsmeldinga «Frihet og likeverd – om mennesker med utviklingshemning» er den første i sitt slag. For første gong, 20 år etter at ansvarsreforma vart gjennomført, fremja ei regjering ei melding som gjer greie for arbeidet med å betre levekåra for menneske med utviklingshemning.

Meldinga vart fremja av Stoltenberg-regjeringa i fjor sommar og vart ikkje trekt av Solberg-regjeringa.

Eg er veldig glad for at det stort sett er ei samrøystes komitéinnstilling vi behandlar i dag. Innstillinga viser at det i hovudsak er tverrpolitisk semje på dette viktige området, sjølv om vi ikkje vart einige på alle punkt.

Stortingsmeldinga vart møtt med kritikk for at ho er for lite konkret med tanke på verkemiddel og tiltak, sjølv om ho er god på situasjonsskildding, tilstandsskildding og fakta.

Dei funksjonshemma sine organisasjonar har vore opptekne av at meldinga ikkje var konkret nok når det gjaldt tiltak, og dei ønskte at det skulle setjast ned eit offentleg utval. Det er difor bra at det vart semje i komiteen om å be regjeringa setje ned eit breitt samansett offentleg utval, som skal føreslå eigna og konkrete tiltak som styrkjer personar med utviklingshemning sine grunnleggjande rettar til autonomi, privatliv, familieliv og samfunnsdeltaking.

Eg vil leggje til at dette offentlege utvalet, som truleg skal jobbe eitt år eller to, ikkje må bli ei sovepute for regjeringa. Den treng ikkje vente med å leggje fram forslag til tiltak og verkemiddel som kan betre situasjonen til dei utviklingshemma. Det er mange gode fleirtalsmerknader i innstillinga som regjeringa med ein gong kan ta tak i og realisere.

Rettane til menneske med nedsett funksjonsevne er vesentleg styrkte, både i Noreg og internasjonalt, dei siste 20 åra. Samtidig viser denne gjennomgangen av status at det framleis er ein veg å gå før alle menneske med utviklingshemning oppnår reell likestilling, likeverd, medverknad og deltaking.

Menneske med utviklingshemning, med ulike interesser og ulike behov, har dei same rettane som alle andre. Frå politisk hald jobbar vi for at menneske med utviklingshemning skal anerkjennast som likeverdige samfunnsborgarar. Dessverre blir framleis nokre menneske med utviklingshemning utsette for diskriminering, trakassering og overgrep. Det må vi kjempe imot.

I dag bur dei fleste barn med utviklingshemning heime hos familien. Dei går i vanleg skule, og dei deltek i fritidsaktivitetar på lik linje med andre barn. Vaksne med utviklingshemning har betre buforhold enn før ansvarsreforma. Dei deltek i dagaktivitetar i lokalmiljøet, har langt betre helse og lever lenger enn for få år sidan. Mykje er endra i positiv retning, men som samfunn er vi ikkje i mål.

Derfor vil vi sikre betre kvalitet i opplæringa og i utdanninga. Vi vil styrkje mogleighetene for utviklingshemma til å delta i arbeid og få gode helse- og omsorgstenester. For å oppnå det treng vi meir kunnskap, høgare kompetanse, tettare samarbeid og betre styrings-

system som sørger for at vedteken politikk blir verkelig.

Kompetanseheving i pleie- og omsorgssektoren er eitt av nøkkelordene, og her blir det synda. I fleire år har eg sjølv vore ein av dei som blir henta inn, meir eller mindre frå gata, for å utføre desse viktige omsorgs- og habiliterings-tenestene. Det er ei av dei mest gjevande og takknemlege oppgåvene ein kan ha her i verda å bidra til betre livskvalitet for menneske med utviklingshemning. Men det er ikkje godt nok når så mange av tenestene blir utførte av ufaglærte ringevikarar i null prosent stilling – utan fullgod opplæring – og når miljøterapeutane og vernepleiarane ofte kan vere nesten fråverande. Då risikerer ein at tenestene blir reduserte til oppbevaring og dekking av basalbehov, og at rettssikkerheita blir utfordra. Det er ikkje godt nok. Bemanninga må opp, og talet på faglærte må aukast. Fleire ufaglærte må få moglegheita til å ta fagbrev og utdanning, og regjeringa må sjå på korleis ein kan rekruttere fleire til viktige profesjonar som vernepleie.

Dette handlar også om kommuneøkonomi. Vi bur alle i ein kommune. Vi nyt alle godt av eit velutbygd kommunalt velferdssystem. Menneske med utviklingshemning er i større grad enn andre prisgjevne kvaliteten på det offentlege tenestetilbodet for å kunne leve gode og verdige liv. Viss buffellesskap blir slått saman på grunn av dårleg kommuneøkonomi, skulane har for lite ressursar eller omsorgstenestene er prega av underbemanning og vikarar, kan det gå ut over livskvaliteten. Det er derfor viktig at regjeringa følgjer opp den styrkinga av kommuneøkonomien som den raud-grøne regjeringa gjennomførte, og ikkje begynner å kutte her, slik den førre borgarlege regjeringa gjorde. Eg har heller ikkje noka tru på at konkurranseutsetting, svekking av arbeidsmiljølova og meir mellombelse tilsetjingar vil føre til betre tenester for menneske med utviklingshemning.

Ein føresetnad for eit inkluderande samfunn med likeverdige tenester er å sikre at alle kan delta og bli høyrd. Berre slik kan vi finne fram til dei gode løysingane. Vi ønskjer å auke bevisstheita. Vi ønskjer å skape debatt om situasjonen for menneske med utviklingshemning. Korleis medverknad og rettssikkerheit blir teke vare på for personar med utviklingshemning, er blant dei spørsmåla som vi må stille oss. Mitt håp er at det utvalet som regjeringa no må setje ned, skal finne svar på desse og andre spørsmål og kome tilbake til Stortinget med forslag til gode tiltak og verkemiddel.

Erlend Wiborg (FrP) [16:44:27]: I dag behandler vi en sak som er viktig, ikke bare for Fremskrittspartiet, men for dem det gjelder. Vi snakker om en sak der man gjennom mange år – helt fra 1991 – har hatt ganske enstemmige politiske intensjoner, men vi ser dessverre at oppfølgingen ikke nødvendigvis har vært like god. Derfor er jeg veldig glad for at alle partiene i dag har klart å samle seg. Vi har en innstilling som er enstemmig på de aller fleste områdene. Det er en styrke når det gjelder meldingen, at vi nå viser tverrpolitisk vilje til å gå bort fra kun fagre ord og mer over på konkrete tiltak.

For Fremskrittspartiet har det å ha stor omsorg for de

svakeste i samfunnet alltid hatt høy prioritet. Noe av det grunnleggende i den liberalistiske ideologien er å sørge for et velfungerende sikkerhetsnett for dem som virkelig trenger det, og jeg tror mange her i dag husker engasjementet som John Alvheim i sin tid hadde for denne saken.

Meldingen vi nå behandler, ble lagt frem av den rød-grønne regjeringen. Den ble opprettholdt av den blå-blå regjeringen. I løpet av behandlingen har man – nå med et borgerlig flertall – klart å gjøre flere forbedringer. For som jeg sa, er man ofte enig i intensjonene, men utfordringen er at intensjonene ikke alltid blir fulgt opp. Når det gjelder gruppen utviklingshemmede, ser vi det på mange områder. Det kan være bosituasjonen, for her ser vi at intensjonene fra ansvarsreformen ikke har blitt fulgt opp i alle kommuner. Kommuneøkonomien har gjort at rettighetene i altfor mange tilfeller har blitt svekket. Da er jeg veldig glad for at Fremskrittspartiet og en samlet komité nå går inn for å sette ned dette utvalget.

Dette er jo noe flere av mine forgjengere har tatt opp gang på gang. Det har ikke vært politisk flertall for det tidligere, men nå har vi flertall for det. Vi kan nå få et utvalg som skal se på og sikre mulighetene til selvstendighet, privatliv, familieliv, samfunnsdeltakelse og ikke minst den berømmelige rettssikkerheten. Noe av utfordringen er at den gruppen vi snakker om, kanskje ikke er den gruppen som nødvendigvis roper høyest og som blir sett, i like stor grad som den burde. Jeg mener at organisasjonene, med Norsk Forbund for Utviklingshemmede i spissen, har gjort en utrolig god jobb med å fremme dette også overfor komiteen.

De viktigste områdene i meldingen – selvbestemmelse, rettssikkerhet, vold og overgrep, helse- og omsorgstjenester, bolig, skole, arbeid – dreier seg om hvordan vi som samfunn evner å ta vare på de svakeste og dem som i størst grad trenger oss. Dette handler om menneskeverd og hvilket verdigrunnlag vi legger til grunn.

Derfor varmer det at vi har en mer eller mindre enstemmig innstilling. Vi har nå en regjering som viser handlekraft. Vi får nå det berømmelige utvalget på plass, og jeg håper også at vi får et hurtigarbeidende utvalg som leverer fortløpende. I tillegg er jeg beroliget av det regjeringen har vært klare på: at det at man setter ned et utvalg ikke stopper noen prosesser, men at man fortløpende vil se på hvordan man kan komme med konkrete saker, slik at man fra gode intensjoner kommer over til konkrete saker og vedtak.

Geir S. Toskedal (KrF) [16:48:52]: En melding som bruker ordene «frihet» og «likeverd», lager seg en ambisiøs overskrift for et samfunn som skal ha plass for alle. For Kristelig Folkeparti må det være et mål at dette blir fulgt opp konkret. Det har vært gjort mye på dette området for å inkludere funksjonshemmede i vårt samfunn, men vi er på ingen måte i mål. Vi så f.eks. hvilken debatt Marte Wexelsen Goksøys deltakelse på Eidsvoll skapte for noen uker siden.

Nå må vi fokusere på levevilkårene for utviklingshemmede. Inga Marte Thorkildsen startet arbeidet med stortingsmeldingen som skulle beskrive hva som var gjort,

hvilke tiltak som var tilgjengelige, og arbeidet som måtte gjøres. Nå følger Stortinget opp dette med å sette ned et bredt sammensatt utvalg som skal komme med konkrete tiltak som skal styrke de grunnleggende rettigheter for funksjonshemmede. Kristelig Folkeparti er opptatt av hvilke verdier som skal ligge til grunn i dette arbeidet, når vi nå skal utvikle videre en politikk for utviklingshemmede. Hva mener vi med ordene «frihet» og «likeverd»? Hva fokuserer vi på? Fokuserer vi på forskjellene eller på likhetene? Det er viktig for oss at de funksjonshemmede får leve sammen med andre, være med familien, ha et sted å bo og oppleve trygghet i hverdagen og kan gå på skole sammen med andre, ha en aktiv fritid og delta i arbeidslivet på best mulige vilkår. Utviklingshemmede bidrar nemlig ved sin tilstedeværelse til normdannning i samfunnet, og det er veldig viktig for oss alle. Når de tas ut av skole, utdanning, arbeidsliv eller organisasjonsliv, reduseres verdien i samfunnet, og det er samfunnet som også taper på dette.

I innstillingen står det:

«Komiteen viser til at gjennomgangen av situasjonen fra Bufdir og forskningen på området tydeliggjør at det er en vei igjen å gå før en kan si at en har lyktes med sentrale mål om integrering og normalisering, det være seg med hensyn til boliger, skole, arbeid og fritid, som andre og sammen med andre personer uten utviklingshemning. De siste ti årene har faktisk utviklingen gått gal vei.»

Og det er nevnt eksempler på det: større institusjonslignende bofellesskap, færre i arbeid både i vernede bedrifter og i det ordinære arbeidsliv, noen har ikke dagtilbud i det hele tatt, segregering i skolen gjennom økt bruk av adskilte undervisningsformer, manglende deltagelse i ordinære fritidstilbud osv. Dette kan skape stengsler og unødvendige fordommer mennesker og grupper imellom. Resultatet kan bli stigmatisering, segregering og i verste fall utstøting. Det er veldig viktig at vi lager et samfunn med samhandling. Det er en forutsetning for integrering og normalisering, for verdsetting og for en god livsutfoldelse for oss alle.

Gjennom samvær og et samfunn alle deler, blir folk bedre kjent med hverandre, får økt forståelse, normer spres, og vi får et bedre og varmere samfunn gjennom felles opplevelser. Dette mener vi er det ideologiske grunnlaget som må ligge som en grunnmur for det arbeidet som skal gjøres videre.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:52:54]: Først vil jeg takke saksordfører Bente Stein Mathisen fra Høyre for en enestående god og ryddig jobb. Jeg har aldri sagt det sånn før, og derfor lar jeg det søkke.

Meldinga er fremmet av de rød-grønne. Det ble sagt av mange organisasjoner at den var lite konkret, men organisasjonene var likevel enig i at den ble fremmet. Meldinga var lite ideologisk, men den innstillinga som nå er kommet, bruker ordet «ideologi». Ja, den bruker ordet «ideologi» for en samlet komité – det er ganske spesielt. Det er en klar og entydig innstilling, og det er en veldig god logikk. Det er en veldig god logikk som gir både de utviklingshemmede

og folk i førstelinja et klart ansvar og klare rettigheter. Så etter min vurdering er dette en forbilledlig innstilling, hvor en rydder i terrenget og får klare retningslinjer både for dem som skal oppleve det i hverdagen – for å få en bedre hverdag – og for dem som skal bistå sånn at det skjer. Det er, som flere har vært inne på, en oppfølging av ansvarsreformen for utviklingshemmede, som bygde på et ideologisk grunnlag, nemlig at en skulle få integrering, normalisering, sjølbestemmelse og levekår som andre. Mange har utdypet dette, jeg trenger ikke å gå nærmere inn på det.

Det er en samlet komité som viser at det dreier seg om både politisk vilje og gjennomføringskraft når det gjelder det som er vedtatt. Det dreier seg også om holdninger og det hver enkelt av oss må gjøre noe med, som det å inkludere mennesker med utviklingshemning i både arbeidsliv og samfunnsliv, tåle at folk er forskjellige og være litt merause. Deltaking og samhandling er en forutsetning for integrering og normalisering, verdsetting og gode levekår, og gjennom dette blir en kjent med hverandre, normer endres og en får felles opplevelser. Dette er det ideologiske grunnlaget som må ligge til grunn for å vurdere hvilke tiltak som er nødvendig.

Som andre også har vært inne på, er det nødvendig å konkretisere en rekke virkemidler når det gjelder både bosted, muligheter i arbeidslivet og retten til meningsfylt fritid. Det vil følges opp gjennom politisk vedtatte kommunale handlingsplaner. Det er én av de beskjedene som komiteen kommer med, og som det er viktig at regjeringa følger opp også med økonomiske virkemidler, slik at det blir mulig å få det til. Vi skal ikke stille større forventninger til kommunene enn det kommunene gis økonomiske muligheter til å gjennomføre, for dette er krevende arbeid.

Jeg vil understreke det som andre også har sagt: Det er en enstemmig komité som ber regjeringa nedsette et bredt sammensatt utvalg, men det skal ikke være sånn at det utsetter gjennomføring av konkrete tiltak.

Innstillinga har en forbilledlig gjennomgang av de ulike områdene skole, bolig, arbeid og dagtilbud og fritidstilbud.

Det er ett punkt som vi i Senterpartiet har en særmerknad på, og som jeg er noe skuffet over at vi ikke fikk komiteen med på – og jeg vil gjerne høre statsrådets vurdering av det – og det er behovet for å etablere nye varig tilrettelagte arbeidsplasser i skjermet eller ordinær virksomhet, såkalte VTA-plasser. Vi sier fra Senterpartiets side at det er behov for 500 nye plasser over noen år. Det som er utgangspunktet vårt, og som er det viktigste, er det vi har erfart – at en rekke ungdommer fullfører sin videregående skole uten at det er noen sømløs overgang til varig tilrettelagte arbeidsplasser. Det må vi komme vekk ifra. Derfor, ikke minst, er behovet for varig tilrettelagte arbeidsplasser stort, og det må vi gjøre noe med. Jeg kjenner en rekke eksempler på foreldre og personer det gjelder, som har et langt opphold på flere måneder før en får den muligheten.

Helt til slutt – kompetanse: Komiteen er enig om å styrke fagkompetansen, men jeg vil slå et slag også for realkompetansen, og også utfordre statsråden på det punktet. Det er mange dyktige fagpersoner som ikke har akkurat den fagkompetansen som en i mange tilfeller etterspør, men som har egenskaper – ved sin væremåte – og kompe-

tanse fra andre områder som er så gode at en bør kunne videreføre det, og få en karriere også på det grunnlag. Så realkompetanse er svært vesentlig.

Sveinung Rotevatn (V) [16:58:20]: Ansvarsreforma som vart sett i verk i 1991, hadde mange gode målsettingar og mange gode intensjonar. Det var ei stor og ambisiøs reform for å auke livskvaliteten til personar med utviklingshemning. Dessverre fekk reforma også ein del utilsikta konsekvensar og vart på mange måtar ei bustadreform. Målet med reforma var at personar med utviklingshemning skulle ha gode integrerte kultur- og fritidstilbod i sitt lokalmiljø, saman med befolkninga elles, i tillegg til eigen tilrettelagd bustad. Gjennomføringa av reforma har det dessverre vore så som så med, sjølv om intensjonane var gode. Alle skulle flyttast ut, helst til eigen bustad i sine heimkommunar, og det vart dessverre sett vekk ifrå at utfordringane for mange var svært differensierte. Vi høyrer jamleg om unge menneske med funksjonshemming som er plasserte på ein sjukeheim i kommunen sin, fordi det ikkje finst eit godt nok alternativ. Det er ein uhaldbar situasjon.

Nokon menneske med funksjonshemming fungerer så godt at dei kan klare seg i eigen bustad, kanskje med litt hjelp og med oppfølging, f.eks. frå ein brukarstyrt personleg assistent, mens andre kanskje vil ha det best på ein tilpassa institusjon. Det som er det viktige her, er at det er brukaren sjølv og brukarens pårørande som definerer behovet. Det er urovekkande at det går i feil retning på ein del område. Det er færre menneske med funksjonshemming i arbeid, både i verna bedrifter og i det ordinære arbeidslivet, og det er fleire utan dagtilbod. Det er auka bruk av åtskilte undervisningsformer, det vere seg einetimar, grupper, klassar og eigne skular. Det er færre som deltek i ordinære fritidsorganisasjonar.

No er det tid for å gjere ein jobb. Vi må bli flinkare på ei rekkje område kva gjeld bustad, kva gjeld skule, kva gjeld arbeid, kva gjeld dagtilbod, kultur og idrett, men også når det gjeld å auke kompetansen blant dei som jobbar med menneske med funksjonshemming. Vi må også bli flinkare til å betre rettstryggleiken til dei menneska det her gjeld, og redusere risikoen for overgrep og tvang m.m. Det er grunn til å bekymre seg mykje når talet på personar med vedtak om bruk av tvang og makt har auka frå 178 i 2000 til 906 i 2012, og at tilsynsaktiviteten har gått ned i den same perioden. Då er vi ikkje på veg i riktig retning.

Her står vi no. Her stod vi også for over to år sidan. Det har vore ganske godt dokumentert lenge at Ansvarsreforma, trass mange gode intensjonar, har ein del alvorlege manglar. Det trong vi eigentleg ikkje ei stortingsmelding for å finne ut. At det er manglande breidde i tiltaka for både dei vel fungerande og dei med omfattande og komplekse funksjonshemmingar, er klart. Det er også klart at det er få individuelle tilpassingar, at det manglar systematiske tilbod innan kultur og fritid, og at det manglar systematisk helse- og aktivitetsarbeid. Vi veit i tillegg at menneske med funksjonshemming er meir utsette for vald og seksuelle overgrep enn andre grupper, og vi veit at bruken av tvang aukar. Det truar rettstryggleiken til ei gruppe som sjølv ikkje er like flink til

å målbera og sikre sine egne rettar som mange av oss andre.

Mykje var kjent. Det var også bakgrunnen for at Venstre ønskte ein skikkeleg, grundig og heilskapleg gjennomgang av reforma, som skulle resultere i konkrete og varierte tiltak for denne ueinsarta gruppa. Derfor fremja Venstre i 2011 eit representantforslag om å setje ned eit offentleg utval som skulle følgje opp Ansvarsreforma, for å betre livssituasjonen til personar med utviklingshemning. Ein samrøystes helse- og omsorgskomiteé den gongen var einig med Venstre i at vi måtte finne nye tiltak som veg opp for dei manglane som finst i Ansvarsreforma.

Derfor har Venstre vore noko skuffa over resultatet. I staden for å setje ned eit offentleg utval valde ein å følgje opp forslaget med ei utgreiing frå Bufdir og ei stortingsmelding. Som drøftingsoppgåve er meldinga god, men som konkret arbeidsverktøy er ho ikkje tilfredsstillande. Styrken til meldinga er at ho har kartlagt mykje av det vi i og for seg visste. Ho har auka bevisstheita, det er riktig. Ho har skapt debatt – slik som her i dag – om menneske med funksjonshemmingar og har løfta fokuset opp til høgaste politiske hald.

Vi bad om at det skulle setjast ned eit utval som også skulle fremje forslag om korleis livsvilkåra for menneske med funksjonshemming kunne betrast. Derfor er Venstre glad for at ein samrøystes komité no har samla seg om at ein skal setje ned eit breitt offentleg utval som har som mål å kome med konkrete tiltak. Det er eit gledeleg resultat av ein lang prosess. Vi håpar inderleg at det skal resultere i at vi omsider får oppfylt alle dei gode måla som ligg i Ansvarsreforma.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [17:03:41]: Som flere andre har sagt tidligere, er dette en sak arvet fra den forrige regjeringen, en sak hvor SV i hvert fall var en hovedarkitekt, ved hjelp av flere andre organisasjoner og brukere.

Dette er en sak hvor vi er enige, som de fleste har sagt. Jeg vil bare uttrykke at jeg er veldig fornøyd med det arbeidet som er gjort, også av saksordføreren. Hun loset oss igjennom, slik at vi på rappen kan legge fram de andre sakene hvor alle partiene er enige. Det lover godt.

Jeg er også veldig fornøyd med at vi ble enige om å sette ned et utvalg for å gjøre dette enda bedre – bearbeide det og gjøre det bedre for oss alle – for det var ikke tilstrekkelig. Det er vi også enige om. Da blir det bedre for alle. Det er bra for alle.

Jeg ser også fram til det videre arbeidet som må gjøres, for det kommer. Vi er ikke ferdig med det. Jeg ser fram til å forbedre forholdene for mennesker med utviklingshemning. Jeg vil også ha sagt her at jeg ser fram til et fortsatt godt samarbeid med organisasjonene, som har hjulpet oss. I hvert fall har de hjulpet meg. De har vist meg og påpekt ting som vi måtte ta med. Jeg ser altså fram til et fortsatt godt samarbeid. Med det blir nok dette enda bedre til slutt.

Statsråd Solveig Horne [17:05:21]: Vi skal ikke gå langt tilbake i tid før mennesker med utviklingshemning ble usynliggjort og stuet vekk i avsidesliggende institusjoner.

I dag er situasjonen heldigvis helt annerledes. Mennesker med utviklingshemning har blitt synlige i det offentlige rom. Vi kan glede oss over fjernsynsserier som «Tangerudbakken borettslag» og filmen «Detektiv Downs». Så kan vi være stolte over Marte W. Goksøys flotte appell under åpningen av grunnlovsjubileet på Eidsvoll.

Til tross for økt synlighet av mennesker med utviklingshemning er en av mine viktigste oppgaver som minister på dette feltet å bryte tausheten rundt levekårene til utviklingshemmede. Vi trenger kunnskap, vi trenger oppmerksomhet, og vi trenger debatt. Vi må synliggjøre utfordringene som møter utviklingshemmede i dagens samfunn. I denne debatten trenger vi alle, vi trenger også de utviklingshemmede. Som det står i meldingen:

– «nothing about us without us».

Det er nå over 20 år siden HVPU-reformen, og mye er gjort. Reformen er en av de største sosialpolitiske reformene i nyere tid.

Stortingsmeldingen som vi behandler i dag, ble lagt fram av den forrige regjeringen, men ble altså ikke trukket av den nye regjeringen. Meldingen gir oss et godt bilde av status og gir oss muligheten til å planlegge veien videre. Jeg er glad for at det er bred politisk enighet om status, utfordringer og behov for videre innsats på dette feltet.

Meldingen viser at vi ikke har nådd målet om full likestilling, selvbestemmelse og deltakelse for utviklingshemmede. Derfor skal ikke denne meldingen havne i en skuff eller bli en sovepute. Det er først og fremst mitt ansvar å sørge for en god oppfølging, sammen med andre relevante departementer. Men vi har alle et ansvar for å følge opp.

Jeg vil legge fram et nytt informasjons- og utviklingsprogram, som skal gjøre det lettere å følge utviklingen i levekårene, stimulere til debatt og bygge opp kompetanse i tjenesteapparatet. Som en del av arbeidet med programmet vil jeg utvikle en plattform for samarbeid mellom myndigheter og sivilt samfunn om politikk og tiltak for utviklingshemmede.

Som ansvarlig for koordinering av feltet er det viktig for meg å få innspill fra mange hold. Jeg ønsker en god dialog og samarbeid med

- brukere og pårørende og deres interesseorganisasjoner
- vernepleiere, hjelpepleiere og andre som jobber på feltet
- politikere og administrasjon i kommunene, hvor folk lever
- frivillige organisasjoner, bare for å nevne noen.

Vi trenger mer kunnskap også når det gjelder personer med utviklingshemning med innvandrerbakgrunn, om levekårene til personer med utviklingshemning og ikke minst situasjonen for de pårørende.

Derfor blir oppfølgingen av Stortingets ønske om å oppnevne et offentlig utvalg som skal foreslå egnede og konkrete tiltak som styrker grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemning, viktig i det videre arbeidet. Men dette utvalget må ikke bli en sovepute. Denne

regjeringen skal vise at det er mulig å sette i gang tiltak underveis.

Det er en viktig sak for regjeringen å gi den enkelte og familiene større frihet til selv å bestemme over eget liv og treffe egne valg. Det er ikke en oppgave for staten å tvinge alle inn i samme mønster og levesett. Fleksible løsninger legger til rette for at alle kan bruke sine evner best mulig, basert på egne ønsker og evner.

Det er dilemmaer knyttet til selvbestemmelse for utviklingshemmede. Derfor er det viktig å finne en balanse mellom selvbestemmelse og retten til å bli ivaretatt. Dette er ikke enkelt, og det krever tilsatte i tjenesteapparatet som har god vurderingsevne, basert på et solid faglig ståsted.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Bufdir, har fått i oppgave å innhente kunnskap om selvbestemmelse for personer med utviklingshemning. De har iverksatt to prosjekter, som forventes å være ferdig til sommeren. Personer med utviklingshemning får selv komme til orde som informanter i prosjektet.

Det er viktig å sikre rettssikkerheten til mennesker som ikke selv kjenner sine rettigheter, og som ikke selv kan stille krav. Det er i dag ikke alltid samsvar mellom rettighetene til den enkelte og hvordan rettighetene innfris, og det er for store forskjeller når det gjelder oppfølging ute i kommunene. Det må jobbes for å få på plass bedre rutiner og bedre oppfølging.

Arbeidet med å kartlegge hvordan rettssikkerheten til personer med utviklingshemning ivaretas, har startet opp og skal også skje sammen med berørte departementer og direktorater.

Vi vet at mange mennesker med utviklingshemning ikke er godt nok beskyttet mot vold og overgrep. Flere tragiske saker har vært rapportert i media, og jeg er dessverre redd for at mørketallene er høye. Alle kjenner Kampen-saken i Stavanger – 28 år gamle Jonny André Risvik som ble torturert til døde av dem han bodde sammen med. Mishandlingen foregikk over flere uker – en tragedie som skulle ha vært unngått.

Kunnskap tyder på at personer med utviklingshemning er mer utsatt for vold og overgrep enn befolkningen for øvrig. Personer med utviklingshemning skal være like godt beskyttet mot vold og overgrep som alle andre. Bufdir har fått i oppgave å utarbeide rutiner til bruk i tjenesten for å forebygge, avdekke og håndtere vold og overgrep. Jeg er også kjent med metoden som er utviklet og brukes i England, kalt SOVA, som er noe Bufdir har med seg i arbeidet med å få på plass et norsk system på kommunalt nivå.

I helgen kunne vi også lese i Aftenposten om foreldre som leter etter kommuner som innfrir lovfestede rettigheter til dem som trenger hjelpetiltak. Det skal ikke være sånn at folk må flytte fra en kommune til en annen for å få gode nok helse- eller omsorgstjenester. Alle skal ha like god rett på og tilgang til helse- og omsorgstjenester. Det er etablert et omfattende offentlig tjenesteapparat og regelverk som skal sørge for at alle får nødvendige og individuelt tilrettelagte helse- og omsorgstjenester.

Samhandlingsreformen inneholder viktige mål om å

styrke samordningen mellom forskjellige helse- og omsorgstjenester for å gi gode tjenesteforløp. Retten til individuell plan er et viktig verktøy for å styrke hjelpetilbudet til personer som trenger sammensatte tjenester. Regjeringen er opptatt av den kompetansen i tjenesten. For å styrke kompetanse og rekruttering i kommunene har regjeringen også styrket Kompetanseløftet 2015 med 52 mill. kr. Helse- og omsorgsdepartementet vil også etablere «Mitt livs ABC», etter modell av Demensomsorgens ABC, som skal styrke kompetansen, særlig for ufaglærte i tjenestene til personer med utviklingshemning.

I dag bor de fleste barn med utviklingshemning hjemme hos familien, og de voksne med utviklingshemning har bedre boforhold enn de hadde før reformen. Det er i utgangspunktet den enkeltes rett, uavhengig av funksjonsnivå, å få lov til å bestemme hvor en skal bo, og hvem en skal bo sammen med. Det har i lengre tid vært uttrykt bekymring for at boligene for utviklingshemmede har blitt så mange og så store på ett sted at de ligner på institusjoner. Derfor er jeg glad for at retningslinjene til Husbanken er endret for å motvirke tendensen til å bygge for store bofellesskap.

Meldingen slår også fast at skolen skal være inkluderende med plass til alle elever. Barn og unge skal få muligheter til å utvikle holdninger, verdier og sine individuelle evner i trygge omgivelser sammen med andre barn. Skolen skal dekke grunnlaget for overgang til arbeid, og sammenhengen mellom skole og arbeid skal undersøkes nærmere for å se om utviklingshemmede kommer i arbeid etter skolegang, og hvordan skolen jobber for å legge til rette for dette.

Jeg har besøkt flere attføringsbedrifter. Å se den arbeidsgledden der ute gjør inntrykk. Men jeg deler komiteens bekymring for at andelen utviklingshemmede som ikke er i arbeid, har økt. Det er også bekymringsfullt at andelen mennesker med utviklingshemning som ikke har noen dagaktivitet, har økt siden 2001. Derfor er jeg glad for at regjeringen i budsjettet for 2014 har styrket antall tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne med ca. 3 000 plasser.

I regjeringsplattformen presiserer vi betydningen av å legge til rette for at funksjonshemmede skal kunne delta i arbeidslivet og i dagliglivet, både fordi samfunnet trenger arbeidskraften deres, og for at den enkelte skal kunne delta i et fellesskap på arbeidsplassen. Det gjelder selvfølgelig også utviklingshemmede.

Min oppgave blir nå å følge opp meldingen. Blant mine viktigste bidrag er å være pådriver når det gjelder resultater i andre sektorer, og å bidra til at levekårene for mennesker med utviklingshemning blir synlige og en del av den offentlige debatten. Bevisstheten om utfordringer knyttet til å nå målene i politikken for utviklingshemmede må bli større på alle forvaltningsnivå. Spesielt gjelder det også ute i kommunene hvor utviklingshemmede bor, arbeider og lever sitt liv.

Styrken i denne meldingen er at det er en samlet komité og et samlet storting som stiller seg bak den. Det gir sterke signaler til de som trenger det, og som skal ha frihet og likeverd.

Lise Christoffersen (A) [17:15:23]: Jeg vil også få lov til å slutte meg til dem som berømmer saksordføreren for en god jobb. Kanskje vi kan få lov til å berømme hele komiteen, fordi det ble en bedre innstilling enn meldinga i utgangspunktet la opp til. Selv om veldig mye er det samme, er det viktig hvordan vi greier å følge opp dette i det videre. Det er et solid stykke politisk håndverk som er gjort i den saken. Jeg synes det er positivt i seg selv at Stortinget står så samlet bak innstillinga, fordi dette er en viktig melding om hvilke verdier som skal legges til grunn i politikken for mennesker med utviklingshemning i tida som kommer.

Målet er at meldinga skal bidra til økt debatt og oppmerksomhet rundt situasjonen for mennesker med utviklingshemning. Men det gjelder altså – som flere andre har vært inne på – å gjøre ord til handling. Et enstemmig storting har derfor forutsatt at vi skal følge opp med å oppnevne et utvalg som skal vurdere helt konkrete tiltak når det gjelder enkeltpersoners rett, som det står, til autonomi, privatliv, familieliv og samfunnsdeltakelse. Det er å håpe at dette utvalget kan konsentrere seg om å se framover og ikke måtte bruke tida på å fremme forslag som må rette opp en utvikling som går i feil retning.

Jeg har i den forbindelse lyst til å rope et varsku når det gjelder bolig. Retten til bolig er viet relativt stor plass i meldinga, først og fremst når det gjelder tilgangen på bolig og ulike boformer for å sikre utviklingshemmede den samme valgfriheten som andre. Men det er et annet aspekt som ikke er særlig berørt i denne meldinga, sannsynligvis fordi det er et spørsmål som en kanskje anså allerede var løst, eller iallfall satt retning på, da meldinga ble skrevet, men der regjeringa nå ser ut til å være i ferd med å gå i feil retning. I meldinga står det:

«Plan- og bygningsloven med forskrifter skal sikre at det bygges tilgjengelige boliger, samt at nye bygninger, anlegg og uteområder rettet mot allmennheten og arbeidsbygg er universelt utformet.»

Tillat meg da et raskt tilbakeblikk, nærmere bestemt til den 10. juni 2008. Da ble det tatt en historisk beslutning i Stortinget: Vi vedtok antidiskrimineringsloven. Daværende statsråd Anniken Huitfeldt sa følgende:

«Dette er en stor og viktig dag. Stortinget behandler en lov som gir personer med nedsatt funksjonsevne et rettslig vern mot diskriminering, fordi vi ønsker et samfunn som er tilgjengelig for alle. Vi har ikke lenger en helse- og sosialpolitisk fokusering, men vi slår fast at dette handler om inkludering og likestilling.»

Bolig var da et av smertensbarna. Bare 7 pst. av den norske boligmassen er universelt utformet. Å gjøre alle boliger tilgjengelige er et langt lerret å bleike, men vi begynte altså med å stille krav til nye boliger. TEK 10, som den populære kalles, byggeteknisk forskrift, stiller en del krav til fysisk utforming av nye boliger, bl.a. når det gjelder krav til at rullestolbrukere skal kunne bevege seg innendørs uten altfor store problemer.

Så kan en spørre seg hva nå dette har med personer med utviklingshemning å gjøre. Egentlig ganske mye, fordi mange utviklingshemmede har tilleggshandicap i form av nedsatt fysisk funksjonsevne. Det som er bekymringsfullt, er at den nye regjeringa ikke var gammel for

den startet arbeidet med å plukke fra hverandre kravet til universell utforming for bolig. Det kom ikke helt uventet. Allerede på Høyres landsmøte i 2013 så vi de første tegnene. Høyre programfestet at de ville revidere plan- og bygningsloven og bestemmelsene i TEK 10, med mål om å lempe på tekniske krav til nye boliger og utleieboliger. I regjeringserklæringa ser det ut til at Høyre har fått med seg Fremskrittspartiet på dette. Jeg lurer egentlig litt på hva Kristelig Folkeparti og Venstre synes om det spørsmålet.

Kommunalminister Jan Tore Sanner var nylig ute i media og viste til Sverige, der man opererer med en snusirkele for rullestoler på 130 cm. Men handicaporganisasjonene i Sverige har tilbakevist at dette er nok for dagens rullestoler, og det samme gjelder i Norge. De rullestolene Nav utleverer aller, aller flest av, krever ideelt sett en snusirkele på 180 cm. Så har organisasjonene foreslått et kompromiss på 150 cm. Å ha en egen innestol stående, slik Sanner har antydnet, er helt urealistisk. Han ser da dessuten helt bort fra at utviklingshemmede med nedsatt fysisk funksjonsevne i tillegg også er sosiale individer, som ønsker å kunne bevege seg andre steder og i andre boliger enn i sin egen leilighet. Så Arbeiderpartiet håper at inkluderingsministeren umiddelbart vil gripe fatt i dette og stille seg på de funksjonshemmedes side i denne saken, for på denne måten å oppfylle FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne og sørge for at vi når målet om et universelt utformet Norge innen 2025.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Karin Andersen (SV) [17:20:39]: Jeg er også veldig glad for at Stortinget i dag har en enstemmig innstilling i denne saken. Det fortjener saken. Det har vært et stort engasjement fra organisasjonene til mennesker med utviklingshemning, som har jobbet intenst overfor det politiske miljøet for å få dette på plass.

Da ansvarsreformen ble gjennomført, var prinsippdebatten veldig viktig – prinsippdebatten som handlet om likestilling og ikke-diskriminering, og at alle i samfunnet skulle kunne ta beslutninger i eget liv og være inkludert i lokalsamfunnet.

Etter som årene har gått, har vi sett at en del av politikken overfor mennesker med utviklingshemning har glidd mer og mer tilbake til den gamle institusjonsformen igjen. Begrunnelsen har ofte vært at det kommunale tilbudet eller hjelpetilbudet har vært for dårlig, slik at man har måttet velge noen spesialløsninger fordi det har vært bedre enn en veldig dårlig løsning i lokalmiljøet.

Det har utviklet seg en ond sirkel, som har bekreftet at slik er det best å gjøre det. Derfor var denne saken så viktig, og derfor er det nå så viktig at det er et enstemmig storting som står bak at prinsippene skal følges.

Jeg håper at det ikke blir med dette, som jeg har hatt følelsen av at det har blitt når jeg har diskutert en god del andre slike saker for mennesker med funksjonsnedsettelse generelt, at det blir en positiv bomullsdott av velvilje som man kan bokse inn i. Alle er enige, men egentlig blir det

ikke så fryktelig mye ut av det når du kommer til krita. Det er utrolig viktig at vi nå følger opp på alle områder.

Bolig er et av de viktigste områdene der det skal være sjølbestemmelse, kommunen skal ikke eie deg. Du skal kunne bestemme hvor du vil bo sjøl. Som representanten Lise Christoffersen sa, er det sånn at hvordan vi nå håndterer spørsmålene om universell utforming knyttet til den generelle boligmassen, er viktig, for dette gjelder også for denne gruppa, og mange av dem trenger rullestol for å kunne bo der.

Så er spørsmål knyttet til retten til hjelpemidler, retten til individuelle tjenestetilbud, arbeid og dagtilbud også viktig. Der gjorde Stortinget i forrige periode noe bra, nemlig at vi sa at pengene til varig tilrettelagt arbeid skulle stå på en egen post, sånn at man kan telle: Hvor mange er det? Hvor mange plasser har vi? Det som må på plass nå, er en registrering, slik at alle som kan ha nytte av et slikt tilbud, blir registrert, og man kan dimensjonere tilbudet etter det.

Tor André Johnsen (FrP) [17:23:54]: Jeg er veldig glad for at både Karin Andersen og Lise Christoffersen kom inn på TEK 10 og økte byggekostnader og spesielt kravet til svingradius for rullestoler. Jeg har lyst til å minne forsamlingen, Stortinget og også presidenten om at de kravene som er kommet i TEK 10 – det er mange krav der, svingradiusen er ett krav – fordyrer faktisk eneboliger med 500 000–600 000 kr. Det er noen voldsomme beløp som vi politikere har dyttet over på folket på grunn av alle mulige krav.

Jeg snakket med AF Gruppen som bygger en del studentboliger nå. De er helt klare på at kun på grunn av det kravet til større bad i små studentboliger er det snakk om en merkostnad på ca. 100 000 kr per studentbolig. Vi vet hvordan ungdom sliter med å komme inn på boligmarkedet. Vi vet hvordan studenter sliter med å få studentboliger. Da er det viktig å være litt fleksibel og tenke litt helhet. Du kan f.eks. ha et krav om at x antall prosent av studentboligene skal ha spesiell tilrettelegging. Du kan f.eks. ha støtteordninger for dem som trenger spesiell tilrettelegging, men du må ikke ha en politikk som rammer hele det norske folk og påfører den norske befolkningen flere hundre tusen kroner i ekstra kostnader.

Karin Andersen (SV) [17:25:25]: Det skulle altså så lite til før det kom!

Jeg vil anbefale representanten Johnsen å gå inn på regjeringens hjemmeside, på Kommunal- og moderniseringsdepartementets hjemmeside. Der ligger det beregninger på hvordan TEK 10 vil slå ut i kostnader.

Når det gjelder universell utforming, er det milevidt fra de kostnadene som representanten Johnsen nå refererte til. En ekspertgruppe som er satt ned, har regnet på dette.

Det er slik at hvis vi mener at folk skal være likestilt, er vi faktisk nødt til å gjøre noe med det. Da må samfunnet være med på å ta de kostnadene som gjør at det er mulig for alle å kunne velge bolig og å kunne gå på besøk dit de vil. Det er bare 8 pst. av boligene som er universelt utformet. Det er en bitteliten andel. Vi har nok utilgjengelige boliger

ger i dette landet. Det er ikke mangel på det. De vi mangler, er de som er tilgjengelige. Da er vi nødt til å sette krav til det som er nytt, slik at det blir mulig å velge også for mennesker med utviklingshemning.

Ja, det kommer til å koste noe å gjøre dette, men vi gjør det fordi det er riktig, fordi det handler om at vi alle sammen er like mye verdt og skal ha like muligheter til å ta myndige valg i eget liv. Det er prinsippet i denne saken, og det er prinsippet som gjelder i antidiskriminerings- og tilgjengelighetsloven, som også Stortinget har vedtatt enstemmig.

Det er når pengene skal fordeles, at det viser seg om vi faktisk mener noe med det. Da er vi nødt til å ta de valgene som gjør at vi forandrer det samfunnet som vi har konstruert ut fra oss som ikke har en funksjonsnedsettelse. Vi har bygd det for oss, vi har ikke bygd det for alle. Det er den erkjennelsen jeg hadde håpet at Stortinget nå hadde tatt fullt inn over seg, og at det også får konsekvenser for hvordan vi fordeler økonomi heretter.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet i sak nr. 10.

Sak nr. 11 [17:27:36]

Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til kulturministeren:

«Språkpolitikk er en særdeles viktig del av kulturpolitikken. I 2009 drøftet Stortinget en omfattende språkmelding – St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening – og gav sin tilslutning til mer enn 100 prioriterte tiltak. Et mindretall ønsket i Innst. S. nr. 184 (2008–2009) en prioritert handlingsplan for gjennomføring av tiltakene i meldingen, men fikk ikke medhold i dette. Selv om en del av tiltakene i meldingen til en viss grad er fulgt opp, er det fortsatt tiltak som ikke er igangsatt. I Solberg-regjeringens plattform finnes det enkelte språkpolitiske referanser, men det tilkjennegis i liten grad hvilken helhetlig språkpolitikk regjeringen vil føre.

Hvilken språkpolitikk vil den nye regjeringen føre, og på hvilken måte vil statsråden følge opp den gjeldende språkmeldingen?»

Trine Skei Grande (V) [17:28:28]: Dette er en sal som har gjort mange modige vedtak, spesielt når det gjelder det norske språket. Dette er en sal som skal feire 200-årsjubileum for en grunnlov, men som også har vært villig til å komme med djerpe tiltak for å sikre norsk språk i de 200 årene vi har hatt en grunnlov og de 100 årene vi har hatt vår sjølstendighet.

Derfor var det litt høytidsstemt da vi den 25. april i 2009 behandla den rød-grønne meldinga om språk. Jeg var sjøl saksordfører, og det var mange store ord som ble uttrykt fra Stortingets talerstol under behandlinga av stortingsmeldinga.

Det var over 100 tiltak man skulle gjennomføre for å styrke norsk språk. Mange av dem var riktig gode. Mange av dem hadde virkelig kunnet løfte norsk språk. Kristelig Folkeparti og Venstre var opptatt av å få til en handlings-

plan der man faktisk sa når man skulle gjennomføre alle disse gode tiltakene, men den 25. april 2009 var mest preget av festtaler, lite konkrete vedtak, og det er mange av de over 100 tiltakene som det ikke er blitt noe av. Det var en god melding. Det var en historisk dag, for vi har ikke siden 1970-tallet hatt en så bred gjennomgang om norsk språkpolitikk.

Rundt feiringen av grunnlovsjubileet har vi nå hatt en egen serie om dialektriket Norge, der mange har lært mye om norske dialekter og norsk språk. Det som slår en når man går inn i den problematikken, er jo hvor mye norsk språkpolitikk har betydd for måten vi har utviklet språket vårt på, og for måten vi bruker dialektene våre på. Det at vi ikke har hatt et offisielt korrekt språk, og det at vi her f.eks. bruker våre egne dialekter på Stortingets talerstol, har ført til at dialektene har hatt en helt spesiell posisjon i Norge, sjøl om alle land har mange dialekter som de kan være stolte av.

En annen utfordring er at jeg tror at aldri før i historien har så mange mennesker gått for å lære norsk som akkurat nå. Jeg tror ikke at det rundt omkring på planeten er så mange som har lært seg dette rare, lille språket vårt, som akkurat nå. Samtidig ser vi at veldig mange unger vokser opp med flerspråklighet som en normalitet. Det å kunne mestre ulike språk og norsk språk i den rollen, mener jeg det er viktig å ha en politikk på, som gjør at unger får et normalt forhold til norsk som hovedspråk når man er i Norge, men der vi gjerne er glad for at folk kan andre språk i tillegg, fordi flerspråkligheten kommer til å være viktig for Norge som nasjon.

Et av tiltakene som vi i Venstre var veldig glad for i stortingsmeldinga, var at vi skulle slå sammen lovverkene for språk og få en egen språklav. Det har jeg fortsatt å spørre kulturministeren om omtrent jevnlig fra 2009. Nå spør jeg en ny kulturminister om språklav er noe denne kulturministeren ikke bare vil skrive om i stortingsmeldinga, men faktisk gjennomføre.

Det andre er nynorskens posisjon. Nynorsk og bokmål er de to skriftspråkene som vi bruker her i Norge, og det er gjort veldig mange modige vedtak i denne salen som likestiller dem, og Venstre har oftest vært i kjernen på alle. Det er viktig å utvikle språk, både i den offentlige forvaltning, innenfor næringsliv og arbeidsliv og innenfor utdanning og forskning for å klare å holde det norske språket levende framover. Innenfor utdanning og forskning er det viktig at man også får muligheten til å publisere vitenskapelige artikler og utvikle et vitenskapelig språk innenfor hvert fag for å klare å la norsk henge med i utviklingen.

Det samme gjelder innenfor næringsliv og arbeidsliv. Da vi diskuterte språkmeldinga, var flere av oss for at norske aksjeselskap skulle levere sin årsmelding på norsk, at det var et minimum av krav for å klare å utvikle næringslivsspråket vårt og arbeidslivsspråket vårt.

Vi har hatt et prinsipp i offentlig forvaltning som heter at skriver man et brev på nynorsk, skal man ha svaret på nynorsk, og skriver man et brev på bokmål, skal man ha svaret på bokmål. Dette er en rettighet som regjeringa i sin regjeringserklæring har stilt spørsmål om og vil avvikle. Hvordan ser egentlig statsråden det i forhold til de viktige

vedtakene som er gjort nettopp for å likestille språkformene i norsk språk, nettopp for å utvikle nynorsk og bokmål side om side også i offentlig forvaltning? Jeg mener det er viktig at når man stiller et spørsmål på nynorsk innenfor offentlig forvaltning, skal den offentlige forvaltninga også være i stand til å uttrykke seg i den språkformen og ha et vokabular i den språkformen når man skal svare tilbake.

Hvis vi ser på regjeringserklæringa, er det mange tilløp til språkpolitikk, og det er mange fragmenter av en språkpolitikk i regjeringserklæringa. Men litt av det grunnleggende som jeg spør om i dag, er om jeg får statsråden til å sette dette i en sammenheng som er regjeringas språkpolitikk. Det står bl.a. at man skal styrke den nordiske språkpolitikken. Hvilke tiltak vil man gjøre for å styrke det nordiske samarbeidet i forståelsen av språk? Hvilke tiltak er det man skal gjøre for å få fullført det som regjeringa definerer som et mål? Det kreves tilskudd både innenfor kultur, innenfor media og innenfor andre områder for å styrke det nordiske i språkpolitikken.

En annen ting som markerte debatten den 28. april 2009, var at jeg tror det er den eneste debatten vi har hatt som har vært tegnspråktolket, der vi hadde tegnspråktolk oppe på galleriet, sånn at alle døve eller tegnspråktbrukere som var til stede, fikk fulgt debatten på det språket. Det var viktig den dagen, fordi vi bestemte at tegnspråk også skal være et offisielt språk i Norge. Det vedtok vi med brask og bram.

Jeg er kjempeglad for at regjeringa i sin regjeringserklæring har at noen av de faglige miljøene knyttet til skoler på tegnspråk skal gjenopprettes. Jeg forutsetter at utdanningsministeren gjør den jobben, så det skal jeg ikke spørre kulturministeren om. Men tegnspråkets rolle, de tiltakene man må gjøre, og styrkinga av Språkrådet for faktisk å klare å ha en språkpolitisk holdning til tegnspråk og hvordan man utvikler det språket, kommer vi i Venstre til å forfølge og passe på videre. For et språk er ikke bare en måte å kommunisere på, det er identitet, det er kulturbærer, det er historiebærer. Det er derfor de to skriftspråkene i Norge er så viktig, men det er også derfor tegnspråk er så viktig. Tegnspråk er ikke bare en måte å kommunisere på uten å bruke ørene, det er faktisk også en måte å formidle kultur på. Og tegnspråket er en like viktig kulturbærer som nynorsk har vært, og som bokmål er, for oss hørende.

En annen del av dette – i det siste minuttet – er litteratur- og bibliotekpolitikken og mediepolitikken som også er en viktig del av norsk språk. Det at vi har NRK som klarer å formidle nyheter, som klarer å lage dokumentarer, ja, som også klarer å lage i hvert fall litt kule dramaserier på norsk, er viktig. Og det er viktig at vi har NRK som lager gode barneprogram, sånn at også barna kan forholde seg til god kvalitet på sitt morsmål. Men det er også viktig at dialektene høres i NRK, sånn at det ikke bare skal lekes på oslospråk, men at det kan være naturlig for barn å leke på andre språk også.

I litteratur- og bibliotekpolitikken er det viktig å ha innkjøpsordninger, det er viktig å ha en biblioteksatsing som gjør at vi får tilgang på litteratur på vårt eget språk, at vi får muligheten til å få informasjon på vårt eget språk. Vi må huske at bibliotekene virkelig er et av de mest sosialt

utjevne tiltakene vi har. De er virkelig et av de kulturpolitiske grepene som Enger-utvalget sa har sakkert akterut under Kulturløftet. De grunnelementene i norsk kulturliv som har blitt svekket, er nettopp bibliotekene, bibliotekene som har vært sjøelve kjernen i formidling av norsk litteratur, og som er så viktig i det å gi litteraturtilgang og språktilgang, språkutvikling og muligheter for alle norske borgere. Det er det viktig at en ny kulturminister tar tak i, for det var dét de rød-grønne ikke klarte.

Statsråd Thorhild Widvey [17:38:39]: Takk for den viktige og nyttige påminnelsen denne interpellasjonen representerer – viktig fordi språket utvilsomt er vårt fremste kulturuttrykk og identitetsmerke, og nyttig fordi det er lett å overse språkpolitiske hensyn når vi behandler saker som primært dreier seg om noe annet enn språk.

Slik jeg forstår det, var det nemlig et hovedpoeng i den nevnte meldingen at språkpolitikk må handle om språk og språkbruk innenfor alle samfunnssektorer. Dette utvider perspektivet sammenliknet med tradisjonell språkpolitikk, som i stor grad var en strid om rettskriving og om forholdet mellom målformene. Jeg har i den sammenheng merket meg at meldingen bl.a. satte et definitivt punktum for den gamle samnorskpolitikken.

I et samfunn som stadig mer omfattes av globaliserings virkninger, må norsk språks samlede rammebetingelser og utviklingsmuligheter være det viktigste språkpolitiske tema. Her er norsk språks stilling i forhold til engelsk det sentrale spørsmålet. Det overordnede målet som Stortinget sluttet seg til i 2009, var å sikre at norsk skal bestå som et fullverdig, samfunnsbærende språk i Norge.

Det forutsetter at man på alle samfunnsområder tar språkpolitiske hensyn i betraktning når man utformer og gjennomfører sektorpolitiske tiltak. I praksis er dette krevende, for alle vil vi naturlig nok ha mesteparten av oppmerksomheten festet på egne kjerneoppgaver.

I dette perspektivet har Språkrådet en viktig rolle å spille. En hovedoppgave for Språkrådet er å analysere språkpolitiske virkninger av tiltak på ulike samfunnsområder, og gjennom det bidra til større språkpolitisk bevissthet. I den sammenhengen har Språkrådet fått utvidet sitt arbeidsfelt, og skal bl.a. ivareta funksjonen som nasjonalt samordningsorgan for utvikling av norsk fagterminologi.

Språkrådet har også fått i oppgave å arbeide med norsk tegnspråk og minoritetsspråk, og er nettopp omorganisert internt. Vår vurdering er at Språkrådet nå trenger arbeidsro slik at dette kan gå seg til. Jeg er imidlertid åpen for at det kan være hensiktsmessig å gjennomføre en evaluering senere i perioden.

Utvidelsen av Språkrådets arbeidsområde er uttrykk for at språkpolitikken nå har et mer helhetlig perspektiv enn tidligere. Språkrådet har imidlertid begrensede virkemidler, og det fins også mange andre viktige språkpolitiske aktører, både organisasjoner og institusjoner. Regjeringen vil bidra til at alle disse får gode arbeidsbetingelser. Dette er viktig for å opprettholde en levende språkpolitisk debatt.

Også andre statsråder enn kulturministeren forvalter saksområder som er viktige bestanddeler i en helhetlig språkpolitikk. Det gjelder selvfølgelig kunnskapsministe-

ren, og også kommunal- og moderniseringsministeren med hans ansvar for samepolitikk og politikken for nasjonale minoriteter. Også i integreringspolitikken er språkspørsmål et viktig tema.

Regjeringen vil legge til grunn det utvidede perspektivet på språkpolitikken jeg har referert til ovenfor. Utover dette vil vi følge de hovedlinjene som ble skissert i språkmeldingen, med det forbehold som ligger i de reservasjoner regjeringspartiene og til dels samarbeidspartiene tok under stortingsbehandlingen. Det ligger også enkelte korreksjoner og signaler i regjeringsplattformen. Jeg vil heller ikke føle meg forpliktet til å ta opp igjen hvert enkelt av de mange tiltakspunktene som den forrige regjeringen har unnlatt å følge opp.

Noe vi ikke har tatt endelig stilling til, er de lovspørsmål som ble drøftet i meldingen. Det gjaldt bl.a. revisjon av lov om målbruk i offentlige tjenester og utarbeidelse av en allmenn språklov med overordnede bestemmelser om både norsk språk og andre språk i Norge, herunder lovforankring av norsk tegnspråk. Jeg har merket meg at en samlet komité i 2009 uttalte at den mente det var behov for en klar lovforankring av språk i Norge, og at den så fram til resultatet av departementets arbeid med en overordnet språklov. Jeg er også kjent med at representanten Skei Grande etterlyste dette arbeidet i et skriftlig spørsmål til forrige kulturminister i oktober i 2012.

Departementet vil nå se på muligheten for å lage en mest mulig helhetlig språklov. I den sammenhengen vil vi også vurdere hvordan vi skal følge opp regjeringsplattformen. I plattformen framgår det at dagens regel om rett til svar i egen målform, skal erstattes av en rett for offentlig ansatte til å bruke sin egen målform. Plattformen understreker samtidig at regjeringen vil støtte opp under begge målformer.

En ny regjering må gå igjennom alle lovspørsmålene på selvstendig grunnlag. Det er foreløpig for tidlig å si hvor lang tid vi vil trenge på en slik gjennomgang, men dette er et arbeid vi vil prioritere. Jeg regner også med at det underveis vil være naturlig å konsultere ikke minst samarbeidspartiene i Stortinget.

Det språkpolitiske hovedmålet, som jeg tror det er bred enighet om, handler om språkets status og bruk på ulike samfunnsområder. Men en helhetlig språkpolitikk må også dreie seg om å dyrke selve språket, å drive språkrøkt, normering og språklig rådgivning, og å dokumentere språket og språkutviklingen.

Her er det mange aktører på ulike plan i samfunnet som har et ansvar og en viktig rolle å spille, men det offentlige må kjenne et særlig ansvar for sin omgang med språket. Offentlig språkbruk må ikke framstå som et skrekkens eksempel, snarere som et eksempel til etterfølgelse. Uklart forvaltningsspråk kan være et velferds- og demokratiproblem. Derfor vil vi fortsette arbeidet for et bedre og mer forståelig offentlig språk.

Skolen er selvsagt aller viktigst, for her skal grunnleggende språkferdigheter innøves og gode språkvaner dannes. Plattformen slår fast at regjeringen vil prioritere elevenes lese- og skriveferdigheter gjennom hele skoleløpet. Den varsler også en gjennomgang av hele norskfaget for å

styrke det som språkfag og for å gjøre sidemålsundervisningen mer engasjerende for elevene. Regjeringsplattformen slår også fast at evnen til samfunnsdeltakelse er særlig knyttet til gode norskkunnskaper, og at norskopplæring også er en kulturpolitisk målsetting.

Store deler av kultur- og mediepolitikken har også stor betydning for å styrke norsk språk, både bokmål og nynorsk. Litteratur- og bibliotekpolitikken utgjør et fundament i språkpolitikken.

Innkjøpsordningene under Norsk kulturråd har vært et viktig litteratur- og språkpolitisk virkemiddel. Det er imidlertid viktig at det skjer tilpasninger og justeringer i takt med utviklingen. Jeg er derfor glad for at Kulturrådet har vedtatt at alle litteraturstøtteordningene skal gjennomgås for å innføre endringer før 2015, og at forfattere, oversettere, forlag og bibliotek skal høres i denne prosessen. Jeg forutsetter dessuten at Språkrådet skal høres, slik at vi er sikret at også de rent språkpolitiske sidene av saken blir grundig vurdert.

Som formidlere av språklige og litterære uttrykksformer, er bibliotekene viktige virkemidler i en nasjonal språkpolitikk. Her vil jeg bl.a. vise til at regjeringen i budsjettet for 2014 la inn over 12 mill. kr til en satsing på folkebibliotekene som møteplass og debattarena.

Fortsatt er trolig NRK en av de viktigste språkkopdragerne i landet. Det er derfor gledelig at NRK nylig har omorganisert sitt interne språkarbeid og både ansatt en språksjef og etablert en ordning med språkkontakter. Det vitner om at NRK er seg sitt språkansvar bevisst.

I arbeidet for å forbedre språkbruken og høyne språkbevisstheten er ordbøker og lignende skriftkulturell infrastruktur av stor betydning. Dokumentasjon av den språklige tradisjonen og samtidsspråket i levende bruk har både språkpolitisk og kulturhistorisk verdi. Så langt budsjett-rammene tillater det, vil derfor Kulturdepartementet også i årene framover gi finansiell støtte til ordboksarbeid. Ved kommende årsskifte foreligger et komplett ordboksverk i tolv bind, som dokumenterer ordtilfanget i nynorsk skriftspråk og norske dialekter. Vi må forvalte det store arbeidet og de store investeringene som her er gjort, slik at bruksverdien blir optimal.

I årene framover vil vi legge større ressurser i arbeidet med et samlet ordboksverk for majoritetsmålformen. Her har vi et godt grunnlag å bygge videre på ved det arbeidet som er nedlagt gjennom Det Norske Akademi Store Ordbok.

Avslutningsvis vil jeg erklære meg enig med interpellanten i at språkpolitikk er en særdeles viktig del av kulturpolitikken. Men den skiller seg også vesentlig ut ved at den involverer så mange samfunnssektorer og virksomhetsområder.

Kulturdepartementet har et overordnet ansvar for en helhetlig språkpolitikk, og språkpolitiske saker vil komme til behandling i Stortinget i løpet av fireårsperioden. Jeg ser derfor fram til et fruktbart språkpolitisk samarbeid med både samarbeidspartiene spesielt og Stortinget generelt i årene framover.

Trine Skei Grande (V) [17:48:08]: Jeg takker statsråden for svaret. Jeg tror nok at vi kommer til å ha mange språkpolitiske debatter her i Stortinget framover.

Den blå regjeringa har sagt at de har noen slagord knyttet til gjennomføringskraft og nye ideer. Akkurat på dette feltet trenger man ikke så mange nye ideer, men man trenger litt mer gjennomføringskraft. For det var veldig mange gode ideer i den stortingsmeldinga, det var veldig mange bra tiltak, men det er veldig mange av dem som vi aldri har hørt noe om etter at stortingsdebatten var over den dagen.

Så er jeg glad for at statsråden løfter språkløve. Det tror jeg har vært en god prosess, sjøl om jeg syns at ideen om at man skal svare i den målformen man vil, er riktig dårlig. Det er en idé som man egentlig ikke trenger å stresse så mye med. Man får heller lete opp noen av de andre ideene og gjennomføre dem.

Så syns jeg det som statsråden tok fram om ordbøkene våre, er viktig. Vi får nå noen verk knyttet til grunnlovsjubileet, men vi vet også at f.eks. Norsk Ordbok ikke er digitalisert fra bokstavene a til h. Det er for dumt. Jeg vet ikke om det er et parlamentarisk uttrykk – jeg beklager det. Men jeg syns at det er veldig lite klokt at vi i dag lager store oppslagsverk som vi ikke digitaliserer og gjør tilgjengelig for folk, der vi har brukt store akademiske ressurser for å få det til.

Jeg syns det er positivt at regjeringa varsler en gjennomgang av norskfaget. Norskfaget har blitt et oppsopfag av alt det som ikke passer andre steder, som gjør at norsk-lærere i dag er fullstendig overarbeidet innenfor det pensumet de skal gjennom og de læringsmålene de skal få til innenfor norskfaget. Vi hadde trengt en opprensning og å gjøre det til et mer rendyrket språkfag. Det er det norske skoleunger også trenger, for det handler om forståelsen av språk, og at mange av oss trenger litt ekstra hjelp for å klare å takle språkene i norsk skole.

Jeg håper at statsråden bruker de over 100 tiltakene som en idéliste. Sjøl om ikke Venstre og Kristelig Folkeparti fikk gjennomslag for å lage en handlingsplan for gjennomføringa av dem, håper jeg at statsråden i hvert fall lager seg en arbeidsliste over hvilke tiltak som det er viktig å prioritere fort for å løfte norsk språk – ja spesielt i 2014, som er et jubileumsår for den norske identiteten og den norske grunnloven.

Statsråd Thorhild Widvey [17:51:08]: Jeg tror det er veldig viktig at vi har et sterkt fokus på språkpolitikk i tiden som kommer. Det jeg i hvert fall skal love, er at vi fra regjeringen skal ha et høyt fokus på gjennomføringskraften, at vi tar tak i de utfordringene som er der, og at vi er oss dem bevisst når vi leverer saker til Stortinget, da spesielt også med hensyn til denne overordnede språkløven, at man har sett på det, og at det er et enstemmig storting som egentlig ønsker seg dette i årene som kommer. Som jeg sa i mitt innlegg, er det slik at regjeringen har trengt litt mer tid enn de månedene vi nå har vært i arbeid, for å kunne klare å komme tilbake med en tempoplan for når vi forventer å få dette til. Men jeg kan i hvert fall love at vi allerede har satt dette på dagsordenen og er godt i gang i departementet med å sette i gang ulike tiltak for å følge opp en del av de

konkrete tiltakene som var foreslått i stortingsmeldingen, og som den forrige regjeringen ikke evnet å gjennomføre.

Jeg merket meg at interpellanten i sitt innlegg også nevnte dette med det nordiske språket. Der kan jeg også nevne at det står i vår regjeringsplattform at vi vil følge opp det nordiske språkarbeidet. I tildelingsbrevet til Språkrådet har vi bedt rådet om å vie særlig oppmerksomhet til det nordiske språksamarbeidet, og vi vil komme til å følge dette grundig i tiden som kommer.

Også når det gjelder norsk tegnspråk, forstår jeg veldig godt at mange er utålmodige etter å få gjennomført en lovforankring. Her mener jeg også at den forrige regjeringen utvilsomt har forsømt seg. Jeg viser også til det som jeg sa om språkløvarbeidet i mitt hovedinnlegg, og at den nye regjeringen vil gjennomføre de ulike lovspørsmålene selvstendig grunnlag, men at vi også selvfølgelig lytter til det som Stortinget har sagt i denne sammenheng. I denne gjennomgangen vil også hensynet til norsk tegnspråk være et viktig tema.

Rigmor Aasrud (A) [17:53:41]: Takk til interpellanten for en viktig debatt. Da Stortinget hadde debatt om språkmeldingen i 2009, var det 40 år siden sist. Språkmeldingen ga oss en helhetlig språkpolitikk. Det var nettopp denne overordnede tenkningen som gjorde språkmeldingen til noe nytt og banebrytende, og til et tidsmessig svar på de språkpolitiske utfordringene vi har hatt og har i dag. Det er derfor interessant å høre hva den nye regjeringen har tenkt å gjøre på det språkpolitiske området, og det er også interessant å høre hvordan den har tenkt å følge opp de tiltakene fra språkmeldingen som ennå ikke er gjennomført.

Som de fleste andre nasjonalspråk er også norsk språk i en presset situasjon. Globalisering og internasjonalisering gjør at det i stadig flere sammenhenger er nødvendig å kommunisere på engelsk, og det moderne mediesamfunnet gjør at vi i stadig sterkere grad blir eksponert for engelskspråklige kulturimpulser. Det overordnede målet for språkpolitikken må derfor være å sikre det norske språkets posisjon som et fullverdig samfunnsbærende språk i Norge.

Det overordnede målet for språkpolitikken bygger også på en erkjennelse av at norsk er delt i to skriftspråk. Disse er formelt likestilt, men har erfaringsmessig svært ulike rammevilkår. Den merverdien det representerer for norsk kultur og samfunnsliv å ha begge de to skriftkulturene våre, er langt større enn de praktiske utfordringene det medfører.

Men som statsråden var inne på i sitt innlegg, dreier det norske språket og språkpolitikken i Norge seg også om forståelsen for de skandinaviske språkene. Den nåværende stortingspresidenten har i de siste fire årene vært en ivrig forkjemper for at vi skulle ha en felles nordisk kultur-tv-kanal. Det kunne være interessant å høre hva kulturministeren mener om akkurat det spørsmålet.

En enhetlig språkpolitikk må også ha som mål å verne om og styrke det samiske språk og dermed det språklige grunnlaget for det samiske urfolket i Norge. Videre skal språkpolitikken legge til rette for å verne og fremme

språkene til nasjonale minoriteter, og norsk tegnspråk skal ha en høyere offisiell status. Arbeidet med å bygge ut de språklige rettighetene for norske tegnspråkbrukere må fortsette.

Med dette som bakteppe er det interessant å høre hva som er regjeringens språkpolitikk. Det er jo ikke så veldig mye som er tydelig, som vi ser. Men det vi ser, er ikke bra. Budsjettkutt for norsk litteratur og kutt i norsk film er også en del av språkpolitikken. Kulturministeren nevner en satsing på bibliotek, men en glemmer ofte å si at den satsingen ble omdisponert fra andre kulturformål, også fra andre formål innenfor biblioteksektoren.

Så den politikken som nå føres, gjør meg på ingen måte helt beroliget. Jeg er ikke helt sikker på om det vil bidra til å bygge opp om det norske språkets posisjon som et fullverdig, samfunnsbærende språk i fremtiden.

Kårstein Eidem Løvaas (H) [17:57:37]: Språket er vårt aller fremste kulturuttrykk, og det er også et identitetsmerke. Norsk er, som flere har vært inne på, samtidig et lite språk i verden, og det er under press, særlig fra engelsk, men også fra andre språk etter hvert. En del av denne utviklingen er helt naturlig og slik det alltid har vært. Samtidig er det behov for en bevisst språkpolitikk som ivaretar, for-edler og røtter norsk språk på best mulig måte. Det er enighet om, som vi har hørt flere si i dag, at det overordnede målet er at norsk skal bestå som «et fullverdig, samfunnsbærende språk i Norge», slik både statsråden og representanten Aasrud uttrykte det. I integreringspolitikken er også språkspørsmål et veldig viktig tema, og gode norskkunnskaper er den aller viktigste faktoren for å lykkes med integreringsarbeidet.

Så har vi hørt at den forrige regjeringen presenterte 100 såkalte prioriterte tiltakspunkt. Vi ser vel nå at en liste med 100 prioriterte tiltak i seg selv kanskje fører til det motsatte, nettopp at mye ikke blir prioritert. Mange av punktene er, som vi har hørt, ikke fulgt opp av den forrige regjeringen overhodet.

Det blir gjerne slik at det blir med de gode intensjonene. Vi ser at til tross for lovens bokstav har man unnlatt å legge frem en melding om målbruk i offentlig tjeneste. Nå er det ikke sikkert at en slik melding hvert fjerde år er det som skal til for at man skal kunne si at man har en aktiv språkpolitikk. Det er foreløpig heller ikke tatt stilling til om en slik melding skal legges frem i denne perioden. Alternativet måtte i så fall være å fjerne det lovfestede kravet. Men nå har den tidligere regjeringen latt være å legge frem en slik melding, og jeg tviler på at det har hatt noe særlig å si fra eller til for hvordan det er med norsk språk anno 2014. Språk og språkutvikling vedtas ikke i lovs form. Vi politikere kan bidra til språkrøkt, vi kan bidra til oppmerksomhet, vi kan bidra til debatt rundt språkpolitiske spørsmål. Like fullt lever språket sitt eget liv. Det er fireogseksti år siden den «nye» tellemåten ble vedtatt – eller sekstifire, som vedtaket egentlig innebar.

Så har vi snakket litt i dag herfra om kravet om svar i samme målform. Jeg tviler på at det blir flere brukere av verken nynorsk eller bokmål ved å opprettholde et krav om at man fra det offentlige skal motta svar på samme mål-

form som man sender en forespørsel. Det er fordyrende, det er forvanskende, istedenfor å være med på å forenkle offentlig sektor. Problemet er neppe om man får svar på den målformen man har skrevet brevet. I mange tilfeller hører vi at problemet er å få svar i det hele tatt innenfor tidsfristene.

Jeg er i alle fall glad for at statsråden nå varsler at man skal gjennomgå språkpolitikken for å vurdere hvordan vi kan følge opp regjeringsplattformens punkter om språk på en best mulig måte. Det er også med ganske forventningsfull glede vi kan se frem til gjennomgangen av hele norskfaget, som flere har vært inne på i dag. Det skal styrkes som språkfag, noe som kanskje er det aller viktigste grep vi kan gjøre nå i nær fremtid. Det er mulig å gjøre faget mer spennende, det er mulig å gjøre faget mer interessant, og det er på denne måten mulig å øke elevenes glede gjennom å gi dem bedre språkerfardigheter og sende dem bedre rustet ut i verden. Skolen er viktigst. Der læres grunnleggende språkerfardigheter og gode språkvaner. I stedet for 100 prioriterte tiltak tror jeg mer på å prioritere elevenes lese- og skriveferdigheter gjennom hele skoleløpet.

Språket binder samfunnet vårt sammen. Gode norskkunnskaper er nøkkelen til integrering. Vi må hegne om og utvikle språket vårt. Vi tror på kunnskap og stimulering fremfor meldinger og rapporter, meldinger og rapporter som hittil har vært skrevet på et lite tilgjengelig og byråkratisk språk. Et tiltak som nå er satt i gang, er at myndighetene skal kommunisere med innbyggerne på et enkelt, klart og godt norsk.

Statsråden understreket viktigheten av at språkpolitikk og språkrøkt må gå på tvers av og gjennomsyre alle politikkområder. Det tror jeg er viktig. Det er ikke slik at en språkminister eller et lovvedtak løser utfordringene. Her har vi alle et like stort ansvar.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [18:02:21]: Jeg vil også benytte anledningen til å takke interpellanten for å ha reist en viktig debatt i Stortinget. Debatt om norsk språkpolitikk og hvordan vi best mulig tar vare på det norske språket, er nødvendig, og meldingen som det refereres til, ga jo en ganske god analyse av situasjonen og pekte også på viktige utfordringer.

Selv har jeg lyst til å peke på hvor viktig det er å styrke nynorskens posisjon. Formelt sett er nynorsk og bokmål likestilte målformer, men reelt sett har nynorsk vanskeligere kår. Kristelig Folkeparti mener derfor at det offentlige har et særskilt ansvar for å legge til rette for at nynorsk kan utvikle seg på en god måte. Bruk av nynorsk i offentlig forvaltning representerer en motvekt til den delen av samfunnet der nynorsk har dårligere rammevilkår.

Kristelig Folkeparti mener at vi ikke har råd til å gi slipp på det språklige og kulturelle mangfoldet vi har. Demokrati trenger mekanismer for å verne minoritetsinteresser. Det gjelder ikke minst på områder som har med språklig og kulturelt mangfold å gjøre. Språk og språkutvikling gjelder alle deler av samfunnslivet. Dette handler

om demokrati og kunnskap om språkets verdi for kultur og identitet.

Nynorsken har et flertallspress mot seg. Derfor må vi fra statlig hold stimulere og legge til rette for nynorsk. I kampen for nynorsken er det ikke noe som er viktigere enn selverkjennelse og tiltro til vårt eget språklige opphav. Det samme gjelder i kampen for det norske språket i det hele, uavhengig av målformer og talemålsvarianter. Vi trenger å få oppleve nynorsk teater, nynorsk film, litteratur, sang og tale.

Å være stolt av sitt eget, enten det er språket eller kulturen i en videre betydning, er også det beste utgangspunktet for å utvikle toleranse og respekt for andre kulturytringer. Det er noe av det viktigste vi kan bringe videre til kommende generasjoner. Vi må lære dem å være stolt også av nynorsk.

Bokmålsbarn får mye gratis, fordi de møter sitt eget språk overalt. Nynorske barn gjør ikke det. De må få møte sitt eget språk på flere steder enn i skolebøkene. De må få erfare at språket deres kan brukes til alt og overalt.

Barn og unge bruker mye tid på ulike medier, og språkbruken i barne- og ungdomsprogrammer har mye å si for språket barn og ungdom benytter seg av i dagliglivet. Derfor er det viktig at barn møter nynorskspråklige barn i barneprogrammer på fjernsyn og i radio. Allmennkringkasterne har et klart ansvar for å fremme et språklig mangfold også med tanke på barn og unge.

Så var også interpellanten inne på tegnspråk. Det er viktig å sikre døves interesser i samfunnet. Det er viktig at tegnspråk blir anerkjent som fullverdig språk. For mange er det vanskelig å få tilstrekkelig informasjon fra samfunnet rundt seg på en like god måte som alle andre får. Det er viktig med krav til teksting og tegnspråktolkning for digitale medier på fjernsynsområdet. Teksting av filmer på kino er også viktig for svært mange mennesker for at de skal kjenne seg inkludert i den kulturelle opplevelsen.

Derfor er det et paradoks at vi egentlig har veldig mange gode norske filmer som går land og strand rundt, men som veldig mange mennesker ikke får gleden av å oppleve fordi de ikke kan høre det som blir sagt, og fordi det ikke blir tekstet. Dette gjelder selvfølgelig også synstolkning. Det er store utfordringer knyttet til det, og her trengs det mange gode tiltak.

Ingen ønsker å bli ekskludert. Derfor må vi kjempe for at alle blir inkludert. Det gjelder ikke minst også når det kommer til språkpolitikk.

Sveinung Rotevatn (V) [18:07:19]: For dei som fekk med seg programmet «Jakten på Norge» på NRK på søndag, er det tydeleg at språkdebatten i Noreg har roa seg ned eit par–tre hakk. Det skal vi nok alle vere glade for. Sjølv om eg har eit sterkt engasjement for språkspørsmål generelt og nynorsken spesielt, er eg glad for at eg kan la det engasjementet få utløp i denne sal i staden for gjennom gateslåstkamp med riksmålsmobben. Det er lenge sidan 12 000 riksmålstilhengarar samla seg utanfor Det Norske Teatret i 1913 for å skjelle ut og slåst med landsmålsfolket, som våga å setje opp Jeppe på Bjerget på si eiga målform. Men framleis er nynorsken eit minoritetsspråk som møter

til dels sterk motbør frå fleirtalet, kanskje ikkje så mykje gjennom direkte fiendskap som gjennom den noko sjølvforsterkande dominansen som eit fleirtalsspråk naturleg vil ha i eit lite språksamfunn som det norske.

I Mål og meining vart det slått tydeleg fast at ei sikring av nynorsken sine kår i visse tilfelle krev positiv særbehandling. Dette i tillegg til den viktige og sjølvsaagte likebehandlinga som ligg i reglane om målbruk i staten og i sidemålsopplæringa i skulen, er viktige grunnsteinar for at våre to offisielle skriftspråk skal kunne utvikle seg vidare side om side.

I Mål og meining vart det slått tydeleg fast at det «... for alle offentlege tiltak og all politikktutforming med eit språkleg aspekt skal vurderast eksplisitt korleis dette kan utformast slik at ein også tek omsyn til nynorsk og dei behov som også nynorskbrukarane har.

Prinsippet må forankrast som ein del av ein sektorovergripande språkpolitikk, slik at ikkje vurderinga av nynorskperspektivet blir oversett og utegløymt.»

Eg håpar at kulturministeren har lese den delen av stortingsmeldinga særleg nøye. Aktuelle saker frå den siste tida kan nemleg tyde på at ho kanskje burde lese det ein gong til.

Den siste månaden har det vore ein del diskusjon om eit forslag som potensielt kunne ramme nynorsk skriftproduksjon uforholdsmessig hardt, nemleg dei føreslåtte endringane til omlegging av pressestøtta. Halvparten av dei avisene som ville blitt ramma, er nynorskaviser. Heldigvis har regjeringa gått tilbake på det forslaget, men eg håpar likevel at statsråden har med seg orda frå Mål og meining i det vidare arbeidet m.a. med nye reglar for pressestøtte.

I stortingsmeldinga vi i dag diskuterer, er det mange gode forslag til tiltak for å styrkje nynorsken. Dessverre er det mange av dei som slett ikkje har vorte følgde opp. Nokre av punkta burde framleis stå på arbeidslista til statsråden, bl.a. å profilere nynorsk språk og kultur blant barn og unge, f.eks. innanfor Den kulturelle skulesekken, å intensivere innsatsen for at statsorgan skal møte kravet om minst 25 pst. nynorsk også på statlege heimesider på Internett, og å sikre at alle organ som kjem inn under mållova, held seg med ein språkleg kompetanseplan og medarbeidarar som sikrar fullgod nynorsk kompetanse. Det er tre viktige punkt.

Så til eit punkt frå meldinga som kanskje er litt vanskelig for statsråden sjølv å følgje opp, men som heller får gå som ein appell til den for anledninga ganske glisne presselosjen, eller kanskje heller til losjen på den andre sida, der det vel også sit representantar med ein viss bakgrunn frå den trykte rikspressa, og det handlar om at ein i større grad skal gje anledning til å nytte nynorsk på redaksjonell plass i riksavisene. Dette er ikkje meint som noko pålegg om ein viss prosentdel, men ganske enkelt som eit fromt ønske om at journalistar som jobbar i riksaviser, skal få skrive på den målforma dei kan best, og som ligg hjartet nærast. Riket vårt består av om lag 13 pst. nynorskbrukarar, men når dei opnar dei største riksavisene, blir dei møtt av 100 pst. bokmål – uvisst av kva årsak.

Det er inga hemmelegheit at regjeringspartia og Venstre har eit noko ulikt syn på kva språkleg fridom og jamstel-

ling skal vere i Noreg i 2014, og synet på nynorsken si stilling i samfunnet er nok framleis noko som skil Venstre og statsråden sitt parti, slik det har skilt oss sidan jamstellersvedtaket i denne salen i 1885. Heldigvis er det liten tvil om kva veg stortingsfleirtalet vippar, og eg håpar at statsråden i sitt arbeid med å følgje opp Mål og meining vil ha eit særleg auge for kåra til nynorsken. Det er i alles interesse. Og for å understreke det vil eg avslutte med å sitere ein tidlegare Unge Venstre-leiar – det bør ein jo gjere av og til – nemleg Ottar Grepstad:

«Den nynorske skriftkulturen har skapt Noreg og utvida Norge.»

Karin Andersen (SV) [18:12:36]: Først vil jeg takke interpellanten for å ta opp en veldig viktig sak, for språk er også makt. Det har i flere av innleggene vært referert til kampen for at man skal kunne få snakke det språket man har lært som barn, enten det er bokmål eller nynorsk eller en annen dialekt. Det har vært viktig. Kampen for nynorsken pågår jo hele tida og er en viktig del at den identiteten vi har som nasjon. Det har til og med den siste tida vært språkprogrammer på norsk tv, på NRK, der fenomenet knotning – og nå knoter jeg sjøl – har vært en viktig sak, og det viser jo at det også er veldig mye følelser knyttet til språket.

Språk er viktig. Det er også viktig, som flere har vært inne på, at tegnspråk må være jamstilt med andre språk, og at ulike typer tolking for dem som har ulike typer funksjonsnedsettelser, og som har sine egne språk, også blir ivaretatt. Jeg har tillatt meg å henvende meg til presidentskapet for å få skrevetolket de debattene som blir streamet herfra. Det burde de bli, for alle burde ha tilgang til disse debattene ut fra en språklig jamstilling – og selvfølgelig ut fra et demokratisynspunkt – fordi det er viktig.

Flere har vært inne på den grunnleggende språkkopplæringen. Jeg har jobbet i barnehage i 17 år. Barn lærer språk fra de er født. De lærer språk lenge før de sjøl begynner å snakke. Det er uhyre viktig at unger er i en barnehage der det er høy kompetanse på språk, og at språket blir et av de viktigste arbeidsredskapene man har også der, men det er fullt mulig å gjøre dette med lek. Da er det utrolig viktig at barn som har et annet morsmål, kommer veldig tidlig i barnehagen. Derfor er det utrolig viktig at vi kan utvikle dette med gratis kjernetid i barnehagen for barn som har et annet morsmål. Og det er ingen konflikt mellom det å lære to språk og å ha ett morsmål, men det kan bli en konflikt hvis vi har en debatt som handler om at det ikke er så viktig at du lærer morsmålet ditt, bare du lærer norsk, for det er uhyre viktig for språkutviklingen at vi lærer morsmålet vårt godt. Derfor må man tolerere at innvandrere lærer barna sine sitt morsmål, men vi må sikre at disse barna kommer i barnehagen tidlig, og at de der møter et kompetent språkmiljø.

Så er jeg også veldig opptatt av at barn bruker media svært mye. Jeg har med stor glede sett at veldig mange barneprogrammer nå faktisk bruker nynorsk som språkform, og jeg har sett på mine egne barnebarn at det gjør at de faktisk skjønner nynorsk helt fra de er bitte små, sjøl om ingen

i deres nærmiljø snakker nynorsk. Derfor er det viktig at vi stimulerer til det.

Bibliotekene er uhyre viktig i språkpolitikken. Derfor må de styrkes. Film er utrolig viktig i språkpolitikken. Det vi gjør på disse områdene, virker inn på om vi greier å ta vare på det norske språket, sjøl om det selvfølgelig er under utvikling hele tida. Det at et språk utvikler seg, må vi heller ikke se på som noe ensidig negativt, det er naturlig, men jeg har merket meg – og jeg håper at jeg ikke har sagt det sjøl her nå – at vi stadig snakker om at vi skal ha «fokus på» ting og «i forhold til». Dette er, så vidt jeg kan skjønne, formuleringer som har sneket seg inn i det norske språk fra engelsk, for det er ingen naturlig norsk språkføring. Men vi sier det hele tida. Kanskje vi skulle slutte med det. Kanskje språket blir bedre da.

Til slutt til pressestøtten. Den er uhyre viktig slik at vi greier å ha et mangfold innen språk. Derfor er SV helt imot at vi skal kutte i pressestøtten, både fordi det begrenser meningsmangfoldet, og fordi det vil begrense språkmangfoldet.

Ib Thomsen (FrP) [18:17:57]: Språkpolitikk er en viktig del av kulturpolitikken vår. Det er en viktig del av identiteten vår og skiller seg ut ved at det involverer mange i samfunnet, og mange sektor- og virksomhetsområder.

Stortinget har det overordnede ansvaret for en helhetlig språkpolitikk. Jeg er glad for at statsråden har gitt så klare signaler her i dag, og at det er en så stor enstemmighet om at man ønsker å utvikle og jobbe videre med dette språkpoltiske samarbeidet. Det virker som om det er stor enighet på tvers av partiene på Stortinget.

«De nordiske språkene» er et begrep som noen har brukt. Vi som reiser litt i Skandinavia, og ser at vi faktisk kan snakke sammen på tvers, opplever likevel at mange legger over til engelsk eller prøver å gjøre seg forstått på andre måter. Det synes jeg er beklagelig. Så det at man sier at man ønsker å utvikle det norske språksamarbeidet i Skandinavia og kaller det de nordiske språkene, synes jeg er positivt.

Det som er ekstra gledelig, er at man ser tv-programmer som tar opp dette med dialektene våre. Det er interessant. Jeg vet ikke om det bare er interessant for oss gamlinger, jeg tror at det også kan fenge de unge, når man finner nyanser og nye ord som man synes er interessante og får en annen forståelse.

Det jeg også opplever daglig, er diskusjonen om hvem som snakker sidemål, og da diskuterer vi det med et glimt i øyet. Da påstår nynorsktalerne på Stortinget at det er vi, altså vi som kommer fra Østlandet og Oslo-området – Sør-Norge – som snakker sidemål. Det er en fin diskusjon rundt lunsjbordet i Stortinget, og det er med på å utvikle og bevisstgjøre oss i språkpolitikken.

Jeg ser, som jeg sa innledningsvis, at det er viktig med språk – et godt norsk språk i Norge. Det bygger samfunnet vårt, det bygger identitet, og det er viktig at vi tar vare på det for framtiden. Hvis vi ser tilbake, ser vi også at det har vært en viktig historisk bærebjelke helt fra tidlige tider. Ikke minst når vi nå har et 200-årsjubileum – fra 1814 – ser vi at språket vårt har hatt stor betydning.

Men det er også viktig at vi lar det norske språket utvikle seg – at vi ikke begrenser det på noen måte, men at det får en naturlig utvikling. Språket har utviklet seg. Vi ser tv-programmer, og vi ser gamle debatter her fra Stortinget – da hadde de et helt annet språk. Vi skal ikke så langt tilbake for å se at de talte annerledes i denne sal for ikke mange år siden. Det er tydelig at vi utvikler oss.

Nynorsken ønsker Fremskrittspartiet og den sittende regjering at man skal utvikle, men at det skal være valgfritt sidemål – eller et valgfritt hovedmål – for dem som ønsker det.

Jeg gleder meg og synes det er flott at vi nå kan se på språkpolitikken, ikke med nye øyne, men at man nå får satt det på dagsordenen igjen og drar fram gamle punkter som har vært nedstøvet de siste årene med den tidligere regjeringen – at vi nå kan få diskutert dem og få utviklet språket vårt naturlig, sånn som vi ønsker det.

Trine Skei Grande (V) [18:22:32]: Tusen takk for debatten. Jeg er kjempeglad for at nesten alle partiene deltok. Jeg håper det er et arbeidsuhell at Senterpartiet ikke gjorde det, for jeg synes det er viktig at alle viser engasjement med hensyn til hvordan vi tar vare på det norske språket.

Høyres representant sa at det var enklest og billigst at alle fikk svar på det målet saksbehandleren sjøl bruker. Språkpolitikk handler ikke om det enkleste og billigste. Det enkleste og billigste var nok at vi alle hadde lært oss å skrive engelsk skikkelig tidlig og kunne skrive det skikkelig godt. Så kunne vi ha brukt det som skriftspråk i Norge. Jeg tror det hadde vært enklest og billigst. Vi kunne rekruttert saksbehandlere fra hele planeten nærmest, hvis vi valgte et stort språk som vårt arbeidsspråk.

Alle de store, viktige språkpolitiske vedtakene gjort i denne salen har ikke hatt som mål å være enklest og billigst, men faktisk hvordan man som politikere legger til rette for å ta vare på et språk som norsk. Jeg tror ikke at norsk er truet. Jeg tror norsk har masse muligheter. Det at så mange vil lære norsk, både de som kommer hit til Norge, og også rundt omkring i verden, er et varsko om det.

Vi har mange virkemidler som er viktige. Det er viktig med pressestøtten nettopp for å holde opp de marginaliserte mediene som også kommuniserer på andre språk, men det er også viktig for å få nye språkformer inn på nye plattformer. Det er viktig med en biblioteksatsing på ordentlig, ikke bare i ord. Det er viktig at vi får ordbøkene våre opp å gå, og at de blir digitalisert. Det er viktig at vi får en ny språklov, og at vi har et styrket språkråd som kan være det politiske instrumentet for å utvikle språkpolitikken i Norge, i tillegg til partiene. Og det er viktig at vi tar vare på de marginaliserte språkene som også har rettigheter, som samisk. Da mener jeg alle formene for samisk, for det er ikke sånn at det bare er ett språk – jeg selv kommer fra sørsamisk område og vet hvor krevende det er å ta vare på den sørsamiske delen – men også tegnspråk. Da er språkene viktige for å ta vare på språkene både som språk og også som viktige kulturbærere.

Min utfordring til regjeringa er to punkter. For det første: Ikke vær så fragmentert i språkpolitikken som det kan virke i regjeringserklæringa. Ha mer helhet. Den andre

utfordringa er sjølsagt å ta tak i alle de vedtakene som denne salen trykte til sitt hjerte i 2009, men som vi har sett veldig lite av i praktisk politikk.

Statsråd Thorhild Widvey [18:25:43]: Jeg takker alle for en god debatt og takker igjen interpellanten for å ta opp et veldig viktig saksområde. Det er viktig at det er bred enighet om hvor viktig det er å fokusere på språkpolitikken i de kommende årene.

Så noen korte merknader til en del av innspillene som har kommet: For det første deler jeg ikke representanten Rigmor Aasruds bekymring over for lite satsing på bibliotekene. Jeg mener at vi har styrket bibliotekene på nye måter i forhold til det den forrige regjeringen gjorde, og vi vil også fokusere på dem i tiden som kommer.

Når det gjelder aviser og å bruke dem som språkpolitisk virkemiddel, tror jeg det er veldig viktig at vi også understreker at det er helt opp til avisene selv å velge hvilket språk de egentlig ønsker å bruke.

Det var vel representanten Aasrud som også var inne på dette med nordisk tv. Det har blitt vurdert flere ganger, uten at man har lyktes nevneverdig med det. Jeg tror heller at det kanskje er viktigere å jobbe gjennom de eksisterende kringkastingsene. Det finnes allerede et godt samarbeid som jeg tror det er mulig å videreutvikle også i tiden som kommer.

Når det gjelder dette med ordbøker – spørsmålet om både forvaltning av språksamlinger og framtidig ordboksarbeid – er dette til utredning i Språkrådet, og vi venter en rapport som skal foreligge rundt 1. mars. Jeg regner med at når den rapporten kommer, vil den selvfølgelig være grunnlag for en grundig debatt og gjennomgang i departementet. Jeg tror også at etter den rapporten vil vi ha en bedre oversikt over sakskomplekset, så vi får vurdere hva det er grunnlag for å gjøre noe med.

Jeg finner kanskje behov for å kommentere om det er behov for særlige tiltak for å støtte opp om nynorsk, som er den minst brukte målformen. Jeg mener at for norsk kultur og samfunnsliv er det en berikelse at vi har to norske skriftkulturer og to norske skriftspråk i levende bruk. Derfor er det viktig at vi håndterer den situasjonen sånn at hver enkelt av oss opplever det nettopp slik, som en berikelse, og ikke som et irritasjonsmoment eller en trussel. Vi erkjenner at det er behov for særlige tiltak for å styrke den minst brukte målformen, og for at flest mulig nynorskelever skal holde fast ved sitt hovedmål gjennom hele skoleløpet – også når de kommer over i arbeid og yrke. Men vi er også opptatt av at dette i størst mulig grad må skje gjennom stimulerings- og støttetiltak, og i minst mulig grad gjennom tiltak som kan ha preg av tvang.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 11 avsluttet.

Sak nr. 12 [18:28:49]

Stortingets vedtak til lov om endring i pasientskadeloven (institusjon under den kommunale helse- og omsorgstenesta)

omsorgstenesta) (Lovvedtak 36 (2013–2014), jf. Innst. 111 L (2013–2014) og Prop. 177 L (2012–2013))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 13 [18:29:09]

*Stortingets vedtak til lov om endringer i legemiddel-
loven (tiltak mot falske legemidler)* (Lovvedtak 37 (2013–
2014), jf. Innst. 115 L (2013–2014) og Prop. 168 L (2012–
2013))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov om endringer i utlendingsloven (behandling av omgjøringsanmodninger)

I

I lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) gjøres følgende endringer:

§ 78 fjerde ledd skal lyde:

Dersom Utlendingsnemnda anser det som åpenbart at en anmodning om omgjøring av et enkeltvedtak ikke kan føre frem, skal det ikke gis en individualisert begrunnelse i nemndas svar. Dette gjelder ikke dersom særlige grunner tilsier at det gis en individualisert begrunnelse.

§ 78 nåværende fjerde til sjetten ledd blir femte til sjuende ledd.

§ 78 nåværende sjuende ledd blir nytt åttende ledd og skal lyde:

Kongen kan gi regler om nemndas arbeidsform og om den nærmere behandlingen av sakene og valg av avgjørelsesform, herunder hva som skal regnes som vesentlige tvilsspørsmål etter tredje ledd. *Kongen kan gi nærmere regler i forskrift om formkrav til omgjøringsanmodninger, og om avvísning av omgjøringsanmodninger som ikke fyller slike formkrav. Kongen kan også gi nærmere regler om avvísning av omgjøringsanmodninger fra utlendinger som ikke har kjent oppholdssted.*

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan gi nærmere overgangsbestemmelser.

Presidenten: Det votes først over I, § 78 nytt åttende ledd i innstillingen.

SV har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til I, § 78 nytt åttende ledd ble med 86 mot 6 stemmer bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.36.39)

Presidenten: Det votes så over resten av I samt II i innstillingen.

Votering:

Komiteens innstilling til resten av I og II ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

A

om endringer i lov om flagging på kommunenes offentlige bygninger

I

I lov 29. juni 1933 nr. 2 om flagging på kommunenes offentlige bygninger del I skal første ledd lyde:

På eller fra kommunenes offentlige bygninger, eiendommer og kommunale institusjoner må kun brukes flagg som nevnt i lov 10. desember 1898 nr. 1 § 1 (uten splitt og tunge), det samiske flagget eller by-, kommune- eller fylkesflagg som er godkjent av Kongen. Som offentlige bygninger og kommunale institusjoner regnes bygninger med tilhørende grunn som kommunen råder over som eier, leier eller lignende og som hovedsakelig brukes i forbindelse med kommunens offentlige oppgaver eller av kommunale

institusjoner. Forbudet i første punktum gjelder ikke når bygninger med tilhørende grunn som nevnt i annet punktum brukes i forbindelse med idretts-, kultur- og lignende arrangement med allmenn interesse. Det samme gjelder frittstående kommunale flaggstenger på torg, bruer, plasser eller lignende som ikke framstår som en integrert del av et kommunalt bygningskompleks eller et bygningskompleks som for den vesentligste del benyttes av kommunale institusjoner.

II

Endringen trer i kraft straks.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Videre var innstilt:

B

Dokument 8:1 L (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Martin Kolberg, Lise Christoffersen og Torgeir Micaelsen om forslag til ny bestemmelse i lov om flagging på kommunenes offentlige bygninger (om flaggstenger) – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 47 (2012–2013) – om Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2012 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:12 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, André N. Skjelstad og Ola Elvestuen om evaluering av Norges engasjement i Afghanistan – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag, forslag nr. 1, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i løpet av vårsesjonen med en redegjørelse for hvilke land som ikke vil kunne motta forsvarsmateriell fra Norge som følge av flertallsmerknadene om menneskerettigheter i Innst. 103 S (2013-2014).»

Votering:

Forslaget ble med 99 stemmer mot 1 stemme ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.38.36)

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 49 (2012–2013) – om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2012, eksportkontroll og internasjonal ikke-spredningssamarbeid – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 42 (2012–2013) – om Noregs deltaking i den 67. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av den 66. generalforsamlinga i FN – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 7 og 8 foreligger det ikke noe voteringstema

Votering i sak nr. 9

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

l o v

om endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (ny uførepensjonsordning)

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse gjøres følgende endringer:

Kapittel 6 skal lyde:

Kapitel 6. Midlertidig uførepensjon og uførepensjon.

§ 27. *Det er et vilkår for rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon at medlemmet har fått evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte i en slik grad at vedkommende ikke kan fortsette i sin vanlige stilling og ikke kan skaffe seg annet høvelig arbeid. Ved vurdering av om det foreligger sykdom gjelder det samme sykdomsbegrepet som i folketrygdloven kapitlene 11 og 12.*

Det er et vilkår for uførepensjon at inntektsevnen er varig nedsatt, se folketrygdloven § 12-7 første ledd. Midlertidig uførepensjon gis når det ikke er avklart om inntektsevnen er varig nedsatt. Et medlem som er innvilget arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, får midlertidig uførepensjon. Et medlem som er innvilget uføretrygd fra folketrygden, får uførepensjon.

Dersom medlemmet ikke har tapt hele inntektsevnen i stillingen som gir rett til medlemskap i Pensjonskassen, ytes det redusert (gradert) pensjon svarende til den del av inntektsevnen som er tapt. Ved denne vurderingen tas det hensyn til ethvert arbeid som medlemmet kan utføre. Dersom pensjonisten har rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, ytes pensjonen normalt etter samme grad som i folketrygden. Dersom medlemmet ikke hadde full stilling da uførheten inntrådte, fastsettes graden i forhold til inntekten i den reduserte stillingen. Det gis ikke pensjon ved lavere uføregrad enn 20 prosent.

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon inntreier ikke når inntektsevnen blir nedsatt innen to år etter at medlemmet tiltrådte stillingen, og nedsettelsen skyldes en sykdom eller et lyte som medlemmet led av eller hadde symptomer på ved tiltredelsen, og som det må antas at han eller hun da kjente til. Det samme gjelder dersom et medlem som har deltidsstilling, får økt stillingsprosenten. Det kan likevel gis hel eller delvis pensjon når særlige grunner taler for det.

Rett til uførepensjon etter kapitlet her har også den som har fratrudd stillingen etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon, og som senere blir innvilget uføretrygd fra folketrygden. Uførepensjonen gis fra samme tidspunkt og med samme uføregrad som ytelsen fra folketrygden.

§ 28. *Ved beregning av midlertidig uførepensjon og uførepensjon tas det hensyn til hvor stor del av inntektsevnen som er tapt (uføregraden) og medlemmets tjenestetid. Har medlemmet tapt hele inntektsevnen, utgjør full pensjon summen av*

- a. 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp, likevel ikke mer enn 6 prosent av pensjonsgrunnlaget,
- b. 3 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger grunnbeløpet og
- c. 69 prosent av den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 6 og 12 ganger grunnbeløpet.

Dersom inntektsevnen er nedsatt, men ikke i en slik grad at medlemmet har rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, beregnes pensjonen etter første ledd og tillegges 66 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger grunnbeløpet.

Det pensjonsgrunnlaget medlemmet har på det tidspunktet uførepensjonen skal begynne å løpe, benyttes ved beregningen. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter kapittel 3, unntatt bestemmelsene i § 15 om beregning av gjennomsnittsgrunnlag. Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis, kan det ved beregning av pensjonen tas utgangspunkt i det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod. Den stillingsprosenten medlemmet hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod, skal da legges til grunn ved beregningen.

Dersom uføregraden er lavere enn 100 prosent, fastsettes pensjonen til en forholdsmessig andel av beløpet beregnet etter første og andre ledd.

Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes pensjonen forholdsmessig. Det skal medregnes tjenestetid medlemmet ville ha fått om han eller hun var blitt stående i stillingen til aldersgrensen (framtidig tjenestetid), men ikke ut over 67 år.

Det medregnes ikke framtidig tjenestetid dersom pensjonen er innvilget etter § 27 femte ledd. Uførepensjonen skal da avkortes etter forholdet mellom tjenestetiden og den tjenestetid vedkommende ville ha fått fra den dag han eller hun ble medlem av Pensjonskassen og fram til aldersgrensen, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

Skyldes uførheten en skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal pensjonen beregnes med full tjenestetid.

§ 28 a. *Forsørger medlemmet barn under 18 år, skal det for hvert barn ytes et barnetillegg på 4 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Barnetillegget reduseres forholdsmessig hvis pensjonen er beregnet etter redusert tjenestetid. Det samme gjelder ved redusert uføregrad.*

Samlet barnetillegg kan likevel ikke overstige et beløp tilsvarende 12 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Er barnetillegget redusert etter første ledd annet og tredje punktum, reduseres beløpsgrensen tilsvarende.

Barnetillegg utbetales til og med den måneden barnet fyller 18 år eller i tilfelle måneden etter barnets død.

§ 29. Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen innvilges. Inntektsgrensen tilsvarende den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere reguleringer av grunnbeløpet. Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntektsgrensen 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp per kalenderår.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunnlaget.

Som inntekt etter første og andre ledd regnes pensjongs-givende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 eller inntekt av samme art fra utlandet. Det kan gjøres unntak for inntekt som skrives seg fra en avsluttet aktivitet.

Den fastsatte uføregraden endres ikke selv om pensjonen reduseres på grunn av inntekt.

Det utbetales ikke pensjon når inntekten utgjør mer enn 80 prosent av samlet inntekt før uførhet.

Barnetillegg etter § 28 a reduseres i samme forhold som pensjonen er redusert etter første og andre ledd.

Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om reduksjon av pensjon på grunn av inntekt.

§ 30. Det er et vilkår for å få rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon at medlemmet setter fram krav om det. Kravet skal settes fram innen ett år etter at medlemmet fratrukket med rett til hel eller delvis pensjon eller har fått permisjon fra sin stilling uten lønn eller med avkortet lønn. Krav om uførepensjon etter § 27 femte ledd skal settes fram innen ett år etter at uføretrygd fra folketrygden er innvilget. Når særlige grunner gjør det rimelig, kan Pensjonskassen etter søknad fra medlemmet gi pensjon selv om krav ikke er satt fram innen fristens utløp.

Et medlem som gjør krav på midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, plikter å gi de opplysninger og levere de dokumenter som er nødvendig for at Pensjonskassen skal kunne vurdere om vedkommende har rett til pensjon. Dersom Pensjonskassen finner det nødvendig, kan den som søker pensjon, pålegges å la seg undersøke av en lege etter Pensjonskassens bestemmelse. Pensjonskassen dekker utgiftene ved undersøkelsen.

Et medlem som mottar pensjon, plikter å underrette Pensjonskassen om endringer i forhold som kan være avgjørende for om medlemmet fortsatt har rett til ytelsen. Medlemmet skal opplyse om forventet inntekt og om endringer i inntekten. Dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon, skal det foretas et etteroppgjør. Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om etteroppgjør.

§ 31. Midlertidig uførepensjon og uførepensjon skal utbetales fra og med den måneden medlemmet fyller vilkårene. Pensjonen faller bort i den utstrekning det utbetales lønn under sykdom eller sykepenger fra folketrygden. Etterbetaling av pensjon til medlem som mottar arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 eller uføretrygd etter folketrygdloven kapittel 12, skal skje med samme virkningstidspunkt som for folketrygdens ytelser.

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. Ved dødsfall utbetales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, løper pensjonen ytterligere en måned.

Dersom arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 er redusert eller stanset av andre grunner enn ved samtidig arbeid etter folketrygdloven § 11-18, kan midlertidig uførepensjon reduseres eller stanses tilsvarende.

Et medlem som forsettlig er skyld i at inntektsevnen er nedsatt, har ikke rett til midlertidig uførepensjon eller uførepensjon. Medlemmet har heller ikke rett til pensjon dersom han eller hun uten rimelig grunn nekter å ta imot tilbud om behandling, rehabilitering eller arbeidsrettede tiltak. Det samme gjelder dersom medlemmet opptre på en måte som vedkommende bør forstå kan forverre helse-tilstanden eller forlenge arbeidsuførheten.

Dersom medlemmet beholder retten til opprinnelig uføregrad etter folketrygdloven § 12-9 tredje ledd (hvilende rett), beholder medlemmet også retten til opprinnelig uføregrad etter loven her i samme tidsrom. Medlemmet må gi Pensjonskassen melding om at retten til opprinnelig uføregrad fra folketrygden er i behold.

§ 31 a. Spørsmålet om rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon kan til enhver tid tas opp til ny behandling.

II

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. gjøres følgende endringer:

Kapittel IV skal lyde:

Kapitel IV. Midlertidig uførepensjon og uførepensjon.

§ 10. Det er et vilkår for rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon at medlemmet har fått evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte i en slik grad at vedkommende ikke kan fortsette i sin vanlige stilling og ikke kan skaffe seg annet høvelig arbeid. Ved vurdering av om det foreligger sykdom gjelder det samme sykdomsbegrepet som i folketrygdloven kapitlene 11 og 12.

Det er et vilkår for uførepensjon at inntektsevnen er varig nedsatt, se folketrygdloven § 12-7 første ledd. Midlertidig uførepensjon gis når det ikke er avklart om inntektsevnen er varig nedsatt. Et medlem som er innvilget arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, får midlertidig

uførepensjon. Et medlem som er innvilget uføretrygd fra folketrygden, får uførepensjon.

Dersom medlemmet ikke har tapt hele inntektsevnen i stillingen som gir rett til medlemskap i pensjonsordningen, ytes det redusert (gradert) pensjon svarende til den del av inntektsevnen som er tapt. Ved denne vurderingen tas det hensyn til ethvert arbeid som medlemmet kan utføre. Dersom pensjonisten har rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, ytes pensjonen normalt etter samme grad som i folketrygden. Dersom medlemmet ikke hadde full stilling da uførheten inntrådte, fastsettes graden i forhold til inntekten i den reduserte stillingen. Det gis ikke pensjon ved lavere uføregrad enn 20 prosent.

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon inntreffer ikke når inntektsevnen blir nedsatt innen to år etter at medlemmet tiltrådte stillingen, og nedsettelsen skyldes en sykdom eller et lyte som medlemmet led av eller hadde symptomer på ved tiltredelsen, og som det må antas at han eller hun da kjente til. Det samme gjelder dersom et medlem som har deltidsstilling, får økt stillingsprosenten. Det kan likevel gis hel eller delvis pensjon når særlige grunner taler for det.

Rett til uførepensjon etter kapitlet her har også den som har fratrudd stillingen etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon, og som senere blir innvilget uføretrygd fra folketrygden. Uførepensjonen gis fra samme tidspunkt og med samme uføregrad som ytelsen fra folketrygden.

§ 11. Ved beregning av midlertidig uførepensjon og uførepensjon tas det hensyn til hvor stor del av inntektsevnen som er tapt (uføregraden) og medlemmets tjenestetid. Har medlemmet tapt hele inntektsevnen, utgjør full pensjon summen av

- a. 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp, likevel ikke mer enn 6 prosent av pensjonsgrunnlaget,
- b. 3 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger grunnbeløpet og
- c. 69 prosent av den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 6 og 10 ganger grunnbeløpet.

Dersom inntektsevnen er nedsatt, men ikke i en slik grad at medlemmet har rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, beregnes pensjonen etter første ledd og tillegges 66 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger grunnbeløpet.

Det pensjonsgrunnlaget medlemmet har på det tidspunktet uførepensjonen skal begynne å løpe, benyttes ved beregningen. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter kapittel 3, unntatt bestemmelsene i § 8 nr. 2 om beregning av gjennomsnittsgrunnlag. Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis, kan det ved beregning av pensjonen tas utgangspunkt i det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod. Den stillingsprosenten medlemmet hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod, skal da legges til grunn ved beregningen.

Dersom uføregraden er lavere enn 100 prosent, fastsettes pensjonen til en forholdsmessig andel av beløpet beregnet etter første og andre ledd.

Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes pensjonen forholdsmessig. Det skal medregnes tjenestetid medlem-

met ville ha fått om han eller hun var blitt stående i stillingen til aldersgrensen (framtidig tjenestetid), men ikke ut over 67 år.

Det medregnes ikke framtidig tjenestetid dersom pensjonen er innvilget etter § 10 femte ledd. Uførepensjonen skal da avkortes etter forholdet mellom tjenestetiden og den tjenestetid vedkommende ville ha fått fra den dag han eller hun ble medlem av pensjonsordningen og fram til aldersgrensen, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

Skyldes uførheten en skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal pensjonen beregnes med full tjenestetid.

§ 11 a. Forsørger medlemmet barn under 18 år; skal det for hvert barn ytes et barnetillegg på 4 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Barnetillegget reduseres forholdsmessig hvis pensjonen er beregnet etter redusert tjenestetid. Det samme gjelder ved redusert uføregrad.

Samlet barnetillegg kan likevel ikke overstige et beløp tilsvarende 12 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Er barnetillegget redusert etter første ledd annet og tredje punktum, reduseres beløpsgrensen tilsvarende.

Barnetillegg utbetales til og med den måneden barnet fyller 18 år eller i tilfelle måneden etter barnets død.

§ 12. Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen innvilges. Inntektsgrensen tilsvarer den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere reguleringer av grunnbeløpet. Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntektsgrensen 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp per kalenderår.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunnlaget.

Som inntekt etter første og andre ledd regnes pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 eller inntekt av samme art fra utlandet. Det kan gjøres unntak for inntekt som skriver seg fra en avsluttet aktivitet.

Den fastsatte uføregraden endres ikke selv om pensjonen reduseres på grunn av inntekt.

Det utbetales ikke pensjon når inntekten utgjør mer enn 80 prosent av samlet inntekt før uførhet.

Barnetillegg etter § 11 a reduseres i samme forhold som pensjonen er redusert etter første og andre ledd.

Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om reduksjon av pensjon på grunn av inntekt.

§ 13. Det er et vilkår for å få rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon at medlemmet setter fram krav om det. Kravet skal settes fram innen ett år etter at medlemmet fratrudd med rett til hel eller delvis pensjon eller har fått permisjon fra sin stilling uten lønn eller med avkortet lønn. Krav om uførepensjon etter § 10 femte ledd skal settes fram innen ett år etter at uføretrygd fra folketrygden er innvilget. Når særlige grunner gjør det rimelig, kan pensjonsordnin-

gen etter søknad fra medlemmet gi pensjon selv om krav ikke er satt fram innen fristens utløp.

Et medlem som gjør krav på midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, plikter å gi de opplysninger og levere de dokumenter som er nødvendig for at pensjonsordningen skal kunne vurdere om vedkommende har rett til pensjon. Dersom pensjonsordningen finner det nødvendig, kan den som søker pensjon, pålegges å la seg undersøke av en lege etter pensjonsordningens bestemmelse. Pensjonsordningen dekker utgiftene ved undersøkelsen.

Et medlem som mottar pensjon, plikter å underrette pensjonsordningen om endringer i forhold som kan være avgjørende for om medlemmet fortsatt har rett til ytelsen. Medlemmet skal opplyse om forventet inntekt og om endringer i inntekten. Dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon, skal det foretas et etteroppgjør. Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om etteroppgjør.

§ 14. Midlertidig uførepensjon og uførepensjon skal utbetales fra og med den måneden medlemmet fyller vilkårene. Pensjonen faller bort i den utstrekning det utbetales lønn under sykdom eller sykepenger fra folketrygden. Etterbetaling av pensjon til medlem som mottar arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 eller uføretrygd etter folketrygdloven kapittel 12, skal skje med samme virkningstidspunkt som for folketrygdens ytelser.

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. Ved dødsfall utbetales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, løper pensjonen ytterligere én måned.

Dersom arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 er redusert eller stanset av andre grunner enn ved samtidig arbeid etter folketrygdloven § 11-18, kan midlertidig uførepensjon reduseres eller stanses tilsvarende.

Et medlem som forsettlig er skyld i at inntektsevnen er nedsatt, har ikke rett til midlertidig uførepensjon eller uførepensjon. Medlemmet har heller ikke rett til pensjon dersom han eller hun uten rimelig grunn nekter å ta imot tilbud om behandling, rehabilitering eller arbeidsrettede tiltak. Det samme gjelder dersom medlemmet opptrer på en måte som vedkommende bør forstå kan forverre helse-tilstanden eller forlenge arbeidsuførheten.

Dersom medlemmet beholder retten til opprinnelig uføreggrad etter folketrygdloven § 12-9 tredje ledd (hvilen- de rett), beholder medlemmet også retten til opprinnelig uføreggrad etter loven her i samme tidsrom. Medlemmet må gi pensjonsordningen melding om at retten til opprinnelig uføreggrad fra folketrygden er i behold.

§ 14 a. Spørsmålet om rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon kan til enhver tid tas opp til ny behandling.

III

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere (sykepleierpensjonsloven) gjøres følgende endringer:

Kapittel V skal lyde:

Kapittel V. Midlertidig uførepensjon og uførepensjon.

§ 12. Det er et vilkår for rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon at medlemmet har fått evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte i en slik grad at vedkommende ikke kan fortsette i sin vanlige stilling og ikke kan skaffe seg annet høvelig arbeid. Ved vurdering av om det foreligger sykdom gjelder det samme sykdomsbegrepet som i folketrygdloven kapitlene 11 og 12.

Det er et vilkår for uførepensjon at inntektsevnen er varig nedsatt, se folketrygdloven § 12-7 første ledd. Midlertidig uførepensjon gis når det ikke er avklart om inntektsevnen er varig nedsatt. Et medlem som er innvilget arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, får midlertidig uførepensjon. Et medlem som er innvilget uføretrygd fra folketrygden, får uførepensjon.

Dersom medlemmet ikke har tapt hele inntektsevnen i stillingen som gir rett til medlemskap i pensjonsordningen, ytes det redusert (gradert) pensjon svarende til den del av inntektsevnen som er tapt. Ved denne vurderingen tas det hensyn til ethvert arbeid som medlemmet kan utføre. Dersom pensjonisten har rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, ytes pensjonen normalt etter samme grad som i folketrygden. Dersom medlemmet ikke hadde full stilling da uførheten inntrådte, fastsettes graden i forhold til inntekten i den reduserte stillingen. Det gis ikke pensjon ved lavere uføreggrad enn 20 prosent.

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon inntreffer ikke når inntektsevnen blir nedsatt innen to år etter at medlemmet tiltrådte stillingen, og nedsettelsen skyldes en sykdom eller et lyte som medlemmet led av eller hadde symptomer på ved tiltredelsen, og som det må antas at han eller hun da kjente til. Det samme gjelder dersom et medlem som har deltidsstilling, får økt stillingsprosenten. Det kan likevel gis hel eller delvis pensjon når særlige grunner taler for det.

Rett til uførepensjon etter kapitlet her har også den som har fratrudd stillingen etter 1. januar 1967 med rett til oppsatt alderspensjon, og som senere blir innvilget uføretrygd fra folketrygden. Uførepensjonen gis fra samme tidspunkt og med samme uføreggrad som ytelsen fra folketrygden.

§ 13. Ved beregning av midlertidig uførepensjon og uførepensjon tas det hensyn til hvor stor del av inntektsevnen som er tapt (uføreggraden) og medlemmets tjenestetid. Har medlemmet tapt hele inntektsevnen, utgjør full pensjon summen av

- 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp, likevel ikke mer enn 6 prosent av pensjonsgrunnlaget,
- 3 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger grunnbeløpet og
- 69 prosent av den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 6 og 12 ganger grunnbeløpet.

Dersom inntektsevnen er nedsatt, men ikke i en slik grad at medlemmet har rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd fra folketrygden, beregnes pensjonen etter første ledd og tillegges 66 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger grunnbeløpet.

Det pensjonsgrunnlaget medlemmet har på det tidspunktet uførepensjonen skal begynne å løpe, benyttes ved beregningen. Pensjonsgrunnlaget fastsettes etter kapittel IV, unntatt bestemmelsene i § 8 femte til syvende ledd om beregning av gjennomsnittsgrunnlag. Dersom sykdommen, skaden eller lytet har redusert inntektsevnen gradvis, kan det ved beregning av pensjonen tas utgangspunkt i det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod. Den stillingsprosenten medlemmet hadde før sykdommen, skaden eller lytet oppstod, skal da legges til grunn ved beregningen.

Dersom uføreggraden er lavere enn 100 prosent, fastsettes pensjonen til en forholdsmessig andel av beløpet beregnet etter første og andre ledd.

Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes pensjonen forholdsmessig. Det skal medregnes tjenestetid medlemmet ville ha fått om han eller hun var blitt stående i stillingen til aldersgrensen (framtidig tjenestetid), men ikke ut over 67 år.

Det medregnes ikke framtidig tjenestetid dersom pensjonen er innvilget etter § 27 femte ledd. Uførepensjonen skal da avkortes etter forholdet mellom tjenestetiden og den tjenestetid vedkommende ville ha fått fra den dag han eller hun ble medlem av pensjonsordningen og fram til aldersgrensen, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

Skyldes uførheten en skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal pensjonen beregnes med full tjenestetid.

§ 14. Forsørger medlemmet barn under 18 år, skal det for hvert barn ytes et barnetillegg på 4 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp. Barnetillegget reduseres forholdsmessig hvis pensjonen er beregnet etter redusert tjenestetid. Det samme gjelder ved redusert uføreggrad.

Samlet barnetillegg kan likevel ikke overstige et beløp tilsvarende 12 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til folketrygdens grunnbeløp. Er barnetillegget redusert etter første ledd annet og tredje punktum, reduseres beløpsgrensen tilsvarende.

Barnetillegg utbetales til og med den måneden barnet fyller 18 år eller i tilfelle måneden etter barnets død.

§ 15. Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen innvilges. Inntektsgrensen tilsvarende den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten, og oppjusteres i samsvar med senere reguleringer av grunnbeløpet. Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntektsgrensen 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp per kalenderår.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunnlaget.

Som inntekt etter første og andre ledd regnes pensjongs-givende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 eller inntekt av samme art fra utlandet. Det kan gjøres unntak for inntekt som skrives seg fra en avsluttet aktivitet.

Den fastsatte uføreggraden endres ikke selv om pensjonen reduseres på grunn av inntekt.

Det utbetales ikke pensjon når inntekten utgjør mer enn 80 prosent av samlet inntekt før uførhet.

Barnetillegg etter § 14 reduseres i samme forhold som pensjonen er redusert etter første og andre ledd.

Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om reduksjon av pensjon på grunn av inntekt.

§ 16. Det er et vilkår for å få rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon at medlemmet setter fram krav om det. Kravet skal settes fram innen ett år etter at medlemmet fratrukte med rett til hel eller delvis pensjon eller har fått permisjon fra sin stilling uten lønn eller med avkortet lønn. Krav om uførepensjon etter § 12 femte ledd skal settes fram innen ett år etter at uføretrygd fra folketrygden er innvilget. Når særlige grunner gjør det rimelig, kan pensjonsordningen etter søknad fra medlemmet, gi pensjon selv om krav ikke er satt fram innen fristens utløp.

Et medlem som gjør krav på midlertidig uførepensjon eller uførepensjon, plikter å gi de opplysninger og levere de dokumenter som er nødvendig for at pensjonsordningen skal kunne vurdere om vedkommende har rett til pensjon. Dersom pensjonsordningen finner det nødvendig, kan den som søker pensjon, pålegges å la seg undersøke av en lege etter pensjonsordningens bestemmelse. Pensjonsordningen dekker utgiftene ved undersøkelsen.

Et medlem som mottar pensjon, plikter å underrette pensjonsordningen om endringer i forhold som kan være avgjørende for om medlemmet fortsatt har rett til ytelsen. Medlemmet skal opplyse om forventet inntekt og om endringer i inntekten. Dersom medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye pensjon, skal det foretas et etteroppgjør. Departementet kan gi forskrift med nærmere regler om etteroppgjør.

§ 17. Midlertidig uførepensjon og uførepensjon skal utbetales fra og med den måneden medlemmet fyller vilkårene. Pensjonen faller bort i den utstrekning det utbetales lønn under sykdom eller sykepenge fra folketrygden. Etterbetaling av pensjon til medlem som mottar arbeidsavklaringspenge etter folketrygdloven kapittel 11 eller uføretrygd etter folketrygdloven kapittel 12, skal skje med samme virkningstidspunkt som for folketrygdens ytelser.

Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. Ved dødsfall utbetales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, løper pensjonen ytterligere én måned.

Dersom arbeidsavklaringspenge etter folketrygdloven kapittel 11 er redusert eller stanset av andre grunner enn ved samtidig arbeid etter folketrygdloven § 11-18, kan midlertidig uførepensjon reduseres eller stanses tilsvarende.

Et medlem som forsettlig er skyld i at inntektsevnen er nedsatt, har ikke rett til midlertidig uførepensjon eller uførepensjon. Medlemmet har heller ikke rett til pensjon dersom han eller hun uten rimelig grunn nekter å ta imot tilbud om behandling, rehabilitering eller arbeidsrettede tiltak. Det samme gjelder dersom medlemmet opptre på en måte som vedkommende bør forstå kan forverre helse-tilstanden eller forlenge arbeidsuførheten.

Dersom medlemmet beholder retten til opprinnelig uføreggrad etter folketrygdloven § 12-9 tredje ledd (hvilken

de rett), beholder medlemmet også retten til opprinnelig uføregrad etter loven her i samme tidsrom. Medlemmet må gi pensjonsordningen melding om at retten til opprinnelig uføregrad fra folketrygden er i behold.

§ 18. Spørsmålet om rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon kan til enhver tid tas opp til ny behandling.

IV

I lov 16. desember 2011 nr. 60 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer (stortings- og regjeringspensjonsloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-3 første ledd skal lyde:

Alderspensjon etter kapittel 2 og uførepensjon etter kapittel 5 er nettberegnete ytelser og skal ikke samordnes etter bestemmelsene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser.

§ 1-3 andre ledd første punktum skal lyde:

Alderspensjon etter kapitlene 3 og 4 samordnes etter bestemmelsene i samordningsloven.

Kapittel 5 overskriften skal lyde:

Kapittel 5. Midlertidig uførepensjon og uførepensjon.

§ 5-1 skal lyde:

§ 5-1 *Virkeområde*

Kapitlet gjelder midlertidig uførepensjon og uførepensjon for den som er eller har vært stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem.

§ 5-2 skal lyde:

§ 5-2 *Forholdet til lov om Statens pensjonskasse*

Reglene om midlertidig uførepensjon og uførepensjon i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse kapittel 6 gjelder så langt ikke annet følger av loven her.

§ 5-3 overskriften skal lyde:

§ 5-3 *Rett til midlertidig uførepensjon og uførepensjon*

§ 5-3 første ledd skal lyde:

Midlertidig uførepensjon og uførepensjon gis når et medlem må fratre vervet som stortingsrepresentant eller stilling som regjeringsmedlem på grunn av sykdom, skade eller lyte, og vedkommende er under 65 år.

§ 5-3 andre ledd bokstav a skal lyde:

a. har rett til uføretrygd etter folketrygdloven,

§ 5-4 første ledd skal lyde:

Pensjonsgrunnlaget for den som omfattes av § 5-3 første ledd, er det opptjeningsgrunnlaget som stortingsrepresentanten eller regjeringsmedlemmet har på tidspunktet den midlertidige uførepensjonen eller uførepensjonen gis virkning fra, se § 2-2 andre ledd.

§ 5-6 skal lyde:

§ 5-6. *Full opptjeningstid*

Når midlertidig uførepensjon og uførepensjon gis etter § 5-3 første ledd, er full opptjeningstid 30 år. Det samme gjelder for den som omfattes av § 5-3 andre ledd og som har opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder.

Når uførepensjonen gis etter § 5-3 andre ledd og pensjonisten ikke hadde opptjeningstid etter de tidligere lovene om pensjonsordninger for stortingsrepresentanter og statsråder, regnes full opptjeningstid som perioden fra vedkommende ble medlem og fram til 65 år, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

Beregningen av midlertidig uførepensjon og uførepensjon skjer for øvrig i samsvar med lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, men med de særskilte beregningsfaktorene som framgår av kapitlet her.

§ 5-7 oppheves.

Någjeldende § 5-8 blir § 5-7 og skal lyde:

§ 5-7 *Opphør av midlertidig uførepensjon og uførepensjon*

Midlertidig uførepensjon og uførepensjon opphører ved utgangen av måneden pensjonisten fyller 65 år.

Dersom pensjonisten dør før fylte 65 år, opphører midlertidig uførepensjon og uførepensjon ved utgangen av måneden etter dødsfallet. Dersom avdøde etterlater seg ektefelle, utbetales pensjonen i ytterligere én måned.

V

Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

1. Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
2. Departementet gir forskrifter om uførepensjon fra tjestepensjonsordning som omfattes av loven her, og som utbetales når loven trer i kraft, herunder regler om barnetillegg og senere endringer i pensjonene.
3. Uførepensjonister som har fylt 67 år når loven her trer i kraft, går over på alderspensjon fra og med måneden loven trer i kraft.

Voter ing :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Voter ing :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 10

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget ber regjeringen nedsette et bredt sammensatt utvalg som skal foreslå egnede og konkrete tiltak som styrker grunnleggende rettigheter til personer med utviklingshemning sine autonomi, privatliv, familieliv og samfunnsdeltakelse. Mandatet til utvalget må inkludere mål, tiltak, kompetanse, rettssikkerhet, økonomi og styringssystem som sikrer at nasjonale politiske mål innfris.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

II

Meld. St. 45 (2012–2013) – om frihet og likeverd – om mennesker med utviklingshemning – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det foreligger ikke noe voteringstema i sak nr. 11.

Votering i sakene nr. 12 og 13

Presidenten: Sakene nr. 12 og 13 er andre gangs behandling av lover og gjelder lovvedtakene 36 og 37.

Det foreligger ingen forslag til anmerkninger til noen av sakene. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 14 [18:40:21]

Referat

1. (156) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marit Arnstad, Heidi Greni, Janne Sjelmo Nordås og Geir Pollestad om tiltak for å oppfylle rovdyrforliket (Dokument 8:23 S (2013–2014))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
2. (157) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Per Olaf Lundteigen, Ivar Odnos og Geir Pollestad om at sjukehusstruktur og endring av vesentlige oppgaver ved sjukehus skal avgjerast av Stortinget i ein nasjonal helse- og sjukehusplan (Dokument 8:25 S (2013–2014))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
3. (158) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Rigmor Andersen Eide og Olaug V. Bollestad om endringer i straffeloven om minstetid, permisjoner og ettervern for forvaringsdømte (Dokument 8:22 S (2013–2014))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
4. (159) Lov om stans i utbetalinga av offentlege ytingar og barnebidrag når ein av foreldra har bortført eit barn til utlandet (Prop. 39 L (2013–2014))
Enst.: Sendes justiskomiteen som forelegger sitt utkast til innstilling for familie- og kulturkomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
5. (160) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Johnny Ingebrigtsen, Torgeir Knag Fylkesnes og Karin Andersen om å trygge rekrutteringen til fiskeriene ved å sikre skolekvoter som sørger for en fullverdig opplæring av fremtidens fiskere (Dokument 8:24 S (2013–2014))
Enst.: Sendes næringskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? Så har ikke skjedd. – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 18.41.